

UNIVERZITET U NOVOM SADU
FILOZOFSKI FAKULTET
PEDAGOGIJA

**KORELATI SPORTSKO-
REKREATIVNIH INTERESOVANJA
ODRASLIH**

DOKTORSKA DISERTACIJA

Mentor: Prof. emeritus Milka Oljača

Kandidat: MA Borka Malčić

Novi Sad, 2017. godine

**UNIVERZITET U NOVOM SADU
FILOZOFSKI FAKULTET**

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

Redni broj: RBR	
Identifikacioni broj: IBR	
Tip dokumentacije: TD	Monografska dokumentacija
Tip zapisa: TZ	Tekstualni štampani materijal
Vrsta rada (dipl., mag., dokt.): VR	Doktorska disertacija
Ime i prezime autora: AU	MA Borka Malčić
Mentor (titula, ime, prezime, zvanje): MN	Prof. emeritus Milka Oljača, redovni profesor
Naslov rada: NR	Korelati sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih
Jezik publikacije: JP	srpski
Jezik izvoda: JI	srpski / engleski
Zemlja publikovanja: ZP	Srbija
Uže geografsko područje: UGP	Vojvodina, Novi Sad
Godina: GO	2017.
Izdavač: IZ	autorski reprint
Mesto i adresa: MA	Srbija, Novi Sad, Dr Zorana Đinđića 2

Fizički opis rada: FO	(9 poglavlja/ 210 stranica /10 slika/ 4 grafikona / 26 tabela/ 314 referenci / 2 priloga)
Naučna oblast: NO	Pedagogija
Naučna disciplina: ND	Andragogija
Predmetna odrednica, ključne reči: PO	Fizička aktivnost, studenti, interesovanja, vaspitno-obrazovni uticaj
UDK	796.011.1-057.875 796.077.2-057.875
Čuva se: ČU	FILOZOFSKI FAKULTET, Centralna Biblioteka
Važna napomena: VN	
Izvod: IZ	Str.6-7
Datum prihvatanja teme od strane NN veća: DP	07.07.2015.
Datum odbrane: DO	
Članovi komisije: (ime i prezime / titula / zvanje / naziv organizacije / status) KO	predsednik: dr Olivera Knežević Florić, redovni profesor, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu mentor emeritus Milka Oljača, redovni profesor u penziji, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu član: dr Svetlana Kostović, redovni profesor, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu član: dr Marijana Kosanović, vandredni profesor, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu član: dr Višnja Đorđić, redovni profesor, Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Univerzitet u Novom Sadu

**UNIVERSITY OF NOVI SAD
FACULTY OF PHILOSOPHY**

KEY WORD DOCUMENTATION

Accession number: ANO	
Identification number: INO	
Document type: DT	Monograph documentation
Type of record: TR	Textual printed material
Contents code: CC	Doctoral dissertation
Author: AU	MA Borka Malčić
Mentor: MN	Milka Oljača, PhD emeritus, full professor
Title: TI	Correlates of sport-recreational interests of adults
Language of text: LT	Serbian
Language of abstract: LA	english / serbian
Country of publication: CP	Serbia
Locality of publication: LP	Vojvodina, Novi Sad
Publication year: PY	2017.
Publisher: PU	Author reprint
Publication place: PP	Serbia, 21000 Novi Sad, Dr Zorana Đinđića 2

Physical description: PD	(9 chapters / 210 pages / 10 pictures / 4 graphs / 26 tables / 314 references / 2 appendices)
Scientific field SF	Pedagogy
Scientific discipline SD	Andragogy
Subject, Key words SKW	Physical activity, students, interests, educational influence
UC	
Holding data: HD	The Central Library of Faculty of Philosophy, University of Novi Sad
Note: N	
Abstract: AB	p.6-7
Accepted on Scientific Board on: AS	07 th July 2015.
Defended: DE	
Thesis Defend Board: DB	<p>president: Olivera Knežević Florić, PhD, full professor, Faculty of Philosophy, University of Novi Sad</p> <p>mentor: Milka Oljača, PhD emeritus, full professor, Faculty of Philosophy, University of Novi Sad</p> <p>member: Svetlana Kostović, PhD, full professor, Faculty of Philosophy, University of Novi Sad</p> <p>member: Marijana Kosanović, PhD, associate professor, Faculty of Philosophy, University of Novi Sad</p> <p>member: Višnja Đorđić, PhD, full professor, Faculty of Sport and Physical Education, University of Novi Sad</p>

KORELATI SPORTSKO-REKREATIVNIH INTERESOVANJA ODRASLIH*Rezime*

U radu je iz andragoškog ugla sagledan pojam interesovanja, različite klasifikacije, karakteristike, kao i činioci i razvoj interesovanja. Takođe je analiziran pojam sportsko-rekreativnih aktivnosti, a poseban osvrt dat je na značaj bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima kod odraslih. Razmatrane su teorije koje predstavljaju moguća teorijska polazišta u radu. To su: Teorija interesovanja zasnovana na interakciji individue i okruženja (person-object theory of interest, POI), Teorija samoodređenja (SElf –determination Theory) i samorazvoj i samoeфикаsnost u kontekstu interesovanja odraslih.

Osnovni cilj istraživanja sastojao se u ispitivanju uticaja pojedinih činilaca na sportsko-rekreativna interesovanja odraslih. Ovako formulisan cilj podrazumeva utvrđivanje veza i odnosa između ličnih (pol, godine, psihofizičko stanje, zadovoljstvo fizičkim izgledom) i situacionih varijabli (socijalni status, vrsta fakulteta, demografsko poreklo, uticaj drugih osoba, infrastruktura, uticaj nastavnika fizičkog vaspitanja), varijabli odgovora (samoeфикаsnost, motivacija i bavljenje fizičkim aktivnostima u detinjstvu) i teorijskih varijabli (znanja o adekvatnosti intenziteta fizičkih aktivnostim i uravnotežene ishrane na psihofizičko stanje organizma i znanja o značaju koji sport i rekreacija imaju za zdravlje) s jedne strane i sportsko-rekreativnih interesovanja, sa druge strane, kao i ukazivanje na značaj ovih nalaza za andragogiju slobodnog vremena i sportsku pedagogiju.

Rezultati istraživanja ukazuju da od organizmičkih varijabli postoji značajan efekat pola i procene psihofizičkog stanja, dok starost i zadovoljstvo fizičkim izgledom nisu ostvarili značajan efekat. Kada je reč o stimulus varijablama, postoji značajan samo efekat vrste fakulteta, dok ostali prediktori (procena materijalnog statusa, dostupnost infrastrukture, veličina mesta odrastanja, mesto stanovanja tokom studiranja, vrsta fakulteta i uticaj drugih osoba na početak bavljenja sportom) nisu ostvarili značajan efekat. Kada je u pitanju povezanost između bavljenja fizičkim aktivnostima u detinjstvu i samoeфикасношću odraslih sa sportsko-rekreativnim interesovanjima, rezultati pokazuju da postoji značajan efekat učestalosti bavljenja fizičkim aktivnostima u detinjstvu, dok ostali prediktori (samoeфикаsnost, motivacija za bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima, početak bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu, zadovoljstvo bavljenjem sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu) su se pokazali kao varijable odgovora koje nisu ostvarile značajan efekat. Značajno je napomenuti da je na osnovu analize struktrne motiva za sportsko-rekreativna interesovanja, prema očekivanjima, dobijeno da motiv “održavanja i poboljšanja zdravlja” predstvalja primarni motiv u strukturi za sportsko-rekreativna interesovanja odraslih. Ispitivanjem uticaja teorijskih varijabli, dobijeno je da znanja o fizičkim aktivnostima u današnje vreme ne utiču na interesovanja za sportsko-rekreativne aktivnosti, odnosno ova nezavisna varijabla ne ostvaruje efekat na zavisnu varijablu sportsko-rekreativna interesovanja odraslih. Ispitivanjem finalnog modela iz svake grupe varijabli izdvojene su one koje ostvaruju značajne efekte. Analizom dobijenih rezultata utvrđeno je da su nezavisne varijable pol i procena psihofizičkog stanja odraslih, kao i učestalost bavljenja fizičkim aktivnostima u detinjstvu dominantni prediktori sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih.

Korelacije između informisanosti u oblasti sporta i praćenja sportskih događaja i tri nivoa fizičkih aktivnosti su niske, pri čemu je značajna korelacija samo između informisanosti i praćenja sporta i učestalošću bavljenja intenzivnom aktivnošću. Ukupni skor na fizičkim

aktivnostima je, takođe, značajno povezan sa informisanošću odraslih u oblasti sporta i praćenju sportskih događaja. Prilikom ispitivanja uticaja nastavnika fizičkog vaspitanja na početak bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u odnosu sa trenutnim fizičkim aktivnostima odraslih, dobijeno je da procena uticaja nastavnika na početak bavljenja sportom nije značajno povezana sa sportsko-rekreativnim interesovanjima odraslih. Rezultati pokazuju da postoji značajna korelacija samo u odnosu na informisanost odraslih u oblasti sporta i praćenje sportskih događaja, dok povezanost sa fizičkom aktivnošću nije značajna.

Dobijeni rezultati ukazuju na značaj promocije zdravog životnog stila i celoživotne fizičke aktivnosti. Takođe neophodno je povećati uticaj škole i nastavnika fizičkog vaspitanja, pre svega kroz planove i programe za Osnovne i Srednje škole, ali i kroz ponovno uvođenje fizičkog vaspitanja na fakultete. Uz pedagoški optimizam i veru u vaspitanje i obrazovanje sportsko-rekreativna interesovanja mogu da budu aktivirana u detinjstvu i zadržana do odraslog doba.

Ključne reči: fizička aktivnost, studenti, interesovanja, vaspitno-obrazovni uticaj.

CORRELATES OF SPORT-RECREATIONAL INTERESTS OF ADULTS

Abstract

The paper outlined the notion of interest, different classifications, characteristics, as well as factors and development of interest from the point of view of adult education. The concept of sports-recreational activities was also analyzed, and a special emphasis was placed on the importance of doing sports-recreational activities in adults. There were considered theories which represented possible theoretical starting points in the paper, such as: Person-Object Theory of Interest (POI), based on the interaction between an individual and the environment, Self-Determination Theory, and Self-Development and Self-Efficacy in the context of adult interest.

The main goal of the research was to examine the influence of individual factors on the sports and recreational interests of adults. The goal formulated in such a way implied establishing connections and relationships among personal (sex, age, psychophysical state, satisfaction with physical appearance) and situational variables (social status, type of faculty, demographic background, influence of other people, infrastructure, influence of physical education teachers), response variables (self-efficacy, motivation and physical activity in childhood), and theoretical variables (knowledge on influence of the intensity of physical activities and balanced nutrition on the psychophysical state of the organism, and knowledge about the importance of sports and recreation for health) on one hand, and sports and recreational interests on the other hand, as well as pointing to the importance of these finds for adult education of leisure time and sports pedagogy.

The research results suggest that there is a significant effect of sex and assessment of psychophysical state as the organisms variable, while age and satisfaction with physical appearance have not made a significant effect. When it comes to stimulus variables, there is a significant effect of the type of a faculty, while other predictors (assessment of material status, access to infrastructure, size of the place of growing up, place of residence during studies, types of faculties, and the influence of other people on the beginning of playing sports) have not made a significant effect. When it comes to the connection between doing physical activities in childhood and self-efficacy of adults with sports and recreational interests, the results show that there is a significant effect of frequency of physical activities in childhood, while other predictors (self-efficacy, motivation for doing sports and recreational activities, beginning of doing sports-recreate activities in childhood, satisfaction with doing sports-recreational activities in childhood) have proved to be response variables which have not left any significant effect.

It is important to note that based on the analysis of the structure of motive for sports and recreational interests, it is expected that the motive "maintenance and improvement of health" is a primary motive in the structure of sports and recreational interests of adults. By examining the influence of theoretical variables, it has been found that knowledge of physical activities today does not affect the interests in sports and recreational activities, i.e. that this independent variable does not have an effect on the dependent variable of sports-recreational interests of adults. By examining the final model from each group of variables, there have been separated the variables which obtain significant effects. The analysis of the obtained results has determined that the independent variables Gender and Assessment of Psychophysical state of adults, as well as frequency of doing physical activities in childhood, are the dominant predictors of sports-recreational interests of adults.

Correlations between information in the field of sports and following of the sports events and three levels of physical activity are low, with a significant correlation only between information and following the sports and the frequency of doing the intense activity. The total score on physical activities is also significantly related to the awareness of adults in the field of sports and the following of sports events. When examining the influence of physical education teachers on the beginning of playing sports and recreational activities in relation to the current physical activity of adults, it has been found that the assessment of the influence of teachers on the beginning of playing sports is not significantly related to sports and recreational interests of adults. The results show that there is a significant correlation only with respect to adult awareness in the field of sports and following the sports events, while the connection with physical activity is not significant.

The obtained results indicate the importance of promoting a healthy lifestyle and lifelong physical activity. It is also necessary to increase the influence of the school and teachers of physical education, primarily through curricula for elementary and secondary schools, but also through the reintroduction of physical education at faculties. With pedagogical optimism and faith in education, sports-recreational interests can be activated in childhood and kept up to adulthood.

Key words: physical activity, students, interests, educational influence.

Sadržaj

1. UVOD.....	12
1.1. Uvodna razmatranja	13
2. TEORIJSKI PRISTUP PROBLEMU ISTRAŽIVANJA	17
2.1. Osnovni pojmovi.....	18
2.1.1. Pojam „interesovanja”	18
2.1.2. Interesovanja u andragogiji.....	25
2.1.3. Različite klasifikacije interesovanja	29
2.1.4. Karakteristike interesovanja odraslih.....	32
2.1.5. Razvoj interesovanja.....	37
2.1.6. Činioci (korelati) interesovanja odraslih.....	49
2.1.7. Sportsko-rekreativne aktivnosti i srodni pojmovi.....	54
2.1.8. Značaj bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u savremenom svetu	63
2.2. Moguća teorijska polazišta	69
2.2.1. Teorija interesovanja zasnovana na interakciji individue i okruženja (person-object theory of interest, POI).....	71
2.2.2. Teorija samoodređenja (“Self-determination Theory”).....	74
2.2.3. Samorazvoj i samoeфикаsnost odraslih u kontekstu interesovanja odraslih.....	81
3. PREGLED SRODNIH ISTRAŽIVANJA.....	88
4. METODOLOŠKI PRISTUP PROBLEMU ISTRAŽIVANJA	95
4.1. Predmet i problem istraživanja.....	96
4.2. Cilj i karakter istraživanja	98
4.3. Zadaci istraživanja	98
4.4. Hipoteze istraživanja.....	99
4.5. Varijable istraživanja.....	100
4.6. Metode, tehnike i instrumenti istraživanja	106
4.7. Populacija i uzorak istraživanja.....	109
4.8. Organizacija i tok istraživanja	110
4.9. Statistička obrada podataka	110
4.10. Ograničenja istraživanja.....	112
5. ANALIZA I INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA	113
5.1. Individualne karakteristike ličnosti i sportsko-rekreativna interesovanja	114
5.2. Stimulus varijable kao korelati sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih	121

5.3.	Varijable odgovora kao činioci trenutnih sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih	130
5.4.	Znanja o fizičkim aktivnostima kao determinantna sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih	139
5.5.	Prediktori sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih	141
5.6.	Korelacija informisanosti i praćenja sporta i nivoa fizičkih aktivnosti kod odraslih	145
5.7.	Uloga nastavnika fizičkog vaspitanja za početak bavljenja sportom	149
6.	DISKUSIJA I PEDAGOŠKE IMPLIKACIJE	151
6.1.	Zdrav životni stil (“healthy lifestyle”).....	152
6.2.	Fizička kultura.....	154
6.3.	Agensi socijalizacije.....	155
6.4.	Planovi i programi fizičkog vaspitanja.....	157
6.5.	Fizičko vaspitanje i fakultet.....	160
7.	ZAKLJUČNA RAZMATRANJA	162
8.	LITERATURA	171
9.	PRILOZI	196

1. UVOD

“Samo ljudi bogate, stvaralačke prirode imaju sposobnost da se živo i duboko zainteresuju i za stvari za koje nemaju nikakvog ličnog interesa i koje čak ni njihovoj sujeti ne ugađaju”.

Ivo Andrić “Znakovi pored puta”

1.1. Uvodna razmatranja

Važnost interesovanja gotovo da je očigledna u savremenom društvu. Nastojanja da se predvidi čovekovo ponašanje i da se utiče na razvoj i ishod njegovih interesovanja zaokupljaju nauku od kada ona postoji. U današnje vreme rade se brojna istraživanja i stručnjaci iz različitih oblasti se bave temom čovekovih izbora i interesovanja, kako bi ih kroz razvoj usmerili na pre svega komercijalno isplativa interesovanja. Kao relativno trajne dispozicije ličnosti, interesovanja su važan strukturalni element ličnosti i skoro da je nemoguće opisati neku osobu, a ne spomenuti interesovanja koja je zaokupljaju.

Iako imaju značajnu ulogu u svim periodima života, u odrasloj dobi ona postaju jedan od pokazatelja zrelosti ličnosti. Interesovanja su potencijalno predmet nekoliko naučnih disciplina (psihologije, sociologije, psihijatrije...), a za pedagogiju imaju nemerljiv značaj, jer razvoj interesovanja počinje u detinjstvu i traje ili se menja pod uticajem različitih faktora kroz ceo život. Interesovanja su određena kako društvenim stanjem, tako i subjektivnim doživljajem pojedinca, a ne mogu se zanemariti ni vaspitno-obrazovni uticaji koji su u periodu detinjstva jedni od najjačih. Važnost interesovanja je naglašena već u osnovnoškolskom uzrastu, gde ona direktno utiču na učenje i postignuće učenika (Hidi, 1990). Na dalje, važnost interesovanja se ističe u periodu kada mladi biraju svoje zanimanje i time određuju svoj životni put. Razvojem individue i prelaskom u odraslo doba, čini se da značaj interesovanja kulminira činjenicom da ona postaju važan ishod i ključna komponenta ne samo uspeha na profesionalnom planu i drugim aspektima života, već i opšteg stanja sreće, životnog zadovoljstva i blagostanja individue (Hidi & Harackiewicz, 2000; Harackiewicz, Durik, & Barron, 2005; Lucas, 2007; Harackiewicz & Hulleman, 2010). Iako se čini da interesovanja proizilaze iz prirode same ličnosti, neosporno je da na njihovo aktiviranje i razvoj, a kasnije i zadržavanje utiče veliki broj sredinskih činilaca, koji mogu da imaju ključnu ulogu u formiranju ili pak prekidu interesovanja za određenu oblast.

Sve ovo čini da imamo širok spektar razloga koji odražavaju potrebu za teorijskim i empirijskim istraživanjem sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih. Stanovništvo

savremenog sveta u razvijenim zemljama usled tehnološkog napretka odlikuje manji stepen fizičke aktivnosti nego ikada pre. Uvidom u sportsko-rekreativna interesovanja mladih odraslih, kao jednim od indikatora kvaliteta života, stičemo sliku o našem društvu i potencijalnim mogućnostima za promene. Stoga je bitno potpunije razumeti razloge zbog kojih odrasli sve manje pažnje posvećuju sportsko-rekreativnim interesovanjima, da li su se bavili fizičkim aktivnostima u detinjstvu i ko je uticao na njih da budu fizički aktivni? Rezultati našeg istraživanja će osvetliti potrebu davanja značaja sportsko-rekreativnim interesovanjima, a pedagoškoj nauci otvoriti puteve za buduća razmišljanja i istraživanja.

Ključna tema i opredeljenje za ovo istraživanje leži u činjenici da nam brojna istraživanja pružaju podatke o tome da je čak dve trećine populacije nedovoljno fizički aktivno (Trost et al., 2002). Prema izveštaju Svetske zdravstvene organizacije (WHO, 2002), nedovoljna fizička aktivnost proglašena je za samostalni faktor rizika od smrtnosti i predstavlja najveći zdravstveni problem jedne nacije. Deca i odrasli u savremenom društvu imaju neograničen pristup televiziji, kompjuterima, raznim igricama, mobilnim telefonima i internetu koji je postao novi svet mogućnosti. Dostupnost izbora različitih aktivnosti koje u sebi ne sadrže fizičku aktivnost i socijalnu interakciju, vodi ka pasivnom provođenju slobodnog vremena i sve većoj stopi fizički neaktivnih ljudi. Ovakva situacija se pored zdravstvenog stanja, odražava i na ekonomsko stanje kako pojedinaca, tako i država. Velika količina novca se troši na podizanje svesti i ukazivanje na značaj i benefite aktivnog načina života, dok u isto vreme još veća količina novca odlazi na lečenje bolesti koje nastaju ili se pogoršavaju usled nedovoljne fizičke aktivnosti. To predstavlja aktuelni problem i kod nas. Kategorije posebno ugrožene fizičkom neaktivnošću su: hronični bolesnici (oboleli od nezaraznih bolesti osteoporoze, hipertenzije, diabetesa, gojaznosti), stariji odrasli, odrasli izloženi stresnim situacijama, adolescenti i deca (Mitić, 2001). Pored uslova savremenog života, u našoj zemlji se fizička neaktivnost vezuje i za neizvesnu čovekovu životnu i radnu egzistenciju, koju karakteriše ekonomska nestabilnost, a vrednosna usmerenja teže filozofiji “sa što manje napora – maksimum uživanja” (Nešić, 2013: 1018).

Dok se razvijene zemlje trude da omoguće podjednake uslove svima koji mogu da budu fizički aktivni i povećavaju broj časova fizičkog vaspitanja u školama na svim uzrastima, kod nas se broj obaveznih časova fizičkog vaspitanja smanjuje. Na univerzitetima je 1998.godine ukinuto fizičko vaspitanje, čime je studentskoj populaciji onemogućeno organizovano učešće u fizičkim aktivnostima u sklopu fakulteta. Fakulteti su mesto na kojem bi najlakše trebale da se

sačuvaju neke od autentičnih vrednosti sporta i da se nadopunjuju različiti aspekti (vaspitno-obrazovni, etički, moralni, estetički), odgovorni za formiranje ljudi u celovite ličnosti (Nešić, 2013). Zato je neophodno da se dođe do podataka o sportsko-rekreativnim interesovanjima studenata i sistemu vrednosti u kojem sportsko-rekreativna interesovanja na fakultetima zauzimaju svoje mesto.

Inspirisani potrebom da steknemo uvid ne samo u intenzitet fizičke aktivnosti odraslih, već i u njihovu zainteresovanost za praćenje i informisanje u oblasti sporta, naši rezultati mogu biti podsticaj kako istraživačima u ovoj oblasti, tako i nadležnim državnim institucijama.

Ovaj rad ima prevashodno eksplorativne ciljeve, na osnovu kojih je moguće ukazati na pravce u kojima bi ovaj problem mogao da dobije praktična rešenja u praksi, jer sportsko-rekreativna interesovanja pre svega treba posmatrati kao značajan konstrukt celoživotnog učenja. Stoga je neophodno ne samo osnaživanje korelata našeg istraživanja koji se pokažu kao validni, nego i drugih činilaca koji mogu da utiču na razvoj i zadržavanje sportsko-rekreativnih interesovanja, a ne ostvaruju trenutni efekat na varijablu sportsko-rekreativna interesovanja odraslih.

Nakon uvodnog dela rada, drugo poglavlje se odnosi na teorijski pristup problemu istraživanja, odnosno na pokušaj definisanja osnovnih pojmova istraživanja kao i teorijska polazišta od kojih se krenulo u ovakvo jedno sveobuhvatno istraživanje.

Treće poglavlje predstavlja analizu srodnih istraživanja koja su bila podsticaj i delimična inspiracija našem istraživanju.

Sledi empirijski deo rada, koji je sadržan u naredna dva poglavlja. U okviru četvrtog poglavlja predstavljen je prikaz metodološkog pristupa problemu istraživanja u okviru kojeg su definisani: predmet i problem istraživanja, cilj i zadaci istraživanja, hipoteze istraživanja, ispitane varijable istraživanja, metode i tehnike, instrumenti koji su primenjeni, populacija i uzorak na kojem je istraživanje sprovedeno, predstavljen je tok istraživanja, kao i način obrade podataka. Peto poglavlje obuhvata rezultate istraživanja i njihovu analizu. Rezultati su interpretirani redom po istraživačkim zadacima i dati su u grafičkoj i tabelarnoj formi i prikazima. Interpretacija je napisana na osnovu konsultovane literature, kao i ličnih zaključaka.

Šesto poglavlje sadrži pedagoške implikacije, odnosno praktično aplikativni značaj ovog istraživanja.

U završnom delu rada, data su zaključna razmatranja, sumirani su kako rezultati, tako i teorijski deo rada i date su ideje i predlozi za naredna istraživanja.

2. TEORIJSKI PRISTUP PROBLEMU ISTRAŽIVANJA

2.1. Osnovni pojmovi

2.1.1. Pojam „interesovanja”

Fenomen interesovanja star je koliko i čovek. Posmatrano iz ugla nauke može se činiti da su interesovanja savremena teorijska kategorija, ali prave korene interesovanja nalazimo još u drevnim civilizacijama. Tada se radilo isključivo o ekonomskim interesima i prvi podaci o tome dolaze iz drevne Indije, zatim stare Grčke i Rima. Od XVI veka zakoni počinju da sadrže reč interes, a Machiavelli i Hobbes prvi o njemu i pišu. Prve zapise o interesovanjima kao društvenoj kategoriji ostavljaju nam francuski prosvetitelji Holbach, Diderot i Helvetius. Oni su interesovanja smatrali kao pokretačku snagu čoveka.

Dalje kroz istoriju razmatranje interesovanja nalazimo kod Kanta, koji ih povezuje sa praktičnim razumom, bez uključivanja osećanja, dok Hegel celokupnu aktivnost ljudi pripisuje njihovim strastima, potrebama i interesima. Iz ove analize pokušaja objašnjenja interesovanja, možemo zaključiti da ona postaju društveno-ekonomski i teorijski problem negde od XVIII veka.

Sa porastom društvenog značaja, interesovanja postaju predmet različitih naučnih disciplina, pa tako dobijamo fragmentarne definicije i teorije interesovanja u odnosu na ugao različitih nauka koje posmatraju dati problem. Iako su interesovanja relevantna oblast istraživanja mnogih naučnih disciplina i subdisciplina, ne postoji jedna sveobuhvatna definicija ovog pojma. U potrazi za definicijom, određenjem pojma interesovanja, naišli smo na razlike i oprečna mišljenja među autorima, pre svega u zavisnosti od naučnih disciplina kojima pripadaju.

Definisanje pojma interesovanja, započecemo od korena reči, odnosno porekla ovog termina. Interesovanje je izveden pojam iz latinskog jezika. Latinski “inter” znači između, usred, kod; a “esse” označava biti. Doslovno prevedeno, “biti usred nečega” (Trebješanin, 2000). U latinskom jeziku reč “interesum” ili “interesse” je prvobitno označavo “interes” sa ekonomskom konotacijom. Na našim prostorima u početku termin interes se koristio i za interesovanja i za interes kao korist u nečemu. Savremena literatura podržava kako jednoznačno korišćenje pojma interes, tako i distinkciju pojma interes od pojma interesovanja. Pre svega mišljenja smo da je termin “interes” u savremenom shvatanju svakodnevne upotrebe opterećen ekonomskim, odnosno negativnim značenjem, što “interesovanja” svakako nisu, a s obzirom da naš jezik (za

razliku od većine stranih) omogućava ovakvo razgraničavanje, smatramo da za kontekst u kom ćemo obrađivati interesovanja, je taj termin prikladniji.

Tako ćemo u ovoj studiji upotrebljavati pojam “interesovanja”. Ovaj termin vodi poreklo od termina interes. Kako autor Pantić (1980) navodi vremenom su se u srpskom jeziku izdiferencirala četiri osnovna značenja reči “interes”.

- 1) Prvo je egoistička težnja, koristoljublje (eng. self-interest) i predstavlja očekivanu korist.
- 2) Drugo značenje uključuje objektivne težnje i potrebe (eng. interest), koje su socijalno uslovljene i teže izvesnom dobru.
- 3) Treće značenje (engl. interest), obuhvata obraćanje pažnje na nešto.
- 4) A u četvrtom značenju, koje ćemo mi koristiti, (engl. interest) znači interesovanje.

Možemo primetiti da u svakom od navedenih značenja, engleska reč ostaje ista, što znači da u anglosaksonskom korišćenju ove reči, a i u nekim drugim stranim jezicima, terminološka razlika pojmova “interes” i “interesovanje” ne postoji. U Oksfordskom rečniku Engleskog jezika (English Oxford Living Dictionaries, n.d.), značenje interesovanja je sledeće. To je: “osećanje da želimo da znamo ili učimo o nečemu ili nekome”, odnosno “aktivnost ili predmet u kome neko uživa radeći ili učeći o njemu”.

Kod nas Leksikon stranih reči i izraza iako ne sadrži pojam interesovanja (Vujaklija, 1992:346) definiše pojam interes, interesantan, interesantnost, interesent, interesna sfera, interesovati se. Interes se ovde definiše kao “udeo, učešće, odnos, privlačnost, zanimljivost, pažnja, ljubav, naklonost, značaj, važnost, vrednost, korist, dobit, kamata”. I ovde možemo da primetimo da su neki pojmovi opterećeni ekonomskom komponentom, dok su drugi emocionalno orijentisani.

Trebešanin (2000:95) u rečniku psihologije definiše interesovanje iz psihološkog ugla kao “relativno snažnu i dugotrajnu intelektualnu, ali i emocionalnu (pozitivnu) zaokupljenost nekom oblašću, objektom ili pojavom, koja podrazumeva trajniju i pažljiviju usmerenost i senzitivnost pojedinca za određeni predmet, kao i stav naklonosti prema njemu.”

Iz ugla različitih društvenih naučnih disciplina definicija interesovanja se razlikuje s obzirom na predmet istraživanja svake pojedine nauke. Zajedničko ovim naukama je da sve proučavaju društvo i čoveka, a svaka pojedinačno iz svog ugla daje definiciju interesovanja.

Filozofi definišu interesovanje kao “one stvari koje su čoveku potrebne, ili su pogodne za njegov razvoj i uspeh” (Blackburn, 2008:173), dok politikolozi predstavljaju interesovanja kao “most koji povezuje čoveka sa društvom” i da bez “razumevanja složene igre interesa ne mogu se dokučiti skrivene tajne društvenih veza među ljudima i njihovim organizacijama i jedinicama” (Pavlović, 1984: 49).

Mnogobrojni pokušaji sociologa kroz istoriju ove naučne discipline da definišu pojam interesovanja svode se na podelu u dve kategorije: prva, gde se interesovanja vide kao vodeća sila u socijalnom životu, odnosno kao subjektivna kategorija i druga gde se interesovanja vide kao glavna sila u socijalnom životu ali zajedno sa ostalim faktorima koji na njih utiču, odnosno kao objektivno-subjektivna kategorija (Swedberg, 2005). Među prvim sociolozima koji su se bavili interesovanjima bio je Gustav Ratzenhofer. Njegove ideje je kasnije preuzeo američki sociolog Albion Small, koji je interesovanja poistovećivao sa željama. Za razliku od njega Bentley je smatrao da socijalnim životom dominiraju grupna interesovanja. I sociolog Weber je koristio termin interesovanja veoma često. On je smatrao da interesovanja u sociologiji mogu da se koriste tako što će biti integrisana u različite sociološke koncepte, a zalagao se za teoriju da materijalni i idealni interesi, nasuprot idejama upravljaju čovekovim ponašanjem. Nakon Vebera, kroz istoriju, sociolog koji se bavio interesovanjima je Pierre Bourdieu. On se zalagao za stav da je kod interesovanja jedino sigurno da su ona socijalna konstrukcija a sve drugo može biti pridodato. Razlikovao je religijska, ekonomska i naučna interesovanja. Od sociologa sa naših prostora koji su se bavili interesovanjima, izdvajamo Bolčića koji razlikuje istraživanje interesa od psihološkog istraživanja interesovanja ljudi. On određuje interese naglašavajući u njima tri važna momenta (Bolčić, 1985: 20):

- 1) usmerenost (potencijalna akcija) na delanje, što znači da “interesi” nisu prosto ono što se “želi”, već ono čemu se “teži”;
- 2) društveno dobro prema čemu “interesenti” teže, što omogućava istraživanje interesa sa stanovišta njihove specifične sadržine;
- 3) društveni položaj i životna situacija koji bitno utiču na izbor specifičnih dobara kojima se “teži”.

Možemo zaključiti da sva sociološka određenja interesovanja pretežno formulišu ovaj pojam kroz tri elementa: objektivni, subjektivni i delatni.

Za razliku od sociologa, u psihološkim istraživanjima, akcenat se stavlja na individualne aspekte koji utiču na interesovanja, odnosno definicije se razlikuju u zavisnosti od teorije ličnosti koju određeni autor podržava. Tako je još Freud govorio o interesovanjima i tvrdio da je rezultat interesovanja odraslog čoveka sublimacija seksualnih i agresivnih impulsa, dok je Allport nasuprot njemu tvrdio da centralni motivi interesovanja u odraslom dobu podrazumevaju i kompetenciju. On naglašava da interesovanja imaju posebnu vrednost za određenu ličnost i da predstavljaju deo njenog identiteta. U rečniku psiholoških pojmova navodi se pet značenja interesa, uz napomenu da nije jasno koliko su ona distinktivna:

- 1) “Interesovanje je: stav ili osećanje za jedan predmet ili događaj karakterističan ili važan;
 - 2) Interesovanje je težnja da budemo potpuno svesni karaktera nekog predmeta;
 - 3) Interesovanje je osećanje bez kog ne može da se uči;
 - 4) Interesovanje je prijatno osećanje zbog aktivnosti koja nesmetano ide ka svome cilju;
 - 5) Interesovanje je tendencija ka angažovanju u jednoj aktivnosti zbog zadovoljstva u njoj”
- (English, & English, 1971: 197).

I pedagoška psihologija je poslednjih dvadesetak godina dosta izučavala interesovanja čoveka (Krapp, 1999; Renninger, 2003; Hidi, Renninger, & Krapp, 2004). Ovi istraživači glavni naglasak stavljaju na to kako se ličnost prilagođava datom okruženju i uslovima u isto vreme uspostavljajući individualni obrazac motivacionih i kognitivnih struktura (Krapp, 2000). Oni tvrde da interesovanja uključuju afektivnu i kognitivnu komponentu. Afektivna komponenta primarno sadrži osećanja povezana sa učešćem u nekoj aktivnosti, dok kognitivna komponenta opaža vrednost učešća u datoj aktivnosti i time čini celokupnost interesovanja (Renninger, & Hidi, 2002).

Kada je reč o definisanju pojma “interesovanje” iz ugla pedagoških nauka možemo primetiti da konstrukt interesovanja počinje sa Herbartom. On pojam interesovanja definiše kao “ono duševno stanje koje je suprotno ravnodušnosti. Svest o vrednosti koju ima neka stvar za nas da prema njoj ne budemo ravnodušni” (prema Đermanov, 2005:21). U Pedagoškoj enciklopediji (1989: 283) interesovanja se definišu kao: “svojevrse manje ili više složene organizacije različitih osobina ličnosti koje pod uticajem socijalnog učenja i lične aktivnosti osobe postaju trajna i stabilna dispozicija za određeni način subjektivnog doživljavanja i praktičnog delovanja u odnosu na objekat u vezi sa kojim je stečena”. U Pedagoškom leksikonu (1996: 204) su pak definisana kao “trajnija ili duža mentalna usmerenost subjekta prema nekom području ili

određenim sadržajima; veća osetljivost ili prijemčivost za takve sadržaje; povoljniji emocionalni odnos prema nekom području, pojedinim sadržajima ili nekim licima”.

S obzirom na zajedničke elemente, ali i na distinkciju u definisanju interesovanja s obzirom na naučne discipline, u nastavku traganja za što celovitijim određenjem pojma “interesovanja” pokušaćemo da iz ugla različitih teorija sagledamo izabrane definicije koje sadrže neku od tri komponente (kognitivnu, emocionalnu ili konativnu) i da ih u tom svetlu analiziramo. Sledi tabelarni prikaz izabranih definicija stranih i domaćih autora u vremenskom rasponu od 1931.god. do 1994.god. u zavisnosti od najbliže više kategorije pojma interesovanja (Tabela 1).

Tabela 1 Različite definicije pojma interesovanja (Đermanov, 2005:20)

Interesovanja su	Autor ili izvor	Komponente interesovanja		
		Kognitivna	Emocionalna	Konativna
“Predmeti ili aktivnosti koje izazivaju prijatno osećanje u jedinki”	Fryer, 1931.		x	x
“Identifikacija našeg ja sa nekom idejom ili objektom...važno je da se jedinka oseti obuzetom, potčinjenom, pridobijenom nekom delatnošću kojoj ona pridaje izvesnu vrednost”	Dewey, 1936.	x	x	x
“Aktivnosti koje nam se dopadaju, prema kojima se usmeravamo, ili ih se klonimo ili pak u odnosu na koje nastavljamo ili prekidamo status quo”	Strong, 1943.	(x)	x	x
“Interesi u akciji osnove su motivacione jedinice i kriterijum za merenje dinamičkog potencijala ostalih delova ličnosti”	Catel, 1956.			x
“Naučeni motiv koji navodi pojedinca da se ponaša u skladu sa tim interesovanjem... preokupacija nekom aktivnošću kada pojedinac ima slobodu izbora”	Hurlcok, 1956.	x		x
“Uopštena tendencija ponašanja pojedinca da bude privučen nekoj klasi objekata” (On ne razdvaja motive i interesovanja)	Guildford, 1959.			(x)
“Specifični kulturni motiv sazajne delatnosti čovekove”. Uslovljena su dvema komponentama: svešću o značaju predmeta saznanja i njegovom emocionalnom privlačnošću.	Rubinstein, 1964.	x	(x)	x
“Dispozicija da se čovek angažuje u nekoj kulturno razrađenoj aktivnosti bez obzira na bilo kakvu nagradu sem zadovoljstva koje ima od toga što primenjuje tu dispoziciju”	Diamond, 1966.		x	x
“Ton prijatnog osećanja koji je povezan sa aktivnošću ili ciljem”	Jordan, 1966.		x	x

“Manje ili više trajna usmerenost čovekove svesti i aktivnosti na određene sadržaje, a samo bavljenje tim sadržajima povezano je subjektivno sa zadovoljenjem nekih unutrašnjih potreba”	Zvonarević, 1973.	x	x	x
“Težnja pojedinca da redovno obraća pažnju na određene objekte ili sadržaje i da se sa njima bilo u mislima, bilo aktivno bavi”	Rot, 1980.	x		x
“Usmerenost subjekta na predmete i pojave kojima pridaje neko značenje, a koji potvrđuju subjektovu težnju da ih pobliže upozna i prema njima usmeruje aktivnosti”	Šimleša, 1980.	x		x
“Jedan oblik uglavnom terminalnih vrednosti za koje je karakteristična zaokupljenost svesti omiljenim sadržajima ili bavljenje omiljenim aktivnostima”	Pantić, 1980.	x	x	x
„Ispoljava se pre svega u pažnji. Ono izražava ukupnu usmerenost ličnosti i sadrži sve psihičke procese: percepciju, pamćenje, mišljenje i određuje njihov smer“	Hrkalović, 1981.	x		x
“Samo specifični motivi”. Za njihovo javljanje bitno je “postojanje svesti o objektima i ciljevima kojima se teži...i da se potreba koja postoji doživi”	Kocić, 1984.	x	x	x
“Realtivno trajna usmerenost aktivnosti prema određenim stvarima”	Toličić, 1985.			x
“Svojevrсна, manje ili više složena organizacija različitih osobina ličnosti pod uticajem socijalnog učenja i lične aktivnosti osobe postaje trajna i stabilna dispozicija za određeni način subjektivnog doživljavanja i praktičnog delovanja u odnosu na objekat u vezi sa kojim je stečena”. Objekat interesovanja može u principu biti svaki iskustveni sadržaj, sve o čemu osoba stekne izvesno znanje.	Havelka, 1989.	x	x	x
“Trajnija aktivna usmerenost dispoziciono zasnovana na izabrane sadržaje kojima ličnost pridaje izvesnu vrednost, praenu prijatnim osećanjima i zadovoljstvom koje izvire iz nje same”	Bodroški, 1994.	x	x	x

Analizom datih definicija možemo zaključiti sledeće:

1. Kognitivni, afektivni i (ili) konativni aspekt se nalaze u strukturi svih izabranih definicija. Najmanji broj autora interesovanje definiše kroz jedan aspekt. Deo autora naglašava sva tri aspekta, dok se najveći broj odlučuje za kombinaciju afektivnog i konativnog ili kognitivnog i konativnog aspekta.
2. Važnost kognitivnog aspekta interesovanja pronalazimo kod Rota (težnja pojedinca da obraća pažnju); Zvonarevića (usmerenost svesti), Rubinstein-a (svest o značenju predmeta, saznanja); Pantića (zaokupljenost svesti); Hrkalovića (ukupna usmerenost

ličnosti, koja sadrži psihičke procese percepciju, pamćenje, mišljenje); Kocića (svest o objektima i ciljevima).

3. Afektivnu komponentu interesovanja kao neizostavnu u definisanu ovog pojma, navode: Diamond (učesće u aktivnosti bez obzira na bilo kakvu nagradu sem zadovoljstva); Fryer (izaziva prijatno osećanje u jedinki); Jordan (interesovanja su ton prijatnog osećanja); Pantić (zaokupljenost svesti omiljenim sadržajima ili bavljenjem omiljenim aktivnostima); Dewey (jedinka se oseća obuzetom, opčinjenom, pridobijenom); Kocić (neophodno je doživljavanje određene potrebe); Zvonarević (povezano je subjektivno sa zadovoljavanjem nekih unutrašnjih potreba); Havelka (subjektivno doživljavanje).
4. Konativni aspekt interesovanja u svojim definicijama možemo prepoznati kod sledećih autora: Guildford (tendencija ponašanja da bude privučen nekoj klasi objekata); Catel (interesi u akciji osnove su motivacione jedinice); Hurlcok (preokupacija nekom aktivnošću); Rubinstein (čovekova delatnost); Zvonarević (aktivnost prema određenim sadržajima); Toličić (relativno trajna usmerenost); Pantić (bavljenje omiljenim aktivnostima); Havelka (praktično delovanje).

Izabrani istraživači interesovanja uvek polaze od određene teorijske osnove. Svaka navedena definicija interesovanja, iz kog god ugla da je posmatrana, pruža nam deo istine o tome šta interesovanja zaista jesu, a iako postoje od kada postoji i čovek još uvek nema jedne opšteprihvaćene definicije interesovanja. Možemo da zaključimo da su interesovanja: aktivnost, stav, tendencija, težnja, mentalna usmerenost i želja pojedinca za određenu interesnu sferu.

Zajedničko u do sada navedenom, možemo naći u konativnom aspektu interesovanja, pošto se sva interesovanja javljaju, razvijaju, manifestuju i opstaju kroz određene aktivnosti. I preostale dve komponente interesovanja su podjednako neophodne za sveobuhvatnu definiciju ovog pojma. Naime, bez kognitivne komponente nastanak interesovanja nije ni moguć, dok je afektivna komponenta uslov za opstanak svakog interesovanja. Tako smo se s obzirom na do sada saznato iz ove oblasti, a i u kontekstu našeg istraživanja, opredelili za definiciju Havelke (prema Đermanov, 2005: 22) koja glasi: "Interesovanja su svojevrсна, manje ili više složena organizacija različitih osobina ličnosti koja pod uticajem socijalnog učenja i lične aktivnosti osobe postaje trajna i stabilna dispozicija za određeni način subjektivnog doživljavanja i praktičnog delovanja u odnosu na objekat u vezi sa kojim je stečena. Objekat interesovanja može u principu biti svaki iskustveni sadržaj, sve o čemu osoba stekne izvesno znanje".

2.1.2. Interesovanja u andragogiji

Kategorija interesovanja u andragogiju dolazi odmah nakona formiranja andragogije kao naučne discipline. Iako bi možda delovalo logično da su interesovanja u andragogiju došla iz pedagogije, to nije slučaj. U početku dok obrazovanje odraslih nije bilo institucionalizovano andragoška praksa se oslanjala samo na učešće odraslih na dobrovoljnoj bazi i tako se uvažavanje interesovanja praktično podrazumevalo. Dok u pedagogiju kategorija interesovanja ulazi iz filozofije i njenih principa, u andragogiju ona stiže iz andragoške prakse. Andragozi su uvideli kroz rad sa odraslima, da je za postizanje uspeha neophodno usklađivanje nastavnog sadržaja sa interesovanjima odraslih.

Prvi veliki umovi pedagogije, kao što su Rousseau, Pestalozzi, Herbart, Ushinsky i Dewey su se protivili mogućnošću obrazovanja odraslih i te procese ograničavali samo na decu. Teorije koje nisu bile naučno utemeljene tvrdile su da sa opadanjem fizičkih sposobnosti opadaju i mentalne sposobnosti čoveka. Iako je ovo usporilo nastanak andragogije, sa početkom andragoške prakse kategorija interesovanja izranja iz samog rada.

Sa Medinskim u Rusiji i nakon Oktobarske revolucije u Evropi i Americi, autori intenzivno počinju da se bave kategorijom interesovanja u području vaspitanja i obrazovanja odraslih.

Svoj praktični značaj, interesovanja počinju da dobijaju sa prvim istraživanjima koja su rađena u andragogiji. Među prvim autorima koji su se time bavili u andragogiji je Thorndike. On je izučavao mogućnosti učenja odraslih i došao do zaključka da mogućnosti za učenje ne opadaju sa godinama, kako se do tada smatralo. U oblasti interesovanja odraslih, Thorndike je dao značajan doprinos. On je sproveo jedno od prvih istraživanja na tu temu. Proučavajući svoje studente tokom 15 godina dobio je rezultate koji pokazuju da je opadanje u obimu interesovanja tako malo, da je čak zanemarljivo. Međutim, ono što je za naš rad interesantno, je da je najveće opadanje u interesovanjima od dvadesetih do pedesetih godina, bilo baš u fizičkim aktivnostima, što se može tumačiti opadanjem fizičkih sposobnosti sa starenjem (Thorndike, 1935). Thorndike dalje u svom istraživanju zaključuje da interesovanja kod odraslih mogu da se nauče i da mogu biti modifikovana ukoliko se primene određene metode, od kojih se navode privlačnost, sugestija, imitacija, primena nagrade i kazne i uslovljavanje. Interesovanja dalje, Thorndike zaključuje, kod odraslih mogu da budu toliko jaka da bez obzira na preduzete aktivnosti ne mogu da se

smanje. Takođe on je smatrao da su određena interesovanja proistekla iz prirode ličnosti čoveka i da se delimično održavaju bez obzira na stečeno iskustvo i obrazovanje. “Sva interesovanja, od onih najčvršće fiksiranih u prorodi ličnosti do onih najosetljivijih na spoljne događaje su do određene granice determinisani mentalnim setom ličnosti tog vremena. Mentalni set je rezultat njegove celokupne prirode i čitave njegove istorije uključujući njegova interesovanja kako ona nastaju u akciji određenih situacija. Dugotrajni rad u menjanju njegove prirode pokazuje njegove rezultate u mentalnom setu koji on ima prema ovoj ili drugim životnim situacijama” (Thorndike, 1935: 44).

Dalje, Thorndike skreće pažnju na povezanost interesovanja i sposobnosti odraslih. On je došao do zaključka da će odrasli sa poboljšanjem sposobnosti u određenoj oblasti povećati svoja interesovanja prema istoj. Takođe Thorndike naglašava da će svako obrazovanje kod odraslih biti efikasnije ukoliko se znaju interesovanja odraslog. Iako mogu biti od velike koristi, interesovanja mogu da budu i prepreka kod učenja. Thorndike je praktično začetnik proučavanja interesovanja u andragogiji. Kako Savićević (1992) navodi, ako sumiramo njegove doprinose ovom polju na osnovu teorijskih i empirijskih istraživanja možemo zaključiti:

- 1) nedostatak interesovanja se javlja kao faktor koji utiče na opadanje sposobnosti u učenju;
- 2) dva bitna pravila u obrazovanju odraslih su: pravilo interesovanja i pravilo sposobnosti;
- 3) opadanje u interesovanjima u pojedinim fazama čovekovog života je toliko da se može zanemariti (odnosno opadanje u interesovanjima u određenoj oblasti nije vezano za godine);
- 4) interesovanja mogu da se nauče i modifikuju;
- 5) neka interesovanja su ukorenjena u prirodu ličnosti;
- 6) postoje intrinzička interesovanja i naglasak treba da je na njima;
- 7) interesovanja su od velikog značaja za andragošku praksu.

Posle Thorndike-a, značaj za andragogiju i naše istraživanje ima američki istraživač Lorge. On je smatrao da interesovanja mogu da se menjaju pod uticajem okoline ili fizičkim promenama kod pojedinca (Lorge, 1963). On kao i Thorndike smatra da interesovanja mogu da se uče i poučavaju, i da učenje koje u početku može kod odraslih da izazove odbojnost, vemenom stav odraslih može da se promeni u indiferentan ili čak privlačan.

Dalje, posle Thorndike-a i Lorge-a, Houle izjednačava pojmove potrebe i interesovanja (Houle, 1963). On je istraživao razloge obrazovnih interesovanja odraslih, i došao je do nekoliko karakteristika, koje se i danas koriste u istraživanju svih vrsta interesovanja kod odraslih:

- 1) grupe sa najvišim prihodima imaju više izgleda da se interesuju za učešće u aktivnostima u poređenju sa grupama koje imaju niske prihode;
- 2) obrazovno interesovanje odraslih je pozitivno povezana sa veličinom komune, dužinom boravka u njoj i brojem različitih vrsta obrazovnih aktivnosti koje su na raspolaganju;
- 3) ljudi izvesnih nacionalnosti i religijskih pripadnosti su aktivniji nego oni sa drugom prošlošću i verovanjem;
- 4) starost je važan faktor obrazovnih interesovanja odraslih;
- 5) oženjeni imaju veću potrebu za obrazovnim interesima i više participiraju nego neoženjeni;
- 6) ljudi koji imaju decu u školi češće učestvuju u obrazovnim aktivnostima nego ljudi koji nemaju decu koja pohađaju školu;
- 7) znatno više stručnjaka i ljudi iz upravnih struktura pokazuju interesovanje u obrazovnim aktivnostima nego što to čine ljudi iz drugih grupa zanimanja;
- 8) najuniverzalniji faktor za obrazovna interesovanja odraslih jeste nivo školovanja. Što je više prethodno formalno obrazovanje, to su veći izgledi da će oni uzeti učešće u programima obrazovanja odraslih. Dužina prethodnog školovanja je toliko značajan faktor da ona podvlači ili potkrepljuje druge determinante kao što su zanimanje, veličina komune, dužina boravka u njoj, nacionalna i religijska pripadnost (Houle, 1963).

Ovo nam pokazuje složenost faktora koji utiču na interesovanja, u ovom slučaju obrazovna, ali ništa manje nije složeno ni javljanje i formiranje sportsko-rekreativnih interesovanja kod odraslih. Analizom dostupne literature možemo zaključiti da su 60-tih i 70-tih godina prošlog veka istraživanja u oblasti andragogije rađena isključivo o interesovanjima koja se tiču programa obrazovanja i obrazovnih potreba odraslih (Barron, Brow, Drassel, Flood).

Istraživanjem interesovanja u andragogiji se na dalje bave najviše britanski i američki istraživači. 80-tih godina značajan doprinos interesovanjima odraslih daju istraživači iz tadašnjeg Sovjetskog Saveza (Kulotkini i Suhobskar). Naredna istraživanja su stalno proširivala kategoriju

interesovanja u andragogiji. Javljaju se karakteristike interesovanja odraslih, zatim činioci interesovanja i različite klasifikacije interesovanja.

Pojava ustanova za obrazovanje odraslih u drugoj polovini XIX i početkom XX veka temelji se na zahtevanju da se njihov rad osloni na potrebe i interesovanja odraslog čoveka (Savićević, 1992). To je bio uslov opstajanja ustanova koje su se bavile vaspitanjem i obrazovanjem odraslih. Prvenstveno su to bili radnički univerziteti, biblioteke, narodni domovi i sl. Njihovi programi su se usklađivali sa interesovanjima odraslih. Ono što je još bilo karakteristično i specifično za interesovanja u andragogiji je to da je učestvovanje u svim vrstama institucija namenjenim odraslima bilo dobrovoljno. Ta dobrovoljnost je od samog početka nametala usklađenost sa interesovanjima odraslih kako bi oni mogli da razvijaju i učvršćuju svoja interesovanja. Takođe velika razlika kod interesovanja u andragogiji u odnosu na pedagogiju je što vaspitanje i obrazovanje odraslima znači sam život, dok je deci to priprema za život (Savićević, 1992). Odraslima učenje ne predstavlja osnovnu funkciju za razliku od dece. Dalje, razlika između dece i odraslih je u iskustvu sa kojim oni započinju obrazovanje i stoga ono igra bitnu ulogu za andragogiju i interesovanja u ovoj disciplini, jer su prethodna iskustva polazna osnova za naredne andragoške procese. Specifično za odrasle je i jedinstvenost faza u životnom toku čoveka, što bi npr. značilo da stariji odrastao nije u mogućnosti da sprovodi svoja sportsko-rekreativna interesovanja kao što je to slučaj sa mlađom odraslom osobom. Ovo su samo neke od specifičnosti interesovanja u andragogiji koje treba imati u vidu tokom njihovog izučavanja.

Možemo zaključiti da se interesovanja u andragogiji javljaju kao svojevrsan naučni konstrukt (Savićević, 1992). Ona prožimaju čitav andragoški proces i zbog toga predstavljaju temelj andragogije. S obzirom da su interesovanja ta koja odraslog čoveka podstiču na aktivnost i rad ona su praktično povezana sa njegovim postojanjem. Iako već kod dece postoje dispozicije za određena interesovanja, ona se razvijaju pod uticajem društvene sredine u kojoj pojedinac živi. Iz ovoga možemo pretpostaviti da se interesovanja i vaspitavaju. Ovo je važno za andragogiju jer ako je interesovanja moguće vaspitavati onda je moguće i doprineti pozitivnim promenama kod pojedinca. Teorijska i empirijska istraživanja u andragogiji pokušavaju da daju odgovor kako aktivirati, razvijati i sačuvati različite vrste interesovanja kod odraslog čoveka. S obzirom da su naša tema sportsko-rekreativna interesovanja odraslih, značajno je da sagledamo interesovanja iz

ugla andragogije, ali i koje su determinante ovih interesovanja, kako bi mogli da utičemo na njihovo aktiviranje, razvijanje i zadržavanje.

2.1.3. Različite klasifikacije interesovanja

S obzirom da postoje brojne definicije pojma interesovanja, što ukazuje na složenost ovog fenomena, iz toga proizilaze brojne klasifikacije interesovanja koje su uglavnom prilagođene svrsi korišćenja. Mi ćemo pokušati da se kroz analizirane klasifikacije približimo našoj temi sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih.

Klasifikacije interesovanja se razlikuju po opštosti, karakteru i nameni za koju su sačinjene. Kao što ne postoji jedinstvena definicija pojma interesovanja, ne postoji ni jedinstvena klasifikacija. Većina klasifikacija ima veći praktični značaj nego što je značajna za teoriju samog fenomena interesovanja.

Počecemo od klasifikacija istraživača koji su se među prvima bavili ovom temom. Herbart interesovanja deli na posredna i neposredna, odnosno na akcije koje su spoljašnje ili unutrašnje motivisane. Među prvim podelama je i ta da se interesovanja dele na subjektivna i objektivna (Woodworth, 1918). Thurston je interesovanja klasifikovao u četiri kategorije: interesovanja za nauku; interesovanja za jezik; interesovanja za ljude i interesovanja za biznis (Thurston, 1931). Strong (1955: 142) po svom kriterijumu podele interesovanja klasifikuje na:

- 1) aktivna i pasivna;
- 2) manifestna i latentna;
- 3) privremena, kratkotrajna i prolazna nasuprot stabilnim i dugotrajnim;
- 4) jednostavna i složena interesovanja.

Često je navođena i Spranger-ova klasifikacija interesovanja. On interesovanja deli na:

- 1) teoretska (saznavanje istine);
- 2) ekonomska (interesovanja za sticanje materijalnog dobra);
- 3) estetska (interesovanja za skladno i lepo);
- 4) socijalna interesovanja (interesovanja za ljude);
- 5) interesovanja za postizanje moći i vlasti;
- 6) religiozna interesovanja. (prema Rot, 1967: 116).

Jednu od najobimnijih klasifikacija je napisao Guilford. On interesovanja deli na opšta i na interesovanja vezana za zanimanja. Za njega su interesovanja sklonost individue prema određenim delatnostima. Opšta interesovanja deli na sledeći način (Guilford 1959, 263-270):

- 5) sklonost ka avanturi (aktivnosti koje sadrže opasnost i rizik) naspram sigurnosti;
- 6) sklonost ka zabavi i razonodi;
- 7) sklonost ka raznolikosti, promenama, putovanjima;
- 8) sklonost ka preciznosti (aktivnosti koje obuhvataju strpljenje, urednost, tačnost);
- 9) sklonost za opšte društvene, umetničke aktivnosti;
- 10) interesovanje za estetske sadržaje;
- 11) interesovanje za humor.

Dok interesovanja za zanimanja Guilford deli na:

- 1) interesovanja za profesionalni nivo (naučna interesovanja, sklonost za rad u različitim oblicima umetnosti, interesovanja za društvene probleme);
- 2) komercionalna interesovanja (administrativni i trgovački poslovi, ekonomska propaganda, interesovanja ka različitim kancelarijskim aktivnostima);
- 3) interesovanja za fizičke aktivnosti (mehanička interesovanja, interesovanja za rad na otvorenom u prirodi).

Globalna klasifikacija sa kojom se susrećemo u politikologiji i sociologiji je na opšta (društvena), posebna (grupna) i pojedinačna interesovanja (Savićević, 1992). Od naših autora navešćemo klasifikaciju interesovanja Pantića (1982:236) na:

- 1) objektivna i subjektivna;
- 2) trajna i prolazna;
- 3) pasivna i aktivna;
- 4) latentna i manifestna;
- 5) pozitivna i negativna.

Možemo primetiti da su u početku klasifikacije bile uglavnom formalne, odnosno klasifikacije prema trajnosti, obimu, usmerenosti, prema području aktivnosti i prema sadržaju. Iz klasifikacija prema sadržaju nastali su brojni instrumenti za merenje interesovanja. To su u početku bili inventari profesionalnih interesovanja (Strong VIB (Vocational Interest Blank); Holland's Self Directed Search), a kasnije su se proširili i na druge sadržaje. Instrumenti koji su konstruisani ili modifikovani za naše uslove diferenciraju veći broj interesovanja, namenjeni su deci ili odraslima i kao i drugi instrumenti ovakve vrste imaju ograničenost koja se odnosi na broj varijabli koje se dobijaju kao rezultat – koje direktno zavise od broja ponuđenih varijabli.

Navešćemo neke od instrumenata koji su u svoje inventare uvrstili i sportska interesovanja. Žlebnik (1972) navodi da interesovanja mogu biti: sazajna, sakupljačka, za igru, za druženje, za budućnost, za prošlost, herojska, avanturistička i tehnička za dečake, sentimentalna i za kulturu kod devojčica, za suprotni pol i za sport.

Joksimović (1981) diferencira interesovanja za nauku, tehniku, kulturno-umetničke aktivnosti, društveno-političke probleme i sport.

Jednu od najiscrpnijih klasifikacija interesovanja kod nas sačinili su Pantić i saradnici (1981). Oni su izdiferencirali trideset vrsta interesovanja: administrativno, agrikulturno, avanturističko, biološko, delatno-maelno, domaćinsko, estradno, sportsko-rekreativno, hedonističko, hipi, humanitarno, istraživačko, književno, kockarsko, likovno, muzičko, matematičko, političko, pedagoško, pronalazačko, za putovanja, za suprotni pol, za humor, tehničko, teorijsko, roditeljsko, religiozno, utilitarno, verbalno-lingvističko, vojno.

Možemo da primetimo da vremenom, sa razvojem nauke, tehnike i tehnologije, šire se i klasifikacije interesovanja (interesnih oblasti) čoveka. Tačan broj interesovanja, pogotovo u današnje vreme praktično da ne može ni da se sazna. Ona zavise od uzrasta jedinke, od toga kako se definišu (opštost interesovanja), od podsticaja koji sredina pruža pojedincu, kao i od kulture u kojoj osoba živi. Svaka klasifikacija uslovljena je različitim kriterijumima i iz toga proizilazi različita klasifikacija.

S obzirom da se mi bavimo korelatima interesovanja, odnosno želimo da saznamo zbog čega se odrasli zanimaju za sportsko-rekreativne aktivnosti i sadržaje povezane sa tom aktivnošću, poći ćemo od Rotove sadržajne klasifikacije interesovanja na profesionalna i neprofesionalna (Rot, 1967), gde sportsko-rekreativna interesovanja u našem istraživanju svrstavamo u neprofesionalna.

Zatim ćemo iskoristiti klasifikaciju Zvonarevića (1982) koji kaže da se interesovanja mogu podeliti prema sadržaju, prema trajanju, intenzitetu i prema aktivnosti. U našem istraživanju ispitujemo sve navedene komponente ove klasifikacije, tačnije istražili smo da li postoji fizička aktivnost i u kom je intenzitetu ostvarena, od kada traje interesovanje za ovu oblast, kao i sadržaj sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih. I za kraj ćemo iskoristiti pretpostavke Havelke (Havelka & Lazarević, 1980) da sportsko-rekreativna interesovanja sadrže tri različite komponente:

- 1) bavljenje fizičkim aktivnostima (konativna komponenta);
- 2) praćenje sporta i sportsko-rekreativnih aktivnosti ispitanika (afektivna komponenta);
- 3) njihovo znanje o potrebi obezbeđivanja adekvatnog trajanja i intenziteta fizičkih aktivnosti, kao i o značaju bavljenja fizičkim aktivnostima za zdravlje i pozitivnom uticaju uravnotežene ishrane kao činiocu boljih sportsko-rekreativnih dostignuća i uticaju iste na psihofizičko stanje organizma (kognitivna komponenta).

Sportsko-rekreativna interesovanja možemo svrstati u neprofesionalna interesovanja, koja ćemo klasifikovati prema trajanju i intenzitetu, sa svojom kognitivnom, afektivnom i konativnom komponentom.

2.1.4. Karakteristike interesovanja odraslih

Kako bi istraživali korelate sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih, neophodno je da znamo koje su zajedničke karakteristike svih interesovanja odraslih.

Činilac koji u najvećoj meri utiče na nastanak, razvoj i održivost svakog interesovanja je sredina, odnosno životna situacija u kojoj se pojedinac nalazi (Savićević, 1992). Sredina u velikoj meri karakteriše interesovanje i to kao socijalni, radni ili kulturni prostor u kome individua živi. U najširem značenju sredine, možemo čak pričati i o uticaju geografske sredine na interesovanja, a u nešto užem značenju, interesovanja su povezana sa različitim faktorima, kao što su: aktivnosti, ličnosti i objekti (Savićević, 1992). Sredina može da bude podsticajna i da u pozitivnom smeru utiče na formiranje i zadržavanje različitih interesovanja kod dece i odraslih, ali može da bude i barijera u smislu situacionog, institucionalnog ili dispozicionog ograničenja u

ostvarivanju interesovanja (Savićević, 1989). U karakteristike interesovanja koje se javljaju pod uticajem sredine, ubrajamo i socijalne promene, koje mogu potencijalno da uslove probleme kod održavanja interesovanja odraslih. Tako na primer, česta promena mesta prebivališta uzrokovana profesionalnim potrebama može da utiče na participaciju odraslih u interesnim aktivnostima. Takođe sve veći broj stanovnika u gradovima, kao i produženo radno vreme, dovelo je do ograničavanja socijalnih kontakata koji su od izuzetne važnosti u realizaciji interesovanja odraslih. Ne možemo zanemariti ni vrtoglavi razvoj tehnologije, kompjuterizaciju i društvene mreže koje sve više utiču na lične i društvene vrednosti, a u direktnoj su korelaciji sa interesovanjima u slobodnom vremenu odraslog čoveka. Navedene socijalne promene utiču na nastanak, razvoj, intenzitet i kvantitet sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih i pod njihovim uticajem menja se i odnos prema ovim interesovanjima odraslih.

Pored socijalnih promena, u sredinske uticaje na karakteristike interesovanja odraslih, ubrajamo i socijalne vrednosti. U novije vreme, aktualizacijom važnosti fizičkih aktivnosti za zdravlje čoveka, sportsko-rekreativne aktivnosti se procenjuju kao odgovarajuća vrednost. Od socijalne sredine direktno zavisi na kom nivou će se naći sportsko-rekreativne aktivnosti na skali vrednosti. To ima uticaj na pojedinca zajedno sa neposrednim uticajem očekivanja od strane njemu važnih ljudi.

Interesovanja odraslih karakteriše i socijalno iskustvo, koje je još jedna odrednica sredinskih uticaja na interesovanja. Iskustvo, a u okviru njega i interesovanja se ne stiču u neutralnom svetu, već pod uticajem društva i položaja pojedinca u datom društvu (Jarvis, 1985). Proučavanje položaja osobe u određenom društvu vodi razumevanju u izboru njegovih interesovanjima u različitim periodima života.

Životne okolnosti odraslog, životna situacija i njegova društvena uloga su takođe jedan od sredinskih uticaja na interesovanja odraslog čoveka (Savićević, 1992). Uvažavanje ovih karakteristika sredine na formiranje interesovanja, vodi celovitom pristupu i sticanju uvida na pravce razvoja i održavanja određenog interesovanja.

Dalje, socijalno-ekonomske karakteristike pojedinca, kao uže sredinske karakteristike, u dosadašnjim istraživanjima su pokazala vezu sa učešćem i ostvarivanjem interesovanja (Savićević, 1992), jer participacija u nekima prevazilazi materijalne mogućnosti zainteresovanih.

Za kraj, porodična sredina je početna “škola” za vaspitanje interesovanja. Rani uticaji porodice mogu da imaju pozitivnu ulogu u formiranju, očuvanju interesovanja (Savićević, 1992) i kao takvi u detinjstvu su jedan od najuticajnijih faktora nastanka interesovanja.

Iz ove analize relacije sredine i interesovanja proističe da ona nisu samo refleksija pojedinca u odnosu na pozitivan ili negativan odnos prema određenom interesovanju, već sadrže objektivno poreklo u sredini (Savićević, 1992).

Pored uticaja sredine, analizom relevantne literature, kao najdominantnije karakteristike, sumiraćemo još neke od zajedničkih karakteristika interesovanja odraslih:

1. Interesovanja poseduju određenu biološku osnovu, odnosno urođenu dispoziciju za ostavriavanje, što su još Locke i Rousseau isticali. Allport kaže da ličnost ima više dispozicija, glavne, centralne i sekundarne i one se razlikuju po stepenu motivacione snage. (Olport, 1969)

2. Postoje tri procesa u razvoju interesovanja: formiranje, menjanje i održavanje interesovanja (Pantić, 1980).

3. Interesovanja mogu biti pasivna ili aktivna. Pasivna su vezana za sedentarni način života, dok aktivna podrazumevaju fizičke aktivnosti, odnosno konativni aspekt.

4. Motivi su jedni od pokretača interesovanja odraslih. “Motivacija je proces pokretanja ličnosti na aktivnost, a motivi su pokretačke snage koje izazivaju aktivnost čoveka” (Rot, 2010: 168).

5. Po POI (person - object theory of interest) teoriji interesovanja, unutrašnja motivacija je osnovni pokretač svake aktivnosti vezane za interesovanja (Krapp, 2007).

6. Broj interesovanja odraslih je u pozitivnoj korelaciji sa njihovom inteligencijom i on se ne menja, menja se samo njihov sadržaj (Beeves & Slater prema Savićević, 1992; Donnay, 1997). Interesovanja određuju ličnost, ona su jedan od pokazatelja zrelosti i kapaciteta ličnosti (Pantić, 1980).

7. Društvena uloga odraslog u mnogome određuje njegova interesovanja (Oljača, 2013). Promene kao što su sklapanje braka ili uloga roditelja i slično u velikoj meri menja polje interesovanja odraslog čoveka.

8. Interesovanja odraslog su vaspitljiva, tj. mogu biti modifikovana i naučena. Ulaganjem napora u edukaciju kroz različite programe ili informisanjem putem medija i društvenih mreža može se uticati na zainteresovanost odraslih.

9. Iako je ranije smatrano da je formiranje interesovanja vezano isključivo za subjektivnu stranu ličnosti, u novije vreme pokazuje se sve veći uticaj sredine (Savićević, 1992) na proces formiranja interesovanja. Stoga je u istraživanja o interesovanjima neophodno uključiti varijable sredinskih uticaja jer one mogu biti kako podsticaj tako i kočnica stvaranju određenog interesovanja.

10. Interesovanja se ne razvijaju spontano, već pod značajnim uticajem spoljašnjih faktora (Savićević, 1992).

11. Socijalni činioci su bitan faktor nastanka ili održivosti interesovanja kod odraslih (porodica, škola...). Prvi i najuticajniji prenosioci u formiranju i održavanju interesovanja su roditelji i porodica. Podsticajni uslovi u porodici su ključni za formiranje interesovanja (Pantić, 1980). Materijalni i kulturni uslovi porodice; struktura i karakter porodičnih odnosa i karakteristika ličnosti roditelja su značajni činioci u izboru ciljeva i formiranju interesovanja dece (Golubović, 1981) koja svakako imaju uticaj na interesovanja koja će se održati do odraslog doba. Većina autora vidi presudnu ulogu roditelja i porodice na decu do desete godine života ističući kako se u periodu adolescencije ova situacija menja, pošto se menjaju i odnosi između roditelja i adolescenata, i tada u prvi plan izbija druženje sa vršnjacima i različitim grupama (Gajić, 1999).

12. Interesovanja koreliraju sa sposobnostima, a sposobnosti doprinose uspehu (Savićević, 1992). Istraživanja su pokazala da ljudi pokazuju više interesovanja prema aktivnostima u kojima ostvaruju uspeh ili se osećaju uspešnim. Od najranijeg uzrasta, što bi značilo već u predškolskim ustanovama, deci treba obezbediti ostvarivanje uspeha u fizičkim aktivnostima, kako bi ih podstakli za dalje bavljenje sportom, jer samo tako će njihovo interesovanje postati intristički motivisano.

13. Diferencijacija interesovanja postoji među polovima (Lippa, 2010; Evans et al., 2002).

14. Interesovanja podstiču kognitivni aspekti ličnosti, u tesnoj su vezi sa njim. Zainteresovana osoba stalno teži novom saznavanju u okviru izabrane sfere interesovanja, kako bi poboljšala svoje sposobnosti u tom domenu (Krapp, 2007).

15. Emocije su jedna od karakteristika interesovanja. Prenzel (1988) i Schiefele (1991) kažu da su tipične emocije uključene u interesovanja: uživanje, stimulativna napetost i optimalni nivo uzbuđenja.

16. Individualna interesovanja osobe su u tesnoj vezi sa strukturom selfa određene individue. Postoje razlike u interesovanjima u odnosu na self, najbolji dokaz je da od najranijeg uzrasta bez obzira na socijalno okruženje, deca pokazuju interesovanja prema različitim predmetima i aktivnostima u skladu sa ličnim ciljevima i potrebama (Krapp, 2007). Deci i Ryan (2000) kažu da u interesovanjima self koncept (self concept) ima dinamički karakter kao rastući self (growing self) i da razlike u interesovanjima postoje u odnosu na self.

17. Fizički razvoj i sposobnosti uslovljavaju određen broj interesovanja (Hurlock, 1970).

18. Diferencijacija interesovanja po starosti. Strong je uradio istraživanje gde je ispitivao interesovanja istih osoba u rasponu od 10 i 20 godina (Donnay, 1997). On je utvrdio da profesionalna interesovanja pokazuju trajnost, a da su druga interesovanja promenljiva. Najveće promene se dešavaju između 15. i 25. godine života, a posle toga su promene dosta sporije. Smanjenje interesovanja je evidentirano prema fizičkim aktivnostima i društvenim interesovanjima, dok se povećavaju lična interesovanja. I prema istraživanjima Knox-a (1968) javljaju se promene u interesovanjima tokom životnog veka. S obzirom na karakteristiku akumuliranja životnog iskustva dolazi do promene u sferama interesovanja od mladosti do starosti. Iako mogu biti stalna, interesovanja se od 25. do 65. godine razlikuju po sadržajima, utrošenoj energiji i potrošenom vremenu. Autori nisu saglasni u tome kako se interesovanja menjaju sa starošću, ali je izvesno da ova varijabla na interesovanja ima poseban uticaj.

19. Diferencijacija interesovanja po obrazovnom nivou odraslih. Dosadašnja istraživanja su pokazala da postoji pozitivna povezanost između prethodnog nivoa obrazovanja i učešća odraslih u svim aktivnostima formalnog i neformalnog obrazovanja odraslih (Johnstone & Rivera, 1965; Savićević, 1992). Iako naše istraživanje neće moći

da uključi ovu varijablu jer su ispitanici jednako obrazovani, interesantno je u budućim istraživanjima ispitati ovu tvrdnju.

20. Interesovanja u novije vreme često postaju interesi odraslih. Usled nedostatka slobodnog vremena, kao i potreba za prekvalifikacijom i dokvalifikacijom u profesionalnom smislu, interesovanja odraslih se sve češće vezuju za aktivnosti od kojih će oni imati izvesnu korist.

21. Jedan od činilaca formiranja i održavanja interesovanja odraslih su sredstva masmedija i društvene mreže, a u današnje vreme svakako jedan od uticajnijih faktora. Sve veća uloga sredstava masovnih komunikacija proizilazi otuda što putem reči i slike nude modele ponašanja, koji su često životniji, sa mnogo detalja, jasniji i konkretniji od drugih modela (Đurić, 1999:20).

22. Interesovanja su rezultat interakcije pojedinca i sadržaja interesovanja (objekta interesovanja), što smatra i veliki broj autora (Hidi & Baird, 1986; Krapp, 2000; Schiefele et al., 1983).

23. Interesovanja između ostalog određuje sredina u kojoj čovek živi, koja može biti podsticaj ili prepreka u ostvarivanju interesovanja. Predispozicija za svako pojedinačno interesovanje leži u pojedincu, ali sadržaj tog interesovanja i okruženje u kom se interesovanje odvija predstavljaju osnovu za njegov razvoj i pravac u kom će se kretati (Hidi & Renninger, 2006).

24. Najbolji indikator interesovanja je aktivnost pojedinca.

25. Interesovanja se menjaju sa promenom životnog toka čoveka (Oljača, 2013).

2.1.5. Razvoj interesovanja

Razvoj je prirodan proces koji obuhvata kompleks promena koje se dešavaju u životu čoveka (Savićević, 2007). Pored toga, fizički razvoj podrazumeva i psihičke promene koje zajedno vode promenama u razvoju interesovanja, kako kod dece, tako i kod odraslih. Različiti autori su sa različitih stanovišta posmatrali razvoj interesovanja, i postavili teorije koje nam daju odgovore na pitanja zašto jedna osoba razvija određena interesovanja i zašto se interesovanja menjaju ili potpuno prestaju? Ove teorije su veoma važne, a za ciljnu grupu imaju ljude koji rade

u praksi, bilo da su to roditelji, nastavnici ili andragozi kojima su od veoma malog značaja samo empirijski rezultati, već su im potrebne jedinstvene i naučno čvrsto zasnovane teorije koje bi dale celokupnu sliku o promenama u razvoju interesovanja. Iako ovakva sveobuhvatna teorija još uvek ne postoji, različiti autori su pokušali da prikažu strukturalne i dinamičke promene u razvoju interesovanja.

Razvoj interesovanja kao strukturalnih promena je teorija koja je nastala primenom rezultata iz longitudinalnih istraživanja i oslanja se na “količinu” i “stepen” interesovanja u određenoj oblasti. Samo je nekoliko istraživača objašnjavalo razvoj interesovanja kao strukturalnu promenu. Oni su kao onovu koristili POI teoriju interesovanja (“person-object theory of interest”) po kojoj razvoj interesovanja kod pojedinca može biti tumačen kao specifična strukturalna promena u već postojećem obrazcu osobe. Postoje tri različita hipotetička modela ovakvog razvoja (Fink, 1991).

- 1) Prvi je “rastući model” (growth model). Po ovom modelu diferencijacija interesovanja nastaje strukturalnom reorganizacijom odnosa između pojedinca i predmeta interesovanja. Rast znanja i vrednosti, kao i sazrevanje emocija čine da određene oblasti interesovanja postanu manje ili više bitne u strukturi interesovanja pojedinca.
- 2) Drugi model je “model kanalisanja” razvoja interesovanja (channeling model) i predstavlja objašnjenje pojave novog interesovanja u strukturi razvoja. Razvoj interesovanja se dešava kroz strukturalnu reorganizaciju, kroz povećano diferenciranje određenog aspekta već postojeće strukture. Taj aspekt postaje dominantan, dok se druge oblasti interesovanja smanjuju.
- 3) Treći model je “model preklapanja” (overlap model). Po ovom modelu potpuno novo interesovanje može da nastane tako što se u toku već postojećeg interesovanja pojavi neko novo koje je različito ali se preklapa sa dosadašnjom oblasti interesovanja i sa prvim ima zajedničke strukturalne elemente.

Ova teorija razvoja, kao što smo već napomenuli predstavlja strukturalne promene koje se dešavaju kod pojedinca prilikom razvoja određenog interesovanja. Međutim kako bi stekli potpuni uvid u karakteristike interesovanja neophodno je da znamo i razvoj interesovanja iz ugla

faktora koji su odgovorni za pravce razvoja interesovanja, i faktora koji interesovanja čine relativno trajnim dispozicijama ličnosti.

Još jedna teorija koja izučava faktore razvoja interesovanja je teorija razvoja interesovanja i rastućeg “self-a”. Nastala je na osnovama POI (“person-object theory of interest”) teorije interesovanja. Ova teorija polazi od činjenice da u složenoj strukturi ličnosti postoje specifična područja za svaku osobu koja predstavljaju njen identitet. Po ovoj teoriji svaka jedinka već od rođenja reaguje na određene objekte ili sadržaje u zavisnosti od svojih potreba i želja. Dalje razvojne promene dovode do kontinuiranih razlika u strukturi selfa i na osnovu urođenih karakteristika dolazi do formiranja određenih struktura interesovanja.

Vremenom su pored teorija razvoja nastale i brojne periodizacije razvoja interesovanja koje nam pružaju saznanja o razvojnim karakteristikama koje se kod pojedinca pojavljuju u odnosu na određeni uzrast. Analizirajući različite periodizacije i dosadašnja istraživanja možemo zaključiti da vreme ne mora da bude faktor određene promene u razvoju interesovanja. Ono može biti samo okvir, ali prelazak stadijuma sopstvenim tempom je svojstven i ključan u razvoju interesovanja. Dalje je karakteristično da se nastale periodizacije uglavnom oslanjaju na psihički i intelektualni razvoj jedinke (od detinjstva do odraslog doba), pa iz njih proizilaze i periodizacije razvoja interesovanja. Starije periodizacije nisu utemeljene na empirijskim rezultatima, već daju opise ponašanja, koja su po autorima određene periodizacije karakteristična za decu određenog uzrasta (Đermanov, 2005). Za razliku od ovih, novije periodizacije su uglavnom potporu nalazile u funkcionalnim kriterijumima.

Iako se slažemo sa određenim brojem autora da o “pravim” interesovanjima ne možemo da govorimo do dostignutog stepena u fizičkom (Hurlock), kognitivnom (Kohlberg) i socijalnom (Pantić) razvoju, kao i do svršenog procesa diferencijacije emocija (Benhem), mišljenja smo da začeci interesovanja kreću već od rođenja. Zato su periodizacije interesovanja značajne, ali kao i kod definicija, ne postoji jedinstvena periodizacija, već se one razlikuju u odnosu na:

- vreme kada su nastale;
- teoriju na osnovu koje su pisane i
- ugla naučne discipline kojoj autor pripada.

Od naših autora, opredelili smo se za periodizaciju Pantića, koja se održala tokom vremena i dve savremene periodizacije interesovanja, od autora iz inostranstva, koje su se činile prikladne za naše istraživanje.

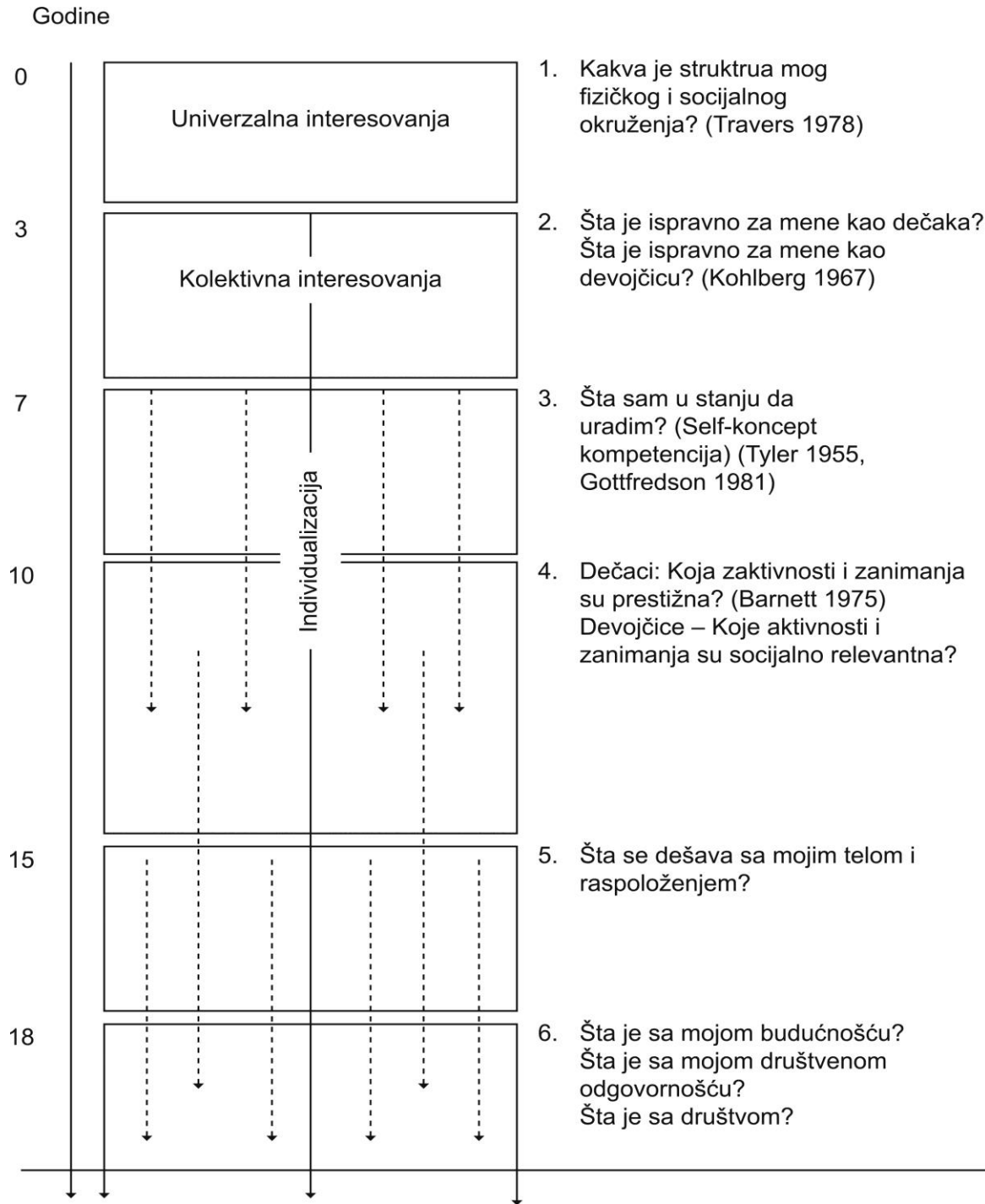
Pantić (1980) svoju periodizaciju zasniva na kombinaciji psihosocijalnih karakteristika razvoja i funkcionalnih kriterijuma razvoja. On razlikuje pet stadijuma u razvoju interesovanja.

1. Predinteresni stadijum obuhvata period od rođenja do četvrte godine. Već kod novorođenčeta se mogu primetiti prvi znaci interesovanja, sa obraćanjem pažnje na određene objekte ili lica. Do dostignutog stepena u kognitivnom, socijalnom i fizičkom razvoju kao i dok se ne završi diferencijacija emocija deteta govorimo o predinteresnim aktivnostima. Sa četvrtom godinom, kada se ovi procesi otprilike okončavaju, počinju dečija pitanja i zapitkivanja sa kojima se i završava predinteresni stadijum. U ovom periodu dečja interesovanja su difuzna, kratkotrajna i površinska, pa se mogu okarakterisati i kao preferencije.
2. Stadijum difuznih interesovanja traje od četvrte do desete godine života. Sa dostignutim stepenom u fizičkom razvoju, izdiferenciranim emocijama i određenim kognitivnim sposobnostima dečija pitanja od četvrte do šeste godine predstavljaju razvoj njihovih interesovanja u tom uzrastu. Autor navodi da ovaj stadijum karakteriše burnost i veliki broj interesovanja koja se ne razlikuju u mnogome u okviru samog perioda. Labilnost, ekstenzivnost, svaštastvo i efemernost su se u istraživanjima pokazale kao osnovne manifestacije stadijuma difuznih interesovanja.
3. Stadijum imaginarnih interesovanja se odnosi na doba adolescencije (od desete do četrnaeste godine). U ovom periodu interesovanja počinju da se individualizuju, sužavaju i diferenciraju u odnosu na pol. Postoji mogućnost da interesovanja iz ovog perioda ostanu aktuelna tokom čitavog života. Karakteristično za ovaj period je da profesionalna interesovanja dece ovog uzrasta su najčešće vezana za trenutno poznate ličnosti iz različitih branši, najčešće su nerealna i nepovezana sa ličnim sposobnostima. I neprofesionalna interesovanja u ovom stadijumu su neretko elemenat mašte. Decu interesuju putovanja, avanturizam, fantastika i sentimentalizam.
4. Stadijum verifikacije interesovanja nastupa od četrnaeste i traje do osamnaeste godine. Karakteristične tendencije ovog stadijuma koje Pantić navodi su: jačanje

seksualnog motiva, potreba za autonomnošću, traganje za vlastitim identitetom, potreba za samoaktivnošću, procvat kognitivnih kapaciteta, orijentacija na budućnost, pravljenje životnih izbora, emocionalna nestabilnost i preosetljivost. Interesovanja se često menjaju i njihov intenzitet opada ili raste, a malo je onih koja su oformljena. Cela adolescencija se može smatrati probom interesovanja, odnosno suočavanjem sklonosti i zahteva realnosti.

5. Stadijum kristalizacije interesovanja je period posle osamnaeste godine. U ovom periodu dolazi do učvršćivanja interesovanja pod uticajem stabilizacije u razvoju, početkom rada i nalaženjem partnera. Zbog ovoga autor ovaj period naziva i stadijum izbora interesovanja. Međutim ovaj period ne podrazumeva nužno zadržavanje svih interesovanja ili prestanak razvitka novih, jer pojedinac pored opštih karakteristika svog starosnog doba može da odstupa od razvojnih trendova i tako se razlikuje od većine vršnjaka.

Jedna od savremenijih periodizacija interesovanja je iz 1998. godine. Autor Todt je razvio svoju koncepciju razvoja interesovanja od rođenja do odraslog doba (Todt & Schreiber, 1998). Polazeći od osnovne ideje interesovanja on ju je proširio za svrhe pedagoške psihologije. Njegova periodizacija polazi od teorijske perspektive, sadržaja i pravca interesovanja, koji su determinisani uglavnom specifičnim funkcijama u širem kontekstu ontogeneze. On razlikuje četiri stupnja u razvoju interesovanja (Slika br. 1)

Slika 1 Periodizacija interesovanja (Todt & Schreiber, 1998: 29)

1. Prvi stupanj su univerzalna interesovanja. Ovaj stupanj traje od rođenja do četvrte godine. Odlikuju ga interesovanja koja su karakteristična za rano detinjstvo i skoro su ista za svu decu na tom stepenu razvoja. Todt se poziva na Piaget-ovu teoriju intelektualnog razvoja i kaže da su interesovanja u ovom uzrastu tesno povezana sa sekvencama kognitivnog razvoja i služe da stabilizuju kognitivne i mentalne strukture deteta.
2. Drugi stupanj su kolektivna interesovanja i traju od četvrte do jedanaeste godine. Autor ovde pridaje značaj početku samosvesti o pripadnosti polu deteta i njegove odgovarajuće rodne uloge. Pozivajući se na Kohlberg-ovu teoriju, autor pretpostavlja da su u početku rodne uloge stereotipne i kao posledica toga sva interesovanja deteta koja se ne uklapaju u ovaj stereotip se potiskuju i na kraju će potpuno nestati. U tom smislu specifične preferencije se odnose na grupu koja je za ili protiv određenog interesovanja i zbog toga je Todt ovaj stadijum nazvao kolektivna interesovanja.
3. Treći stupanj su lična interesovanja i karakteriše ga period od jedanaeste do trinaeste godine. Deca tada počinju da budu svesna hijerarhijske strukture porodice, kao i mesta u društvu, što determiniše očekivanja koja se odnose na njihovu buduću poziciju u društvu ali i nedvosmisleno vodi ka redefinisanju vrednosti, ciljeva, preferencija ili averzija. Ovaj stadijum karakteriše i reorganizacija ličnih interesovanja koja se određuju talentima i sposobnostima pojedinca koji takođe imaju važnu ulogu u procesu formiranja interesovanja.
4. Četvrti i poslednji stupanj su specifična interesovanja koji se po autoru dostiže kada krajem adolescencije mladi ljudi imaju odgovor na pitanje koja ih lična interesovanja karakterišu i time određuju dalje puteve obrazovanja i izbora profesije.

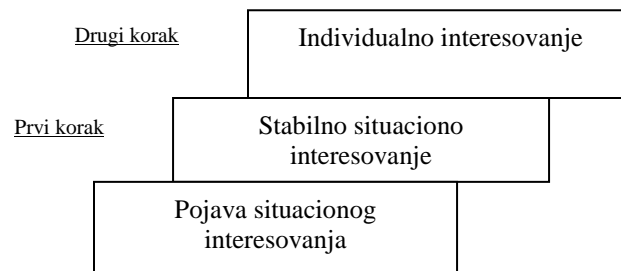
Možemo zaključiti da je zajednička karakteristika svih razvojnih stadijuma ove periodizacije da pojedinac treba da nađe način da se nosi sa razvojnim zadacima koji treba da budu prevaziđeni u odgovarajućoj životnoj situaciji.

Istraživači iz oblasti razvoja interesovanja slažu se u činjenici da su društvo, organizacija životne sredine i lični napor pojedinca ključni u razvoju svakog pojedinačnog interesovanja (Renninger, 2000; Sansone & Smith, 2000; Schraw & Dennison, 1994; Renninger & Hidi, 2002;

Sansone et al., 1992; Renninger et al., 2004). Međutim od velike važnosti je pitanje kako se interesovanja razvijaju, odnosno kroz koje faze prolaze i da li moguće uticati na njihov razvoj?

Model četiri faze razvoja interesovanja (The Four-Phase Model of Interest Development) je bitan kako bi došli do podataka kojim putem se interesovanje za određenu oblast ili aktivnost razvilo, kao i kako da utičemo na pojedinca da se zainteresuje za nešto. Ova periodizacija je najmlađa po vremenu, a razvili su je Hidi i Renninger (Hidi & Renninger, 2006). Teorijska osnova za razvoj ove četiri faze interesovanja (od situacionih do individualnih) bila je u tome da predispozicija za svako pojedinačno interesovanje leži u pojedincu, ali sadržaj tog interesovanja i okruženje u kom se interesovanje odvija predstavljaju osnovu za njegov razvoj i pravac u kom će se kretati. Ovaj model predstavlja razvojni put interesovanja od situacionih do individualnih. Teoriju koja spoljno stimulirana situaciona interesovanja vodi ka individualnim (ličnim) interesovanjima razvili su Krapp, Hidi i Renninger (Krapp, 1998).

Ova teorija sadrži tri kvalitativno različita nivoa, odnosno dva ontogenetska koraka u razvoju interesovanja. Prvo se pojavljuje interesovanje izazvano situacijom (triggered situational interest), (Hidi & Renninger, 2006). Ono nastaje u kombinaciji genetskih faktora i radoznalosti pojedinca. To znači da osoba poseduje određenu genetsku predispoziciju, koja u kombinaciji sa radoznalošću pokreće interesovanje za određenu oblast. Zatim slede dva koraka, prvi, prelazak sa stanja trenutne privlačnosti na stabilniju motivacionu strukturu koja postaje neophodan uslov interesovanja (stabilized situational interest) i drugi korak, prelazak sa stabilnog situacionog interesovanja na dugotrajno individualno interesovanje (individual interest). (Krapp, 2002). (Slika br.2)

Slika 2 Tri kvalitativno različita nivoa u ontogenetskoj tranziciji razvoja interesovanja (Krapp, 2002: 399)

Po ovoj teoriji situaciono interesovanje nastaje u određenim uslovima, pod uticajem sredine, odnosno znanjem o interesnoj sferi. To predstavlja uslovne faktore koji vode ka situacionom interesovanju i aktualizovanom stanju. Takođe, to je afektivna reakcija pojedinca koja može ili ne mora da traje (Hidi, 2000). Kasnije internalizacijom i personalizacijom, odnosno trajno izazvanim efektom, situaciona interesovanja mogu da postanu individualna. (Slika br. 3)

Slika 3 Ontogenetska tranzicija od situacionih do individualnih interesovanja (Krapp, 1998: 191)

Situaciona interesovanja su ona za čije nastajanje je okidač bilo okruženje i ona traju kraće ili duže, a individualna interesovanja su relativno trajne predispozicije pojedinca koje se održavaju tokom vremena i za njihovo stvaranje je potrebna i afektivna komponenta. I situaciona i individualna interesovanja sadrže dve faze. Kod situacionih interesovanja u prvoj fazi interesovanje je izazvano, a u drugoj fazi se interesovanje zadržava određeno vreme (Hidi, 2000; Hidi & Baird, 1986; Harackiewicz et al., 2000). Kod individualnih interesovanja prva faza podrazumeva nastajanje odnosno pojavljivanje određenog interesovanja, a druga faza sadrži već razvijeno interesovanje koje se zadržava u dispozicijama pojedinca (Renninger, 2000). Autori modela četiri faze razvoja interesovanja integrišu ove kocepte, a sve faze opisuju kroz kognitivne i afektivne procese. Model se temelji na prethodnim istraživanjima koja su sugerisala da situaciona interesovanja podstiču i utiču na individualna interesovanja (Renninger, 2000; Renninger & Hidi, 2002; Silvia, 2001; Schraw & Lehman, 2001). Karakterističnost za sve četiri faze razvoja interesovanja, prema navedenim autorima je:

- 1) promenljivost uticaja, znanja i vrednosti o tom interesovanju;
- 2) trajanje i karakter zavise od genetskih predispozicija, temperamenta i iskustva pojedinca koje unosi u određeno interesovanje;
- 3) svaka faza se razlikuje od druge i predstavlja progresivni razvoj redom, bilo da se određeno interesovanje zadržava ili napreduje na neko dalje interesovanje;
- 4) bez podsticaja drugih (okoline ili društva) svaka faza u razvoju interesovanja može da ostane na tom nivou, da se vrati na jednu ranije fazu ili da interesovanje čak potpuno nestane.
- 5) karakteristika svake faze može biti medijator naredne faze interesovanja i kasnijeg razvoja i produbljivanja interesovanja.

Svaka faza ima svoju definiciju, opis i podsticaj koji je potreban kako bi se ostvarila naredna faza interesovanja kod pojedinca.

Faza I Aktivirano situaciono interesovanje

Aktivirano situaciono interesovanje se odnosi na psihološko stanje pojedinca koje proizilazi iz kratkotrajnih promena u afektivnom i kognitivnom domenu (Hidi & Baird, 1986; Mitchell, 1993):

- ovo interesovanje može biti izazvano podsticajem okruženja ili nekim iznenadnim i zanimljivim informacijama za pojedinca koje ga aktiviraju na određenu aktivnost (Renninger & Hidi, 2002; Hidi & Baird, 1986; Sadoski, 2001);
- situaciono interesovanje je najčešće spoljašnje podstaknuto (Sosniak, 1990; Sloboda, 1990);
- uslovi u kojima se pojedinac nalazi (s obzirom da nastanak interesovanja u ovom slučaju se podrazumeva u adolescenciji), uslovi u školi koji uključuju grupni rad i međusobno podsticanje su se izdvojili kao pokretači situacionih interesovanja u dosadašnjim istraživanjima (Cordova & Lepper, 1996; Mitchel, 1993; Hidi et al., 1998; Sloboda & Davidson, 1995);
- Aktivirano situaciono interesovanje može da bude predispozicija da se određeni sadržaj javi kao ponovno interesovanje u razvijenim fazama (Renninger & Hidi, 2002; Renninger et al., 2004).

Faza 2 Održavanje situacionog interesovanja

Održavanje situacionog interesovanja se odnosi na psihičko stanje koje sledi nakon aktiviranog situacionog interesovanja i podrazumeva usmerenost pažnje i istrajnost tokom dužeg perioda:

- Situaciono interesovanje se održava smislenim zadacima koje osoba dobija ili ličnim angažovanjem osobe koja ima interesovanje prema nečemu (Harackiewicz et al., 2000; Mitchell, 1993);
- Održavanje situacionog interesovanja je najčešće spolja podstaknuto (Renninger & Hidi, 2002; Sansone & Morgan, 1992; Sansone et al., 1992; Schraw & Dennison, 1994; Wolters, 1998);
- Uslovi i okruženje obezbeđuju lično uključivanje pojedinca i doprinose održavanju situacionog interesovanja (Hidi et al., 1998; Hoffmann, 2002; Mitchell, 1993; Renninger et al., 2004; Schraw & Dennison, 1994; Sloboda & Davidson, 1995);
- Ovakvo interesovanje može ali i ne mora da prethodi razvijenijim fazama interesovanja (Harackiewicz et al., 2000; Hidi & Baird, 1988; Lipstein & Renninger 2006; Mitchell, 1993).

Faza 3 Nastanak individualnog interesovanja

Nastanak individualnog interesovanja se odnosi na psihičko stanje početne faze relativno trajne predispozicije koja sadrži ponovno uključivanje pojedinca u određene aktivnosti ili sadržaje tokom vremena:

- nastanak individualnog interesovanja karakterišu pozitivna osećanja, zadržavanje znanja i vrednosti ako su u pitanju sazajna interesovanja (Bloom, 1985; Renninger, 2000; Renninger & Wozniak, 1985). Na osnovu prethodnog angažovanja pojedinac sagledava mogućnost ponovnog uključivanja u aktivnosti koje vode ka individualnom interesovanju (Bloom, 1985; Flowerday & Schraw 2003; Katz, Kanat-Maymon, & Assor, 2003; Renninger & Hidi, 2002; Renninger & Shumar, 2002). Stvara se

- radoznalost kod pojedinca o sadržaju individualnog interesovanja (Renninger, 1990, Renninger & Shumar, 2002). Kao rezultat radoznalosti pojedinci mogu da redefinišu i savladavaju zadatke kako bi došli do individualnog interesovanja. Pri tome oni su obično snalažljivi i ne predstavlja im napor bilo šta vezano za sadržaj određenog interesovanja;
- nastanak individualnog interesovanja je najčešće izazvan od strane samog pojedinca (Renninger & Shumar, 2004; Sosniak, 1990). Ovo interesovanje zahteva spoljnu podršku od strane uzora, kolega, ili stručnjaka iz određene oblasti i neophodan je podsticaj i ohrabrenje kako bi istrajao u zadržavanju interesovanja;
 - Uslovi okruženja gde se interesovanje odvija mogu da doprinesu razvoju individualnog interesovanja kao trajne dispozicije;
 - individualno interesovanje može ali i ne mora da vodi ka fazi razvijenog individualnog interesovanja (Bloom, 1985; Lipstein & Renninger, 2006; Sloboda, 1990).

Faza 4 Razvijeno individualno interesovanje

Ovakvo interesovanje karakteriše psihičko stanje koje karakterišu relativno trajne predispozicije pojedinca da učestvuje u sadržajima vezanim za interesovanje tokom dužeg vremenskog perioda:

- karakterišu ga pozitivna osećanja, kao i više znanja i vrednosti nego što je to bio slučaj kada je individualno interesovanje nastajalo. Pojedinaac je radoznao i snalažljiv u traženju odgovora na sva pitanja vezana za sadržaj razvijenog individualnog interesovanja. Ovakvo interesovanje podrazumeva aktivnosti koje pojedincu ne predstavljaju napor (Lipstein & Renninger, 2006; Renninger & Hidi, 2002; Renninger et al., 2004). Pojedinaac je duži vremenski period konstruktivan i kreativan. Dobro razvijeno individualno interesovanje karakteriše samokontrola pojedinca (Lipstein & Renninger, 2006; Renninger et al., 2004; Sansone & Smith, 2000);
- razvijeno individualno interesovanje je najčešće samogenerisano, ali ne mora uvek biti takvo (Bloom, 1985; Pressick-Kilborn & Walker, 2002; Renninger et al., 2002; Renninger et al., 2004; Renninger & Shumar, 2004; Sloboda, 1990). Za ovakva

interesovanja takođe može biti podsticajna spoljašnja podrška i motivacija od strane stručnjaka iz oblasti interesovanja, vršnjaka, kolega ili uzora (Csikszentmihalyi Rathunde & Whalen 1993; Renninger, 2000);

- uslovi u kojima se odvija interesovanje mogu da utiču na njegovo dalje razvijanje i produbljivanje (Renninger & Hidi 2002; Renninger & Shumar 2002; Sloboda, 1990).

Iako je ovaj model četiri faze razvoja interesovanja nastao od strane istraživača iz polja pedagoške psihologije, pa se prevashodno odnosi na prirodne ili društvene predmete koje deca izučavaju u školi, on je podjednako primenjiv i na fizičko vaspitanje, odnosno interesovanja vezana za sport. Sportko-rekreativna interesovanja, kao i većina drugih interesovanja mogu da se razviju vrlo rano i da budu prepoznata od strane učitelja već u nižim razredima osnovne škole. S obzirom da sportsko-rekreativna interesovanja dokazano pozitivno utiču na zdravlje dece i odraslih (ACSM, 2001; WHO, 2002), na njihovom razvoju bi trebalo da se radi planski i sistematski već od najranijeg uzrasta kako u okviru porodice, tako i u školi i širem društvenom okruženju, kako bi se interesovanje za ovu oblast podstaklo i zadržalo.

2.1.6. Činioci (korelati) interesovanja odraslih

Korelati su stvari ili pojmovi koji stoje u uzajamnom odnosu. U našem radu cilj istraživanja jeste da saznamo šta je to što utiče na formiranje, zadržavanje ili promenu u interesovanjima kod odraslih? Koji su činioci odgovorni za nastanak interesovanja? Koji faktori su povezani sa održivošću nekog interesovanja kod odraslih?

Analizirajući dostupnu literaturu možemo reći da su brojni činioci izdvajani kao relevantni za formiranje interesovanja. Sveobuhvatno gledajući činioci interesovanja su svi oni faktori koji utiču na formiranje, razvoj i zadržavanje ili nestanak određenog interesovanja. Sa jedne strane to su uvek individualni faktori, kao što su starost, lični afiniteti, sposobnosti pojedinca, nivo obrazovanja i sl., a sa druge strane to su sredinski faktori, kao npr. agensi socijalizacije, vrsta zanimanja odraslih i drugi. Interesovanja nastaju tako što se lične potrebe, želje i mogućnosti pojedinca ukrste sa spoljašnjim činiocima kao što su kultura, društvene norme, materijalni status i sl. Mi ćemo analizirati samo neke od činilaca koje ćemo i ispitati u našem

istraživanju i za koje smatramo (na osnovu dosadašnjih istraživanja) da su od značaja za sportsko-rekreativna interesovanja.

Među lične činioce svrstaćemo:

- 1) Pol. Iako se smatra da pol sam po sebi ne ostvaruje uticaj na razlike u interesovanjima, već su to društvo i kultura koji stvaraju razlike među pripadnicima određenog pola (Gajić, 1999), istraživanja su pokazala da postoje razlike po polu kada su u pitanju različite vrste interesovanja (Đermanov, 2005; Evans et al., 2002; Lippa, 2010).
- 2) Starost. Iako su interesovanja značajna u svim periodima života, razlikuju se po obimu, intenzitetu i oblasti u odnosu na godine. Nisu sva interesovanja moguća na svim uzrastima, pa tako veliki broj interesovanja zavisi od perioda razvoja u kom se pojedinac nalazi.
- 3) Psihofizičko stanje osobe u određenoj meri može da utiče na interesovanje. Ukoliko se osoba ne oseća dobro ili nije zadovoljna onda će i učešće u bilo kojoj vrsti interesovanja biti smanjeno ili čak prekinuto.
- 4) Stepen samoefikasnosti, odnosno procena optimistične vere u sebe je jedan od činilaca koji bi mogao da determiniše interesovanja pogotovo kod odraslih (ovaj činilac će biti ispitan u našem radu i u nastavku više analiziran).
- 5) Sposobnosti su značajan činilac interesovanja jer su ona praktično njihov uslov. Ni jedno interesovanje ne može da se razvije bez adekvatnih sposobnosti pojedinca, bilo da su u pitanju fizičke ili intelektualne prirode.
- 6) Znanje je veoma bitan faktor u formiranju interesovanja, jer ni jedno interesovanje nije moguće razviti bez prethodnog znanja o određenoj oblasti ili aktivnosti.

Sredinski činioci su:

- 1) Porodica kao agens socijalizacije sa principima vaspitanja i međusobnim odnosima u značajnoj meri može da doprinese početnom formiranju interesovanja. Dete u porodici zadovoljava svoje biološke potrebe, stiče prva emocionalna iskustva, ostvaruje početnu socijalizaciju i usvaja prve kulturne i društvene norme. Roditelji su takođe prvi modeli i uzori deci. Materijalni i kulturni uslovi porodice, struktura i karakter porodičnih odnosa kao i karakteristike ličnosti samih roditelja su po Goluboviću (1981) najvažniji momenti

kada je u pitanju uticaj porodice na interesovanja. Sve ovo čini da podrška roditelja sve do puberteta bude ključni faktor formiranja interesovanja kod dece.

- 2) Kultura kao činilac interesovanja predstavlja okvir mogućeg individualnog razvoja, socijalizacije i učenja (Đermanov, 2005). Uticaji kulture mogu biti verovanja, običaji ili vrednosti koje smo nasledili. Ovde ćemo svrstati i školski sistem, školu i nastavnike kao značajne agense i potencijalne prenosiocce kulturnih vrednosti. Organizacioni oblici vaspitno-obrazovnog rada trebali bi da omoguće svakom učeniku individualizovan razvoj u skladu sa njegovim ličnim sposobnostima, potrebama i interesovanjima. Slobodne aktivnosti koje spadaju u vannastavne bi trebale da podstiču učenike na učešće i ostavriavanje zadovoljstva a samim tim i stvaranje ponovne želje za istom oblašću interesovanja. Snažan podsticaj i bitan činilac interesovanja u ovom okviru predstavljaju nastavnici, učitelji, pedagozi i psiholozi od koji direktno zavisi uspešnost dece, kao i socijalna i pedagoška klima. Škola bi trebala da utiče kako na održavanje interesovanja, tako i na formiranje novih ili ako je potrebno na prekidanje određenih interesovanja učenika.
- 3) Socijalni status kao činilac se pokazao značajan ali kao manje ograničavajući faktor za formiranje i opstanak interesovanja. Sve dok postoji intenzivan uticaj drugih činilaca, interesovanja će se nesmetano razvijati.
- 4) Grupe, sve one u kojima osoba participira, mogu biti starosne ili profesionalne. Kada je reč o starosnim grupama, treba napomenuti da je uticaj vršnjaka na formiranje interesovanja najintenzivniji u pubertetu do odluke o profesionalnom interesovanju. Mladi kroz učešće u različitim grupama traže sebe i ovo može biti period traženja interesovanja, jer se mladi često upuštaju u grupe koje ne odgovaraju njihovim stvarnim interesovanjima i sposobnostima, već je razlog priključivanja socijalni pritisak, površnost, zajedničko mesto stanovanja ili bliskost u nekim drugim aspektima. Ovakva interesovanja često mogu biti nestabilna i promenljivog karaktera, ali u odraslom dobu ukoliko su aktivirana pod uticajem grupe su znatno čvršća i održivija.
- 5) Uticaj društva se prikazuje kroz razne oblike institucionalnih uticaja, a u novije vreme sve više kroz pripadnost društvenim mrežama, kao i korišćenje sredstava masovnih komunikacija. Ubrzanim razvojem tehnologije dobili smo nove agense socijalizacije koji mogu kako na pozitivan tako i na negativan način da učestvuju u socijalizaciji i

formiranju interesovanja dece i odraslih. Mediji, kao jedan od potencijalnih agenasa socijalizacije prenose sve ono što je u društvu značajno, u stvari determinišu značajnost određenog događaja. U početku su to bili radio, televizija i filmske projekcije koje su dovele do odvrćanja mladih od knjige, pozorišta i izložbi. Danas primarnu ulogu agenasa socijalizacije i kulturnog ponašanja, a samim tim i formiranja interesovanja preuzimaju društvene mreže (facebook, instagram i twitter) koje od roditelja, pa čak i od televizije preuzimaju uticajnost za modele ponašanja i interesovanja mladih, jer brzina kojom se jedna informacija ili reklama proširi i nađe put do velikog broja ljudi putem društvenim mreža je takva da one postaju primarni izvor svih vrsta informacija za mlade. Treba imati u vidu da pojedina rasprostranjena interesovanja mogu da budu znak društvene krize ili pak pokazatelj visokog stepena društvene zrelosti.

Rađena su brojna istraživanja koja su pokušala da dođu do određenog broja činilaca koji su univerzalni za formiranje različitih interesovanja. Mi ćemo predstaviti samo neka od njih. U teorijskim okvirima ovakvih istraživanja, jedno od prvih su uradili Verner i Booth (1969). Pregledom više studija, došli su do zaključka da na interesovanja odraslih najviše utiču sledeći činioci:

- 1) starost. Kao prvi od činilaca naveden je jer su došli do podataka da fiziološke promene koje se dešavaju sa starenjem dovode do promene u interesovanjima, gde navode kako su mladi odrasli više zainteresovani za one aktivnosti koje traže fizičke napore;
- 2) formalni nivo obrazovanja. Na interesovanja utiče viši nivo formalnog obrazovanja koji donosi viši nivo interesovanja za razne vrste aktivnosti koje traže više intelektualnog angažovanja;
- 3) zanimanje. U mlađem odraslom dobu, ispitanici pokazuju veće interesovanje za aktivnosti povezane sa njihovim zanimanjem i strukom;
- 4) društvena sredina, kao neizostavan faktor svih vrsta interesovanja, na svim uzrastima.

Kulotkin i Suhobskej (1977) su 80-tih godina takođe izdvojili nekoliko činilaca za koje su smatrali da su ključni u formiranju interesovanja kod odraslih:

- 1) interes za novim;

- 2) provođenje slobodnog vremena;
- 3) težnja za uživanjem;
- 4) jedinstvenost – objedinjenost ciljeva.

Begali je 1986. godine uradila istraživanje o činiocima sazajnih interesovanja kod odraslih i došla je zaključka da ovakvu vrstu interesovanja prouzrokuju: transfer znanja u praktičnom životu; potreba za znanjem kao duhovnom bogaćenju ličnosti; razvoj opšte kulture; interesovanje za sam proces učenja, odnosno rešavanje problema, diskusija, rasprava; orijentacija na probleme savremene nauke (prema Savićević, 1992).

Iako smo naišli na veliki broj radova u oblasti andragogije koji su istraživali činioce interesovanja odraslih, primećujemo da su oni uglavnom rađeni iz ugla obrazovnih interesa odraslih. Jedno od retkih sveobuhvatnih istraživanja o korelatima, koji se tiču svih vrsta interesovanja odraslih, a ne samo interesovanja vezanih za obrazovanje, uradio je i predstavio Crites. U našem radu ćemo se držati njegovog pristupa ovom problemu. On interesovanja definiše kao proizvod interakcije između urođenih neuralnih i endokrinih faktora, s jedne strane, i prilika i socijalnog vrednovanja, s druge strane (Crites & Super, 1962). Pod korelatima “podrazumevamo pojave sa kojima su interesovanja povezana u određenom stepenu, a što može da se izrazi putem koeficijenta korelacije” (Pantić, 1980: 118). Crites klasifikuje korelate interesovanja u četiri tipa varijabli:

- 1) organizmičke varijable – sve one koje se odnose na funkcionisanje organizma, biološka svojstva ličnosti kao korelat interesovanja;
- 2) varijable odgovora – mogu da budu izbor zanimanja, opšte sposobnosti, crte ličnosti, uspeh, lično zadovoljstvo;
- 3) teorijske varijable – iako ih Crites smatra hipotetičkom mogućnošću, smatramo da znanja o nekoj delatnosti ili aktivnosti mogu da vode većem interesovanju za tu oblast.
- 4) stimulus varijable - egzogeni činiooci, kao npr. socioekonomski status ili interesovanje roditelja za određenu aktivnost, po mišljenju Crites-a vodi većem interesovanju dece za tu istu aktivnost. Ovde se ubrajaju i sredinski činiooci interesovanja koji su ključni za razvoj i opstanak interesovanja.

Možemo da zaključimo da je na osnovu uvida u istraživanja o činiocima interesovanja odraslih, kompleksnost i značaj ovog problema još očevidnija. Naše istraživanje treba da doprinese osvetljavanju faktora koji su uticali na formiranje i zadržavanje sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih.

2.1.7. Sportsko-rekreativne aktivnosti i srodni pojmovi

Cilj u ovom delu rada nije da problematizujemo pojmovne sadržine sportsko-rekreativnih aktivnosti i srodnih pojmova, već da osvetlimo njihove osnovne karakteristike. Analiziraćemo pojmove vezane za temu koja se tiče našeg istraživanja: sport, rekreacija, sportsko-rekreativne aktivnosti i pojam fizičke aktivnosti.

Sport je internacionalni izraz čije korišćenje je rasprostranjeno u celom svetu. Početne elemente sporta pronalazimo još u Antičkoj Grčkoj, dok se u današnjem značenju, reč sport javlja u XIX veku na prostorima Engleske. U početku, sport je bio razonoda plemića, i njime se bavila Engleska aristokratija. Vremenom sport počinje da obuhvata brojne igre i različite fizičke aktivnosti, koje se šire po celom svetu. U savremenom, svakodnevnom govoru, sport se najčešće vezuje za takmičenja, borbe i nadmetanja, gde je osnovni cilj biti bolji od protivnika ili prevazići svoja ili njegova dotadašnja postignuća. To znači da se sport najčešće poistovećuje sa svojom osnovnom specifičnošću, takmičenjem.

U traganju za naučnom definicijom sporta, dolazimo do mnogobrojnih shvatanja, gde nema konsenzusa o terminološkom određenju. Na osnovu dostupne literature, skoro da je nemoguće u jednoj definiciji iskazati sve kompleksnosti koje sport obuhvata. Etimološko značenje ove reči na latinskom "disportare" i na engleskom "disport" znače nešto što je blisko zabavi i igri. Od ovoga i polaze teoretičari koji se slažu da je sport nastao iz igre. U savremenom svetu, a pogotovo aktualizacijom problema nedovoljne fizičke aktivnosti, sport je postao multidisciplinarna oblast, za čije šire terminološko definisanje je neophodno konsultovanje više naučnih disciplina: biologije, medicine, pedagogije, psihologije, sociologije, prava, menadžmenta i drugih.

U Oksfordskom rečniku Engleskog jezika (English Oxford Living Dictionaries,n.d.), sport se definiše dvojako:

- 1) “Kao aktivnost koja se odvija po pravilima i koja uključuje fizički napor ili veštinu u kojoj se pojedinac ili grupa takmiče protiv jednog ili više njih u profesionalnom smislu ili kao vid zabave;
- 2) “Sve vrste fizičkih aktivnosti kojima se ljudi bave zbog zdravlja ili uživanja”.

Iz pedagoškog ugla gledano, u Pedagoškom rečniku (1967:150), sport je: “internacionalni izraz za jedan od najpopularnijih vidova ili oblasti fizičke kulture. U širem značenju: sinonim za sva telesna vežbanja u kojima ima elemenata takmičenja. Za razliku od drugih vidova ili oblasti (ples, gimnastika, izletništvo) obično se ovde ističe motivacija, težnja za postizanjem merljivih viših rezultata u određenoj specijalnosti. Karakteristika je opšta usmerenost ka najvišem rezultatu”.

Hadžikadunović, Turković i Tabaković (2013:11), sportom nazivaju: “svaku visoko strukturisanu ciljanu fizičku aktivnost, uređenu pravilima, koja poseduje visok nivo posvećenosti i obuhvata prevladavanje sebe ili protivnika, sadržavajući pojedine elemente igre”.

Najsveobuhvatnije određenje sporta daje Krsmanović (2006: 193), koji kaže: “da je sport opšti pojam za sportsku aktivnost, to je psihofizička aktivnost pojedinaca ili grupa (specifično vežbanje: trening i takmičenje) ostvarena u osamostaljenim oblicima motornog vežbanja (igri, takmičarkosm i školskom sportu i rekreaciji) usmerena ka najvišim dostignućima sportista (rezultatima, uspesima, publici i sportskom tržištu) u cilju zadovoljavanja humanističkih potreba”.

Definiciju sporta pronalazimo i u Zakonu o sportu Republike Srbije (2016), u članu 2, gde piše da je: “sport deo fizičke kulture koji obuhvata svaki oblik organizovanog i neorganizovanog obavljanja sportskih aktivnosti i sportskih delatnosti od strane fizičkih i pravnih lica u sistemu sporta u cilju zadovoljenja potreba čoveka za stvaralaštvom, afirmacijom, fizičkim vežbanjem i takmičenjem sa drugima”.

Gledano iz ugla individue, sport je realizacija potrebe za kretanjem i igrom, ostvarivanje lične afirmacije ili interesa, dok je sa aspekta društva sport specifičan društveni odnos, pojava i delatnost kojom se menjaju materijalna i duhovna sredina (Koković, 2006).

Iako je primetna razlika u definisanju pre svega s obzirom na cilj sporta, zajednička komponenta svih definicija je ljudsko kretanje, odnosno fizička aktivnost kao njena centralna determinanta. U svom užem smislu, sport predstavlja takmičenje, dok u širem smislu sport je pre svega istorijska pojava, pa onda društvena i individualna potreba i delatnost, koja se definiše kao

ljudska aktivnost usmerena na razvoj bioloških, psiholoških i socijalnih kapaciteta čoveka. Sport predstavlja deo fizičke kulture savremenog sveta i sve više postaje deo različitih strategija razvoja i programa država i nevladinih organizacija.

Kada je reč o klasifikaciji sporta, nema jedinstvenog rešenja. Postoje klasifikacije nastale iz različitih uglova posmatranja, prema broju učesnika u sportu, odnosno sportskoj aktivnosti (individualni i grupni); prema sportskoj disciplini (klasifikacija na Olimpijskim igrama) i prema kriterijumu društvene svrhe. Za naše istraživanje kriterijum klasifikacije prema društvenoj svrsi je najznačajniji. Izdvojićemo dve takve klasifikacije. Havelka i Lazarević (1981) klasifikuju sport na: razvojni, rekreativni, standardni i vrhunski. Čokorilo (1998) daje nešto širu klasifikaciju:

- 1) Školski sport – odvija se u školama, ima vaspitno-obrazovnu funkciju, koja ima za cilj da razvije interesovanje kod dece i formira navike za celoživotnim fizičkim aktivnostima.
- 2) Rekreativni sport – cilj je da se ljudi razonode i zabave, bez isticanja rezultata. Razvija poželjne osobine kod čoveka.
- 3) Amaterski sport – poseduje sve karakteristike sporta (pobeda, psiho-fizičko opterećenje i sl.), ali nije profesionalna delatnost ljudi koji se njime bave.
- 4) Vrhunski sport – cilj je postizanje vrhunskih takmičarskih rezultata.
- 5) Profesionalni sport – je profesionalno opredeljenje osobi koja se njime bavi i kroz bavljenje njime sportista zarađuje za život.

U poslednje vreme vrhunski i profesionalni sport su se integrisali, odnosno onaj ko se bavi sportom na vrhunskom nivou, celovito se njemu posvećuje i kroz bavljenje njime obezbeđuje sebi egzistenciju, što ujedno znači da mu je to i profesionalno opredeljenje. Iako su se ranije ove dve klase razlikovale, razvitkom ekonomije, menadžmenta i marketinga, većina sportova donosi zaradu svojim vrhunskim takmičarima i oni postaju profesionalci. Danas skoro da nema sportiste koji se sportom bavi na vrhunskom nivou, a da pri tom ima drugo profesionalno opredeljenje u isto vreme. Uzimajući u obzir navedeno, naša klasifikacija bi glasila:

- 1) školski sport – obuhvata časove fizičkog vaspitanja, kao i sportkse vannastavne aktivnosti dece. Ima isključivo razvojnu i vaspitno-obrazovnu funkciju sa ciljem sticanja navike zdravog životnog stila;
- 2) rekreativni sport – odvija se u slobodno vreme sa ciljem zadovoljavanja biopsihosocijalnim potreba, želja i interesovanja individue;
- 3) amaterski – poseduje sve psihofizičke karakteristike profesionalnog sporta, podrazumeva takmičenja, ali nije profesionalno opredeljenje onog ko se njime bavi. Sportisti amateri mogu da budu kako deca tako i odrasli;
- 4) profesionalni sport – podrazumeva bavljenje sportom na vrhunskom nivou, gde sportista obezbeđuje sebi egzistenciju kroz takmičenja i različite vidove reklama u okviru bavljenja njime.

Iz prvobitnog cilja razonode i igre, razvojem, sport je došao do brojnih funkcija i kategorija koje spadaju pod njega. Jedna od njih je i rekreacija. Ovu reč prvi put nalazimo u I veku pre nove ere. Upotrebljavao ju je Cicero, a kasnije Horatius, Galenus, Marcus Aurelius, Caesar... Osim izuzetka srednjeg veka, u kome se smatrala grehom, značaj rekreacije je samo rastao, da bi danas dostigao svoj vrhunac.

Reč rekreacija potiče iz latinskog jezika (lat. re creo, re creare), znači ponovno stvaranje, obnavljanje, ponovno kreiranje, prezdravljivanje, dolaženje sebi (Blagajac, 1994). Kao i kod sporta, ne postoji saglasnost u pojmovnom definisanju, ali kod rekreacije, postoji jedinstvenost u shvatanju njenog cilja. Osnovno značenje rekreacije je da se ona vezuje za revitalizaciju i regeneraciju, odnosno smatra se vrstom kvalitetnog odmora i provođenja slobodnog vremena (Nešić, 2014).

Wolanska (1973:16):” pod rekreacijom podrazumeva aktivnosti, čiji je sadržaj sport i turizam, kojima se čovek bavi dobrovoljno u vreme slobodno od obaveza, radi odmora, razonode i razvoja sopstvene ličnosti, bez glavnog cilja, tj. postizanja maksimalnih sportskih rezultata, delatnost koja nije suviše zamarajuća i koja donosi opuštanje, radost, zadovoljstvo”.

Jedan od prvih teoretičara sa naših prostora koji je rekreaciju smatrao područjem fizičke kulture, Relac (1975:21), smatrao je rekreaciju: “spontanom odrazom čovekove želje da zadovolji

potrebe i sklonosti u aktivnostima po vlastitom izboru, a u svrhu osveženja, odmora, razonode i što sadržajnijeg korišćenja vremena van profesionalnih radnih obaveza”.

Mitić definiše rekreaciju kao skup aktivnosti u slobodnom vremenu i po slobodnom izboru, sa svrhom osveženja i dobrog raspoloženja (Mitić, 1991).

Đorđević (2005: 56), definiše rekreaciju kao: “spontani izraz čovekove želje da zadovolji svoju potrebu za aktivnostima, ali na dobrovoljan način i po sopstvenom izboru u svrhu odmora i razonode. Rekreacija predstavlja sponu između razonode, zabave, razbibrige i dokolice”.

Blagajac (1994: 30) pod pojmom rekreacija u najširem smislu podrazumeva: “rekreaciju primenom najraznovrsnijih sredstava i sadržaja aktivnosti u cilju osveženja, odmora, opuštanja, obnavljanja sposobosti”.

Nešić (2014: 313), pod rekreacijom smatra: ”sve aktivnosti koje se sprovode van područja profesionalnog rada čoveka, koje pojedinac pozicionira kao ličnu potrebu u cilju odmora, relaksacije, razonode i zabave”.

Rekreacija je aktivnost koja se u savremenom svetu ispoljava kao jedno područje fizičke kulture, u kom čovek u okviru svog slobodnog vremena zadovoljava svoju biološku, fizičku, psihološku i sociološku potrebu za kretanjem, razonodom, igrom, a u cilju opšteg unapređenja zdravlja i radnog optimizma. Vrste rekreacije zavise od ugla teorije iz kog se ona posmatra, pa tako razlikujemo (Blagajac, 1994: 48-50):

- 1) rekreaciju u službi zadovoljavanja čovekovih potreba;
- 2) rekreaciju kao vrednost za pojedinca i društvo;
- 3) rekreaciju kao re-kreaciju;
- 4) rekreaciju kao vrstu zadovoljavajućeg doživljaja;
- 5) rekreaciju kao društvenu instituciju;
- 6) rekreaciju kao društveni proces;
- 7) rekreaciju kao aktivnost u slobodno vreme.

Sportska rekreacija proizilazi iz pojma rekreacija i nadovezuje se na njega. Naučna literatura je davno prepoznala sportsku rekreaciju kao vid fizičke kulture sa njenom definicijom, karakteristikama i funkcijama. Teorija sportske rekreacije svoje zakonitosti izgrađuje na sistemu

znanja brojnih graničnih naučnih disciplina (Blagajac, 1994), pa tako sportska rekreacija predstavlja deo ukupne rekreacije čoveka. Definicije sportske rekreacije su brojne i iskazuju njene osnovne karakteristike, namenu i cilj. Wolanska (1971:16), pod sportskom rekreacijom podrazumeva: “aktivnosti, čiji je sadržaj sport i turizam i kojima se čovek bavi dobrovoljno u vreme slobodno od obaveza, radi odmora, razonode i razvoja sopstvene ličnosti, bez glavnog cilja, tj. postizanja maksimalnih sportskih rezultata, delatnost koja nije suviše zamarajuća i koja donosi opuštanje, radost, zadovoljstvo”. Relac (1975), definiše sportsku rekreaciju kao organizovanu društvenu delatnost koja je slobodno izabrana, a kroz sportsko-rekreativne aktivnosti i fizičko vežbanje omogućava ljudima zdravu zabavu, razonodu i aktivan odmor u cilju ispoljavanja stvaralaštva i održavanja zdravlja, kao i fizičke i radne kondicije. Blagajac (1994), daje sveobuhvatnu definiciju sportske rekreacije. On sportsku rekreaciju smatra: “specifičnim područjem fizičke kulture, koja je usmerena na zadovoljavanje osnovnih ljudskih potreba i interesa kroz bogatstvo raznovrsnih sportsko-rekreativnih aktivnosti, koje su svima dostupne i usaglašene sa nivoom sposobnosti, zdravstvenim stanjem, polnim i uzrasnim karakteristikama svakog pojedinca”. On smatra da je cilj i suština sportske rekreacija da omogući aktivno zadovoljavanje biopsihosocijalne potrebe čoveka za kretanjem i igrom.

Možemo da zaključimo da je u najširem smislu sportska rekreacija dobrovoljna fizička aktivnost čoveka po sopstvenom izboru koja se odvija u slobodnom vremenu. Ona je deo samorealizacije čoveka kroz spoj zabave i razonode. Ostvaruje uticaj na biološke, sociološke i psihičke osobine čoveka. Obuhvata najrazličitije aktivnosti koje se vezuju za zdrav životni stil, a odvijaju se kao vid aktivnog odmora.

U nekim zemljama Evrope i u Americi se kao sinonim za sportsku rekreaciju izdiferencirao pojam “sport za sve” (sport for all), kao sinonim za sportsku rekreaciju. Sport za sve, uključuje rekreaciju, sportski razvoj, kao i masovni sport u programima kulturno rekreativnih aktivnosti sa ciljem zabave i unapređenja zdravlja učesnika (DaCosta & Miragaya, 2002). Sport za sve podrazumeva staru koncepciju bavljenja sportom, gde je on dostupan svima, bez pritiska ostvarivanja rezultata, sa ciljem kvalitetnog provođenja slobodnog vremena i promocijom zdravog životnog stila. Od 60-tih godina XX veka, sport za sve doživljava ekspanziju na lokalnim, regionalnim i nacionalnim nivoima u svim razvijenim svetskim državama. Različite specijalizovane internacionalne organizacije (UNESCO (Organizacija za obrazovanje, nauku i kulturu Ujedinjenih nacija), WHO (Svetska zdravstvena organizacija), IOC

(Međunarodni olimpijski komitet), ICSSPE (Međunarodni savet za sportske nauke i fizičko obrazovanje), CSIT (Međunarodna laburistička sportska konfederacija)), se sve više uključuju u promociju sporta u cilju razvoja zdravlja, obrazovanja, kulture i rekreacije (DaCosta & Miragaya, 2002). Centralni motivi učešća u ovako organizovanom sportu za sve su: zadovoljstvo, uživanje, poboljšanje zdravlja, socijalna interakcija i izazov.

Iako se u svetu održava pojam “sport za sve”, u našem Zakonu o sportu i dalje egzistira sportska rekreacija, za čije sinonime su navedeni pojmovi rekreativni sport, sport za sve i masovni sport. Tu se navodi da je “sportska rekreacija (rekreativni sport, sport za sve, masovni sport) oblast sporta koja obuhvata dobrovoljno bavljenje fizičkim vežbama, odnosno sportskim aktivnostima radi odmora, osveženja, zabave, unapređivanja zdravlja ili unapređivanja sopstvenih rezultata i radi zadovoljavanja potreba za kretanjem, igrom i druženjem, u svim segmentima stanovništva” (Zakon o sportu Republike Srbije, 2016 (član 3, tačka 3)).

Analizom izabranih definicija možemo da sumiramo da je sportska rekreacija vid fizičke kulture, nenametnutu fizičku aktivnost koja se odvija u slobodnom vremenu, i doprinosi poboljšanju zdravlja i obezbeđivanju optimalnog fizičkog stanja osobe. Osnovne opšte karakteristike sportske rekreacije navodi Blagajac (1994:99):

- 1) “slojevitost i dinamičnost u strukturi potreba i motiva učesnika;
- 2) aktivnost, emocionalnost i kreativnost koje se ispoljavaju u učestvovanju u slobodno odabranim programima i aktivnostima;
- 3) otvorenost prema svim socijalnim, profesionalnim i uzrasnim kategorijama stanovništva u svim sredinama;
- 4) mnogostranost, bogatstvo i raznovrsnost programa, sadržaja, oblika organizovanja i delovanja;
- 5) fleksibilnost, dostupnost, prilagodljivost programa, tehnologije rada, organizacione strukture;
- 6) svrsishodnost u smislu zadovoljavanja relevantnih potreba;
- 7) vrednosna orijentacija na humane vrednosti i kvalitet života;
- 8) savremenost u pristupu, načinu ponude, propagiranja, programiranja i realizacije programa;
- 9) naučna utemeljenost i valorizacija efekata programa”.

U savremenom društvu sportsko-rekreativne aktivnosti predstavljaju aktivan način života i deo su najrazličitijih sportsko-rekreativnih programa koji sadrže elemente sporta i različite

oblike kretanja i igre. One služe zadovoljavanju specifičnih potreba njihovih korisnika i moraju biti usklađene sa zdravstvenim stanjem, uzrastom, nivoom sposobnosti i interesovanjima učesnika. Već iz same definicije sportske rekreacije možemo zaključiti da ona ima višestruku ulogu u razvoju i očuvanju zdravlja čoveka. Njene funkcije proističu iz njenih karakteristika i značaja koji ona ima na brojne aspekte ljudskog života. Teoretičari navode raznovrsne funkcije sportske rekreacije. Dimazedier (1963) ističe tri funkcije sportske rekreacije: reproduktivnu; rekreativnu i obrazovnu. Serbus (1973) navodi četiri oblasti u kojima sportska rekreacija ima određenu funkciju: razvijanje i održavanje fizičkih sposobnosti; kompenzacija hipokinezije u svakodnevnom životu; kao oblik aktivnog odmora i human vid zabave i socijalnih kontakata. Blagajac (1994), grupiše funkcije sportske rekreacije u pet celina: biološko-zdravstvene; obrazovno-vaspitne; ekonomsko-radne; sociološko-psihološke i funkcije sportske rekreacije u sistemu odbrane i zaštite.

Navedene funkcije bi praktično predstavljale značaj koji sportska rekreacija ima na različite segmente ličnosti i njen razvoj. Sportsko-rekreativne aktivnosti treba posmatrati prevashodno sa svojom humanitarnom funkcijom, odnosno kao područje koje je izvor svestrane koristi u pogledu bioloških, psiholoških, socioloških i obrazovnih kategorija. Sportsko-rekreativne aktivnosti treba da budu zasnovane na unutrašnjoj motivaciji i da kroz njih čovek ispoljava svoju kreativnost i zadovoljava svoje želje, potrebe i interesovanja. Sportska rekreacija doprinosi obnavljanju fizičkih i psihičkih struktura čoveka i kao takva postala je jedan od najznačajnijih aspekata slobodnog vremena savremenog čoveka u kom se on u slobodno izabranim aktivnostima samoaktualizuje.

Sve sportsko-rekreativne aktivnosti u sebi sadrže fizičku aktivnost, čije bliže definisanje je relevantno za naš rad. Aktualizacija problema, odnosno nedovoljnost fizičke aktivnosti ljudi javlja se sedamdesetih i osamdesetih godina XX veka, kada i nastaju pionirska saznanja o važnosti fizičke aktivnosti za opšte zdravlje (ACSM, 2001). Od tada istraživanja o fizičkoj aktivnosti postaju predmet brojnih naučnih disciplina: medicine, istorije, psihologije, sociologije, pedagogije, ekonomije i dr.

“Fizička aktivnost predstavlja sva kretanja koja povećavaju energetska potrošnju iznad potrošnje u miru.” (Stojanović i dr., 2009:2). Ona podrazumeva svaku takmičarsku ili

rekreativnu aktivnost koja za osnovu ima pokret i promenu položaja tela, gde je cilj postići rezultat u skladu sa sposobnostima onog ko aktivnost izvodi (Bouchard, Blair, & Haskell, 2012).

Fizička aktivnost je svako kretanje tela, proizvedeno od strane mišićnih struktura čoveka koje podrazumeva potrošnju energije veću od potrošnje bazalnog metabolizma. Fizička aktivnost merena u našem istraživanju, obuhvata sve one aktivnosti koje iziskuju bilo kakvo fizičko angažovanje organizma. Ona uključuje profesionalno i amatersko bavljenje sportom, rekreaciju, vežbanje, fitnes kao i aktivnosti koje uključuju fizičku angažovanost tela u toku obavljanja svakodnevnih poslova i kretanja. Osnovne dimenzije fizičke aktivnosti su vrsta fizičke aktivnosti, intenzitet, trajanje i frekvencija fizičke aktivnosti (Welk, 2002; Merino & Briones, 2003). Za naše istraživanje od značaja su tri od ove četiri dimenzije (intenzitet, frekvencija i trajanje fizičke aktivnosti). Uzimanjem ovih parametara u obzir kao i energetske izvore koji se koriste, fizičke aktivnosti prema Miajiloviću (2008) možemo da podelimo u četiri grupe (zone):

- 1) Umeren intenzitet opterećenja, trajanja 30 minuta i više. Koristi pretežno aerobne izvore energije, dominira fizička osobina izdržljivosti, ograničavajući je energetski faktor rada.
- 2) Veliki intenzitet opterećenja, trajanja 5 do 30 minuta, kao i u prethodnom, potrebni su aerobni izvori energije i izdržljivosti, a kardiovaskularni sistem je limitirajući faktor.
- 3) Submaksimalni intenzitet opterećenja, trajanja 5 sekundi do 5 minuta, neophodni su i aerobni i anaerobni izvori energije, kao i izdržljivost i brzina. Ograničavajući faktori su sposobnost i kapacitet kardiovaskularnog sistema.
- 4) Maksimalni intenzitet opterećenja, trajanja do 30 sekundi, gde su potrebni anaerobni izvori energije, snaga i brzina. Limitirajući je energetski faktor.

Tokom godina razvijene su brojne tehnike i instrumenti koji mere nivo fizičkih aktivnosti dece i odraslih. Tu spadaju:

- 1) kriterijumske metode merenja (direktna kalorimetrija, indirektna kalorimetrija i direktna opservacija);
- 2) objektivne metode merenja (akcelerometrija, pedometrija i monitoring srčanog rada);
- 3) subjektivne metode merenja (tehnikom samoizveštavanja ("self-report")).

U odnosu na primenjenu metodologiju u našem radu i izlazne varijable, kao i validnost i pouzdanost instrumenta, a u skladu sa izabranom populacijom u istraživanju, opredelili smo se za subjektivnu metodu procene fizičke aktivnosti ispitanika (samoizveštavanje putem upitnika). Veliki broj istraživanja pokazao je da je samoizveštavanje kao subjektivna metoda ispitivanja fizičke aktivnosti pokazala visok nivo pouzdanosti i validnosti (Hagstromer, Ainsworth, Oja, & Sjostrom, 2010), kao i da se u oko 80% slučajeva rezultati dobijeni objektivnim metodama podudaraju sa rezultatima dobijenim subjektivnim metodama ispitivanja (Chinapaw et al., 2010). Takođe, moramo naglasiti i određena ograničenja ovakve tehnike. Najčešće su to: neadekvatna interpretacija postavljenih pitanja; tačnost iznetih podataka koji se daju na osnovu sećanja; tačnost o proceni intenziteta, frekvencije i trajanja određene fizičke aktivnosti; kao i davanje socijalno poželjnih odgovora (Sallis & Saelens, 2000).

Merenje fizičke aktivnosti je aktuelna tema više naučnih disciplina, a značaj proizilazi pre svega iz njene povezanosti sa zdravljem. U našem radu fizička aktivnost predstavlja deo zavisne varijable sportsko-rekreativnih interesovanja, koja se sastoji iz nivoa fizičke aktivnosti ispitanika i njihove informisanosti o sportu i praćenju sportskih događaja.

2.1.8. Značaj bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u savremenom svetu

Fizička aktivnost u cilju promocije zdravlja se prvi put spominje 2500 godina pre naše ere u Kini. Hippocrates je u svojoj lekarskoj praksi naglašavao da se telo razvija, ostaje zdravo i sporije stari ukoliko je izloženo fizičkim aktivnostima. Takođe, u Starom Rimu, čuveni lekar Galenus je savetovao fizički aktivan život u cilju očuvanja zdravlja.

Istorijski gledano fizička aktivnost odraslog čoveka se značajno smanjila sa tehnološkom revolucijom, koja većini profesionalnih poslova donosi pasivniji rad, sa sve manjim fizičkim naporom koji se ulaže u toku radnog vremena. Masmediji, internet i širenje društvenih mreža dovode do znatnog smanjenja sporsko-rekretainnih aktinosti u toku slobodnog vremena dece i odraslih. Iako je svest većine razvijnih nacija o značaju bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima na visokom nivou, sedentarni način života poprima razmere epidemije u celom svetu. Fizička neaktivnost je identifikovana kao četvrti vodeći faktor smrtnosti u svetu (WHO,

2010). Za našu zemlju i implikacije našeg rada od izuzetnog značaja su i sledeći podaci: svaki peti odrasli u Srbiji je gojazan, svaka treća odrasla osoba konzumira cigarete, dok skoro polovina ukupnog stanovništva ima hipertenziju (Strategija razvoja sporta Republike Srbije za period 2014.-2018.godine, 2015). Na osnovu istraživanja CESID-a (Strategija razvoja sporta Republike Srbije za period 2014.-2018.godine, 2015), u Republici Srbiji se sportsko-rekreativnim aktivnostima jednom nedeljno bavi samo 10% stanovništva, a čak 56% stanovništva se uopšte ne bavi sportsko-rekreativnim aktivnostima. Istraživanja su pokazala da osobe koje se redovno bave sportsko-rekreativnim aktivnostima poboljšavaju svoju kondiciju i opšte zdravstveno stanje (Stone & Klein, 2004)

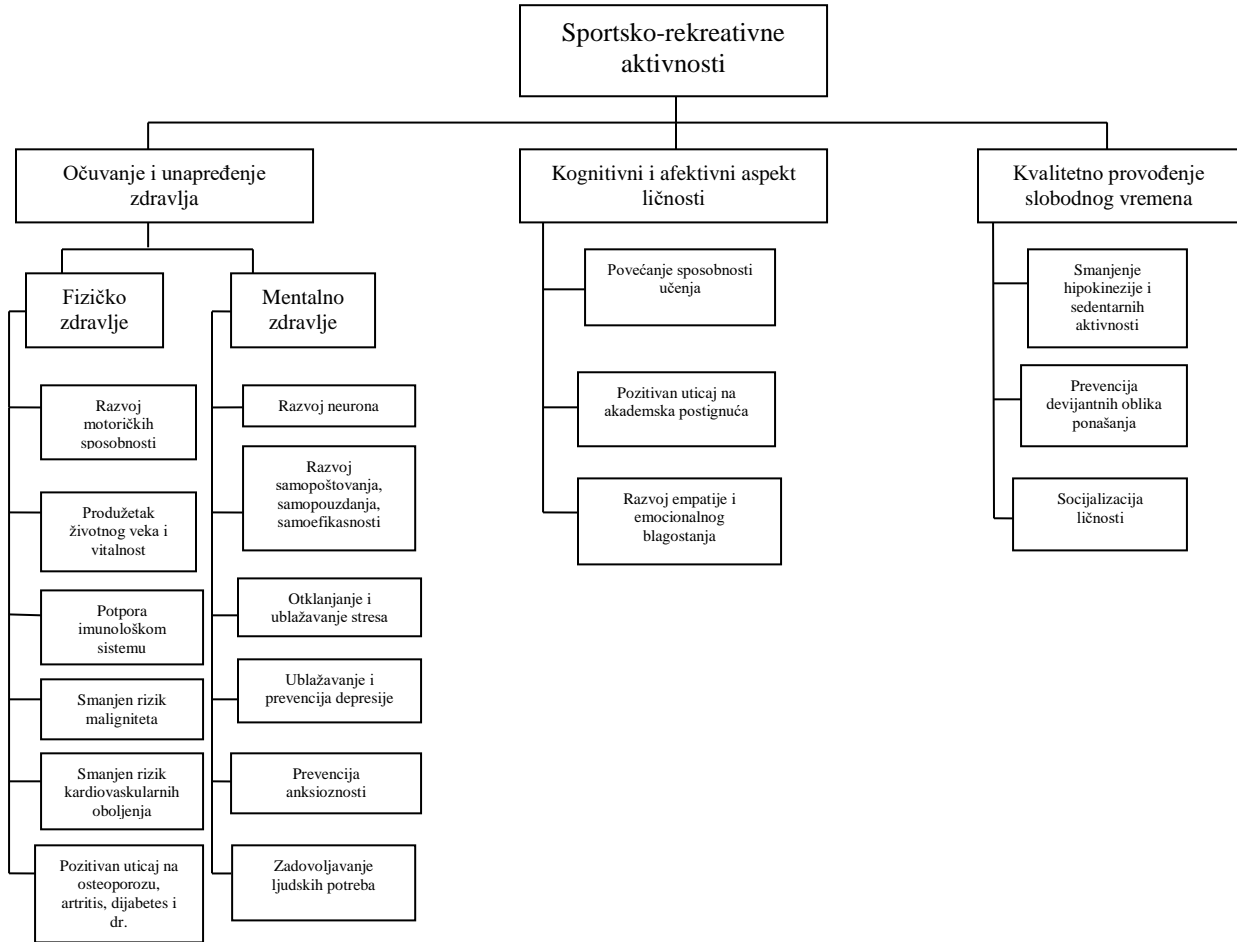
U današnje vreme razvijenost sporta i sportsko-rekreativnih aktivnosti u jednoj državi pokazuje opštu razvijenost tog društva. Većina razvijenih država poseduje nacionalne strategije za razvoj sporta. Kao najvažniji cilj naše Strategije za razvoj sporta u Republici Srbiji za period 2014.-2018.godine, navodi se omogućavanje aktivnog ili pasivnog učestvovanja u sportu svim građanima (Strategija razvoja sporta u republici Srbiji za period 2014.-2018godine, 2015), a osnovni pravac i vizija strategije je (član 2, tačka 1): “unapređenje kvaliteta života i unapređivanje društvenih odnosa stanovnika Republike Srbije kroz bavljenje sportom, kao elementa koji je od suštinskog značaja za razvoj njihove ličnosti i zdravog načina života”.

Iako se autori na različite načine bave značajem i funkcijama sportsko-rekreativnih aktivnosti, uslovno možemo da govorimo o četiri grupe vrednosnih aspekata sportsko-rekreativnih aktivnosti:

- 1) Zdravstvene (biološke) vrednosti – sportsko-rekreativne aktivnosti doprinose razvoju i očuvanju fizičkog i mentalnog zdravlja, što utiče i na povećanje otpornosti na negativne uticaje iz spoljnog okruženja (Nešić, 2013). Studijama je potvrđeno da sportsko-rekreativne aktivnosti utiču na razvoj samopouzdanja, samopoštovanja, samoefikasnosti i opšteg blagostanja, kao i da smanjuju stanje stresa, straha, tenzije i depresije ljudi svih životnih dobi, oba pola (ISSP, 1992). Istraživanja su pokazala da se redovnim vežbanjem poboljšava kondicija i opšte zdravstveno stanje, a osobe koje su uključene u sportsko-rekreativne aktivnosti više su ispunjene osećanjem zadovoljstva i unutrašnje snage, što se pozitivno odražava i na ostale životne sfere (Sharkey & Gaskill, 2008).

- 2) Društvene (sociološke) vrednosti – podrazumevaju kvalitetno provođenje slobodnog vremena, komunikaciju, međusobne ljudske odnose, socijalizaciju, integraciju u grupe itd. Sportsko-rekreativne aktivnosti utiču na socijalni razvoj i predstavljaju važnu komponentu savremenog civilizovanog društva. Poslednjih godina naglašena je inkluzija osoba sa posebnim potrebama u sportsko-rekreativne aktivnosti. Osobe koje učestvuju u sportsko-rekreativnim aktivnostima, mogu da osete značajnu dobrobit u razvoju socijalnih veština (Fraser-Thomas, Côte & Deakin, 2005). U društvene vrednosti spadaju i vaspitno-obrazovne vrednosti. Sportsko-rekreativne aktivnosti u tom pogledu utiču na razvoj i unapređivanje discipline, poštovanje pravila, negovanje solidarnosti, postojanje konkurencije i sl.
- 3) Estetske vrednosti – kroz sportsko-rekreativne aktivnosti utiče se na razvoj i očuvanje estetskih vrednosti i oplemenjivanje duha čoveka.
- 4) Ekonomsko-političke vrednosti – sportsko-rekreativne aktivnosti neizostavno se susreću sa sferom ekonomije, politike, javnih usluga i dr. U političkom smislu sportsko-rekreativne aktivnosti mogu da služe u svrhu promocije mira, demokratije, očuvanja nacionalnih vrednosti, kao i političke propagande. Dok u ekonomskom području, umerene sportsko-rekreativne aktivnosti dovode do manje opterećenosti zdravlja, kao i povećanja radne sposobnosti čoveka. Istraživanja Svetske zdravstvene organizacije (WHO, 2003) pokazala su da 6% troškova koji idu za zdravlje je posledica fizički neaktivnog načina života i gojaznosti.

Posmatranjem sportsko-rekreativnih aktivnosti sa psihološkog, fiziološkog i sociološkog aspekta dolazimo do sveobuhvatnosti pozitivnog uticaja sportsko-rekreativnih aktivnosti na život čoveka (Slika br.4).

Slika 4 Benefiti sportsko-rekreativnih aktivnosti

Kada je reč o fiziološkom aspektu unapređenja zdravlja kroz sportsko-rekreativne aktivnosti, pre svega možemo da kažemo da one predstavljaju efikasan način prevencije i lečenja različitih bolesti. One utiču na očuvanje i unapređenje zdravlja. Zdravlje je stanje fizičkog, psihičkog i socijalnog blagostanja jedne osobe. Kada je reč o fizičkom zdravlju, uticaj sportsko-rekreativnih aktivnosti je najočigledniji u pogledu razvoja i održavanja motoričkih sposobnosti čoveka. U detinjstvu je najznačajniji razvoj motoričkih sposobnosti, gde najviše uticaja može da se ostvari kroz časove fizičkog vaspitanja u školama. Dobro planiran kurikulum u školama, gde deca pohađaju časove fizikog vaspitanja više od dva puta nedeljno, u značajoj meri može da stimuliše motorički razvoj (Ericsson, 2011; Elsayed, 2014). U odraslom dobu, učestvovanje u sportsko-rekreativnim aktivnostima, pomaže očuvanju stečenih motoričkih sposobnosti sa ciljem očuvanja vitalnih funkcija organizma. Istraživanja su pokazala da umerene sportsko-rekreativne

aktivnosti stimulišu funkcionisanje imunološkog sistema čoveka (Nieman, 2000). Takođe značajan uticaj kroz bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima se ostvaruje na gojaznost, bolest koja je u razvijenim zemljama prisutna kod 20%-40% odraslog stanovništva, a u manje razvijenim kod preko 50% stanovništva (Hadžikadunović, Turković, & Tabaković, 2013). Poznato je i da nedovoljne sportsko-rekreativne aktivnosti ubrzavaju razvitak osteoporoze, ali sa druge strane, ukoliko se dovoljno upražnjavaju, predstavljaju jedan od elemenata terapije kod artritisa (Sharkey & Gaskill, 2008). Da bi zaokružili sliku o uticaju sportsko-rekreativnih aktivnosti na fizičko zdravlje, možemo reći da one utiču na kompletnu vitalnost organizma, odnosno da umerene sportsko-rekreativne aktivnosti produžavaju život za 1,57 godina (Sharkey & Gaskill, 2008).

Pored unapređenja fizičkog zdravlja, rezultati istraživanja pokazuju da sportsko-rekreativne aktivnosti unapređuju mentalno zdravlje (Biddle, Fox, & Boutcher, 2000; Thogersen-Ntoumani & Ntoumanis, 2007). Pre svega, sportsko-rekreativni aktivnostima se zadovoljavaju osnovne ljudske potrebe. Dalje, one utiču na samopoštovanje i prevenciju depresivnog stanja (Eime et al., 2013), smanjuju anksioznost i stres (Hadžikadunović, Turković, & Tabaković, 2013). Takođe učešće u sportsko-rekreativnim aktivnostima pokazuju povezanost sa povećanjem opšteg self-koncepta (Schmidt et al., 2013) i fizičkog self koncepta (Biddle, 2000; Fox, 2000).

Sledeći segment pozitivnog uticaja na zdravlje u vezi sa sportsko-rekreativnim aktivnostima je psihološki aspekt. Sportsko-rekreativne aktivnosti pozitivno utiču na kognitivni i afektivni domen ličnosti. Bavljenje umerenim intenzitetom sportsko-rekreativnim aktivnostima popravljaju se emocionalno funkcionisanje (Biddle, 2000; Fox, 2000), i emocionalna stabilnost osobe, što vodi povećanju emocionalnog blagostanja (Donaldson & Ronan, 2006). Redovnim bavljenjem sportsko-rekreativnim aktivnostima unapređuju se kognitivne funkcije (Sibley & Etnier, 2003; Ellemberg & St-Louis-Deschenes, 2009; Ruiz et al., 2010). Benefiti sportsko-rekreativnih aktivnosti na psihološki aspekt ličnosti se ogledaju i u povećanju sposobnosti učenja i pozitivnog uticaja na akademska postignuća učenika.

Pozitivan uticaj sportsko-rekreativnih aktivnosti ogleda se i kroz slobodno vreme u kojem ove aktivnosti pozitivno utiču na prevenciju destruktivnog ponašanja ljudi i na socijalizaciju ličnosti. Rezultati psiholoških istraživanja sporta kažu da su sportsko-rekreativne aktivnosti značajan agens socijalizacije ličnosti (Hadžikadunović, Turković, & Tabaković, 2013). Učešćem u sportsko-rekreativnim aktivnostima razvijaju se poželje osobine ličnosti, unapređuje se

interakcija između pojedinca i sredine i razvijaju se tolerantnost i društvenost. Slobodno vreme koje nam otvara mogućnosti za zadovoljavanje interesovanja i potreba, ukoliko nije konstruktivno osmišljeno, otvara prostor za destruktivna i negativna ponašanja, a u mladosti i za razvoj maloletničke delikvencije. S obzirom na ovo, kao i na činjenicu da se sve više slobodnog vremena provodi u sedentarnim aktivnostima, neophodno je da sportsko-rekreativne aktivnosti postanu deo svakodnevnog sadržaja slobodnih aktivnost dece i odraslih.

Mnogobrojne svetske organizacije su prepoznale značaj sportsko-rekreativnih aktivnosti u kontekstu savremenog života. UNESCO naglašava važnost fizički aktivnog čoveka za ličnu i društvenu dobrobit. Generalna skupština UNESCO-a je 1978.godine donela Međunarodnu povelju o fizičkom vaspitanju i sportu (International Charter of Physical Education and Sport, 1978), kojom upražnjavanje fizičkog vaspitanja i sporta proglašava osnovnim pravom za sva ljudska bića, preko potrebnog za pun razvoj ličnosti. Povelja predviđa da se svakom mora pružiti mogućnost da u skladu sa nacionalnom sportskom tradicijom, upražnjavanjem fizičkih aktivnosti i sporta, razvijajući fizičke sposobnosti, postigne nivo sportskih dostignuća u skladu sa nadarenošću.

Svetska zdravstvena organizacija (WHO) je maja 2004. donela finalnu strategiju, na osnovu rezolucije 57/17, sa glavnim naglaskom na promociju fizičke aktivnosti, pravilne ishrane i promociju zdravlja. Pri tom su neki od definisanih ciljeva u okviru globalne strategije bili (WHO, 2004):

- povećanje nivoa fizičkih aktivnosti kod odraslih 15% - 20%;
- poboljšanje edukacije dece i adolescenata u pogledu fizičke kulture za 2% do 2020.god.;
- povećanje šetnje i vožnje bicikla (kod odraslih 10%-20%, a kod adolescenata 40%-60%);
- korišćenje specijalno oformljenog upitnika o monitoringu fizičkih aktivnosti – The Global Physical Activity Questionnaire.

Razvijeni svet je prepoznao pravo i značaj fizičkih aktivnosti kao jedno od neotuđivih ljudskih prava i kao takve ih ugrađuje u politike koje imaju za cilj humanizaciju i poboljšanje života pojedinca i društva. Sagledavanjem značaja sportsko-rekreativnih aktivnosti za sveukupno zdravlje, možemo da kažemo da će rezultati našeg istraživanja ostvariti značajan doprinos na potencijalni vaspitno-obrazovni uticaj na bavljenje ovim aktivnostima.

2.2. Moguća teorijska polazišta

Dvadeseti vek je označio početak teoretisanja o interesovanjima. Tada su među prvima o interesovanjima kao najznačajnijem motivacionom faktoru u razvoju počeli da se bave istraživači iz različitih oblasti (Dewey, 1913; Lunk, 1926; Thorndike, 1935; Berlyne, 1949). Dosadašnja teorijska polazišta i tendencije u istraživanjima o interesovanjima su (Gajić, 1999):

- 1) Biologističke tendencije – oslanjaju se na urođene dispozicije. Locke, Rousseau i Platon su još isticali biološku osnovu interesovanja.
- 2) Kognitivističke tendencije – najčešće se koriste u pedagoškoj psihologiji i pedagogiji.
- 3) Moralne teorije kao teorijsko polazište – interesovanja sagledavaju kao voljni proces (Wundt).
- 4) Razvojne teorije – mogu da budu korišćene iz različitih uglova:
 - razvoj interesovanja uslovljen sazrevanjem;
 - psihoanalitička teorija (Freud);
 - dinamička shvatanja, interesovanja kao motivacioni aspekt ličnosti.
- 5) Bihejviorističke teorije (Skinner), teorije učenja i teorija klasičnog uslovljavanja (Pavlov).
- 6) Teorije stavova – interesovanja sagledavaju kao vrstu stava (Rokeach).
- 7) Teorije ličnosti – uglavnom faktorske teorije ličnosti (Guilford, Cattell, Eysneck).

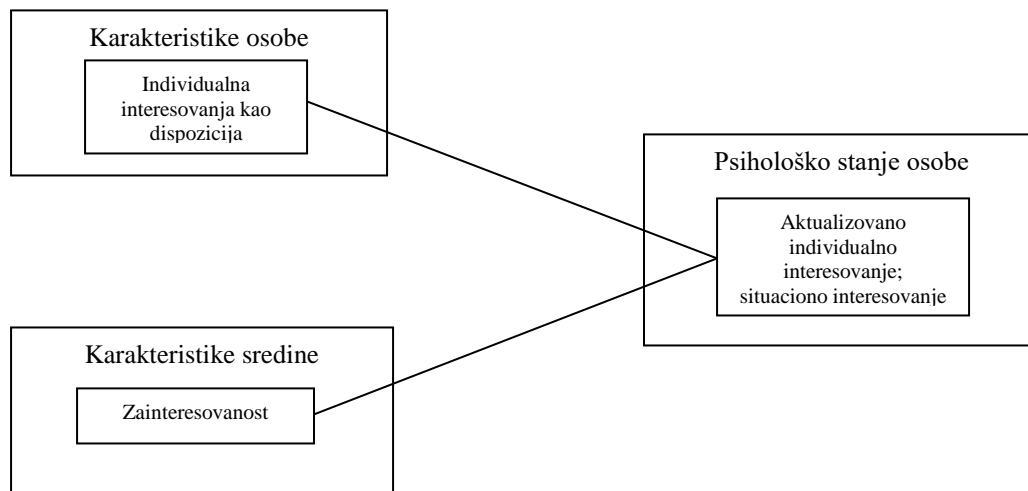
Možemo da zaključimo da sve navedene tendencije u teorijskim polazištima, osim biologističke tendencije imaju uticaj sredine na formiranje i održavanje interesovanja. Takođe sve tendencije u pozadini sadrže ili bihejviorizam ili humanističku psihologiju (Pantić, 1980). Ako polaze od bihejviorizma, interesovanjima se pristupa reaktivistički, odnosno kao način reagovanja pojedinca, koje je unapred određeno nagonima u toj osobi. Ako je polazna osnova humanistička psihologija, onda se interesovanjima pristupa proaktivistički, odnosno ona nastaju pod uticajem ličnih i socio-individualnih činilaca.

Poslednjih godina, istraživanju interesovanja se pristupa polazeći od sledećih ideja:

- 1) Svako interesovanje nastaje u interakciji pojedinca sa njegovim okruženjem (Valsiner, 1992; Oerter, 1995).

- 2) Svako interesovanje karakteriše afektivna i kognitivna komponenta, odnosno njihova sinteza (Gardner, 1998; Rathunde, 1998).

Uključujući različite teorijske orijentacije, paradigme, metateorijske i metodološke pristupe, autori Krapp, Hidi i Renninger (1992) su došli do tri moguća pristupa u istraživanju interesovanja (Slika br. 5). Ovi pristupi su međusobno povezani, gde su karakteristike osobe i sredine usmereni na psihološko stanje individue.

Slika 5 Tri pristupa istraživanju interesovanja (Krapp, Hidi, & Renninger, 1992).

Kao što smo već napomenuli, analizirajući ovaj pristup istraživanju interesovanja, vidimo da on sadrži tri različita koncepta (Krapp, 1999). Prvi koncept polazi od toga da su interesovanja dispozicione karakteristike individue. Istraživači koji polaze od ove teorijske koncepcije, interesovanja tumače kao crte ličnosti ili motivacione dispozicije. Individualna interesovanja se posmatraju kao zavisna ili nezavisna varijabla unutar međusobno povezanih faktora (Krapp, 1999).

Drugi koncept polazi od mogućnosti da su interesovanja u stvari psihološko stanje osobe, a ne dispozicione karakteristike ili osobine ličnosti individue. Istraživači koji polaznu osnovu vide u ovom principu naglašavaju važnost afektivnog i kognitivnog stanja dok traje određeno aktualizovano interesovanje.

Treći koncept u istraživanju interesovanja polazi od ideje da interesovanja nastaju u interakciji sa okruženjem. Po ovom pristupu istraživanja individualnih interesovanja, uglavnom se tiču subjektivne strane odnosa između osobe i sadržaja interesovanja. I situaciona i individualna interesovanja mogu da se objasne iz perspektive okruženja kao i iz perspektive iskustva osobe koja je zaokupirana određenim interesovanjem.

Za sportsko-rekreativna interesovanja neophodna je i nužna interakcija sa okruženjem kako bi interesovanje sa situacionog prešlo u individualno. Takođe dispozicione karakteristike osobe, kao i karakteristike sredine potencijalno određuju i intenzitet sportsko-rekreativnih interesovanja. Ove varijable (karakteristike osobe, karakteristike sredine i intenzitet interesovanja) će biti uključene i u naše istraživanje kako bi dobili što potpuniju sliku o korelatima sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih.

2.2.1. Teorija interesovanja zasnovana na interakciji individue i okruženja (person-object theory of interest, POI)

U dosadašnjim istraživanjima i teorijskim prilazima, interesovanja su sagledavana iz različitih uglova naučnih disciplina čija su bila tema. Tako imamo teorijske konstrukte iz domena profesionalnih interesovanja, motivacije, darovitosti, razlike po polu, kao i iz različitih oblasti obrazovanja i razvojne psihologije. Razlike u ovim konstruktima se ogledaju u interpretiranju interesovanja kao urođenih dispozicija, ličnih karakteristika, stava ili osobina ličnosti koje su podložne vaspitanju i promenama.

I dalje nedostaje jedna sveobuhvatna teorija koja bi integrisala različite uglove istraživanja. Istraživači iz polja pedagoške psihologije, pokušali su da navedu komponente i ponude modele integrisanih teorija interesovanja (Schiefle, 1991; Gardner, 1998; Krapp, Hidi, & Renninger, 1992). Oni polaze od interesovanja kao specifičnog sadržaja motivacionih varijabli koje imaju određeni uticaj na ljudski razvoj (Krapp, 2007). Ovakav prilaz multidimenzionalnom konceptu uklapa se u naše shvatanje sportsko-rekreativnih interesovanja kao integrisanog skupa tesne veze između unutrašnje motivacije jedinice, razvoja pojedinca i njegovog doživljenog iskustva. Većina interesovanja koja ostaju stabilna duže vreme se aktiviraju spoljnim podsticajima i to je osnovni razlog zašto ovi teoretičari ne vide interesovanja primarno kao lična

svojstva i osobine, već kao složene motivacione sisteme individue, koji su rezultat trajnih razvojnih promena (Krapp, 2007).

Teorijska utemeljenja našeg istraživanja nalazimo u bazičnim idejama i postavkama POI teorije interesovanja. POI (person-object theory of interest), teorija interesovanja zasnovana na interakciji individue i okruženja, svoje polazne osnove nalazi u shvatanju fenomena interesovanja kao rezultata razvoja i interakcije pojedinca sa svojim okruženjem. Ova teorija nastala je iz potrebe da se opiše i objasni uloga interesovanja u ljudskom razvoju (Boekaerts, 1996). Neke od ideja u teorijskom pristupu nastanka ove teorije su i ideje Lewin-a (1951), Nuttin-a (1984), Renninger-a (1990, 1992), Oerter-a (1995) i drugih istraživača o shvatanju pojedinca kao potencijalnog izvora određenih aktivnosti i okruženja kao objekta u kome se aktivnost odvija i predstavlja sa njom bipolarnu celinu (Krapp, 1999).

Koncepcijski okvir ove teorije autori su pronašli razmatrajući pedagoški orijentisanu teoriju motivacije (Schiefele, 1978; Schiefele et al., 1983) koja je nastala iz zahteva obrazovne prakse. Od nje se očekivalo da predstavi kako individua razvija svoje preferencije, odnosno interesovanja prema određenom predmetu. Na ovim polazištima POI teorija interesovanja je pokušala da razvije teoriju koja se fokusira na fenomene koji su direktno ili indirektno povezani sa učenjem i razvojem (Krapp, 2007). Ovde nalazimo vezu sa sportsko-rekreativnim interesovanjima koja zbog značaja koji imaju za zdrav način života, kroz učenje i razvoj treba da budu podsticana.

Autori POI teorije dalje pretpostavljaju da će pojedinačna iskustva koja osoba ("person") ima u svom okruženju i njihova kognitivna spoznaja toga dovesti do jedne smislene strukture i održivosti određenog interesovanja. Okruženje čini veliki broj "jedinica" koje u stvari predstvaljaju predmet interesovanja ("object") i to može biti bilo koji sadržaj životnog prostora, aktivnost, pedmet, konkretna stvar, određena tema i dr. Za neke od tih "jedinica" individua razvija interesovanja koja su kratkoročna ili dugoročna, ali kognitivna struktura je ta koja će određeno interesovanje održati. U smislu sportsko-rekreativnih interesovanja ovo bi značilo da iskustva koja dete stekne na časovima fizičkog vaspitanja u školi (kao prvom mestu gde se obavezno susreće sa strukturiranom fizičkom aktivnošću) i kognitivna spoznaja zdravstvenog aspekta fizičkog vaspitanja dovodi do razvoja sportsko-rekreativnog interesovanja.

Najvažnije karakteristike veze između individue i okruženja (person-object) u određenom interesovanju su vrednosti i osećanja. Tačnije interesovanja su sačinjena od vrednosnih i

emocionalnih struktura (Schiefele, 1991; Krapp, 1992, 1993) koje možemo posmatrati kao dva međusobno povezana subsistema. Prvi subsistem su vrednosne strukture koje čine da određeno interesovanje bude od važnosti za pojedinca. Drugi subsistem su emocionalne strukture koje se odnose na pozitivna osećanja (uživanje, kompetentnost, autonomija i sl.) proizvedena aktivnošću, odnosno učešćem u određenom interesovanju. Tako interesovanja koja su bazirana na ovakvom modelu interakcije, karakteriše kombinacija kognitivnih i afektivnih kvaliteta (Krapp, 1999).

Jedna od suštinskih karakteristika interesovanja po ovoj teoriji je intrinzički karakter interesovanja. Praktično nema raskoraka u tome šta osoba radi i šta osoba želi. Aktivnosti individue zasnovane po ovom kriterijumu su na osnovu ličnih potreba, a odgovaraju željama i vrednostima pojedinca, pa su tako kompatibilne sa idealima rastućeg selfa (growing self) (Deci & Ryan, 1985; Markus & Wurf, 1987). Pozivajući se na dinamički koncept selfa (Deci & Ryan, 1985) i teoriju samo-determinacije (teorija samoodređenja) (SDT – self-determination theory) (Deci & Ryan, 2002), pretpostavlja se da je nastanak i razvoj interesovanja povezan sa motivacionim strukturama u razvoje individue. Pa se razvojne promene shvataju kao proces identifikacije i integracije (Krapp, 1999). Individua se u svom razvoju susreće i nailazi na različite predmete interesovanja koje može i ne mora da asimilira u svoje postojeće strukture. Za ovakvo tumačenje u razvoju interesovanja, očigledno je da nisu dovoljne samo kognitivne teorije motivacije (Boekaerts, 1992; Nenniger, 1993; Pintrich & Schunk, 1996), već i psihološki procesi povezani sa afektivnom komponentom moraju biti uključeni (Epstein, 1990).

Teorija POI interesovanja omogućava empirijski pristup iz dva ugla. Prvi je ispitivanje dispozicione strukture interesovanja svake individue, gde su interesovanja relativno stabilne dispozicije, a drugi je aktualizovana individualna interesovanja, gde se interesovanja odnose na trenutno učešće osobe u različitim sferama.

Možemo zaključiti da interesovanja po ovoj teoriji podrazumevaju interakciju osobe i okruženja, gde ona podrazumeva svesnu i namernu aktivnost. Pod određenim okolnostima, sa ponavljanjem učešća u toj aktivnosti i afektivnim zadovoljstvom pojedinca, interesovanje će se dalje razvijati i održavati. Kao najvažnijom odlikom interesovanja smatra se unutrašnja motivacija, a sa stanovišta ove teorije, osoba je suštinski motivisana kada je glavni podsticaj aktivnosti i kognitivno zadovoljen (Schiefele, 1998).

POI teorija interesovanja je do sada nalazila mesto isključivo u istraživanjima vezanim za predmete u školama i akademska postignuća učenika i studenata. Iz naše perspektive ona je značajna zbog ranog razvoja sportsko-rekreativnih interesovanja, kroz fizičko vaspitanje u osnovnoj i srednjoj školi koje bi postalo stabilno individualizovano interesovanje za zdrav način života i celoživotnu fizičku aktivnost svakog pojedinca.

2.2.2. Teorija samoodređenja (“Self-determination Theory”)

“Teorija samodeterminacije ili teorija samoodređenja (SDT) nam omogućava, ne samo da bolje razumemo psihološke procese u brojnim oblastima (obrazovanje, rad, slobodno vreme, sport, roditeljstvo, itd.) nego i da usmeravamo programe i intervencije za poboljšanje okolnosti u kojima ljudi žive” (Vallerand, Pelletier, & Koestner, 2008:260).

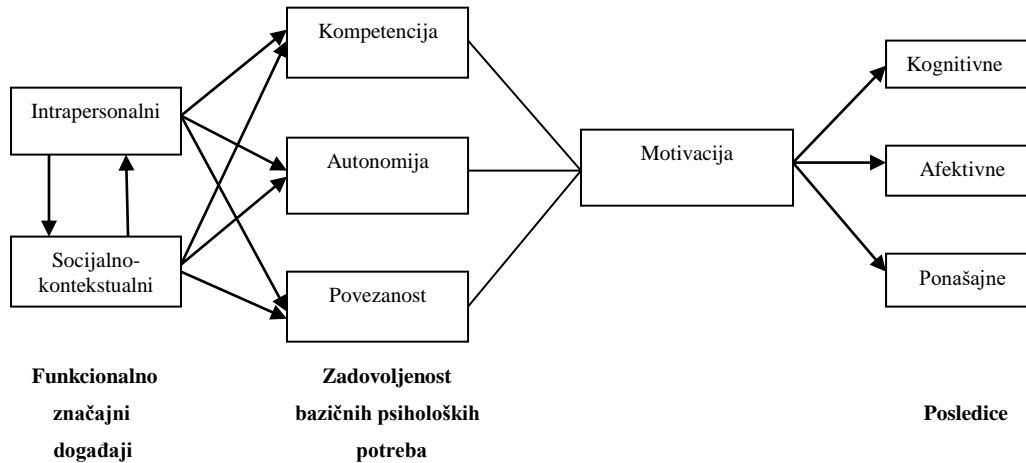
Autori teorije samoodređenja su Deci i Ryan. Oni su pokušali da daju objašnjenje prirode spoljašnje i unutrašnje motivacije, kao i da objasne njihov međusobni odnos. Teorijske postavke teorije samodeterminacije, implikacije nalaze u opštem razumevanju motivacije i razvoja ličnosti u celini. Ova teorija je nastala 1985.godine i bavi se psihološkim razvojem i potrebama individue koje su neophodne za intrinzičku motivaciju i integraciju jedne ličnosti. Teorija samoodređenja nastala je na pretpostavci značaja uticaja sredine (okruženja) i zadovoljavanju osnovnih psiholoških potreba. Kao osnovu, autori su iskoristili sintezu sledećih pet teorija (Deci & Ryan, 1985; Deci & Ryan, 2000; Ryan & Deci, 2002; Ryan & Deci, 2017):

- 1) teoriju organizmičke integracije (Organismic integration Theory OIT). OIT teorija je fokusirana na razvoj i diferencijaciju spoljašnje motivacije u unutrašnju motivaciju. Ovo podrazumeva diferencijaciju i integraciju koja vodi ka jedinstvu. Angažovanje osobe u intrinzički motivisanim aktivnostima vodi ka razvoju kapaciteta (Deci & Ryan, 1985);
- 2) teoriju kognitivne evaluacije (Cognitive Evaluation Theory CET). Ova teorija je fokusirana na značaj društvenog konteksta u razvoju unutrašnje motivacije individue. Motivacija za neku aktivnost može da bude intrinzička ili ekstrinzička, u zavisnosti od uticaja događaja iz socijalnog okruženja na ličnost. Događaji koji utiču na regulaciju ponašanja, imaju tri aspekta koji se pojavljuju u različitom stepenu:

informacioni aspekt, kontrolišući aspekt i amotivišući aspekt. Motivacioni procesi su određeni psihološkim značenjem koji određeni događaj ima za neku osobu u kombinaciji sa senzitivnošću i iskustvom te osobe, a ne objektivnom situacijom datog događaja (Deci & Ryan, 1985);

- 3) teoriju bazičnih psiholoških potreba (Basic Psychological Needs Theory BPNT). Ova teorija bazirana je na zadovoljavanju osnovnih psiholoških potreba (za autonomijom, kompetentnošću i povezanosti sa drugima), koje su značajne za preživljavanje, razvoj i integraciju (Deci et al., 2001);
- 4) teoriju kauzalne orijentacije (Causality Orientations Theory COT). COT teorija objašnjava stabilne razlike u motivacionoj usmerenosti ka društvenom okruženju i načine regulisanja ponašanja individue. Opisuje tri uzročne orijentacije: orijentaciju ka autonomiji; orijentaciju ka kontroli i orijentaciju ka amotivaciji (Deci & Ryan, 1985);
- 5) teoriju sadržaja cilja (Goal Contents Theory GCT). Ova teorija razlikuje ekstrinzičke i intrinzičke ciljeve za motivaciju i psihičku dobrobit osobe. Intrinzički ciljevi vode ka zadovoljavanju osnovnih psihičkih potreba, dok ekstrinzički ciljevi su u negativnoj korelaciji sa psihičkom dobrobiti čoveka (Deci & Ryan, 2000);
- 6) teoriju motivacije za odnose sa drugima (Relationship Motivation Theory RMT). RMT je fokusirana na objašnjavanje značaja psihološkog blagostanja osobe, prilagođavanja, kao i kvaliteta odnosa sa drugima.

Iz ovih teorija autori su objedinili različite konstrukte: univerzalne psihološke potrebe; samoregulaciju; životne ciljeve; razvoj individue; uticaj okruženja na motivaciju i sl. (Deci & Ryan, 2008). Autori definišu samoodređenje (selfdetermination), kao osećaj slobode pri obavljanju aktivnosti koje mogu biti i od životne važnosti, kao predmet interesovanja određene osobe (Deci & Ryan, 2000). Centralno mesto teorije samoodređenja predstvalja ljudska aktivnost koja teži razvoju i ostvarivanju svojih potencijala, odnosno integraciji iskustva u self. Teorija samoodređenja donela je novi pristup motivaciji za delanje pojedinca. Prema njoj razvoj individue se odvija kroz interakciju urođenih predispozicija sa socijalnom sredinom (Slika br. 6).

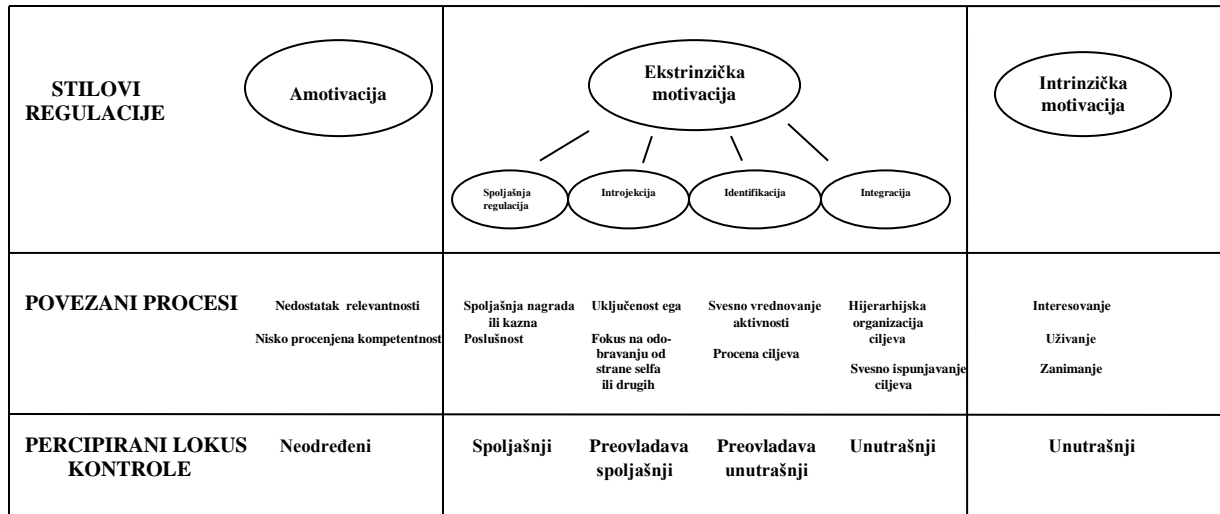

Slika 6 Model ključnih relacija teorije samoodređenja (Weiss & Amorose, 2008)

Polazeći od postavke Porter-a i Lawler-a (1968) koji su se zalagali za objedinjenje intrinzičke i ekstrinzičke motivacije sa svrhom ostvarivanja maksimalnog emocionalnog zadovoljstva, Deci dolazi do zaključka da je odnos unutrašnje i spoljašnje motivacije dosta složeniji. Analizom više različitih eksperimenata došao je do zaključka da materijalne nagrade, smanjuju unutrašnju motivaciju ako je ona ranije postojala, dok verbalne nagrade za postignuto idu u prilog povećanju već postojeće intrinzičke motivacije. Dalja istraživanja koja su sproveli Deci i Ryan (1985), pokazala su da je uvođenje kazni dovelo do amotivacije (gubitak i unutrašnje i spoljašnje motivacije) i smanjenja osećanja kompetentnosti. Ova, kao i dodatna istraživanja u domenu kauzalnih orijentacija i oblasti internalizacije spoljašnjih regulativa i pratećih vrednosti dovela su do nastanka teorije samoodređenja ili samodeterminacije (SDT) (Majstorović, 2008).

Teorija samoodređenja nam daje objašnjenje odnosa intrinzičke i ekstrinzičke motivacije, kao tipova motivacije koji retko stoje odvojeno jedna od druge (Slika 7).

Unutrašnja i spoljašnja motivacija

Slika 7 Taksonomija ljudske motivacije (Ryan & Deci, 2000:61)

Osnovna postavka teorije samodeterminacije je objašnjenje razlike između intrinzičke i ekstrinzičke motivacije, odnosno postojanje kontinuuma gde je na jednom kraju unutrašnja motivacija kao najautonomniji vid motivacije sa samoodređujućim aktivnostima i zadovoljenjem bazičnih psiholoških potreba, a na drugom kraju je spoljašnja motivacija, nemotivisanost, sa odsustvom bilo kakve težnje ka aktivnosti. Između ova dva suprotna kraja nalaze se različiti oblici spoljašnje motivacije koji se razlikuju po nivou internalizacije (Slika 7).

Postoje četiri tipa ekstrinzičke motivacije i oni predstavljaju sredinu kontinuuma: spoljašnja regulacija, introjeksija, identifikacija i integracija. Prva dva tipa spoljašnje motivacije (eksterna i introjektivna regulacija) se nazivaju i kontrolisanom motivacijom, dok se druga dva tipa regulacije (identifikacija i integracija) nazivaju autonomnom motivacijom (Velki, 2011) (Slika 7):

- 1) eksterna regulacija čini da individua nešto radi kako bi dobila nagradu ili izbegla kaznu (Deci & Ryan, 2000). Ovaj tip je sa najnižim nivoom autonomnosti. U sportsko-rekreativnim interesovanjima odraslih bi to bilo na primer da osoba odlazi na radničke sportske igre samo da bi dobila dva slobodna dana na poslu.
- 2) introjeksija podrazumeva da osoba deluje u cilju postizanja osećaja koji jačaju ego, odnosno u cilju izbegavanja osećanja krivice. Motivacija ove regulacije je delimično

internalizovana, ali je i dalje spoljašnje kontrolisana (Deci & Ryan, 1985). Npr. osoba koja je svesna koristi koje za zdravlje imaju sportsko-rekreativne aktivnosti može da se bavi njima samo da bi izbegla osećaj krivice;

- 3) identifikacija je forma regulacije koja čini da se osoba uključuje u određenu aktivnost za koju proceni da joj je bitna iz određenog razloga. Kod ove regulacije ne postoji potpuna integracija sa selfom (Deci & Ryan, 1985; Deci & Ryan, 2000). Na primer, osoba može da učestvuje u određenim sportsko-rekreativnim aktivnostima koje ne voli, samo kako bi postigla bolji fizički izgled;
- 4) poslednji, odnosno najautonomniji oblik ekstrinzičke motivacije je integracija, odnosno usvojena regulacija i do nje dolazi prilikom svesnog ispunjavanja ciljeva, kada se određena aktivnost asimilira i usaglasa sa drugim vrednostima. Ona je najbližnja unutrašnjoj motivaciji. Na primeru sportsko-rekreativnih aktivnosti to bi bilo ako osoba odabere da ne učestvuje u aktivnosti u kojoj oseća veće uživanje (npr. odlazak na kafu sa prijateljima) u odnosu na sportsko-rekreativnu aktivnost, kako bi popravila svoj fizički izgled i pozitivno uticala na zdravlje.

Na kraju kontinuuma, nakon amotivacije i ekstrinzičke motivacije, nalazi se intrinzička motivacija. Ona je rezultat aktivnosti koja nastaje zato što je za tu individuu sama aktivnost nagrada. Unutrašnja motivacija je zasnovana na potrebi za autonomnosti i kompetentnosti (Deci & Ryan, 2000). To bi značilo da što se osoba oseća kompetentnijom, to je više unutrašnje motivisana. Da bi se ovo postiglo u sportsko-rekreativnim interesovanjima, određena aktivnost mora da bude samoizabrana i optimalno izazovna. Ovde značajan faktor predstavlja društvena sredina. Socijalni faktori sadrže informacioni i kontrolišući karakter. Informacioni je povezan sa kompetencijama, a kontrolišući sa autonomijom. Guay i saradnici (2003), podržavajući ovu teoriju razlikuju tri tipa unutrašnje motivacije: motivacija za saznanjem; motivacija za ostvarenjem pri prevazilaženju ličnih granica i motivacija da se doživi podsticaj pri obavljanju određenih aktivnosti.

Teorija samoodređenja, dalje naglašava važnost bazičnih psiholoških potreba koje su pre svega energetske potencijali osobe. Ukoliko su ove potrebe zadovoljene bolje je mentalno zdravlje ljudi, kao karakteristični self i integracija osobe, a ako se te potrebe ne zadovoljavaju

postoji rizik za patologiju i bolesti (Ryan & Deci, 2000). Postoje tri bazične psihološke potrebe koje autori navode u okviru ove teorije (Ryan & Deci, 2017):

- 1) potreba za kompetencijom - uspeh prilikom izvođenja optimalno izazovnih zadataka. Konstrukt kompetentnosti podrazumeva samoprocenu određenih sposobnosti neophodnih za izvršenje nekog zadatka. Podrazumeva kognitivni aspekt ličnosti i nastaje pri uverenju o uspešnosti izvršenja aktivnosti. Na primer kod sportsko-rekreativnih aktivnosti bi to bila povratna informacija o poboljšanju fizičkog izgleda od strane značajne osobe;
- 2) potreba za autonomijom - osećanje odgovornosti za samostalni izbor aktivnosti i ponašanja. Podrazumeva ponašanje u skladu sa personalnim izborom i ličnim interesovanjima, odnosno samoorganizaciju u skladu sa unutrašnjim potrebama. Autonomija ovde podrazumeva samoregulaciju ponašanja, kojom istovremeno osoba može da se oslanja na druge i od njih očekuje podršku (Ryan, 1995). Istraživanja pokazuju (Duda & Whitehead, 1998) da je kod odraslih sportista podržavanje autonomije od strane njihovih trenera bio prediktor zadovoljavanja bazičnih psiholoških potreba;
- 3) potreba za povezanošću - međusobna briga, poštovanje i oslonac u interakciji sa drugima. Svaka osoba u određenoj meri ima potrebu pripadanja i povezanoosti sa socijalnim grupama.

Teorija samoodređenja nam pruža korisna saznanja o povezanosti intrinzičke i ekstrinzičke motivacije i može se primeniti u svim aspektima funkcionisanja pojedinca. Do sada je ova teorija primenjivana u domenima vaspitanja i obrazovanja dece, kao i u sportu (Đorđić & Tubić, 2010). Postavke ove teorije mogu da imaju značajnu primenu i u razumevanju motiva odraslih za bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima sa jedne strane, a sa druge strane može biti korisna prilikom podsticanja motivacije dece za početak i opstanak bavljenja fizičkim aktivnostima.

Teorija samodeterminacije je najčešće korišćena kao teorijski okvir za izučavanje motivacije učenika i studenata za fizičke aktivnosti i fizičko vaspitanje (Ntoumanis & Standage, 2009). Autori SDT teorije su izdali posebno izdanje teorije samoodređenja posvećeno primeni postavkama ove teorije u promociji fizičkih aktivnosti i drugih zdravih životnih navika (Ryan et

al., 2009). Oni naglašavaju značaj motivacije dece i odraslih za bavljenje fizičkim aktivnostima i zdravim životnim stilom, koji proizilaze iz poražavajućih statističkih podataka o navikama savremenih, modernih ljudi. Iz ugla teorije samoodređenja (SDT) fizička aktivnost može da bude od suštinske koristi za pojedinca, odnosno aktivnost koja doprinosi subjektivnom osećaju sreće i lične satisfakcije (Ryan & Frederick, 1997). U domenu fizičkih aktivnosti osnovna razlika između intrinzičke i ekstrinzičke motivacije kod odraslih je u cilju zbog koga se bave određenim fizičkim aktivnostima. Unutrašnja motivacija bi bila radi zdravlja, ličnog zadovoljstva i ljubavi prema sportsko-rekreativnim aktivnostima, dok bi spoljašnje motivisane aktivnosti bile bavljenje radi fizičkog izgleda kod starijih, a želja za materijalnim blagostanjem i slavom kod dece (Ryan et al., 2009).

Iz ugla teorije samoodređenja, autori su dali niz principa koji imaju široku primenu za osobe koje promovisu i sprovode sportsko-rekreativne aktivnosti (Ryan et al., 2009):

- 1) unutrašnje motivisana fizička aktivnost je održivija nego spoljašnje motivisana fizička aktivnost;
- 2) unutrašnja motivacija podrazumeva autonomiju i kompetentnost, pa može biti ugrožena ukoliko dolazi do pritiska i kontrole vršenja fizičkih aktivnosti od strane nastavnika fizičkog vaspitanja, trenera, roditelja i doktora;
- 3) fizička aktivnost je često ekstrinzički motivisana sa varijacijama regulacije;
- 4) internalizacija i integracija u motivaciji za fizičku aktivnost se neguju podrškom bazičnih potreba;
- 5) profesionalni sportisti i rekreativci se razlikuju po sadržaju cilja za bavljenje fizičkim aktivnostima, pa samim tim i po vrsti motivacije koja ih aktivira na bavljenje tim aktivnostima;
- 6) unutrašnje aspiracije su povezane sa postizanjem većeg blagostanja;
- 7) nastavnici, treneri, roditelji i instruktori treba da pomažu u postavljanju intrinzički podstaknutih ciljeva;
- 8) fizička aktivnost je povezana sa vitalnošću organizma, a teorija samoodređenja pored potrebe za hranom i umorom, stavlja vitalnost u pozitivnu vezu sa osnovnim psihološkim potrebama;
- 9) Pomoć pri promeni motivacione strukture za bavljenje fizičkim aktivnostima leži u podsticanju autonomije i kompetencije pojedinca u procesu promene.

Praktične implikacije teorije samoodređenja (SDT) za bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima bile bi:

- 1) Zadovoljavanje potrebe za autonomijom – odrasli mogu da imaju i treba im omogućiti mogućnost izbora sportsko-rekreativnih aktivnosti; izbegavati međusobna poređenja; imati u vidu individualne karakteristike svakog odraslog; podsticati razvijanje unutrašnje motivacije za bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima.
- 2) Zadovoljavanje potrebe za kompetentnošću – nuditi aktivnosti gde odrasli mogu da postignu uspeh uz određeni napor; podsticati što više različitih aktivnosti iz kojih bi se razvila aktivnost gde bi bila ostvarena kompetentnost odraslih; pružati povratne informacije odraslima o načinu izvođenja i mogućnostima poboljšanja izvođenja određenih sportsko-rekreativnih aktivnosti.
- 3) Zadovoljavanje potrebe za povezanošću – razvijati i održavati potrebu odraslih za timskim sportsko-rekreativnim aktivnostima. Podržavati međusobno podsticanje odraslih, uvažavanje različitih nivoa sposobnosti i mogućnosti, kao i smanjenje takmičarskog duha i poređenja.

2.2.3. Samorazvoj i samoeфикаsnost odraslih u kontekstu interesovanja odraslih

Razvoj odraslih podrazumeva periodične promene, sa pravilnim i specifičnim karakteristikama i stavovima koje odrasli doživljavaju tokom vremena (Oljača, 2005). Svaki čovek se bori i nastoji da otkrije svoj identitet, odnosno ono kakav jeste i kakav želi da bude (Oljača, 1992). Ovakvo traganje za sobom i sopstvenim samoprihvatanjem i samoostvarenjem čini samorazvoj. Čovek u sebi nosi nagon da ide prema sve višem razvoju sposobnosti, da bude samostalan i da ostvari svoje maksimalne mogućnosti. Rogers je među prvim autorima pisao o samorazvoju. Po njemu to su promene koje neko može da uradi za sebe, ukoliko želi i zna kako (Rogers, 1961). Samorazvoj praktično predstavlja dinamički proces nastajanja onog što osoba stvarno jeste. Rogers navodi (Rogers, 1961) da postoji devetnaest principa po kojima se može objasniti i bolje razumeti i stvarati teorijska osnova za pospešivanje samorazvoja individue:

- 1) Svaka individua se nalazi u promenljivom svetu iskustva i doživljaja, gde je ona sama centar zbivanja.
- 2) Nakon doživljaja i iskustva, pojedinac reaguje na sredinu koja postaje njegova realnost.
- 3) Organizam reaguje kao organizovana celina, u odnosu na to fenomenološko polje.
- 4) Osoba poseduje težnju da se ostvari i aktualizuje, gde je osnovna pretpostavka individualna percepcija.
- 5) Svako ponašanje je usmereno ka određenom cilju.
- 6) Emocije su sastvani deo svrsishodnog ponašanja i njihov intenzitet zavisi od značajnosti ponašanja za razvoj organizma.
- 7) Najbolji pristup za razumevanje ponašanja je unutrašnji okvir same individue, koji se može otkriti samoempatijom.
- 8) Sazrevanjem, deo totalnog perceptivnog polja se diferencira na self i na organizam.
- 9) Kao rezultat interakcije sa sredinom i evaluacije interakcije sa drugima, formira se struktura selfa kao okvir percepcija koji karakteriše ja i mene prema drugima.
- 10) Vrednosti kao elementi iskustva i strukture selfa su u stvari vrednosti koje je osoba doživela ili preuzela od drugih.
- 11) Iskustvo se stiče, a potom shvata i organizuje u self; ignoriše ili odbacuje iz selfa.
- 12) Načini ponašanja koje individua usvaja su oni koji se uklapaju u self.
- 13) Ako se ponašanje ostvaruje pod uticajem organiskih doživljaja i potreba, a da nije pre toga simbolizovano, ono kao takvo "ne pripada" individui.
- 14) Psihološke tenzije nastaju kada individua svesno odbacuje značaj osećanja koje ne organizuje u geštalt strukture selfa.
- 15) Psihološka prilagođenost nasuprot tome nastaje kada su self koncept i svi senzorni doživljaji organizma povezani konzistentnim vezama.
- 16) Nekonzistentna iskustva sa selfom mogu da izazovu strah i rigidniju organizaciju self strukture kako bi se ona zaštitila i sačuvala.
- 17) Odsustvom svakog straha sa druge strane pod određenim okolnostima i nekonzistentni doživljaji mogu da budu prihvaćeni u strukturu selfa i da utiču na njegovo revidiranje.

- 18) Ukoliko osoba prihvata sve senzorne i visceralne doživljaje u konzistentan i integrisan sistem, tada je kao osobena ličnost, više prihvaćena u socijalnom okruženju.
- 19) Sa prihvatanjem doživljaja, individua se menja i pretvara svoj postojeći self u organizmički proces vrednovanja.

U kontekstu interesovanja, samorazvoj možemo posmatrati iz tri ugla:

- 1) kretanja ka autonomnosti;
- 2) razvojnih zadataka;
- 3) i self koncepta.

Prvi je koncept kretanja ličnosti ka višem nivou autonomnosti, odnosno odabiru ciljeva koji žele da se dostignu kroz aktivnosti i ponašanja koja su u skladu sa ličnim vrednostima. Kako autorka Oljača (2005) navodi, ljudsko ponašanje se može menjati samo:

- 4) razvijanjem individualnog osećaja ostvarenosti;
- 5) razvijanjem unutrašnjih snaga, koje usmeravaju i podstiču aktivnost kod ličnosti;
- 6) razvojem individualnog self koncepta.

Primenom ovih postavki možemo da zaključimo da će odrasli razviti stabilna individualna interesovanja ukoliko postoji samoinicijativa, bez obzira na stimuluse spolja, ali da samorazvoja i razvoja interesovanja nema bez procesa učenja, odnosno doživljenog iskustva. Ovo je od izuzetnog značaja za mogućnost primene kod učvršćivanja sportsko-rekreativnih interesovanja kod odraslih. Uz neophodnu samoinicijativu i pomoć kroz kognitivna saznanja, a kroz doživljena iskustva (gde je poželjno postizanje uspeha), osoba će razviti sportsko-rekreativna interesovanja u stabilne dispozicije ličnosti.

Drugi koncept samorazvoja u kontekstu interesovanja su razvojni zadaci. Koncept razvojnih zadataka predstavlja nastojanje da se proces starenja opiše kroz periode koji su svaki za sebe usmereni na zadatke i vrednosti i za koje se smatra da su poželjni, prihvatljivi i mogući. Razvojni zadatak se javlja u određenom prirodu života i njegovo uspešno savladavanje vodi sreći, uspehu i blagostanju kao i prelasku na naredne zadatke (Hofer, 2010). Pojam razvojnih zadataka ima dve implikacije na razvoj individualnih interesovanja (Hofer, 2010):

- 1) U svakom životnom periodu osoba teži ka nekoliko ciljeva, a neki od njih su povezani sa zavisnošću uzrasta i određenog zadatka. Interesovanja se razvijaju kroz svakodnevne izazove;
- 2) U svakom narednom periodu osoba se susreće i bori sa životnim zadacima i u zavisnosti od toga intenzitet i vrsta interesovanja se menja.

Iz razvojne perspektive, osoba bi trebala da smanji raskorak u ciljevima i zadacima, kako bi se oni postepeno povećavali, a ne smanjivali (Brandstadter, 1998). Možemo da zaključimo da je koncepcija razvojnih zadataka veoma korisna i značajna za razvoj individualnih interesovanja individue koja se mogu ili se ne moraju razviti kroz višestruke ciljeve vezane za idealni self. Samo ciljevi i zadaci koji nisu podstaknuti interesovanjima će nestati nakon dostignuća (Hofer, 2010).

Treći koncept samorazvoja u kontekstu interesovanja je self koncept individue. Najvažniji ciljevi svake osobe su povezani sa self konceptom te osobe. Self koncept (self concept) je najprostije rečeno skup stavova i mišljenja koje osoba poseduje o sebi. On se najčešće definiše kao vrsta trajne teorije koju osoba ima o sebi (Epstein, 1973). Self koncept u sebi sadrži kako prošlost tako i budućnost individue. S obzirom da osobe imaju tendenciju da definišu sebe kroz svoje hobije (McCrae & Costa, 1988), jasno je da su interesovanja od ključne važnosti za self kocept pojedinca. Pronalazimo i vezu između interesovanja i četiri glavne perspektive selfa koje je predložio Strang (1957):

- 1) osnovni (stvarni) self je koncept za koji osoba smatra da je to ona. Ovde bi karakteristična bila stvarna interesovanja osobe.
- 2) privremeni (prolazni) self je trenutno stanje i raspoloženje pojedinca, gde možemo da svrstamo interesovanja koja traju kratko i koja iz situacionih nisu prešla u individualna.
- 3) društveni self je onaj za koji osoba smatra da ga drugi vide i vrednuju. Karakteristična interesovanja bi bila ona za koje osoba predstavlja da ih poseduje radi društveno poželjnih principa.
- 4) idealni self je onaj koji individua priželjkuje, ono što bi želela da bude, a uključivala bi ona interesovanja u kojima osoba želi da učestvuje.

Možemo zaključiti da se stvarni samorazvoj vezuje za procese samoodgovornosti i samoinicijative (Oljača, 2001). On proizilazi iz prirodne potrebe čoveka i mora posedovati karakteristike već doživljenog odnosno iskustvenog učenja. Svi oni koji imaju više i složenije životne ciljeve usmeravaju se ka samorazvoju.

Samorazvoj je u tesnoj vezi sa self konceptom osobe. Istraživači iz polja socijalne psihologije su već dugo zainteresovani za sve percepcije koje se tiču selfa. Poznato je da slični ljudi biraju potpuno različita polja interesovanja, što je u skladu sa njihovim ličnim shvatanjima o osobinama za koje smatraju da poseduju, u odnosu na ono što misle da su u stanju da urade i na kraju naspram onog kako vide sebe u odnosu na druge. Ovakva shvatanja proizilaze iz čovekovog iskustva, kao i iz karakteristika selfa. Ta subjektivna uverenja o sebi, koja se jednom uspostave imaju veoma značajnu ulogu u samorazvoju svake osobe (Bandura, 1997; Markus & Nurius, 1986). Dosadašnja istraživanja su pokazala da na većinu aktivnosti i izbora u ljudskom životu u značajnoj meri pored self koncepta utiče i uverenje o samoeфикаsnosti (Bond & Skaalvik, 2003). Koncept samoeфикаsnosti razvio je Albert Bandura sedamdesetih godina XX veka. On određuje samoeфикаsnost (self - efficacy) (Bandura, 1977, 1997) kao uverenje ličnosti o sopstvenim sposobnostima organizacije i izvršenja određenih akcija koje su neophodne kako bi se ostvario postavljeni cilj. Samoeфикаsnost je u stvari subjektivni doživljaj o ličnim kompetencijama koje se tiču ostavrenja različitih zadataka. U našem radu koristili smo generalizovanu skalu samoeфикаsnosti (The General Self – Efficacy Scale - GSE), koju su razvili Schwarzer i Jerusalem 1979.godine (Schwarzer & Jerusalem, 1995). Namenjena je odraslima i odnosi se na percipiranu samoeфикаsnost kroz uverenost da lični potencijali kontrolišu ishode sopstvenih aktivnosti (Schwarzer, 1992). Prema autorima, skala može biti primenjena u proceni kvaliteta života, kao i u sadržajima povezanim sa fizičkim aktivnostima.

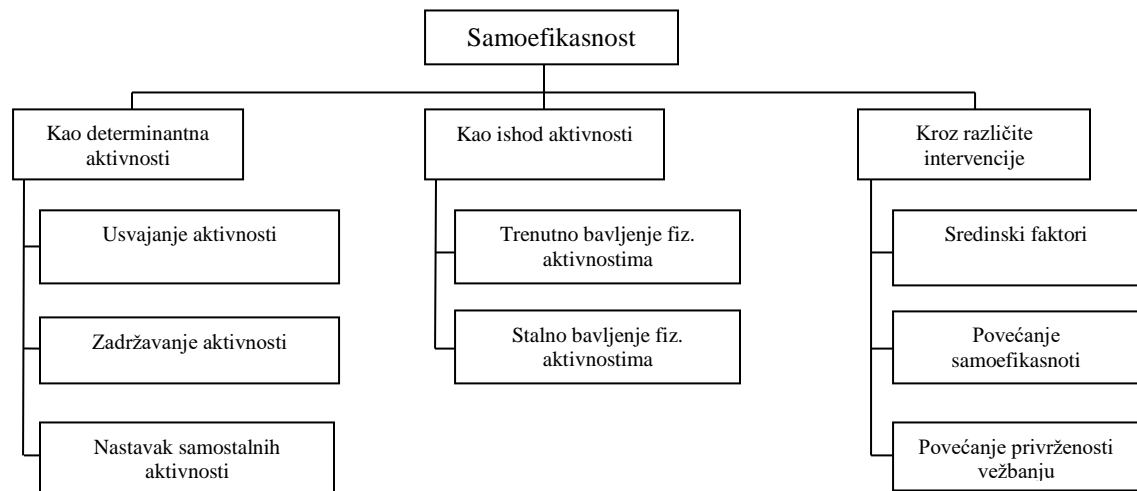
Savremeni autori smatraju da samoeфикаsnost nije nasledna, nego da se ona razvija kroz iskustvo (Maddux, 2002). Najčešće navođeni izvori na osnovu kojih osoba bazira ličnu eфикаsnost su:

- 1) Sopstveno iskustvo – gde uspeh povećava nivo samoeфикаsnosti, dok ga neuspeh smanjuje (Gist & Mitchell, 1992; Saks, 1995; Silver et al., 1995).
- 2) Iskustva drugih – omogućavaju poređenje sa sopstvenim iskustvima kao i učenje po modelu (Bandura et al., 2003).

- 3) Socijalni signali – individua može biti podstaknuta i stimulisana na učešće u određenoj aktivnosti, što povratno može da utiče na napredak u izvršavanju i samoprocenu efikasnosti (Redmond, 2010).
- 4) Psihofiziološko stanje – prijatna situacija povećava sigurnost, dok se neprijatna stanja povezuju sa osećanjem nekompetentnosti za određenu aktivnost.
- 5) Imaginarna iskustva – iskustva u hipotetičkim situacijama mogu pozitivno ili negativno da utiču na percipiranu samoefikasnost (Maddux & Gosselin, 2003).

Samoefikasnost u velikoj meri određuje naše ponašanje i aktivnost pri određenom interesovanju. Koncept samoefikasnosti se primenjuje u različitim oblastima: psihologiji, obrazovanju, sociologiji, medicini, menadžmentu, sportu itd.

Dosadašnjim istraživanjima utvrđeno je da je percipirana samoefikasnost jedan od ključnih pokretača i razlog zadržavanja učešća u fizičkim aktivnostima (Weiss, Wiese, & Klint, 1989; Feltz & Riessinger, 1990; McAuley, 1992, 1993; Shaw, Dzewaltowski, & McElroy, 1992; Dzewaltowski, Noble, & Shaw, 1990; Weinberg, Grove, & Jackson, 1992). Takođe, autori naglašavaju recipročnu vezu između fizičkih aktivnosti i samoefikasnosti i daju šematski prikaz te veze (Slika br.8), (McAuley & Blissmer, 2000).

Slika 8 Šematski prikaz veze između fizičke aktivnosti i samoefikasnosti (McAuley & Blissmer, 2000: 87)

Samoefikasnost se pokazala kao prediktor početka bavljenja fizičkim aktivnostima, kao i značajna determinanta održavanja učešća u fizičkim aktivnostima tokom godina (McAuley & Blissmer, 2000). Takođe, istraživanja sugerišu da sredinski i afektivni činioci imaju važnu ulogu u percepciji samoefikasnosti, kao i da samoefikasnost pozitivno utiče na privrženost upražnjavanju sportsko-rekreativnih aktivnosti (Slika 8).

Na osnovu ovog prikaza možemo zaključiti da je osećanje samoefikasnosti značajan prediktor u sportsko-rekreativnim interesovanjima. Da bi se sportsko-rekreativna interesovanja razvila i kasnije zadržala, neophodno je da osoba veruje u sebe i da svoje aktivnosti vidi kao uspešne.

3. PREGLED SRODNIH ISTRAŽIVANJA

Pregledom i analizom relevantne i dostupne literature iz oblasti sportsko-rekreativnih interesovanja možemo da primetimo da su istraživanja na ovu temu aktualizovana 80-ih godina prošlog veka, sa porastom značaja fizičke aktivnosti za zdravlje ljudi. Kada je UNESCO, 1978.godine, doneo Međunarodnu povelju o fizičkom vaspitanju i sportu (International Charter of Physical Education and Sport, 1978), gde se fizičko vaspitanje i sport proglašavaju osnovnim pravom svakog čoveka, broj teorijskih i empirijskih istraživanja na ovu temu raste u celom svetu.

Sportsko-rekreativne aktivnosti postaju delovi nacionalnih i internacionalnih zakona i strategija (Strategija razvoja sporta u Republici Srbiji za period 2014.-2018.godine, 2015; WHO, 2004), za razvoj u naprednim zemljama, kao i brojnih dokumenata Svetske zdravstvene organizacije koji sadrže globalne savete o fizičkim aktivnostima u cilju zdravlja (WHO, 2010).

Uvidom u ciljeve i rezultate dostupnih istraživanja dolazimo do zaključka da su prevashodno vrste sportsko-rekreativnih aktivnosti i njihov intenzitet bile tema različitih radova, dok oblast celokupnog interesovanja o ovom polju i dalje ostaje pretežno neobrađena i neistražena kako teorijski, tako i empirijski. Razlog ovoga leži u činjenici o kojoj je još osamdesetih godina 20. veka govorio Pantić, jedan od prvih teoretičara interesovanja sa naših prostora. On je rekao da je samo pitanje pojma interesovanja, njegove definicije, klasifikacije, prirode i činilaca izuzetno subjektivno u odnosu na različite autore (Pantić, 1980). Ovakva složenost fenomena, kao i raznolikost relacija nas vode u posebne teškoće u istraživanju korelata interesovanja. Najčešća istraživanja srodna našoj temi, sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih su o učešću u fizičkim aktivnostima, zatim o vrstama fizičkih aktivnosti koje odrasli upražnjavaju, kao i o motivima za bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima.

Istraživanja o sportsko-rekreativnim interesovanjima studenata poslednjih godina beleže sve veći porast fizičke neaktivnosti ovih ispitanika (Vuilleman et al., 2005; DeVahl e all., 2005; Fogelholm et al., 2006). Jedno od prvih istraživanja na ovu temu, rađeno je 1978.god. u Americi na Državnom Univerzitetu u Michigan-u (Michigan State University), na uzorku od 373 studenta (Stynes & Peterson, 1978) sa ciljem identifikacije sportskih aktivnosti u kojima učestvuju ispitanici, kao i o praćenju sportskih događaja. Upitnik koji su studenti popunjavali sačinjavao je delove o bavljenju sportom u detinjstvu, nivo trenutne fizičke aktivnosti, pol ispitanika i da li se ispitanik takmičarski bavi sportom. Dobijeni rezultati pokazali su da se 43% ispitanika se bavi sportsko-rekreativnim aktivnostima. Od ukupnog broja ispitanika muškog pola, 53% su aktivni, dok kod ispitanika ženskog pola je fizička aktivnost na znatno manjem nivou, 31% su

upražnjavale sportsko-rekreativne aktivnosti. 217 ispitanika nije fizički bilo aktivno, od toga najveći procenat njih, 77% kao razlog fizičke neaktivnosti, navodilo je učenje ili posao. Kada je reč o praćenju sporta muškarci su pokazali značajno veće interesovanje od žena, dok su studentkinje bile zainteresovanije za netakmičarske sportove. Dobijeni rezultati pokazuju da smanjena participacija u sportskim aktivnostima, ne mora da znači nedostatak interesovanja za iste, već razlozi leže u neznanju o programima koje fakultet pruža, nemogućnosti transporta ili neprilagođenosti rasporeda sportskih aktivnosti, kao i ekonomski, fizički i prostorni faktori koji mogu da budu limitirajući kod učešća u sportskim aktivnostima.

Sledeće istraživanje, takođe u Americi 1999.godine, radili su i Sallis i Owen (1999). Oni su ispitivali lične, socijalne i infrastrukturne faktore povezane sa učešćem odraslih u fizičkim aktivnostima. Identifikovali su šest klasa korelata fizičkih aktivnosti: biološke i demografske faktore; psihološke, kognitivne i emocionalne faktore; faktore ponašanja i sposobnosti; socio-kulturne faktore; faktore infrastrukture za sportsko-rekreativne aktivnosti i karakteristike fizičkih aktivnosti. Rezultati ovog istraživanja su pokazali da individualne karakteristike ličnosti, kao što su socio-ekonomski status i percepcija samoefikasnosti su korelati sa najvišom povezanošću sa fizičkim aktivnostima odraslih. Slede faktori ponašanja i ličnih sposobnosti, zatim varijabla društveno-kulturnih uticaja i na kraju karakteristika okruženja, odnosno infrastrukture za fizičke aktivnosti.

Trost i saradnici (2002) su takođe u Sjedinjenim Američkim Državama ispitivali ovih šest korelata na uzorku odraslih ispitanika. Njihovi rezultati pokazali su da su od demografskih karakteristika pol i godine varijable u najvišoj korelaciji sa učešćem u fizičkim aktivnostima, a mlađi muškarci su se pokazali kao najaktivniji. Od psiholoških korelata, samoefikasnost je determinanta sa najvišom korelacijom sa učešćem u fizičkim aktivnostima. Od društveno kulturnih uticaja, socijalna podrška je bila najbitnija za fizičku aktivnost odraslih.

Istraživanje o sportsko-rekreativnim interesovanjima studenata, rađeno je 2000.godine na univerzitetu James Medison University (Bourne, 2000). U istraživanju je učestvovalo 513 studenata, a rezultati su sledeći: više od trećine anketiranih je izjavilo da su izuzetno zainteresovani za gledanje i praćenje sportskih događaja. Samo 14% ispitanika nisu pokazali nikakvo interesovanje za praćenje sporta. Kada je reč o učešću u sportsko-rekreativnim aktivnostima, 45% ispitanika je pokazalo izrazito interesovanje, 44% ispitanika oba pola su

donekle aktivni u sportsko-rekreativnim aktivnostima, a samo 11% ispitanika se nije bavilo nikakvim fizičkim aktivnostima. Ovo su veoma značajni rezultati koji nam pokazuju koliko je razvijena svet o značaju bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u Americi.

Jedna kvalitativna studija na temu razumevanja razloga zašto se deca i odrasli bave sportom i fizičkim aktivnostima u Engleskoj (*Understanding participation in sport and physical activity among children and adults: review of qualitative studies*), rađena je 2006.godine (Allender, Cowburn, & Foster, 2006). Studija je obuhvatala istraživanja rađena od 1990.godine do 2004.godine. Na uzorku od 24 rada, primarni korelati sportsko-rekreativnih aktivnosti bili su: održavanje težine (fizički izgled); socijalna interakcija, kao i uživanje u fizičkim aktivnostima. Stariji ljudi su kao najčešći razlog za bavljenje fizičkim aktivnostima iznosili pozitivan uticaj koji fizička aktivnost ima na starenje, a karakteristike zbog kojih se nisu bavili fizičkim aktivnostima su bile manjak samopouzdanja i nemogućnost učestvovanja u željenim oblicima sportsko-rekreativnih aktivnosti.

Ćurković i saradnici su 2009. godine uradili istraživanje na temu angažovanosti studenata u sportsko-rekreativnim izvannastavnim aktivnostima fizičke i zdravstvene kulture. U istraživanju je učestvovalo 397 studenata, od toga 132 studenta i 265 studentkinja. Ispitivane su demografske varijable, njihova procena lične fizičke spremnosti, varijbla trenutne angažovanosti u fizičkim aktivnostima, kao i to šta za njih predstavlja učešće u sportsko-rekreativnim aktivnostima. Takođe je ispitano koliko učestvuju kao aktivni sportisti, a koliko kao rekreativci. Rezultati su pokazali da se 2% ispitanika aktivno bavi sportom, dok 31,16% studenata učestvuje u rekreativnim aktivnostima. Rezultati subjektivne procene njihove fizičke spremnosti pokazuju da oni koji učestvuju u sportsko-rekreativnim aktivnostima svoje fizičko stanje smatraju dobrim, dok 61,30% ispitanika svoju kondiciju smatraju izrazito lošom, što je u skladu sa procentom onih koji se ne bave niti sportom niti rekreacijom, njih 66,33%. Kao osnovni motiv učešća u sportsko-rekreativnim aktivnostima studenti su naveli zdravlje (57,78%), dok je samo jedan kao razlog učešća, naveo uživanje(Ćurković, Bagarić, Straža, & Šuker, 2009) .

Istraživanje rađeno u Hrvatskoj 2010.godine (Nikolić, & Pahić, 2011) ispitivalo je da li se studenti bave sportsko-rekreativnim aktivnostima u slobodnom vremenu, da li postoji povezanost stavova, ponašanja i njihove usamljenosti sa sportsko-rekreativnim aktivnostima, kao i da li sportsko-rekreativne aktivnosti roditelja utiču na sportsko-rekreativne aktivnosti studenata.

Uključeno je bilo 128 ispitanika, većinom ženskog pola. Rezultati pokazuju da se 44,5% studenata bavi nekom vrstom sportsko-rekreativnih aktivnosti, dok se 55,5% njih ne bavi. Stav studenata prema sportsko-rekreativnim aktivnostima je izuzetno visok, što ukazuje na visoko razvijenu svest o značaju ovih aktivnosti, ali stavovi ne predstavljaju prediktore za njihovo ponašanje. Rezultati povezanosti roditeljskog bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima sa bavljenjem studenata pokazuju da je povezanost bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima oca statistički značajna, dok povezanost bavljenja majke i ispitanika nije statistički značajna. Rezultati ovog istraživanja, dalje pokazuju, da ne postoji povezanost usamljenosti sa bavljenjem sportsko-rekreativnim aktivnostima.

Istraživanje na uzorku studenata rađeno je 2013.godine sa temom Motivacije Iranskih studenata za učešće u fizičkim aktivnostima (Mirsafian, Mohamadinejad, Homaei, & Hédi, 2013). Uzorak je činilo 934 studenta, od toga 47,4% muškaraca i 52,6% žena na različitim godinama i oblastima studija. Rezultati su pokazali da su motivi zabave i doživljavanja radosti; zatim održavanje fizičkog i mentalnog zdravlja; kao i "biti fit" ocenjeni kao najviši. A kao najniži korelati dobijeni su motivi provođenja slobodnog vremena, druženja sa prijateljima i učestvovanje u takmičenjima. Uočene su motivacione razlike u odnosu na pol, uzrast, obrazovni nivo i oblast studija.

Korelati fizičkih aktivnosti u slobodnom vremenu među odraslima u Južnom Tajvnu (The Correlates of Leisure Time Physical Activity among an Adults Population from Southern Taiwan), (Chen et al., 2011) je istraživanje sprovedeno 2007.godine, na uzorku od 762 ispitanika. Dobijeni su sledeći rezultati. Pozitivna povezanost sa učešćem u fizičkim aktivnostima, pokazala se redom na sledećim varijablama: godine (stariji odrasli se manje bave fizičkim aktivnostima); dostupna infrastruktura; pozitivno iskustvo u školi; socijalna podrška; veće znanje o dobrobiti fizičkih aktivnosti za zdravlje; praćenje sportskih dešavanja putem medija i veća samoefikasnost.

Studija sa temom: Korelati fizičkih aktivnosti: zašto su neki ljudi aktivni, a drugi ne? (Correlates of physical activity: Why are some people physically active and others not?), (Reis & Wells, 2012), objavljena je 2012.godine i obuhvatila je devet istraživanja koja su kao uzorak imala odrasle (Rhodes, 1999; Trost, 2002; Plonczynski, 2003; Rhodes, 2006, Kaewthummanukul, 2006; Allender, 2008; Van Stralen, 2009; Kirk, 2011; Koeneman, 2011). Suminari rezultati ovih

devet istraživanja, pokazuju da su zdravstveni status (procena psihofizičkog stanja) i samoeфикаsnost korelati sa najvišim stepenom povezanosti. Sledeća determinanta bavljenja fizičkom aktivnošću kod odraslih je njihova istorija bavljenja fizičkim aktivnostima, odnosno bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu. Kao korelati za bavljenje se dalje izdvajaju: godine (sa porastom godina opada fizička aktivnost), pol (muškarci su aktivniji od žena), etničko poreklo, gojaznost (gojazniji se manje bave fizičkom aktivnošću), shvatanje potrebnog napora koji je nophodan da se uloži u određenu fizičku aktivnost (što se vežbanje čini napornijim to je fizička aktivnost manja) i socijalna podrška. Bračni status i socio-ekonomski status se nisu pokazale kao determinante učešća u fizičkim aktivnostima.

Jedno od najvećih istraživanja na temu korelata sportske participacije u Evropi (*The correlates of sports participation in Europe*), (Downward, Lera-Lopez, & Rasciute, 2014), rađeno je 2014.godine na uzorku stanovništva Evropske Unije. U istraživanju je učestvovalo 26788 odraslih ispitanika. Rezultati su pokazali da učestvovanje i intenzitet sportsko-rekreativnih aktivnosti zavisi od više faktora i da se razlikuje kod muškaraca i žena. Ženama je najbitniji razlog učestvovanja u sportsko-rekreativnim aktivnostima potreba za povećanjem samopouzdanja, dok je kod muškaraca primarni razlog socijalna integracija. Infrastruktura je muškarcima od veće važnosti nego ženama, dok žene sa većim broj odraslih i dece u kući, manje upražnjavaju sportsko-rekreativne aktivnosti.

Kod nas su retka istraživanja na ovu temu, pogotovo ukoliko kao uzorak uzimamo mlade odrasle (studente). Jedno od takvih je rađeno je 2013.godine (Nešić, Srđić, & Fratrić, 2013), na Univerzitetu Educons u Novom Sadu, na uzorku od 197 studentkinja. Rezultatima je utvrđeno da je većina studentkinja ranije upražnjavala neki oblik sportske aktivnosti, odnosno bavljenje sportom je bilo zastupljeno u njihovom životu pre dolaska na fakultet. Međutim, samo manji broj njih je bio uključen u sport kroz takmičarski oblik, dok je većina sport upražnjavala kroz neki od vidova rekreacije (rekreativno 42,13%, amaterski 18,27%, takmičarski 6,59%). Kada je reč o trenutnom angažovanju ispitanika u sportu mogu se uočiti dosta nepovoljniji rezultati. Najveći broj njih se više uopšte ne bavi sportsko-rekreativnim aktivnostima (79,7%).

Dosadašnje studije najčešće istražuju vrstu sportsko-rekreativnih aktivnosti odraslih i njihov intenzitet. Takođe parcijalno su ispitivani neki od mogućih korelata za sportsko-rekreativna interesovanja, dok su malobrojne studije za temu imale sveobuhvatnost mogućih

determinanti za sportsko-rekreativna interesovanja. Problem interesovanja i njihovih korelata skoro da je zanemaren. U tom smislu, naše istraživanje je značajno jer uvidom u korelate sportsko-rekreativnih interesovanja studenata, imaćemo uvid u razloge koji mogu biti ključni za zdrav i fizički aktivan način života, kao i u potencijalne potrebe i mogućnosti uvođenja različitih programa kao pomoći u dostizanju adekvatnog nivoa bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima kod odraslih.

4. METODOLOŠKI PRISTUP PROBLEMU ISTRAŽIVANJA

4.1. Predmet i problem istraživanja

Najopštije rečeno, predmet istraživanja je ispitivanje činilaca sportsko-rekreativnih interesovanja mladih odraslih. U našem istraživanju ono obuhvata razmatranje organizmičkih, stimulus, varijabli odgovora i teorijskih varijabli na karakteristike sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih, gde smo primarno uzeli u obzir efekat nezavisnih na zavisne varijable, a zatim i njihovu interakciju. Ispitane su lične i individualne karakteristike, zatim sredinski činioci, uticaj drugih na početak bavljenja sportom, motivacija za trenutne sportsko-rekreativne aktivnosti, samoefikasnost i bavljenje fizičkim aktivnostima u detinjstvu, kao i znanja ispitanika o značaju sporta i rekreacije. Analiza rezultata predstavlja značaj za teoriju i praksu andragogije, odnosno sportske pedagogije uopšte.

Fizička aktivnost odnosno neaktivnost je jedan od najaktuelnijih društvenih problema kako kod nas tako i u svetu. Sedentarni način života i razvoj nauke i tehnologije, doveo je do savremenog životnog stila koji se u mnogome razlikuje od onog od pre samo par decenija. Moderan svet nudi brojne mogućnosti upražnjavanja slobodnog vremena, pa sportsko-rekreativna interesovanja na svim uzrastima postaju marginalizovana.

Istraživanja pokazuju da nivo fizičkih aktivnosti mladih odraslih značajno opada od kraja srednje škole do početka fakulteta i da se taj pad nastavlja tokom studija (Small, Bailey-Davis, Morgan, & Maggs, 2013). S obzirom da fakulteti imaju veliki potencijal za mogućnost pozitivnog uticaja na zdravlje velikog broja studenata i usmeravanja na aktivan način života i fizičku aktivnost (Miloroy, Orsini, D'Abundo, & Bridges, 2005), možemo da naslutimo efekat koji bi mogao da se postigne adekvatnim uključivanjem ovih institucija u edukaciju o zdravom životnom stilu. Kao problem, ali i podstrek ovom istraživanju koristi podatak da način ponašanja koji studenti upražnjavaju i razvijaju tokom fakulteta ima dugoročni uticaj na navike odraslih i zadržavanje fizički aktivnog načina života (Keating, Guan, Pínero, & Bridges, 2005).

Jedna od osnovnih namera ovog istraživanja pored utvrđivanja učestalosti fizičkih aktivnosti je da se izmeri i njihov intenzitet i adekvatnost, jer samo umerena fizička aktivnost i fizička aktivnost prilagođena godinama i sposobnostima učesnika je put ka zdravom životnom stilu, koji se pored svih izazova nameće kao imperativ u savremenom svetu. Da bi se do ovoga došlo u odraslom dobu, neophodno je da deca postanu aktivna već od ranog detinjstva, pri čemu

je ključna uloga i podrška porodice, prijatelja, škole, nastavnika i trenera kao direktnih ili indirektnih izvora podrške (Bauer, Nelson, Boutelle, & Neumark-Sztainer, 2008). Ovde do izražaja dolazi značaj i uloga vaspitanja i obrazovanja, kao i rane edukacije i pedagogije uopšte. Celozivotnu i permanentnu fizičku aktivnost može da obezbedi samo razvijena ljubav prema sportu i rekreaciji, odnosno unutrašnja motivacija kao primarni pokretač na aktivnost. Da bi se ona podstakla, razvila i negovala neophodne su smernice pre svega za roditelje i vaspitače, a nakon toga centralnu ulogu treba da preuzme obrazovni sektor kako bi se obezbedile neophodne mogućnosti za početak bavljenja sportom i rekreacijom.

Dok u razvijenim zemljama postoji niz programa i strategija koje pomažu stvaranju sportskih navika i zdravog načina života (Creating a sporting habit for life, 2012), na našim prostorima su poslednjih decenija čak i istraživanja na ovu temu vrlo oskudna. Iako Strategija razvoja sporta u Republici Srbiji za period 2014.-2018.godine, za svoju misiju ima da više dece budu učesnici sporta i rekreacije i da više odraslih bude uključeno u sport i rekreaciju (Strategija razvoja sporta u republici Srbiji za period 2014.-2018.godine, 2015), čini se da je sve više onih na svim uzrastima koji svoje slobodno vreme koriste za televiziju, kompjutere, tablete i telefone, a sve manje onih koji se aktivno uključuju u sportsko-rekreativne aktivnosti. Dok s jedne strane imamo fizičku rekreaciju kao indikator kvaliteta života (Sučić, 1990), sa druge strane imamo decu koja se sve manje bave fizičkim aktivnostima i sve više obolevaju od bolesti "načina života". Nalazi ovog istraživanja omogućiću će izvođenje praktičnih implikacija za povećanje sportsko-rekreativnih interesovanja na svim uzrastima.

Možemo zaključiti da uključivanjem ljudi u fizičke aktivnosti bi se smanjio broj obolelih od hroničnih bolesti koje su direkto povezane sa sedentarnim načinom života i poboljšala bi se opšta i radna sposobnost ljudskog organizma. Stoga je od velikog značaja da se stekne uvid u vrstu i intenzitet sportsko-rekreativnih interesovanja, da bi društvo moglo da pruži što adekvatnije uslove za njihovu realizaciju.

Na osnovu navedenog, kao problem možemo izdvojiti sledeće istraživačko pitanje: U kojoj meri su studenti fizički aktivni i koje su determinante učešća mladih odraslih u sportsko-rekreativnim interesovanjima?

4.2. Cilj i karakter istraživanja

Osnovni cilj istraživanja sastojao se u ispitivanju uticaja pojedinih činilaca na sportsko-rekreativna interesovanja odraslih. Sportsko-rekreativna interesovanja se u našem istraživanju sastoje iz učešća u fizičkim aktivnostima, odnosno nivou fizičkih aktivnosti ispitanika i praćenja i informisanja u oblasti sporta. Ovako formulisan cilj podrazumeva utvrđivanje veza i odnosa između ličnih (pol, godine, psihofizičko stanje, zadovoljstvo fizičkim izgledom) i situacionih varijabli (socijalni status, vrsta fakulteta, demografsko poreklo, s kim student aktuelno živi, uticaj drugih osoba, infrastruktura, uticaj nastavnika fizičkog vaspitanja), varijabli odgovora (samoefikasnost, motivacija i bavljenje fizičkim aktivnostima u detinjstvu) i teorijskih varijabli (znanja o adekvatnosti intenziteta fizičkih aktivnostim i uravnotežene ishrane na psihofizičko stanje organizma i znanja o značaju koji sport i rekreacija imaju za zdravlje) s jedne strane i sportsko-rekreativnih interesovanja, sa druge strane, kao i ukazivanje na značaj ovih nalaza za andragogiju slobodnog vremena i sportsku pedagogiju.

U skladu sa opštim metodološkim pristupom, sa predmetom, problemom, ciljem, zadacima i postavljenim hipotezama u okviru ovog istraživanja, moguće ga je okarakterisati kao empirijsko, korelaciono istraživanje. Cilj svakog korelacionog istraživanja je da se utvrdi korelacija (povezanost) varijabli koje su postavljene kao značajne za problem istraživanja (Florić & Ninković, 2012). Ovakva vrsta istraživanja je adekvatna jer omogućava da se prouče odnosi između varijabli, odnosno njihova povezanost, smer povezanosti, kao i jačina povezanosti.

4.3. Zadaci istraživanja

U skladu sa ciljem istraživanja i navedenim postavkama, postavljeni su sledeći zadaci istraživanja:

- 1) Utvrditi da li se i koje individualne karakteristike ličnosti (pol, starost, zadovoljstvo fizičkim izgledom i psihofizičko stanje) javljaju kao determinante sportsko-rekreativnih interesovanja kod odraslih;

- 2) Utvrditi da li su socijalni status, dostupna infrastruktura, demografsko poreklo, vrsta fakulteta i uticaj drugih osoba činioci koji značajno diferenciraju sportsko-rekreativna interesovanja odraslih;
- 3) Ispitati da li bavljenje fizičkim aktivnostima u detinjstvu, samoefikasnost i motivacija kao činioci, utiču na trenutna sportsko-rekreativna interesovanja odraslih;
- 4) Utvrditi da li znanja o fizičkim aktivnostima (adekvatnost treninga, uticaj fizičkih aktivnosti na zdravlje i značaj ishrane) diferenciraju ispitanike po sportsko-rekreativnim interesovanjima;
- 5) Utvrditi koja od navedenih nezavisnih varijabli ima najveći uticaj na zavisnu varijablu u pogledu diferenciranja ispitanika na osnovu njihovih sportsko-rekreativnih interesovanja.
- 6) Utvrditi da li postoji korelacija između informisanosti i praćenja u oblasti sporta sa nivoom fizičkih aktivnosti ispitanika.
- 7) Ispitati uticaj nastavnika fizičkog vaspitanja na početak bavljenja sportom u odnosu sa trenutnim sportsko-rekreativnim interesovanjima odraslih.

4.4. Hipoteze istraživanja

S obzirom da nema dovoljno prethodnih iskustava na našem području koja bi sugerisala pouzdanija očekivanja, moguće je postaviti opšte pretpostavke. Na osnovu cilja istraživanja, moguće je postaviti opštu hipotezu koja glasi:

Ho – Pretpostavljamo da individualni činioci imaju uticaj na pojavu distinktivnih obeležja u karakteristikama sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih.

Iz ovako postavljene opšte hipoteze, polazeći od zadataka istraživanja, možemo izvesti posebne hipoteze koje predstvaljaju pretpostavke od kojih se pošlo prilikom realizacije istraživanja:

H₁ – Pretpostavljamo da neke od individualnih karakteristike ličnosti (pol, godine i psihofizičko stanje, zadovoljstvo fizičkim izgledom) imaju uticaja na pojavu distinktivnih obeležja u sportsko-rekreativnim interesovanjima odraslih.

H₂ - Pretpostavljamo da socijalni status, s kim student aktuelno živi, dostupna infrastruktura, demografsko poreklo, vrsta fakulteta i uticaj drugih osoba na početak bavljenja sportom utiče na sportsko-rekreativna interesovanja odraslih.

H₃ – Pretpostavljamo da od ispitanih varijabli odgovora postoji pozitivna povezanost između varijabli bavljenja fizičkim aktivnostima u detinjstvu i samoefikasnosti sa sportsko-rekreativnim interesovanjima odraslih.

H₄ – Pretpostavljamo da znanja o fizičkim aktivnostima u današnje vreme utiču na interesovanja za sportsko-rekreativne aktivnosti kod odraslih.

H₅ – Pretpostavljamo da nezavisna varijabla odgovora (bavljenje fizičkim aktivnostima u detinjstvu i samoefikasnost ispitanika) predstavlja korelat sa najvećim uticajem na sportsko-rekreativna interesovanja.

H₆ - Pretpostavljamo da kod odraslih postoji pozitivna povezanost između informisanosti o sportu i praćenja sporta sa njihovim fizičkim aktivnostima.

H₇ – Pretpostavljamo da postoji pozitivna povezanost između procene uticaja nastavnika fizičkog vaspitanja na početak bavljenja fizičkom aktivnošću i sportsko-rekreativnih interesovanja kod odraslih.

4.5. Varijable istraživanja

U okviru sprovedenog istraživanja definsane su varijable u skladu sa predmetom i ciljem istraživanja. Prilikom utvrđivanja korelata sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih, oslonićemo se na pristup Crites-a (1969). On smatra da korelati svih interesovanja mogu da se klasifikuju u četiri "tipa" varijabli:

- 1) organizmičke – one koje se odnose na funkcionisanje organizma;
- 2) stimulus varijable – uljučuju sve spoljašnje uticaje;
- 3) varijable odgovora – uključuju sve vrste ponašanja i
- 4) teorijske varijable – sve one koje su "hipotetički konstrukti" i "intervenišuće varijable".

Cilj ovog istraživanja podrazumeva operacionalizaciju *zavisne varijable*, odnosno utvrđivanje prirode i karaktera sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih, sa dva aspekta: a) aspekta informisanosti odraslih u oblasti sporta i praćenja sportskih događaja i b) sa aspekta bavljenja i učestvovanja u sportsko-rekreativnim aktivnostima. Ispitana je kvantitativna dimenzija (intenzitet interesovanja) – koliko često se odrasli bave određenim fizičkim aktivnostima.

Prihvatajući klasifikaciju Crites-a (1969), *nezavisne varijable* u našem istraživanju ćemo uslovno podeliti na (Slika 9):

1) Organizmičke varijable (lične, individualne karakteristike):

- Pol predstavlja individualno obeležje ispitanika, a kako je u većem broju istraživanja utvrđeno da je polna pripadnost izvor varijacija u razvijenosti i vrstama interesovanja, uključena je i u naše istraživanje.

- Godine odnosno starost je značajan činilac u našem istraživanju. Postoji dosta podataka o promenama u interesovanjima, opadanju ili jačanju određenih interesovanja sa starenjem, stoga je neophodno da se ova varijabla uzme u obzir.

- Zadovoljstvo fizičkim izgledom je subjektivna kategorija, koja se u nekim od dosadašnjih istraživanja pokazala kao korelat učešća u fizičkim aktivnostima (Zeng, Wang, & Wang, 2016).

- Psihofizičko stanje organizma je značajan činilac za naše istraživanje jer su brojna istraživanja (Zeng, Wang, & Wang, 2016; Bauman et al., 2012) pokazala da su ljudi koji se bave fizičkim aktivnostima zdraviji i da se osećaju bolje, korisnije i samoeфикаsnije. U našem istraživanju, biće ispitivano kroz ličnu percepciju odraslog kao i lično zadovoljstvo fizičkim izgledom.

2) Stimulus varijable (moguć uticaj sredinskih činilaca na sportko-rekreativna interesovanja odraslih):

- Socijalni status operacionalizovan je kroz ličnu percepciju ispitanika o materijalnim mogućnostima koje može da izdvoji za različite vrste sportsko-rekreativnih aktivnosti, za koje ima interes. Ranija istraživanja su pokazala da socijalni kontekst može da podstiče ili ometa učešće u fizičkim aktivnostima (Wicker, 1979).

- Infrastruktura, kao odgovarajući prostor koji omogućava odraslima da zadovolje sferu svojih sportsko-rekreativnih interesovanja. Dostupnost infrastrukture može visoko da korelira sa učešćem u sportsko-rekreativnim aktivnostima (Saelens, Sallis, & Frank, 2003; Owen, Humpel, Salmon, & Oja, 2004).

- Mesto porekla stanovanja (selo-grad) je uključeno u istraživanje kao nezavisna varijabla jer je prethodnim istraživanjima utvrđeno da sredinske okolnosti mogu da budu podsticaj ili barijera kod različitih interesovanja odraslih. Kada se uzme u obzir i činjenica da su gradovi velika naseljena mesta, kulturni, industrijski, tehnološki i trgovinski centri, a naša sela, uglavnom nerazvijena, manja naselja gde se stanovnici pretežno bave poljoprivredom, onda smatramo da je demografsko poreklo značajna varijabla za naše istraživanje.

- Sa kim student aktualno živi je varijabla za koju se pretpostavlja da može da diferencira ispitanike po sportsko-rekreativnim interesovanjima, jer život sa primarnom porodicom se u mnogome razlikuje od samostalnog života ili života sa prijateljem, kolegom, partnerom.

- Vrsta fakulteta koji pohađaju ispitanici, pretpostavljamo da može dovesti do različitih rezultata kada su u pitanju sportsko-rekreativna interesovanja, pošto se ispitanici onda u ovom slučaju razlikuju i po vrsti intelektualnih interesovanja.

- Uticaj drugih osoba na sportsko-rekreativna interesovanja odraslih je uključena kao nezavisna varijabla, jer po teoriji socijalnog učenja, roditeljski model, kao i opažanje osoba iz svoje okoline deca mogu da uče ponašanja i stiču navike (Nikolić & Pahić, 2010).

- Uticaj nastavnika fizičkog vaspitanja na početak bavljenja sportom u detinjstvu je izdvojena varijabla od uticaja drugih na početak bavljenja sporta, s obzirom na

pedagoški ugao gledanja problema i isticanje važnosti vaspitanja i obrazovanja za interesovanja.

3) Varijable odgovora (uključuje sve vrste ponašanja, po Crites-u tu spadaju: postignuća, uspeh, crte ličnosti itd.):

- Samoefikasnost – je merena Schwarzer & Jerusalem (1995) skalom samoefikasnosti jer se pokazalo da uverenje u samoefikasnost određuje način na koji odrasla osoba misli, deluje i funkcioniše. Ovakve osobe su u stanju da bolje misle i izađu na kraj sa teškim problemima. Oslanjajući se na socijalno-kognitivne teorije, aktivnost u sportsko-rekreativnim interesovanjima se u velikoj meri vezuje za samoefikasnost (Owen, Humpel, Salmon, & Oja, 2004).

- Bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu – je varijabla za koju smo pretpostavili da postoji pozitivna povezanost sa fizičkim aktivnostima odraslih, zbog činjenice da navike stečene u detinjstvu, ostaju za ceo život i da se teško menjaju. U okviru ove varijable ispitan je početak bavljenja (u godinama), učestalost bavljenja fizičkim aktivnostima u detinjstvu, kao i zadovoljstvo bavljenjem fizičkim aktivnostima u detinjstvu.

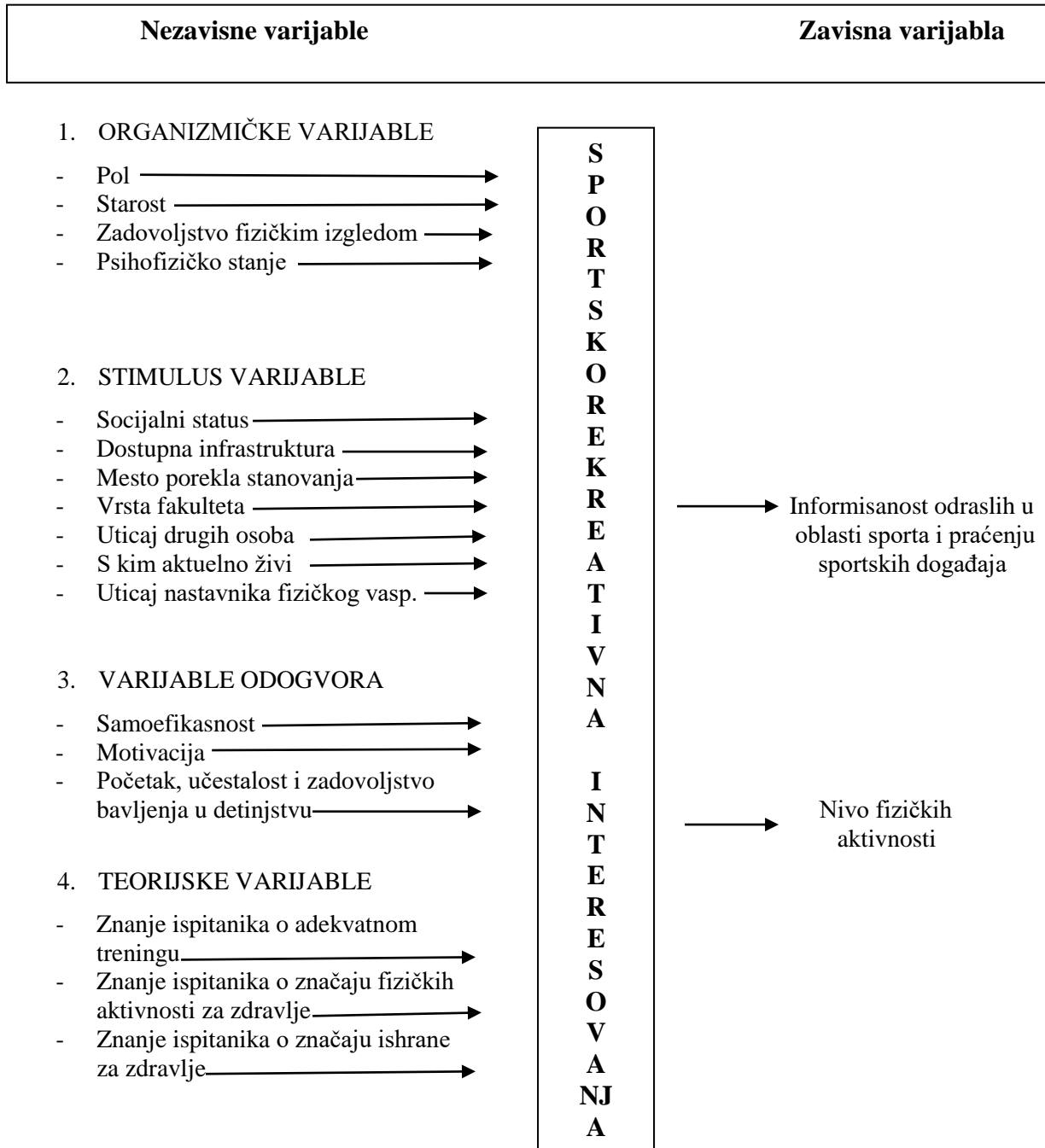
- Motivacija za bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima, odnosno struktura motiva je izuzeno značajna pre svega da bi se stekao uvid u razloge zbog kojih se odrasli uključuju u ove aktivnosti, koje su njihove potrebe čiji je nedostatak automatski povezan sa ciljem delanja.

4) Teorijske varijable (operacionalizacijom teorijsko-hipotetičkog konstrukta izdiferencirali su se sledeći indikatori):

- Znanje ispitanika o potrebi obezbeđivanja adekvatnog trajanja i intenziteta fizičkih aktivnosti – koje bi trebalo da je u skladu sa ciljem i svrhom vežbanja. Zatim podrazumeva znanja o razlici između aerobnih i anaerobnih opterećenja, kao i

primerenost odgovarajućih vežbi za različite potencijale onih koji se bave fizičkim aktivnostima. Znanja o značaju i pozitivnom uticaju uravnotežene ishrane kao činioca boljih sportsko-rekreativnih dostignuća i uticaju iste na psihofizičko stanje organizma.

- Znanje ispitanika o značaju bavljenja fizičkim aktivnostima za zdravlje – uključeno je u istraživanje jer se u današnje vreme, putem svih sredstava informisanja daje veliki značaj ovoj temi, rade se istraživanja velikog obima o pozitivnom uticaju koje fizičke aktivnosti donose za zdravlje, o tome kako fizički aktivni ljudi duže žive i manje obolevaju od hroničnih bolesti, pa se čini kao logičan sled, da ova varijabla bude uključena u istraživanje o korelatima sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih.

Slika 9 Dizajn varijabli

4.6. Metode, tehnike i instrumenti istraživanja

Istraživanje veza i odnosa nezavisnih i zavisnih varijabli obavljeno je neeksperimentalnom primenom deskriptivne i komparativne metode, putem korelacionog multivarijantnog nacrtu. Ovaj nacrt je odabran kao prikladan za proučavanje problema i cilja ovog istraživanja i najčešće sadrži više od dve nezavisne varijable i jednu zavisnu varijablu. Ovakvim nacrtima se može ustanoviti korelacija između zavisne i svake nezavisne promenljive pojedinačno (Florić & Ninković, 2012). Svrha primene deskriptivne istraživačke metode jeste verodostojno opisivanje činjenica koje prikazuju stanja, procese, veze i odnose među istraživanim pojavama. Istraživanje se oslanjalo kako na kvantitativnu, tako i na kvalitativnu metodu istraživanja i analizu podataka. Integracija ovih metoda, od kojih je kvantitativna dizajnirana za prikupljanje brojeva, a kvalitativna za prikupljanje reči rezultira obuhvatnijim istraživačkim pristupom, a njihovo usklađivanje je od značaja kod komplementarnih istraživačkih ciljeva (Sale, Lohved, & Brazil, 2002).

Smatramo da ovaj istraživački nacrt, kao i integracija kvalitativnih i kvantitativnih metoda je prikladna da se objasne dobijeni rezultati, kao i da se razumeju uzročno-posledični uticaji postavljenih varijabli, kao i da se na osnovu toga razumeju i interpretiraju rezultati istraživanja i daju pedagoške implikacije izvedene iz cilja istraživanja.

Od tehnika istraživanja primenjeno je anketiranje. Anketiranje je sprovedeno anketnim upitnikom koji je konstruisan za potrebe ovog istraživanja. Upitnik se sastojao od ukupno 45 pitanja, od toga 43 zatvorenog tipa sa ponuđenim odgovorima (stavke višestrukog izbora ili Likertove skale sa uređenim kategorijama), a dva pitanja su bila otvorenog tipa. Kada su u pitanju stavke s Likertovom skalom, primenjena je četvorostepena skala – dva stepena negativnih i dva stepena pozitivnih odgovora, kako bi se izbegla srednja kategorija odgovora, za koju se pokazuje da se kvalitativno razlikuje od ostalih odgovora (Fajgelj, 2013). Drugim rečima, prilikom korišćenja srednje kategorije odgovora postoji opasnost da nju odaberu i oni koji imaju neutralan stav, oni koji nemaju stav, oni koji imaju tendenciju davanja socijalno poželjnih odgovora u zavisnosti od predmeta ispitivanja, kao i oni kojima nije jasno pitanje. U slučaju merenja intenziteta praćenja sporta primenjena je sedmostepena skala. Budući da je ovo jedna od ključnih zavisnih varijabli, primenom sedmostepene skale smo hteli da obuhvatimo njen veći

varijabilitet. Pri tome, svaki podeok skale je jasno definisan. U strukturi instrumenta razlikujemo sedam celina.

Prvi deo instrumenta namenjen je prikupljanju podataka o personalnim obeležjima ispitanika (pol, vrsta fakulteta, demografsko poreklo, godine starosti, s kim student aktuelno živi).

Drugim delom instrumenta prukupljeni su podaci o ličnoj percepciji psihofizičkog i materijalnog stanja ispitanika.

Treći deo instrumenta čini skala generalizovane samoefikasnosti (GSE). Opažena samoefikasnost pokreće intrinzičku motivaciju, budi suštinsko i duboko interesovanje osobe i podstiče je na aktivnost koja je u skladu sa njenim ciljevima. Samoefikasna osoba će biti trajnije usmerena na zadatak, nije sklona brzom obeshrabrenju i padu samopouzdanja bez obzira na ishode i rezultate određene aktivnosti. Iako je percepcija samoefikasnosti zasnovana na subjektivnom doživljaju sopstvenih kapaciteta i mogućnosti da se izvrši neki zadatak, uverenje u sopstvenu efikasnost u velikoj meri određuje način na koji osoba misli, oseća, bira, preduzima, deluje. Skala generalizovane samoefikasnosti (The General Self-Efficacy Scale, GSE) je psihometrijska skala sa 10 ajtema Likertovog tipa koji su konstruisani da utvrde optimističku samouverenost osobe koja smatra da je u stanju da se nosi i izađe na kraj sa različitim i teškim zahtevima života. Skala je konstruisana u Nemačkoj, 1979. godine. Razvili su je Mathias Jerusalem i Ralf Schwarzer (Schwarzer & Jerusalem, 1995). Skala je korišćena u mnogim studijama u kojima je učestvovalo više hiljada ispitanika. Za razliku od drugih skala koje su merile optimizam, ova skala se eksplicitno odnosila na ocenu uverenosti da lični potencijali kontrolišu ishode sopstvenih aktivnosti, odnosno da su aktivnosti koje osoba preduzima odgovorne za uspešne ishode. Pouzdanost skale je .85.

Četvrti deo instrumenta čine pitanja, konstruisana za potrebe ovog istraživanja, a tiču se sportsko-rekreativnih interesovanja ispitanika. Odgovori na postavljena pitanja, dali su nam informacije o praćenju sporta i informisanosti ispitanika o ovoj oblasti; njihovim teorijskim znanjima ispitanika o potrebi obezbeđivanja adekvatnog trajanja i intenziteta fizičkih aktivnosti, o značaju bavljenja fizičkim aktivnostima za zdravlje i pozitivnom uticaju uravnotežene ishrane kao činiocu boljih sportsko-rekreativnih dostignuća i uticaju iste na psihofizičko stanje organizma; kao i intenzitetu učešća u različitim sportsko-rekreativnim aktivnostima, odnosno razlozima zbog kojih se ispitanici ne bave sportom.

Peti deo instrumenta sadrži i primenjen Campbell-ov upitnik motivacije za fizičku aktivnost (Campbell et al., 1992), koji je za ovu priliku modifikovan i prilagođen potrebama i ciljevima istraživanja. Originalan upitnik, koji obuhvata 13 motiva za vežbanje, ovom prilikom je sužen na 5 motiva koji se najčešće pojavljuju kao pokretači za upražnjavanje fizičkih aktivnosti. Takođe je za svaki motiv ponuđena Likertova skala za procenu važnosti motiva. Ispitanicima je postavljeno pitanje "Na skali od 1 do 4 zaokružite broj koji najviše odgovara Vama, za svaki motiv i razlog bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima. Gde je 1 najvažnije a 4 najmanje važno?": (1) Održavanje ili poboljšanje zdravlja, (2) Zabava i razonoda, druženje i upoznavanje novih prijatelja, (3) Dobar izgled i smanjenje telesne težine, (4) Opuštanje i zaboravljanje na svakodnevne brige, (5) Osećaj živahnosti i raspoloženja.

Šesti deo instrumenta sačinjavaju pitanja vezana za postojanje odgovarajuće infrastrukture za potrebe sportsko-rekreativnih aktivnosti koje su sfera interesovanja; kao i za sportsko-rekreativne aktivnosti ispitanika u detinjstvu. Pitanja u ovom delu upitnika su samostalno konstruisana za potrebe ovog istraživanja.

Sedmi deo instrumenta čini IPAQ upitnik (International Physical Activity Questionnaire) koji je namenjen ispitivanju fizičkih aktivnosti. Sastavljen je od strane naučnika iz 16 zemalja koji su na kongresu WHO (Svetske zdravstvene organizacije) 1997. godine ga usvojili sa ciljem standardizacije merenja fizičke aktivnosti i komparacije rezultata različitih nezavisnih studija. IPAQ upitnik je specijalizovan za odrasle ispitanike i do sada je korišćen u brojnim studijama radi utvrđivanja mernih karakteristika (Craig et al., 2003.). Rezultati spomenutih studija ukazuju da su merne karakteristike zadovoljavajuće (Spirmanov koeficijent korelacije je 0.8, a kriterijumska validnost je imala medijanu od oko 0.30) i da je merni instrument primenjiv u istraživanjima fizičke aktivnosti. IPAQ meri učestalost, vreme trajanja i intenzitet fizičke aktivnosti u četiri domena čovekovog života (posao, putovanje s mesta na mesto, kuća i bašta, slobodno vreme), a rezultate je moguće izraziti kao kontinuirane varijable u MET-ima (vrednost metaboličkog ekvivalenta, gde je 1MET metabolička stopa odmora) ili kategorijske varijable u tri kategorije: niska fizička aktivnost, umerena fizička aktivnost i visoka (intenzivna) fizička aktivnost.

4.7. Populacija i uzorak istraživanja

Polazeći od postavljenih ciljeva i zadataka, istraživanje je sprovedeno na namernom uzorku od 300 ispitanika (175, odnosno 58,3% ženskog pola) iz populacije mladih odraslih, studenata osnovnih studija treće i četvrte godine Univerziteta u Novom Sadu. U uzorku je zastupljeno više studentkinja sa Medicinskog fakulteta (47), Poljoprivrednog fakulteta (40) i PMF-a (41), dok je studenata više zastupljeno sa Fakulteta sporta i fizičkog vaspitanja (46) (Tabela 2).

Tabela 2 - Polna raspodela studenata u odnosu na vrstu fakulteta

		Fakultet					
		Filozofski	Poljoprivredni	PMF	Fakultet sporta i fiz. vasp.	Medicinski	ukupno
pol	ženski	33	40	41	14	47	175
	muški	27	20	19	46	13	125
	ukupno	60	60	60	60	60	300

Hi-kvadrat testom su dobijene značajne polne razlike s obzirom na vrstu fakulteta ($\chi^2(4) = 44,57, p = ,000$). Starost studenata se kretala od 19 do 26 godina, pri čemu je prosečna starost iznosila 21,14 (SD = 1,10). Polne razlike u starosti nisu značajne ($t(298) = 0,43, p = ,664$). Razlike u starosti s obzirom na vrstu fakulteta su značajne ($F(4,295) = 21,35, p = ,000$). Post hoc LSD test pokazao je da postoje razlike između studenata Medicinskog fakulteta i ostalih studenata, pri čemu su studenti Medicinskog fakulteta značajno mlađi od studenata ostalih fakulteta (za detalje videti Priloge).

Struktura uzorka ukazuje na specifičnost i značaj ovog istraživanja, budući da su studenti oni koji će biti nosioci društvenog i političkog života jedne države, odgovorni za donošenje odluka na svim nivoima i kao takvi predstavljaju važan deo društva. Za studente treće i četvrte godine studija, opredelili smo se jer po periodizaciji razvojnih perioda pripadaju razdoblju rane odraslosti, koja traje od 17 do 45 godina (Oljača, 2005). Kako bi se sveobuhvatno istražile ispitivane pojave i utvrdio uticaj nezavisnih varijabli, ispitanici su bili sa izabranih fakulteta koji obuhvataju prirodne i društvene nauke, i tako najsvrhovitije doprinose ciljevima istraživanja.

Iako je u istraživanju učestvovalo 330 ispitanika, za statističku obradu su uzeti upitnici od 300 ispitanika. Razlog eliminacije određenog broja ispitanika iz uzorka je nekompletnost odgovora na pitanja iz upitnika ili nevalidno popunjeni upitnici.

4.8. Organizacija i tok istraživanja

Nakon pregleda i analize dostupne i relevantne literature, a na osnovu ciljeva, zadataka i varijabli istraživanja, kreiran je upitnik za potrebe ovog istraživanja, takođe izabran je IPAQ upitnik (International Physical Activity Questionnaire) koji je namenjen ispitivanju fizičkih aktivnosti i meri učestalost, vreme trajanja i intenzitet fizičke aktivnosti u četiri domena čovekovog života: posao, putovanje s mesta na mesto, kuća i bašta i slobodno vreme.

Prikupljanje podataka je obavljeno u periodu oktobar – novembar 2015.godine u uzorku sačinjenom od ispitanika sa pet fakulteta, Univerziteta u Novom Sadu. Nakon dobijanja saglasnosti izabranih fakulteta, obrazložen je cilj i karakter istraživanja i instrument je dat na uvid. Istraživanje je obavio autor u saradnji sa asistentima i profesorima, kao i stručnim službama fakulteta koji su uzeti kao uzorak. Po karakteru, ispitivanje je bilo grupno, pismeno, dobrovoljno i anonimno. Vremenski nije bilo ograničeno, a ispitanicima su data usmena uputstva i objašnjena im je svrha istraživanja. Možemo zaključiti da je istraživanje obavljeno bez teškoća, da je atmosfera tokom ispitivanja bila povoljna, a ispitanici i saradnici na istraživanju pokazali su zainteresovanost za rezultate istraživanja. Nakon popunjavanja upitnika, podaci su pripremljeni za statističku obradu.

4.9. Statistička obrada podataka

Najpre je izvršena priprema materijala za kompjutersku obradu podataka. Pregledom instrumenata, urađena je provera potpunosti podataka. Nakon analize prikupljenih podataka, u skladu sa varijablama istraživanja i svrhom potrebne analize, odabrani su statistički postupci. Analiza rezultata je rađena uz pomoć programskog paketa SPSS 20.0.

Deskriptivne karakteristike uzorka i ispitivanih varijabli predstavljene su merama deskriptivne statistike: aritmetička sredina (AS), standardna devijacija (SD), minimum (Min.), maksimum (Maks.), oblici distribucije (Skjunis i Kurtosis), dok su pojedina pitanja višestrukog tipa analizirana na osnovu frekvenci (f) i procenata (%) zastupljenosti ponuđenih odgovora.

U cilju ispitivanja strukture znanja o bavljenju sportsko-rekreativnim aktivnostima, primenjena je analiza glavnih komponenti s kosouglom Promax rotacijom.

U cilju ispitivanja dominantnosti nekog od motiva za bavljenje fizičkom aktivnošću, primenjena je analiza varijanse za ponovljena merenja.

Sa ciljem ispitivanja razlika između grupa ispitanika, zarad detaljnijeg opisa uzorka, primenjivan je t-test za nezavisne uzorke, kao i Hi-kvadrat test, kao odgovarajuća neparametrijska tehnika u slučaju ispitivanja kategorijalnih podataka. Za ispitivanje polnih razlika u sportsko-rekreativnim aktivnostima, primenjena je multivarijatna analiza varijanse (MANOVA).

U cilju ispitivanja efekta grupa nezavisnih varijabli na grupu zavisnih varijabli u istraživanju, primenjivana je multivarijatna analiza kovarijanse (MANOVA), u okviru koje su testirani efekti kategorijalnih i kontinuiranih nezavisnih varijabli. Nakon utvrđivanja multivarijatnih, ispitivani su univarijantni efekti primenom odgovarajućih post hoc LSD testova u slučaju kategorijalnih prediktora, odnosno utvrđivanjem smera povezanosti u slučaju kontinuiranih prediktora.

Za anлізу podataka iz IPAQ upitnika (International Physical Activity Questionnaire) koji je namenjen ispitivanju fizičkih aktivnosti i meri učestalost, vreme trajanja i intenzitet fizičke aktivnosti ispitanika korišćeno je Uputstvo za njegovu analizu (Guidelines for data processing and analysis of the International Physical Activity Questionnaire (IPAQ) - Short and Long Forms, 2005).

4.10. Ograničenja istraživanja

Analizom teorijskih postavki fenomena interesovanja, možemo da zaključimo da naše istraživanje ima određene ograničavajuće faktore. Ona su uslovljena malim brojem radova na ovu temu na našim prostorima, kao i kompleksnošću konstrukta interesovanja.

S obzirom da su dosadašnja istraživanja pokazala da obrazovni nivo utiče na vrstu i intenzitet interesovanja (Johnstone & Rivera, 1965; Savićević, 1992), u našem istraživanju su ispitanici istog obrazovnog nivoa pa je izostala diferencijacija po tom faktoru. Takođe mogu da izostanu i potencijalne razlike u sportsko-rekreativnim interesovanjima s obzirom na starost, jer su ispitanici uključeni u istraživanje, bili ujednačeni po starosti.

Kada je reč o ograničenjima ovog istraživanja, u obzir treba da uzmemo i socijalno poželjne odgovore, koji su slabost tehnike anketiranja, a studenti kao akademski građani i mladi odrasli svakako da spadaju u grupu onih koji mogu da ih daju.

5. ANALIZA I INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

Kako bi se ostvario cilj istraživanja, odnosno utvrdili korelati sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih, ispitivani su efekti četiri grupe nezavisnih varijabli na sportsko-rekreativna interesovanja, a primenjene su multivarijantne analize kovarijansi. U svim analizama su kriterijumi sportsko-rekreativna interesovanja, koja se sastoje od informisanosti odraslih u oblasti sporta, praćenja sportskih događaja, kao i nivoa fizičkih aktivnosti koje ispitanici upražnjavaju u četiri domena života, a izražava se kroz tri mere fizičkih aktivnosti (šetnja, umerena aktivnost i intenzivna aktivnost). Prediktori su postavljeni u skladu sa podelom u četiri grupe varijabli, tako da su urađene četiri analize, za svaku grupu varijabli posebno. U okviru tih analiza, prediktori su definisani u skladu sa njihovim nivoom merenja kao kategorijalni (tj. faktori) ili kao kontinuirani prediktori (tj. kovarijable ili kovarijati). Pošto korelaciona istraživanja treba da odgovore na pitanja o pevažnosti (da li postoji ili ne postoji), smeru povezanosti (da li je pozitivan ili negativan) i jačini povezanosti (da li jaka, umerena ili slaba), (Florić & Ninković, 2012), pored značajnosti efekata, prikazana je i veličina efekta (η_p^2), čiji intenzitet do ,01 ukazuje na nepostojanje efekta, od ,01 do ,06 ukazuje na mali efekat, od ,06 do 0,14 na umereni ili osrednji efekat, i preko ,14 na veliki efekat (Cohen, 1988).

5.1. Individualne karakteristike ličnosti i sportsko-rekreativna interesovanja

Prvi istraživački zadatak podrazumevao je da se utvrdi koje od ispitivanih individualnih karakteristika ličnosti se javljaju kao činioci sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih. Ovim smo nastojali da ispitamo da li pol, starost, zadovoljstvo fizičkim izgledom i psihofizičko stanje, koji ujedno i predstavljaju prvu grupu ispitivanih varijabli (organizmičke varijable), imaju uticaj na distinktivna obeležja u sportsko-rekreativnim interesovanjima odraslih. Sa ciljem prikupljanja podataka, pored pitanja o polu i starosti, konstruisana su i pitanja o oceni trenutnog psihofizičkog stanja ispitanika i zadovoljstva svojim fizičkim izgledom. Korišćena je četvorostepena skala Likertovog tipa, gde su ispitanici subjektivno ocenjivali svoje trenutno psihofizičko stanje.

Što se tiče pola ispitanika, u istraživanju je učestvovalo ukupno 300 studenata (175, odn. 58,3% ženskog pola) sa pet različitih fakulteta Univerziteta u Novom Sadu. Hi-kvadrat testom su dobijene značajne polne razlike s obzirom na vrstu fakultate ($\chi^2(4) = 44,57, p = ,000$). U uzorku

je zastupljeno više studentkinja sa Medicinskog fakulteta, Poljoprivrednog fakulteta i PMF-a, dok je studenata više zastupljeno sa Fakulteta sporta i fizičkog vaspitanja.

Starost studenata se kretala od 19 do 26 godina, pri čemu je prosečna starost iznosila 21,14 (SD = 1,10). Polne razlike u starosti nisu značajne ($t(298) = 0,43, p = ,664$). Razlike u starosti s obzirom na vrstu fakulteta su značajne ($F(4,295) = 21,35, p = ,000$). Post hoc LSD test pokazao je da postoje razlike između studenata Medicinskog fakulteta i ostalih studenata, pri čemu su studenti Medicinskog fakulteta značajno mlađi od studenata ostalih fakulteta (za detalje videti Priloge).

U tabeli 3 prikazani su rezultati deskriptivne statističke analize za preostale dve individualne karakteristike ličnosti: zadovoljstvo fizičkim izgledom i procena psihofizičkog stanja.

Tabela 3 - Deskriptivni pokazatelji za varijable zadovoljstvo fizičkim izgledom i procena psihofizičkog stanja

Organizmičke varijable	Min.	Maks.	AS	SD	Skjunis	Kurtozis
zadovoljstvo fizičkim izgledom	1	4	3,06	0,64	-0,29	0,30
procena psihofizičkog stanja	1	4	2,93	0,79	-0,21	-0,66

SE – standardna greška

Kada je reč o zadovoljstvu fizičkim izgledom i trenutnim psihofizičkim stanjem, kao što se može videti u Tabeli 3, procene studenata i u zadovoljstvu fizičkim izgledom i u proceni psihofizičkog stanja su se kretale od minimalne vrednosti 1, do maksimalne vrednosti 4. Većina studenata procenjuje da je zadovoljna svojim fizičkim izgledom, o čemu nam govori empirijska aritmetička sredina 3,06 koja je nešto veća u odnosu na teorijsku (2,50). O većem zadovoljstvu fizičkim izgledom nam govori i podatak da je 62% ispitanika zaokružilo odgovor “više sam zadovoljan/a nego što nisam na skali od “uopšte nisam zadovoljan/a” do “u potpunosti sam zadovoljan/a”.

Takođe, većina studenata svoje trenutno psihofizičko stanje organizma ocenjuje kao dobro (45% je zaokružilo odgovor “vrlo dobro” na skali od “loše” do “odlično”). Kako varijable

predstavljaju jednoajtemske mere u vidu četvorostepene skale procene, teorijski maksimum ovih skala je 4, kao i onaj koji je empirijski ostvaren. I ovde se procena studenata kretala od minimalne vrednosti 1. Srednja vrednost je iznosila 2,93, što je ostvarena empirijska aritmetička sredina (tabela 3). S obzirom na to da je oblik distribucije ovih varijabli normalan, nije bila potrebna transformacija varijabli.

U okviru dalje analize, a sa ciljem ispitivanja efekata organizmičkih varijabli, prediktori su definisani u skladu sa njihovim nivoom merenja kao kategorijalni (tj. faktori) ili kao kontinuirani prediktori (tj. kovarijable ili kovarijati). Od četiri postavljene organizmičke varijable, pol je definisan kao kategorijalni prediktor, a starost, procena psihofizičkog stanja i zadovoljstva fizičkim izgledom su definisani kao kontinuirani prediktori. Rezultati multivarijantne analize kovarijanse (MANOVA) pokazuju da postoji značajan multivarijantni efekat pola i procene psihofizičkog stanja, dok starost i zadovoljstvo fizičkim izgledom nisu ostvarili značajan efekat (Tabela 4). Veličina efekta (η_p^2), čiji intenzitet do ,01 ukazuje na nepostojanje efekta, od ,01 do ,06 ukazuje na mali efekat, od ,06 do 0,14 na umereni ili osrednji efekat, dok intenzitet preko ,14 na ukazuje na veliki efekat (Cohen, 1988).

Tabela 4 - Multivarijantni efekti ogranizmičkih varijabli na sportsko-rekreativna interesovanja

Efekat	F(4,161)	p	η_p^2
starost	0,38	,826	,009
zadovoljstvo fizičkim izgledom	0,25	,909	,006
procena psihofizičkog stanja	4,21	,003	,095
pol	11,82	,000	,227

Prilikom analize rezultata prikazanih u Tabeli 4, zaključujemo da veličina efekta pola može da se okarakteriše kao velika ($p = ,000$; $\eta_p^2 = ,227$), dok veličina efekta procene psihofizičkog stanja sa intenzitetom ($p = ,003$; $\eta_p^2 = ,095$) se karakteriše kao umerena. S obzirom da veličina efekta čiji intenzitet je od ,06 do ,14 ukazuje na mali efekat, možemo da zaključimo da organizmičke varijable starost (sa intenzitetom $\eta_p^2 = ,009$) i zadovoljstvo fizičkim izgledom (sa intenzitetom $\eta_p^2 = ,006$) ne ostvaruju značajan efekat na sportsko-rekreativna interesovanja odraslih (Tabela 4).

Ovakav rezultat je u skladu sa prethodnim istraživanjima o korelatima sportsko-rekreativnih aktivnosti i interesovanja odraslih (Leslie et al., 1999; Sallis & Owen, 1999; Macdougall, et al., 1997). Međutim možemo da zaključimo da je raspon godina u našem istraživanju (19-26 godina) bio mali kako bi se uvidele značajne razlike u starosti između ispitanika, pa bi naredna istraživanja sa odraslima koja bi uključila ispitanike od 18 do 65 godina starosti bila od koristi, da se stekne uvid da li interesovanja prema sportsko-rekreativnim aktivnostima opadaju sa godinama ili ostaju ista.

Ispitana varijabla zadovoljstvo fizičkim izgledom nije ostvarila značajan efekat ($p = ,909$; $\eta_p^2 = ,006$) na zavisnu varijablu sportsko-rekreativna interesovanja. Polazeći od činjenice da fizička aktivnost utiče na psihofizičko stanje ljudi (Bungić & Barać, 2009), pretpostavili smo da će zadovoljstvo fizičkim izgledom biti povezano sa sportsko-rekreativnim interesovanjima ispitanika. Međutim, rezultati su pokazali drugačije, što je dobro, jer nas vodi zaključku da nisu fizički aktivni samo oni koji su zadovoljni fizičkim izgledom, već da i oni koji nisu zadovoljni učestvuju u fizičkim aktivnostima i imaju interesovanja za sport i rekreaciju. Umesto ove varijable, u narednim istraživanjima bi mogla biti uključena varijabla samopoštovanja, kao jednog od najzastupljenijih konstrukata u psihologiji danas. Ono podrazumeva poimanje ličnih osobina, mogućnosti i društvenih odnosa, a istraživanja su pokazala da postoji značajna povezanost između bavljenja fizičkim aktivnostima i višeg nivoa samopoštovanja (Bungić & Barić, 2009).

Pol kao kategorijalni prediktor ostvario je najveći multivarijantni efekat na zavisnu varijablu sportsko-rekreativna interesovanja ($p = ,000$; $\eta_p^2 = ,227$). Ovo je u skladu sa prethodnim sličnim istraživanjima (Leslie et al., 1999; Sallis & Owen, 1999; Ruchlin & Lachs, 1999; Booth et al., 2000; Trost, 2002) u kojima se pokazalo da muškarci imaju veća sportsko-rekreativna interesovanja, odnosno da su više fizički aktivni. Ovakav rezultat se može pripisati i razvojnim faktorima, kao i evidentnoj većoj fizičkoj aktivnosti dečaka u odnosu na devojčice još od najranijeg uzrasta (Berk, 2007/2008). Iako očekivano, ovaj rezultat je izuzetan podstrek za promenu i razvoj, odnosno uključivanje žena u sportsko-rekreativne aktivnosti. Fakultet bi u tom smislu mogao da bude mesto gde bi se pripadnice ženskog pola edukovale o značaju fizičkih aktivnosti i aktivnog načina života (Dunlavy, 2008). S obzirom da je period od 13 do 18 godina, identifikovan kao vreme u kom fizičke aktivnost najviše opadaju (Sallis, 1999), u tom smislu

Zeng i saradnici (2008) predlažu da se sa ciljem promocije sportsko-rekreativnih aktivnosti već u Srednjim školama omogući:

- da nastavnici kao model i primer više učestvuju u časovima fizičkog vaspitanja;
- da se uvedu različiti vaspitni stilovi u skladu sa različitim potrebama i karakteristikama učenika;
- da im se ponudi veći broj sportova i aktivnosti kako bi učenice ženskog pola mogle da izaberu sebi odgovarajuću i
- da se nastavni plan, kao i zahtevi usklade sa karakteristikama i potrebama pola.

Poslednja ispitivana organizmička varijabla, bila je procena psihofizičkog stanja, koja je kao i pol ostvarila značajan multivarijantni efekat, sa veličinom $p = ,003$; $\eta_p^2 = ,095$, što predstavlja srednji, umereni efekat (Cohen, 1988). Iako rezultati pokazuju da zadovoljstvo fizičkim izgledom nije prediktor sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih, varijabla procene psihofizičkog stanja se pokazala kao značajna. Ispitivana je subjektivnim doživljajem pojedinca o trenutnom psihofizičkom stanju, jer realno fizičko stanje i zdravlje, često nije merodavno, s obzirom da se lična percepcija zdravlja i psihičkog stanja nekada razlikuje od indikovane. Ovakav rezultat je još jedan prilog dosadašnjim istraživanjima (Bungić & Barić, 2009; Heron et al., 2015) koja ukazuju na uticaj fizičke kulture na morfološke, motoričke, funkcionalne, konativne i kognitivne funkcije organizma delujući tako na biološko, vaspitno-obrazovno, zdravstveno, rekreativno, ekonomsko i stvaralačko polje ljudske delatnosti (Bađim, 1997).

Sa ciljem obuhvatnije analize i potpunijeg sagledavanja rezultata uticaja organizmičkih varijabli na sportsko-rekreativna interesovanja, utvrđivano je da li organizmičke varijable pol i procena psihofizičkog stanja, koje su ostvarile značajan multivarijantni efekat na sportsko-rekreativna interesovanja, ostvaruju efekat odvojeno na informisanost odraslih u oblasti sporta i praćenje sportskih događaja, kao i na nivo fizičkih aktivnosti (iz kojih se sastoji zavisna varijabla sportsko-rekreativna interesovanja). Urađena je univarijantna analiza varijanse (ANOVA) i uvidom u univarijantne efekte dobijeno je da pol i procena psihofizičkog stanja ostvaruju efekte na praćenje sportskih događaja i informisanje u oblasti sporta, kao i na intenzivnu fizičku aktivnost (Tabela 5). Pri tom, muškarci upražnjavaju više fizičke aktivnosti ($AS = 16,33$, $SD = 3,87$) i više su aktivni u pogledu intenzivnih fizičkih aktivnosti ($AS = 2437,54$, $SD = 1558,94$) u odnosu na pripadnice ženskog pola (informisanost i praćenje: $AS = 11,76$, $SD = 4,34$; intenzivna

aktivnost: $AS = 1695,59$, $SD = 1511,28$). Polne razlike su velikog intenziteta u praćenju i informisanosti u oblasti sporta ($p = ,000$; $\eta_p^2 = ,024$), dok su u intenzivnoj aktivnosti na granici malog i umerenog intenziteta ($p = ,018$; $\eta_p^2 = ,061$) (Tabela 5).

Možemo da zaključimo da su prema očekivanju kao i dosadašnjim rezultatima brojnih istraživanja (Rhodes et al., 1999; Sallis & Owen, 1999; Trost et al., 2002) muškarci više uključeni u fizičke aktivnosti, a naši rezultati govore i o razlikama u praćenju i informisanosti u oblasti sporta, čemu može da ide u prilog činjenica da je znatno više muškaraca ($N=46$) bilo uključeno u istraživanje sa Fakulteta sporta i fizičkog vaspitanja, nego muškaraca sa drugih fakulteta, a oni svakako imaju veće preferencije ka intenzivnim fizičkim aktivnostima, kao i prema informisanju u oblasti sporta i praćenju sportskih događaja.

Takođe, postoji značajna povezanost između procene psihofizičkog stanja i praćenja i informisanosti, kao i intenzivne aktivnosti, u odnosu na vezu između psihofizičkog stanja i umerene aktivnosti ili šetnje koja nije značajna (Tabela 5). Odrasli koji procenjuju svoje psihofizičko stanje kao bolje, više prate sportske događaje i informišu se u oblasti sporta, a takođe su i više intenzivno fizički aktivni. Efekat procene psihofizičkog stanja na informisanost odraslih u oblasti sporta i praćenje sportskih događaja je marginalno značajan ($p = ,045$; $\eta_p^2 = ,024$) i malog intenziteta, a na intenzivnu fizičku aktivnost na granici malog i umerenog efekta ($p = ,001$; $\eta_p^2 = ,061$).

Tabela 5 - Univarijantni efekti pola i procene psihofizičkog stanja na sportsko-rekreativna interesovanja

Efekat	Kriterijum	r	F(1,164)	p	η_p^2
procena psihofizičkog stanja	informisanost i praćenje	,33**	4,10	,045	,024
	šetnja	,04	1,13	,290	,007
	umerena aktivnost	,03	0,02	,897	,000
	intenzivna aktivnost	,31**	10,72	,001	,061
pol	informisanost i praćenje		43,64	,000	,210
	šetnja		0,80	,372	,005
	umerena aktivnost		2,95	,088	,018
	intenzivna aktivnost		5,72	,018	,034

**p < ,01

Ovde je značajno da se istakne značaj fizički aktivnog života, koji vodi boljem psihofizičkom zdravlju. Možemo da zaključimo da oni koji su više intenzivno fizički aktivni i prate sport, procenjuju svoje psihofizičko zdravlje bolje, u odnosu na one koji šetaju i upražnjavaju umerene fizičke aktivnosti. Ovi rezultati ukazuju na neophodnost intervencije i pravljenja strategija koje će podsticati upražnjavanje intenzivnih fizičkih aktivnosti kod populacije studenata, kao i pasivno učestvovanje pripadnica ženskog pola kao gledalaca. Jedna od mogućih opcija za povećanje aktivnosti i usvajanja aktivnog načina života je pravljenje programa obrazovanja za slobodno vreme, kao i onih koji bi se odvijali u okviru fakulteta, u kojima bi cilj bio da se podstakne učešće u fizičkim aktivnostima pre svega kod pripadnica ženskog pola. Takođe je neophodna diferencijacija polova i mogućnost izbora različitih aktivnosti kako bi mogla da se razvije autonomna i ostvarena ličnost, koja bi bila svesna značaja iskorišćavanja svojih potencijala i razvoja sposobnosti za svoju fizičku i psihičku dobrobit.

Dobijenim rezultatima i izvedenim zaključcima možemo da kažemo da hipoteza koja je glasila “pretpostavljamo da neke od individualnih karakteristika ličnosti (pol, godine, psihofizičko stanje i zadovoljstvo fizičkim izgledom) imaju uticaja na pojavu distinktivnih obeležja u sportsko-rekreativnim interesovanjima” je delimično potvrđena.

5.2. Stimulus varijable kao korelati sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih

Drugi zadatak u ovom istraživanju bio je postavljen da se utvrdi da li neke od ispitivanih stimulus varijabli predstavljaju korelate sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih. Stimulus varijable su podrazumevale: socijalni status, demografsko poreklo, sa kim student aktuelno živi, dostupnu infrastrukturu za bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima, vrstu fakulteta koju ispitanici studiraju, kao i uticaj drugih osoba na početak bavljenja sportom. Kako je vrsta fakulteta već opisana u opisu uzorka, na ovom mestu će biti opisana raspodela ostalih varijabli iz domena stimulus varijabli.

Ispitanicima je postavljeno pitanje o proceni materijalnog statusa. U Tabeli 6, prikazana je zastupljenost dobijenih odgovora.

Tabela 6 – Deskriptivni pokazatelji procene materijalnog statusa

Procena materijalnog statusa	f	%
bolje nego kod većine kolega	27	9,0
isto kao kod većine kolega	241	80,3
lošije nego kod većine kolega	30	10,0
ukupno	298	99,3
nedostajući odgovori	2	0,7
ukupno	300	100,0

U slučaju procene materijalnog statusa, dobijeni odgovori ukazuju da većina studenata procenjuje njihov materijalni status isti kao i kod većine kolega (80,3%). Procenat onih koji svoje materijalno stanje procenjuju bolje nego kod većine kolega je 9,0%, dok svoje materijalno stanje lošije nego kod većine kolega procenjuje 10% studenata (Tabela 6).

Što se tiče mesta odrastanja, malo više od polovine studenata izveštava o tome da je odraslo u urbanoj sredini tj. gradu (53,3%), a preostali studenti izveštavaju o tome da su odrasli u manjem mestu tj. varošici ili selu (46,7%) (Tabela 7).

Tabela 7 – Deskriptivni pokazatelji za mesto odrastanja

Mesto odrastanja	f	%
u gradu	160	53,3
u selu ili varošici	140	46,7
ukupno	300	100,0

Dalje je ispitanicima postavljeno pitanje: sa kim žive tokom studija? Analiza odgovora ukazuje na to da aktuelno sa porodicom živi trećina ispitanih studenata (33,0%), dok većina (67%) žive sami, u domu ili iznajmljenom stanu (Tabela 8).

Tabela 8 – Deskriptivni pokazatelji za varijablu s kim student aktuelno živi

S kim student aktuelno živi	f	%
sam (u domu ili iznajmljenom stanu)	201	67,0
sa porodicom	99	33,0
ukupno	300	100,0

U pogledu procene dostupnosti infrastrukture, manje od polovine studenata (43%) izveštava o tome da im je infrastruktura dostupna u potpunosti, a preostali studenti izveštavaju da im je delimično dostupna (52%) dok manji broj ispitanika izveštava o tome da im potrebna infrastruktura uopšte nije dostupna (4%) (Tabela 9). Zbog malog broja zastupljenosti odgovora koji se odnose na nedostupnost infrastrukture, ovi odgovori su pripojeni kategoriji delimične dostupnosti infrastrukture.

Tabela 9 – Deskriptivni pokazatelji za procenu dostupnosti infrastrukture

Dostupnost infrastrukture	f	%
sve mi je dostupno u potpunosti	129	43,0
delimično mi je dostupno	156	52,0
uopšte mi nije dostupno	12	4,0
ukupno	297	99,0
nedostajući odgovori	3	1,0
ukupno	300	100,0

Kako bi prikupili podatke o uticaju drugih na početak bavljenja sportom, ispitanicima je postavljeno pitanje: Na početak bavljenja sportom u detinjstvu najviše uticaja su imali? Ponuđeni su bili sledeći odgovori: drugari, roditelji ili članovi porodice, sam/a, sportski idoli, nastavnici fizičkog vaspitanja, reklame i mediji, nešto drugo. U pogledu procene uticaja drugih ljudi na početak bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu, trećina studenata (31%) izveštava o tome da su odluku o tome da se bave sportsko-rekreativnim aktivnostima doneli sami (Tabela 10). U istom procentu (31%) je zastupljen i odgovor koji se odnosi na to da su roditelji ili članovi porodice imali uticaja na početak bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu. 13% ispitanika je odgovorilo da su prijatelji ti koji su uticali na početak bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu, dok 4,7% studenata se uključilo u sport zbog svojih idola. Najmanji procenat studenata (2,3%) je odgovorio da su nastavnici fizičkog vaspitanja uticali da oni u detinjstvu počnu da se bave sportsko-rekreativnim aktivnostima (Tabela 10).

Kako bi se samostalno donošenje odluke o bavljenju sportsko-rekreativnim aktivnostima odvojilo od uticaja drugih ljudi, sačinjene su dve kategorije odgovora za ovo pitanje: samostalni izbor i uticaj drugih ljudi na početak bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima.

Tabela 10 – Deskriptivni pokazatelji za procenu uticaja drugih ljudi na početak bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu

Uticaj drugih ljudi na početak bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu	f	%
prijatelji	39	13,0
roditelji ili članovi porodice	93	31,0
sam/a sam odlučio/la	94	31,3
sportski idoli	14	4,7
učitelji/nastavnici fizičkog vaspitanja	7	2,3
drugo	2	0,7
ukupno	249	83,0
nedostajući odgovori	51	17,0
ukupno	300	100,0

Ovi rezultati su slični prethodnim istraživanjima, koja pokazuju da se kod nas čak 59% (Bačanac, Petrović, & Manojlović, 2009), odnosno 79% ispitanika (Bačanac, Radović, & Vesković, 2007) u sport uključilo na osnovu sopstvene odluke, dok pod primarnim uticajem roditelja u sport se uključilo 22,3% ispitanika (Bačanac, Radović, & Vesković, 2007), odnosno 11,7% (Bačanac, Petrović, & Manojlović, 2009). Naši rezultati pokazuju podjednako uključivanje u sport na osnovu sopstvene odluke i podstaknuti uticajem porodice, dok su svi drugi uticaji, odnosno odgovori bili znatno manje zastupljeni. S obzirom da se interesovanja za sportsko-rekreativne aktivnosti kod dece javljaju oko pete godine (Bačanac, Petrović, & Manojlović, 2009), ovaj rezultat treba da bude vodilja i podstrek za uključivanje porodice i značaja koji ona ima za razvoj sportsko-rekreativnih aktivnosti kod dece. Čak i kada izveštavaju o tome da su samostalno doneli odluku o uključivanju u sport, jasno je da na tom uzrastu bez pozitivnog uticaja porodice i podrške roditelja, ovakva samostalna odluka može biti samo rezultat sazrevanja vaspitanja i vrednosti koje se promovisu u okviru doma.

Kako je u ovom radu fokus između ostalog i na pedagoškim implikacijama i ulozima obrazovanja za sportsko-rekreativna interesovanja, želeli smo detaljnije da ispitamo uticaj nastavnika fizičkog vaspitanja na početak bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima. Ispitan je preko jednoajtemske četvorostepene mere za procenu stava o nastavnikovom uticaju na početak bavljenja sportom u detinjstvu. Odgovori studenata su relativno ujednačeni za ponuđene odgovore “uopšte se ne slažem” (32,7%), “uglavnom se ne slažem” (23%) i “uglavnom se slažem” (25,7%), dok je samo 8% njih zaokružilo odgovor “u potpunosti se slažem”. Skjunis i kurtosis ove mere su u granicama preporučenog, pa nije potrebno vršiti transformaciju skorova. Teorijski maksimum na ovom ajtemu, ostvaren je i empirijski (4), dok je teorijski minimum, takođe ostvaren i empirijski (1) (Tabela 11). Generalno, studenti izveštavaju o umerenom uticaju nastavnika fizičkog vaspitanja na početak bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima, pri čemu je empirijska aritmetička sredina (2,10) blago ispod teorijske (2,50) (Tabela 11).

Tabela 11 – Deskriptivni pokazatelji za procenu uticaja nastavnika fizičkog vaspitanja za početak bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima

Uticaj nastavnika fizičkog vaspitanja	Min.	Maks.	AS	SD	Skjunis	Kurtozis
	1	4	2,10	1,00	0,34	-1,11

SE – standardna greška

Možemo da zaključimo da je uticaj nastavnika fizičkog vaspitanja umeren, međutim nizak je procenat onih koji se u potpunosti slažu da nastavnik ima uticaj na početak njihovog bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu (8%), što ukazuje na ipak nedovoljnu uključenost nastavnika u podizanju svesti kod učenika o značaju fizičkih aktivnosti za psihofizičko zdravlje. S obzirom da su istraživanja da se deca u sport uključuju između 6 i 10 godine (Bačanac, Petrović, & Manojlović, 2009) i da su tinejdžerske godine (13-18), identifikovane kao godine gde najviše opada učešće u fizičkim aktivnostima (Sallis, 2000), nastavnici fizičkog vaspitanja, zajedno sa roditeljima bi trebali da budu primeri i značajan podsticaj za početak bavljenja sportom, sticanje zdravih životnih navika i permanentnost u tome. Razvoj sportsko-rekreativnih interesovanja treba da predstavlja proces koji obuhvata promene od situacionog interesovanja, koje je podstaknuto sredinom i određenim znanjem o interesnoj sferi ka individualnom interesovanju, koje postaje dispozicija ličnosti (Krapp, 2002). Taj podsticaj sredine i neophodno znanje o značaju sporta, deca od najranijeg uzrasta treba da dobiju u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama, kao mestu gde su obezbeđene obavezne strukturirane fizičke aktivnosti, a na fakultetima samo da trajno izazvanim efektom nastave kontinuitet i već stečenu naviku učestvovanja u sportsko-rekreativnim aktivnostima. Tačnije, razvojne promene kod pojedinca treba da dovedu do identifikacije i integracije kod sportsko-rekreativnih aktivnosti.

U okviru dalje analize, a sa ciljem ispitivanja efekata stimulus varijabli na zavisnu varijablu sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih, prediktori su definisani u skladu sa njihovim nivoom merenja kao kategorijalni (tj. faktori) ili kao kontinuirani prediktori (tj. kovarijable ili kovarijati). U cilju ispitivanja efekata svih stimulus varijabli, svi prediktori su definisani kao kategorijalni (procena materijalnog statusa, dostupnost infrastrukture, veličina mesta odrastanja, mesto stanovanja tokom studiranja, vrsta fakulteta i uticaj drugih osoba na sportsko-rekreativna interesovanja), osim procene uloge nastavnika fizičkog vaspitanja koja je

definisana kao kontinuirani prediktor. Rezultati multivarijantne analize kovarijanse pokazuju da postoji značajan samo multivarijantni efekat vrste fakulteta ($p = ,001$; $\eta_p^2 = ,068$), dok ostali prediktori (s kim aktuelno živiš ($p = ,074$; $\eta_p^2 = ,060$), materijano stanje ($p = ,872$; $\eta_p^2 = ,014$), mesto odastanja ($p = ,806$; $\eta_p^2 = ,012$), dostupna infrastruktura ($p = ,630$; $\eta_p^2 = ,022$), uticaj drugih ljudi na početak bavljenja sportom ($p = ,991$; $\eta_p^2 = ,002$) i uticaj nastavnika fizičkog vaspitanja ($p = ,650$; $\eta_p^2 = ,002$)) nisu ostvarili značajan efekat (Tabela 12). Veličina dobijenog efekta prediktora vrste fakulteta na sportsko-rekreativna interesovanja je umerenog intenziteta ($\eta_p^2 = ,068$) (Cohen, 1988).

Tabela 12 – Multivarijantni efekti stimulus varijabli na sportsko-rekreativna interesovanja i aktivnosti

Efekat	F	df1	df2	p	η_p^2
vrsta fakulteta	2,52	16	416,12	,001	,068
s kim aktuelno živiš	2,19	4	136	,074	,060
materijalni status	0,48	8	272	,872	,014
mesto odrastanja	0,40	4	136	,806	,012
dostupna infrastruktura	0,77	8	272	,630	,022
uticaj drugih ljudi	0,07	4	136	,991	,002
uticaj nastavnika fizičkog vaspitanja	0,62	4	136	,650	,018

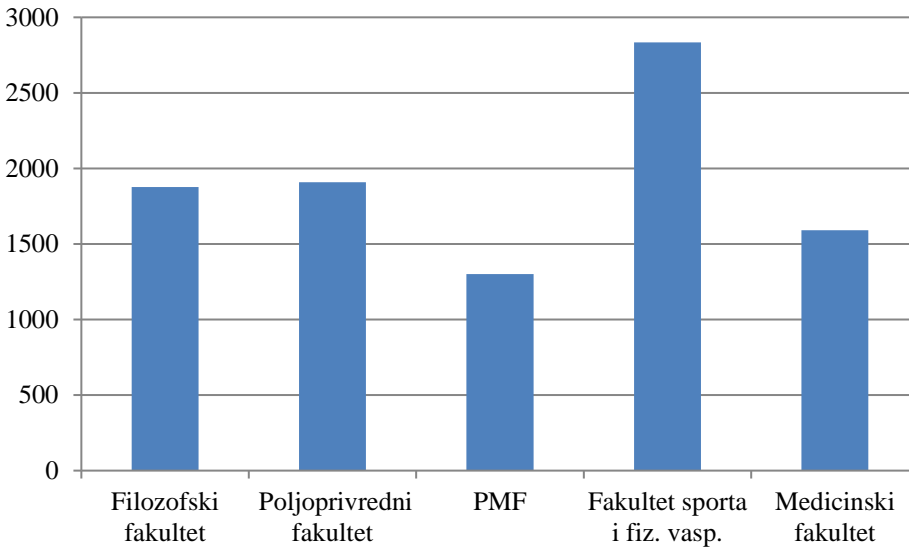
Na osnovu prikazanih rezultata, možemo da zaključimo da od stimulus varijabli, jedino vrsta fakulteta predstavlja determinantnu sportsko-rekreativnih interesovanja kod studenata. Slični rezultati su dobijeni i na izvršenom istraživanju u Hrvatskoj (Nikolić & Pahić, 2010), gde su evidentirane razlike u sportsko-rekreativnim aktivnostima u odnosu na vrstu fakulteta. S obzirom da su u istraživanju učestvovali studenti Fakulteta sporta i fizičkog vaspitanja, koji su se i profesionalno opredelili da im zanimanje bude vezano za sport, ne čudi podatak da je vrsta fakulteta ostvarila efekat, jer se ovi studenti kroz samu nastavu bave sportom, a prevashodno su se za taj fakultet i odlučili jer imaju izražene preferencije prema sportsko-rekreativnim aktivnostima.

Sa ciljem potpunije analize korelata koji je ostvario efekat, testiran je univarijantni efekat vrste fakulteta na sportsko-rekreativna interesovanja. Univarijantnom analizom kovarijanse,

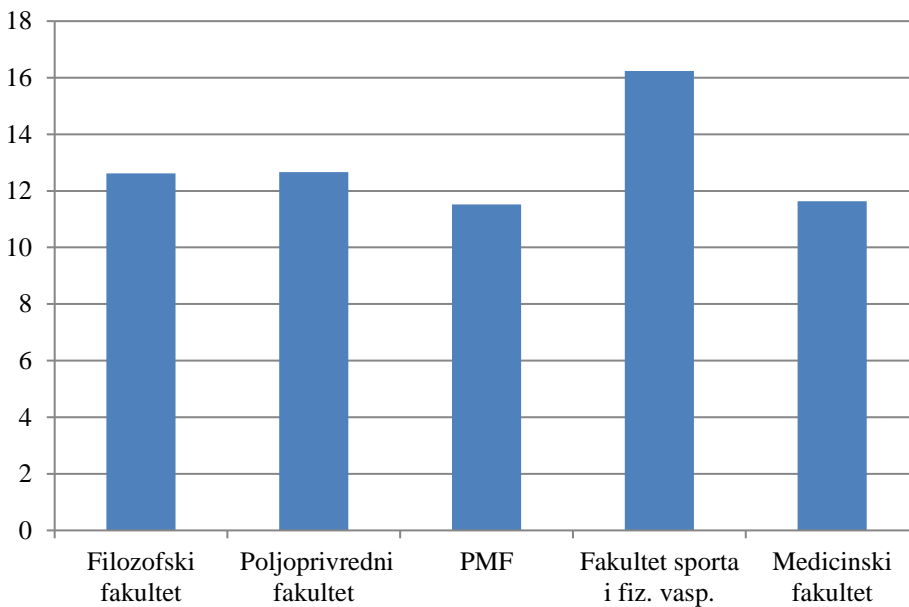
dobijeno je da vrsta fakulteta ostvaruje značajan efekat na praćenje i informisanost u oblasti sporta ($p = ,002$; $\eta_p^2 = ,116$), kao i na intenzivnu aktivnost ($p = ,000$; $\eta_p^2 = ,143$), dok efekat na preostale dve aktivnosti, umerenu aktivnost ($p = ,089$; $\eta_p^2 = ,056$) i šetnju ($p = ,994$; $\eta_p^2 = ,002$) nije značajan (Tabela 13). Post hoc LSD testovima je utvrđeno da postoje značajne razlike u praćenju i informisanosti u oblasti sporta i intenzivnoj aktivnosti između studenata Fakulteta sporta i fizičkog vaspitanja i studenata PMF-a, Filozofskog fakulteta i Medicinskog fakulteta, u korist prvih. Pri tome, razlika u praćenju i informisanosti u oblasti sporta između studenata Fakulteta sporta i fizičkog vaspitanja i studenata Filozofskog fakulteta je marginalno značajna ($p = ,049$). Između studenata Fakulteta sporta i fizičkog vaspitanja i studenata Poljoprivrednog fakulteta nema značajnih razlika u praćenju i informisanosti u oblasti sporta i intenzivnoj aktivnosti (Grafik 1, Grafik 2). Pored toga, dobijena je i razlika u intenzivnoj aktivnosti između studenata Poljoprivrednog fakulteta i PMF-a, u korist studenata Poljoprivrednog fakulteta (Grafik 1). Detalji u vezi s post hoc testovima su dati u Prilozima.

Tabela 13 – Univarijantni efekat vrste fakulteta na sportsko-rekreativna interesovanja

Efekat	Kriterijum	F(4,139)	p	η_p^2
vrsta fakulteta	informisanost i praćenje	4,56	,002	,116
	šetnja	0,05	,994	,002
	umerena aktivnost	2,07	,089	,056
	intenzivna aktivnost	5,81	,000	,143

Grafik 1 – Izraženost intenzivne fizičke aktivnosti (MET) kod studenata različitih fakulteta

Grafik 2 – Izraženost praćenja i informisanosti u oblasti sporta kod studenata različitih fakulteta

Možemo zaključiti da su studenti Fakulteta sporta i fizičkog vaspitanja najviše intenzivno aktivni i najviše prate sport i informišu se u oblasti sporta, dok u intenzivnoj fizičkoj aktivnosti najviše zaostaju studenti PMF-a i Medicinskog fakulteta. Ovakav rezultat nedvosmisleno ukazuje da je neophodno uvesti organizovane sportsko-rekreativne aktivnosti na fakultetima, ili vratiti fizičko vaspitanje u obliku obaveznih časova ili izbornog predmeta, čime bi se stvorili

neophodni uslovi da studenti mogu da upražnjavaju redovno fizičke aktivnosti, koje bi bile usklađene sa njihovim rasporedom predavanja i ostalim obavezama u okviru studija. Od 2014.godine u Srbiji postoji SOFA (Studentske i omladinske fizičke aktivnosti), koje je kao neprofitno sportsko udruženje nastalo sa ciljem promovisanja zdravog načina života i okuplja studente i omladinu koji žele da se besplatno bave sportom, što predstavlja dobar primer promocije sportsko-rekreativnih aktivnosti, ali okuplja samo oko 23000 omladine i studenata u Srbiji. Istraživanja su pokazala da svest studenata o značaju bavljenja fizičkim aktivnostima i njihov pozitivan stav prema sportsko-rekreativnim aktivnostima ne predstavljaju i pouzdane prediktore njihovog ponašanja (Nikolić & Pahić, 2010), zato je neophodna direktna intervencija koja bi povećala nivo bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima studenata. Ovakva intervencija bi podrazumevala širu ponudu fizičkih aktivnosti, kao i obaveznost njihovog pohađanja.

Radi detaljnijih analiza, ispitano je da li vrsta fakulteta ostvaruje značajan efekat na sportsko-rekreativna interesovanja u slučaju kontrolisanja starosti. Budući da je vrsta fakulteta povezana sa starošću, treba pomenuti da vrsta fakulteta ostvaruje značajan efekat na sportsko-rekreativna interesovanja i kada se starost statistički kontroliše ($F(4,160) = 2,97, p = ,000$). Dakle, starost ne oblikuje vezu između vrste fakulteta i sportsko-rekreativnih interesovanja.

Takođe, kako postoje polne razlike s obzirom na vrstu fakulteta, ponovljena je analiza s polom i vrstom fakulteta kao prediktorima, pri čemu nam je od interesa bila njihova interakcija. Rezultati pokazuju da interakcija pola i vrste fakulteta nije značajna ($F(3,12) = 1,23, p = ,258$), odnosno da se dobijeni efekat vrste fakulteta ne može pripisati polnim razlikama, kao i da se dobijeni efekat pola ne može pripisati razlikama s obzirom na vrstu fakulteta.

U skladu sa svim navedenim, možemo da zaključimo da hipoteza koja je glasila “pretpostavljamo da socijalni status, dostupna infrastruktura, s kim student aktuelno živi, demografsko poreklo, vrsta fakulteta i uticaj drugih osoba na početak bavljenja sportom predstavlja korelat sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih” je delimično potvrđena.

5.3. Varijable odgovora kao činioci trenutnih sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih

U okviru trećeg istraživačkog zadatka, za ispitivanje korelata sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih u obzir su uzeta nezavisna varijabla bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu, koja je podrazumevala još i pitanja o učestalosti bavljenja i zadovoljstvo bavljenja ovim aktivnostima u detinjstvu; godine početka bavljenja sportom u detinjstvu; zatim je ispitana nezavisna varijabla samoefikasnosti i strukture motiva, odnosno trenutne motivacije za sportsko-rekreativna interesovanja studenata.

U cilju prikupljanja relevantnih podataka, konstruisano je pitanje koje se odnosilo na bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu, gde su ponuđeni odgovori bili “da” ili “ne”.

Tabela 14 - Deskriptivni podaci za varijablu odgovora koje se odnosi na bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu

Bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu	f	%
da	253	84,3
ne	31	10,3
ukupno	284	94,7
nedostajući odgovori	16	5,3
ukupno	300	100,0

Uvidom u tabelu 13, možemo da zaključimo da većina studenata izveštava da se bavila sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu, njih 84,3%, dok se samo 10,3% studenata u detinjstvu nije bavilo fizičkim aktivnostima (Tabela 14). Ovaj rezultat ukazuje na visok procenat učešća dece u sportsko-rekreativnim aktivnostima, što može da ukaže na razvijenu svest roditelja o značaju bavljenja sportom i benefitima koje ono donosi. Međutim, kako bi sportsko-rekreativne aktivnosti ostvarile fizičke, psihološke i socijalne dobrobiti neophodno je da se odvijaju određenim intenzitetom i određenom učestalošću, a takođe je bitno da ostanu zadržane

tokom odrastanja i da ova vrsta interesovanja preraste u dispoziciju ličnosti, bez obzira na razlike u intelektualnim, profesionalnim i drugim interesovanjima.

Na osnovu odgovora o učestalosti bavljenja ovim aktivnostima u detinjstvu može se primetiti da je najčešće birani odgovor u vezi sa učestalošću “najmanje dva do tri puta nedeljno” (44,3%), pa potom “više od tri puta nedeljno” (39,7%). Ovde možemo da primetimo da iako su ispitanici izveštavali o bavljenju sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu, učestalost tih aktivnosti ipak nije na zavidnom nivou. Naime, manje od polovine ispitanika (44,3%) se dva do tri puta nedeljno bavilo nekom vrstom sportsko-rekreativnih aktivnosti. Istraživanja su pokazala da adekvatna fizička aktivnost u detinjstvu može da predstavlja jednu od odrednica zdravlja u odrasloj dobi (Twisk, 2001; Andersen et al., 2006). U tom smislu, kao i u smislu razvoja interesovanja, gde stadijum difuznih interesovanja traje od četvrte do desete godine, sa karakteristikama labilnosti i svaštara, neophodno je da se roditelji uključe i istraju u učestalosti sportsko-rekreativnih aktivnosti dece. Kanadski model za Dugoročni Sportski Razvoj (Canadian Sport for Life – A Sport Parent’s Guide, 2007) promovise zdrav razvoj dece i predlaže preporučene godine i intenzitet bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima. Aktivni start se predlaže do 6 godine i podrazumeva podsticanje razvoja motornih veština, koordinacije, socijalnih veština, moždanih funkcija, emocija, maštovitosti i liderskih sposobnosti. Od 6 do 9 godina je uzrast gde bi deca trebala da budu fokusirana na zabavu u već strukturiranim aktivnostima. Po ovom modelu dugoročnog sportskog razvoja, deca koja su u pravo vreme i na pravi način uvedena u sport ostaju aktivna ceo život.

Kako bi se utvrdilo zadovoljstvo bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu, studenti izveštavaju o tome da im je bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima u proseku više pružalo zabavu, razonodu i zadovoljstvo ($AS = 3,83$) (Tabela 15). Procene se kreću od 2 do maksimalne vrednosti 4. U odnosu na ovu varijablu stava tj. procenu zadovoljstva bavljenjem sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu, najčešće birani odgovor je “u potpunosti se slažem” (89,3%). Kako distribucija odgovora na ovo pitanje odstupa od normalne, skorovi na ovoj stavci su normalizovani Takijevom formulom. Možemo da zaključimo da u slučaju naših ispitanika, sportsko-rekreativne aktivnosti u detinjstvu su pružale pozitivno iskustvo (volim), koje zajedno sa motoričkom pismenošću (umem) i znanjem u vezi sa smislom, principima i vrednostima fizičkog vežbanja (znam) predstavljaju osnovu i uslov za celoživotno bavljenje fizičkom aktivnošću (hoću) (Đorđić, 2014).

Početak bavljenja ovim aktivnostima ispitan je otvorenim pitanjem o godinama ispitanika u trenutku početka bavljenja. Analiza rezultata je pokazala da su studenti počinjali da se bave najranije sa dve godine, a najkasnije sa šesnaest godina. U proseku ispitanici su počinjali da se bave sportsko-rekreativnim aktivnostima u proseku oko osme godine ($AS = 7,87$) (Tabela 15). Ovaj rezultat je u skladu sa dosadašnjim istraživanjima, koja su pokazala da najveći procenat dece u Srbiji počinju da se bave sportom između šeste i desete godine (Bačanac & Radovanović, 2005). Možemo da kažemo da je ovo izuzetno ohrabrujući rezultat s obzirom da preporuka i jeste da se sa strukturiranim aktivnostima koje bi bile fokusirane na zabavu počne između šeste i devete godine, a do šeste godine da se deca uključuju u nestrukturiranu igru sa različitim pokretima koja podstiče razvoj celog tela (Canadian Sport for Life – A Sport Parent's Guide, 2007).

U pogledu pitanja koje se odnosi na razlog nebavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima, najčešće biran razlog je nedostatak slobodnog vremena (24 studenata je odabralo ovaj odgovor tj. 8%), pa potom u manjoj meri je zastupljen nedostatak interesovanja (5 studenata tj. 1,7%) i ostale razloge, kao što su nedostatak sposobnosti, nedostatak društva i zdravstveni i fizički problem je birao po jedan student (ukupno je njih 32 dalo odgovor na ovo pitanje). Važno je napomenuti da niko nije zaokružio odgovor koji se odnosi na nedostatak infrastrukture tj. nedostatak opreme ili prostora za bavljenje sportom i fizičkim aktivnostima. Možemo zaključiti da ispitanici imaju neophodne uslove za sportsko-rekreativne aktivnosti, ali da najviše usled nedostatka vremena ih ne upražnjavaju.

Samoefikasnost je ispitana četvorostepenom Skalom generalizovane samoefikasnosti (The general Self-Efficacy Scale, GSE) (Schwarzer & Jerusalem, 1995), od 10 ajtema Likertovog tipa i zasnovana je na subjektivnom doživljaju sopstvenih mogućnosti i uverenja u izvršavanje nekog zadatka. Ova skala pokazuje karakteristike normalne distribucije, te transformacija nije potrebna. Kako skala sadrži četvorostepene ajteme, minimalni teorijski skor koji neko može da ostvari je 10, a maksimalni 40, dok je ostvareni minimalni empirijski skor 18, a maksimalni 40 (Tabela 15). Prosečna vrednost na ovoj skali ukazuje da su skorovi studenata generalno iznad prosečni ($AS = 32,14$) (Tabela 15) tj. većina studenata procenjuje da su samoefikasni (Tabela 15). Ovde je važno napomenuti da je kao jedan od ometajućih faktora prilikom davanja odgovora na ovo pitanje, mogućnost postojanja socijalno poželjnih odgovora.

Iako je upitnik bio anoniman, ispitanici su popunjavali podatke o pripadnosti fakultetu, godini studija, polu, pa ovu mogućnost svakako treba uzeti kao mogući faktor.

Sledeća varijabla u okviru nezavisnih varijabli odgovora, bila je motivacija za bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima. Motivacija predstavlja dinamičku snagu ličnosti. Ona pokreće organizam na određenu aktivnost i reguliše vreme trajanja i intenzitet te aktivnosti. Utvrđivanje motivacije za bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima je od velikog značaja kako bi se motivisali oni koji se ne bave i zadržali u aktivnostima oni koji se bave. Motivacija za bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima u našem istraživanju je procenjivana na osnovu pet četvorostepenih skala. Primenjen je modifikovan Campbell-ov upitnik motivacije za fizičku aktivnost (Campbell et al., 1992), sužen na 5 motiva koji se odnose na različite razloge za bavljenje ovim sportsko-rekreativnim aktivnostima – održavanje ili poboljšanje zdravlja; zabava, razonoda, druženje; dobar izgled ili smanjenje telesne težine; opuštanje zaboravljanje na svakodnevne brige i osećaj raspoloženja i živahnosti. Na osnovu odgovora, može se primetiti da su svi ponuđeni odgovori procenjeni kao iznadprosečni, imajući u vidu da je teorijski prosek na ajtemima 2,50 (Tabela 15). O tome govori i veća učestalost biranja odgovora “veoma mi je važno” koja se kreće od 51% za motiv – zabava, razonoda i druženje, do 79,9% za motiv – održavanje ili poboljšanje zdravlja. Distribucije odgovora za pitanja o motivaciji za bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima nisu normalne, imajući u vidu vrednosti skjunisa i kurtozisa. S obzirom na ograničeni raspon skorova na ovim ajtemima (od 1 do 4), skorovi nisu vinzorizovani, već su normalizovani preko Takijeve formule, kako bi mogle da se sprovedu parametrijske analize. Nakon normalizacije, skjunisi i kurtozisi za stavke koje se odnose na zabavu, razonodu i druženje kao i na dobar izgled ili smanjenje telesne težine su u granici +/-1, dok su skjunis i kurtozis preostale tri varijable u granici do +/-2, što se smatra prihvatljivim prema blažem kriterijumu tolerancije za normalnu distribuciju.

Tabela 15 Deskriptivni podaci za varijable odgovora: samoefikasnost, motivacija za bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima i bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu

Varijable odgovora	Min.	Maks.	AS	SD	Skjunis	Kurtozis
motivacija - zdravlje	1	4	3,77	0,51	-2,62	8,49
motivacija - zabava	1	4	3,34	0,82	-1,20	0,90
motivacija - izgled	1	4	3,42	0,74	-1,22	1,15
motivacija - opuštanje	1	4	3,59	0,67	-1,76	3,11
motivacija - raspoloženje	1	4	3,66	0,63	-2,07	4,53
samoefikasnost	18	40	32,14	4,58	-0,76	1,09
početak bavljenja sport.-rekre. aktivnostima (u godinama)	2	16	7,87	2,37	0,54	0,13
učestalost bavljenja sport.-rekre. aktivnostima u detinjstvu	1	4	3,38	0,61	-0,54	-0,09
zadovoljstvo bavljenjem sport.-rekre. aktivnosti u detinjstvu	2	4	3,83	0,41	-2,41	5,29

SE – standardna greška

Da bi se preciznije ispitaio dominantni razlog za bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima, primenjena je analiza varijanse za ponovljena merenja. Ovom analizom nije dobijen značajan efekat motivacije za bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima ($F(4,289) = 0,06$, $p = ,994$), odnosno ispitanici procenjuju sve motive kao podjednako i visoko važne za bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima. U dosadašnjim istraživanjima sa odraslim ispitanicima različiti motivi su se pokazali kao primarni u strukturi za bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima. U Američkim istraživanjima se ponavlja motiv uživanja kao primarni (Allender, et al., 2006; Kilpatrick, et al., 2005), što ukazuje na razvijenu kulturu bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima kod odraslih, jer kada postoji uživanje u ovim aktivnostima, ono je uslovljeno intrinzičkom motivacijom i osigurava redovno upražnjavanje ovih aktivnosti. Ovo još jednom ukazuje na značaj pozitivnog iskustva, pogotovo u nastavi fizičkog vaspitanja u školama, jer se pokazalo da učenici koji su zadovoljni časovima fizičkog vaspitanja su i fizički aktivniji u vannastavnim fizičkim aktivnostima, kao i da ostaju aktivniji ceo život (Hardman, 2007).

U cilju ispitivanja efekata nezavisnih varijabli odgovora, i ovde su prediktori definisani u skladu sa njihovim nivoom merenja kao kategorijalni (tj. faktori) ili kao kontinuirani prediktori (tj. kovarijable ili kovarijati). Bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu je postavljeno kao kategorijalni prediktor, a svi ostali prediktori iz ovog domena su postavljani kao kontinuirani (samoefikasnost, motivacija za bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima, početak bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu, učestalost bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu, zadovoljstvo bavljenjem sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu). Rezultati multivarijantne analize kovarijanse pokazuju da postoji značajan, i to velikog intenziteta, samo multivarijantni efekat učestalosti bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu ($p = ,000$; $\eta_p^2 = ,154$), dok prediktori bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu ($p = 1,000$; $\eta_p^2 = ,000$), motivacija – zdravlje ($p = ,225$; $\eta_p^2 = ,041$), motivacija – zabava ($p = ,986$; $\eta_p^2 = ,003$), motivacija – izgled ($p = ,094$; $\eta_p^2 = ,057$), motivacija – opuštanje ($p = ,707$; $\eta_p^2 = ,016$), motivacija – raspoloženje ($p = ,591$; $\eta_p^2 = ,021$), početak bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu ($p = ,437$; $\eta_p^2 = ,028$), zadovoljstvo bavljenjem sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu ($p = ,201$; $\eta_p^2 = ,044$) i samoefikasnost ($p = ,075$; $\eta_p^2 = ,062$) nisu ostvarili značajan efekat (Tabela 16).

Tabela 16 - Multivarijantni efekti varijabli odgovora na sportsko-rekreativna interesovanja

Efekat	F(4,133)	p	η_p^2
bavljenje aktivnostima u detinjstvu	0,00	1,000	,000
motivacija - zdravlje	1,44	,225	,041
motivacija - zabava	0,09	,986	,003
motivacija - izgled	2,03	,094	,057
motivacija - opuštanje	0,54	,707	,016
motivacija - raspoloženje	0,70	,591	,021
početak bavljenja sport.-rekreat. aktivnostima u detinjstvu	0,95	,437	,028
učestalost bavljenja sport.-rekreat. aktivnostima u detinjstvu	6,04	,000	,154
zadovoljstvo bavljenjem sport.-rekreat. aktivnostima u detinjstvu	1,52	,201	,044
samoefikasnost	2,18	,075	,062

Na osnovu iznetih rezultata možemo da zaključimo da se korelat učestalost bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu izdiferencirao kao determinanta sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih. Kako bi se ovaj korelat osnaživao, neophodno je da adekvatan i stručan kadar bude uključen u predškolsko i školsko fizičko vaspitanje, kako bi se vreme i intenzitet aktivnosti prilagodile uzrastu dece. Jedino obezbeđivanje potrebnog vremena u okviru institucionalizovanog fizičkog vaspitanja je siguran put ka ostvarenom minimumu fizičkog vežbanja koje preporučuju različite međunarodne organizacije. Američka Nacionalna asocijacija za sport i fizičko vaspitanje (National Association for Sport and Physical Education, 2009), navodi da je za mlađe razrede preporučeno 150 minuta nedeljno, a za starije razrede u osnovnoj školi preporučeno je 225 minuta nedeljno, dok Evropsko udruženje za fizičko vaspitanje (European Physical Education Association, EPEA) za mlađe razrede preporučuje svakodnevno fizičko vaspitanje, a za starije razrede 180 minuta nedeljno. Ove preporuke nisu u skladu sa onim što se održava u našim školama. U Evropskoj uniji, fizičko vaspitanje je i u osnovnim i srednjim školama u proseku zastupljeno oko 100 minuta (Đorđić, 2014), dok kod nas iznosi 90 minuta nedeljno. Aktuelno stanje, ukazuje na potrebu rekonstrukcije fizičkog vaspitanja u školama, koje bi pored adekvatne učestalosti i intenziteta, trebalo da obezbedi skladan psihofizički razvoj, kao i razvijenu svest o koristi od bavljenja fizičkom aktivnošću. Zanimljivo je takođe da varijabla samoeфикаsnost nije ostvarila efekat na sportsko-rekreativna interesovanja odraslih, iako su dosadašnja istraživanja pokazala da je percipirana samoeфикаsnost jedan od ključnih pokretača i razlog zadržavanja učešća u fizičkim aktivnostima (Weiss, Wiese, & Klint, 1989; Feltz & Riessinger, 1990; McAuley, 1992, 1993; Shaw, Dzewaltowski & McElroy, 1992; Dzewaltowski, Noble, & Shaw, 1990; Weinberg, Grove, & Jackson, 1992). Međutim ukupni iznadprosečni rezultat samoeфикаsnosti kod naših ispitanika je potencijalni razlog neostvarene značajnosti.

Sa ciljem potpunije analize korelata koji je ostvario efekat, testiran je univarijantni efekat učestalosti bavljenja aktivnostima u detinjstvu na sportsko-rekreativna interesovanja. Testiranjem univarijantnih efekata dobijeno je da značajna povezanost između učestalosti bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu postoji samo sa praćenjem i informisanjem u oblasti sporta ($p = ,003$; $\eta_p^2 = ,063$), kao i sa intenzivnom fizičkom aktivnošću ($p = ,000$; $\eta_p^2 = ,093$), u očekivanom pozitivnom smeru (Tabela 17). Pri tom, oba efekta su umerenog intenziteta.

Tabela 17 - Univarijantni efekat učestalosti bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu na sportsko-rekreativna interesovanja

Efekat	Kriterijum	r	F(4,139)	p	η_p^2
učestalost	informisanost i	,35**	9,10	,003	,063
bavljenja sport.-	praćenje				
rekreat.	šetnja	-,12*	0,79	,377	,006
aktivnostima u	umerena aktivnost	,17*	1,07	,303	,008
detinjstvu	intenzivna aktivnost	,32**	13,90	,000	,093

*p < ,05, **p < ,01

Možemo da zaključimo da varijabla koja je ostvarila značajan multivarijantni efekat na sportsko-rekreativna interesovanja, učestalost bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu, je u značajnoj povezanosti sa praćenjem i informisanjem u oblasti sporta, kao i sa intenzivnom fizičkom aktivnošću, kao što se pokazalo i kod organizmičkih varijabli (procena psihofizičkog stanja i pol) i stimulus varijabli (vrsta fakulteta), koje su ostvarile značajan multivarijantni efekat na sportsko-rekreativna interesovanja, a u isto vreme i univarijantni efekat, odnosno značajnu povezanost sa praćenjem i informisanjem u oblasti sporta, kao i sa intenzivnom fizičkom aktivnošću.

Dodatno, u okviru ovog istraživačkog zadatka, ispitana je povezanost zadovoljstva bavljenjem sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu sa motivacijom za bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima u odraslom dobu. Varijabla zadovoljstva bavljenjem sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu je posebno izdvojena, jer je od velikog značaja iz više razloga. Dete treba da se raduje i uživa u ovim aktivnostima, da razvije odgovarajući stav prema sportsko-rekreativnim aktivnostima, da se oseti ispunjeno i da mu se obezbedi uspeh u aktivnosti koju izvodi, kako bi uslov zadovoljstva bio ispunjen. Kada je uslov zadovoljstva bavljenjem sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu ostvaren, osoba razvija unutrašnju motivaciju za upražnjavanje ovih aktivnosti i sa pozitivnim iskustvom ostvaruje potencijal da bude aktivna ceo život. Analiza rezultata našeg istraživanja pokazuje da je korelacija između zadovoljstva bavljenjem sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu značajna sa bavljenjem

sportsko-rekreativnim aktivnostima u odraslom dobu koje je motivisano zabavom ($p = ,31$), opuštanjem ($p = ,25$) i osećajem raspoloženja ($p = ,23$) (Tabela 18).

Tabela 18 - Korelacije zadovoljstva bavljenjem sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu i aktuelnom motivacijom za bavljenjem sportsko-rekreativnim aktivnostima

	Aktuelna motivacija za bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima				
	zdravlje	zabava	izgled	opuštanje	raspoloženje
Zadovoljstvo bavljenjem sport.- rekreat. aktivnostima u detinjstvu	,05	,31**	,07	,25**	,23**

** $p < ,01$

Analizom dobijenih i prikazanih rezultata, možemo da zaključimo da deca koja su u detinjstvu imala pozitivno iskustvo prilikom bavljenja fizičkim aktivnostima, u odraslom dobu ih na bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima pokreću zabava, opuštanje i dobro raspoloženje. U tom smislu, ključni momenat za stvaranje pozitivnih, unutrašnjih motiva za bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima u odraslom dobu je upravo detinjstvo. Podržavajući i pozitivni roditelji, koji sport vide kao vaspitno-obrazovni medij, su na pravom putu da zajedno sa nastavnicima fizičkog vaspitanja u školama i trenerima na vannastavnim aktivnostima usmere decu na pravi put celoživotnog bavljenja sportom i rekreacijom. Takođe od izuzetnog je značaja da se roditelji uključuju u sportsko-rekreativne aktivnosti, jer istraživanja govore da deca čiji roditelji su fizički aktivni se češće odlučuju za sportsko-rekreativne aktivnosti od dece čiji roditelji ne upražnjavaju sport i rekreaciju (Moore et al., 1991). Ovde do izražaja dolazi učenje po modelu, gde će deca iz primera svojih roditelja, nastavnika, trenera, sportskih idola i vršnjaka usvajati poželjna ponašanja. Pri tom, ponašanje treba da prati pohvala, nagrada i konstruktivni saveti o usavršavanju, kao i emocionalna podrška prilikom neuspeha. Ukoliko se navedeni uslovi ispune, zadovoljno dete će zadržati, učvrstiti i ustaliti svoje interesovanje.

Na osnovu dobijenih podataka, iznetih razmatranja i urađenih analiza, možemo da zaključimo da hipoteza koja je glasila “pretpostavljamo da od ispitanih varijabli odgovora postoji pozitivna povezanost između varijabli bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu i samoefikasnosti sa sportsko-rekreativnim interesovanjima odraslih” nije potvrđena. Efekat na

sportsko-rekreativna interesovanja jedino je ostvarila nezavisan varijabla odgovora, učestalost bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu.

5.4. Znanja o fizičkim aktivnostima kao determinantna sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih

Četvrti istraživački zadatak imao je za cilj da utvrdi da li znanja o adekvatnosti intenziteta sportsko-rekreativnih aktivnosti, uticaju koji fizičke aktivnosti imaju na zdravlje, kao i važnosti i značaju uravnotežene ishrane diferenciraju ispitanike u odnosu na njihova sportsko-rekreativna interesovanja. Na osnovu analize glavnih komponenti nad pitanjima koja se odnose na znanja, ekstrahovane su dve komponente koje su razmatrane u kontekstu znanja.

- 1) Znanja o značaju sportsko-rekreativnih aktivnosti. Ova vrsta znanja odnosi se na isticanje pozitivnog uticaja sportsko-rekreativnih aktivnosti na zdravlje i kognitivne funkcije čoveka, kao i na veštinu prilagođavanja intenziteta i trajanja fizičkih aktivnosti prilikom vežbanja.
- 2) Znanja o adekvatnosti treninga i ishrane. Ova vrsta znanja se odnosi na znanje o razlici između aerobnih i anaerobnih opterećenja, znanje o tome šta je pliometrijski trening i trening agilnosti, znanje o bazalnom metabolizmu, kao i primerenost odgovarajućih vežbi za različite potencijale onih koji se bave fizičkim aktivnostima.

U cilju prikupljanja relevantnih podataka, za prvu komponentu znanja o značaju sportsko-rekreativnih aktivnosti, konstruisana su dva pitanja četvorostepene skale procene Likertovog tipa. Teorijska aritmetička sredina je 7,50, a teorijski maksimum koji je moguć na ovoj varijabli je i empirijski ostvareni maksimum (12) (Tabela 19). Ostvarena empirijska aritmetička sredina za znanja o značaju sportsko-rekreativnih aktivnosti je (AS = 10,97) (Tabela 19), što znači da je ostvaren iznad prosečni skor za ovu varijablu. S obzirom na to da za znanja o značaju sportsko-rekreativnih aktivnosti vrednost skjunisa i kurtozisa su iznad preporučene za normalnu distribuciju, ova varijabla je normalizovana Takijevom formulom. Nakon normalizacije, skjunis i kurtozis ne prelaze +/-1.

Na drugoj komponenti teorijske varijable, znanja o adekvatnosti treninga i ishrane, studenti takođe u većini slučajeva ostvaruju iznad prosečne skorove (AS = 14,34) (Tabela 19).

Teorijska aritmetička sredina je 12,50 (Tabela 19). Ostvaren empirijski maksimum je isti kao i teorijski maksimum i iznosi 20.

Tabela 19 - Deskriptivni podaci za teorijske varijable

Teorijske varijable	Min.	Maks.	AS	SD	Skjunis	Kurtozis
znanja o značaju sportsko-rekreativnih aktivnosti	3	12	10,97	1,66	-2,64	8,23
znanja o adekvatnosti treninga i ishrane	5	20	14,34	3,43	-0,72	0,45

SE – standardna greška

Ovi rezultati govore da ispitanici imaju razvijenu svest o značaju i dobiti fizičkog vežbanja, kao i da poseduju znanja o adekvatnosti treninga i uravnotežene ishrane, što bi trebalo da predstavlja jedan od uslova za redovno učešće u sportsko-rekreativnim aktivnostima odraslih.

Do sada su pri ispitivanju nezavisnih organizmičkih varijabli, stimulus varijabli i varijabli odgovora prediktori definisani u skladu sa njihovim nivoom merenja kao kategorijalni (tj. faktori) ili kao kontinuirani prediktori (tj. kovarijable ili kovarijati). U cilju ispitivanja efekata teorijskih varijabli, postoje samo kontinuirani prediktori koji se odnose na znanja o značaju sportsko-rekreativnih aktivnosti, i na znanja o adekvatnosti treninga i ishrane. Rezultati multivarijantne analize kovarijanse pokazuju da nema značajnih efekata teorijskih varijabli na sportsko-rekreativna interesovanja i aktivnosti (Tabela 20).

Tabela 20 - Multivarijantni efekti teorijskih varijabli na sportsko-rekreativna interesovanja

Efekat	F(4,163)	p	η_p^2
znanja o značaju sportsko-rekreativnih aktivnosti	0,69	,603	,017
znanja o adekvatnosti treninga i ishrane	0,92	,453	,022

Korelacija između ove dve ispitivane vrste znanja (znanja o značaju sportsko-rekreativnih aktivnosti i znanja o adekvatnosti treninga i ishrane) je niska i iznosi $r = .28$, $p < .001$. S obzirom na to da je pitanju niska korelacija, može se pretpostaviti da su ove dve vrste znanja distinktivni konstrukti.

Ovde možemo da zaključimo da iako su pokazali iznad prosečno znanje o značaju sportsko-rekreativnih aktivnosti i adekvatnosti uravnotežene ishrane i treniga, to ne predstavlja

determinantu njihovih sportsko-rekreativnih interesovanja. Ovi rezultati se mogu povezati sa sličnim istraživanjem (Nikolić & Pahić, 2011), čiji rezultati pokazuju da stavovi i mišljenje studenata o sportsko-rekreativnim aktivnostima iako procenjeni kao visoko važni, nisu pouzdani prediktori njihovog ponašanja. To znači da iako ispitanici imaju adekvatan nivo znanja o značaju i koristi o sportsko-rekreativnim aktivnostima, ne znači nužno da će se njima i baviti. S obzirom na iznete rezultate o svesnosti značaja i dobrobiti koje sportsko-rekreativne aktivnosti imaju za psihofizičko zdravlje, period studiranja, kao period kristalizacije interesovanja (Pantić, 1980), bi trebao da obezbedi obavezno bavljenje različitim vrstama fizičkih aktivnosti, kako bi pod uticajem stabilizacije u razvoju, ova vrsta interesovanja ostala zadržana.

Prikupljeni podaci i analiza odgovora ispitanika u okviru ovog istraživačkog zadatka ukazuje da početna hipoteza koja je glasila “pretpostavljamo da znanja o fizičkim aktivnostima u današnje vreme utiču na interesovanja kod sportsko-rekreativnih aktivnosti” nije potvrđena.

5.5. Prediktori sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih

Kako bi ispunili cilj istraživanja, koji je bio da se ispita uticaj pojedinih činilaca na sportsko-rekreativna interesovanja odraslih, u realizaciji petog istraživačkog zadatka fokus je bio na utvrđivanju determinante koja se pokazala kao dominantna za sportsko-rekreativna interesovanja odraslih.

S obzirom na to da su iz svake grupe nezavisnih varijabli izdvojene one koje ostvaruju značajne efekte, u finalni model su samo te varijable uvrštene. Iz domena ograničivanih varijabli su to pol i procena psihofizičkog stanja, iz domena stimulus varijabli je to vrsta fakulteta, i iz domena varijabli odgovora je to učestalost bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu. Ni jedna varijabla iz domena teorijskih varijabli nije se izdvojila kao značajna u predikciji sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih. U cilju testiranja finalnog modela, primenjena je, takođe, multivarijantna analiza kovarijanse u kojoj su pol i vrsta fakulteta uvedeni kao kategorijalni prediktori, a procena psihofizičkog stanja i učestalost bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu – kao kontinuirani prediktori.

Rezultati pokazuju da značajne multivarijantne efekte ostvaruju pol ($p = ,000$; $\eta_p^2 = ,140$) i procena psihofizičkog stanja ($p = ,001$; $\eta_p^2 = ,111$), dok učestalost bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu ostvaruje marginalno značajan efekat ($p = ,054$;

$\eta_p^2 = ,059$). Vrsta fakulteta u finalnom modelu ne ostvaruje značajan efekat ($p = ,091$; $\eta_p^2 = ,038$) (Tabela 21).

Možemo zaključiti da su organizmičke varijable, i to one koje se odnose na pol i procenu psihofizičkog stanja, kao i nezavisna varijabla odgovora, učestalost bavljenja fizičkim aktivnostima u detinjstvu, dominantni prediktori sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih. Pri tom, pol ostvaruje veliki efekat, procena psihofizičkog stanja ostvaruje efekat koji je na granici između umerenog i velikog, i učestalost bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu ostvaruje efekat koji je na granici između malog i umerenog.

Tabela 21 - Multivarijantni efekti varijabli na sportsko-rekreativna interesovanja

Efekat	F	df1	df2	p	η_p^2
pol	6,16	4	152	,000	,140
vrsta fakulteta	1,51	16	465	,091	,038
procena psihofizičkog stanja	4,73	4	152	,001	,111
učestalost bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu	2,39	4	152	,054	,059

Kao što smo već napomenuli, pol kao dominantni prediktor sportsko-rekreativnih interesovanja se pokazao u brojnim istraživanjima (Rhodes et al., 1999; Trost et al., 2002; Nikolić & Pahić, 2011). Ovaj rezultat je takođe očekivan, s obzirom da i u drugim sferama interesovanja je evidentna razlika po polu (Đermanov, 2005; Evans et al., 2002; Lippa, 2010). Međutim, kultura, društvo, mediji, kao i interakcija pojedinca sa sadržajem interesovanja bi mogla da determiniše određeno interesovanje. Ovaj rezultat ukazuje na važnost uključivanja devojčica već od najranijeg uzrasta u različite vrste fizičkih aktivnosti, ali od još većeg značaja je njihovo zadržavanje u ovim aktivnostima u periodu adolescencije, jer istraživanja pokazuju da je kod učenica znatno drastičnije opadanje u prisustvu časovima fizičkog vaspitanja u školama u odnosu na dečake (National Center for Health Statistics, 2001) a taj trend se onda očigledno nastavlja i u starijem uzrastu.

Procena psihofizičkog stanja kao prediktor sportsko-rekreativnih interesovanja nam ukazuje na to da oni koji se redovno i intenzivno bave sportom i rekreacijom svoje psihofizičko stanje ocenjuju kao bolje. Ova činjenica je od suštinskog značaja za promociju zdravog načina

života i celoživotne uključenosti u sportsko-rekreativne aktivnosti, čiji cilj prevashodno i jeste osećaj ispunjenosti, zadovoljstva i uspešnosti.

Učestalost bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu je varijabla koja je ostvarila efekat na granici između malog i umerenog, ali samim tim je prediktor koji predstavlja pokazatelj značaja redovnog vežbanja u detinjstvu, koje je uslov za sportsko-rekreativna interesovanja u odraslom dobu. Ovaj korelat bi svakako trebalo osnaživati i jačati, kroz vaspitno-obrazovne uticaje u porodici, školi, kao i programima uključivanja sve dece u sport. Mogući put ka obezbeđivanju učestalosti bavljenja fizičkim aktivnostima u detinjstvu je i obezbeđivanje svakodnevnog obaveznog školskog fizičkog vaspitanja, koje bi bilo u cilju promocije zdravog načina života i usklađeno sa individualnim i uzrasnim karakteristikama učenika.

Sa ciljem potpunije analize korelata koji su ostvarili značajan efekat u finalnom modelu, testiran je univarijantni efekat pola, procene psihofizičkog stanja i učestalost bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu na sportsko-rekreativna interesovanja odraslih. Pogledom na univarijantne efekte (Tabela 22) može se videti da pol ostvaruje efekat na praćenje i informisanost u oblasti sporta u pomenutom smeru ($p = ,000$; $\eta_p^2 = ,134$), u kojem muškarci pokazuju veća interesovanja u odnosu na žene. S druge strane, procena psihofizičkog stanja ($p = ,001$; $\eta_p^2 = ,073$) i učestalost bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu ($p = ,021$; $\eta_p^2 = ,034$) ostvaruju efekat na bavljenje intenzivnom aktivnošću (Tabela 22).

Tabela 22 - Univarijantni efekti varijabli na sportsko-rekreativna interesovanja

Efekat	Kriterijum	F(1,155)	p	η_p^2
pol	informisanost i praćenje	23,95	,000	,134
	šetnja	1,23	,269	,008
	umerena aktivnost	0,36	,550	,002
	intenzivna aktivnost	0,07	,788	,000
	procena psihofizičkog stanja	informisanost i praćenje	2,61	,108
učestalost bavljenja fizičkom aktivnošću u detinjstvu	šetnja	0,87	,351	,006
	umerena aktivnost	0,36	,551	,002
	intenzivna aktivnost	12,25	,001	,073
	informisanost i praćenje	0,61	,435	,004
	šetnja	1,82	,179	,012
	umerena aktivnost	0,62	,432	,004
	intenzivna aktivnost	5,44	,021	,034

Oni koji procenjuju svoje psihofizičko stanje kao bolje i koji su se češće bavili sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu, više se bave intenzivnim fizičkim aktivnostima u odraslom dobu. Dakle, praćenje i informisanost u oblasti sporta su više povezana sa polom, a nivo aktivnosti sa psihofizičkim stanjem i navikama vežbanja stečenim u detinjstvu.

S obzirom na to da postoje polne razlike u vrsti fakulteta, ispitana je i njihova interakcija na sportsko-rekreativna interesovanja, međutim, ova interakcija nije bila značajna ($F(16, 452,79) = 0,99$, $p = ,467$). Dakle, ostvareni efekat pola nije pod uticajem vrste fakulteta. Takođe, s obzirom na to da starost ostvaruje značajnu povezanost sa vrstom fakulteta, analiza je ponovljena uz statističku kontrolu starosti. Rezultati se nisu promenili uvođenjem kontrole starosti, tj. dobijeni efekti su potvrđeni.

Na temelju dobijenih rezultata, kao i njihovom analizom, možemo da zaključimo da hipoteza koja je glasila “pretpostavljamo da nezavisna varijabla (bavljenje fizičkim aktivnostima

u detinjstvu i samoeфикаsnот ispitanika) predstvalja korelat sa najvećim uticajem na sportsko-rekreativna interesovanja odraslih” nije potvrđena.

5.6. Korelacija informisanosti i praćenja sporta i nivoa fizičkih aktivnosti kod odraslih

U okviru šestog istraživačkog zadatka, namera je bila da se utvrdi korelacija između informisanosti u oblasti sporta i praćenju sportskih događaja i nivoa fizičkih aktivnosti kod odraslih.

U cilju prikupljanja relevantnih podataka o informisanosti i praćenju u oblasti sporta konstruisana je sedmostepena skala procene kojom se kroz tri pitanja ispituje učestalost praćenja sportskih događaja i informisanja o sportu. Nivo fizičkih aktivnosti je ispitivan standardizovanim IPAQ (International Physical Activity Questionnaire) upitnikom koji meri učestalost, trajanje i intenzitet fizičkih aktivnosti kroz četiri domena čovekovog života (posao, putovanje s mesta na mesto, kućni poslovi, fizičke aktivnosti u slobodnom vremenu).

U tabeli 23, prikazani su rezultati deskriptivne statističke analize koja se odnosila na informisanost u oblasti sporta i praćenje sportskih događaja i nivo fizičkih aktivnosti ispitanika. Informisanost u oblasti sporta i praćenje sportskih događaja obuhvata sumu skorova na tri sedmostepena ajtema (učestalost gledanja sportskih dešavanja putem televizije ili interneta, putem ostalih sredstava javnog informisanja kao što su štampa i radio, i učestalost gledanja sportskih dešavanja uživo). Prema tome, teorijski minimum je 3, a maksimum koji neko može da ostvari na skali informisanosti i praćenja sporta je 21, što predstavlja i ostvareni empirijski maksimum (Tabela 22). Teorijski prosek na praćenju i informisanosti u oblasti sporta je 12, što je vrlo blisko ostvarenom empirijskom proseku ($AS = 12,93$) (Tabela 23). Pokazatelji oblika distribucije (skjunis i kurtosis) su u granicama preporučenog za normalnu distribuciju (prema strožem kriterijumu ± 1 , a prema blažem ± 2), te nije bilo potrebno vršiti nikakvu transformaciju. Možemo da zaključimo da odrasli ispitanici umereno prate sport i informišu se o njemu.

Cilj merenja nivoa fizičkih aktivnosti u našem radu je uvid u stanje aktivnosti studentske populacije, zatim njena povezanost i učešće u sportsko-rekreativnim interesovanjima, kao i nastanak potencijalnih interventnih programa. Mere fizičkih aktivnosti (šetnja, umerena i intenzivna aktivnost) su izračunate u MET (Metabolic Equivalent Task) jedinicima. Ukupni

nedeljni nivo fizičkih aktivnosti dobijen je pojedinačnim sabiranjem za svaku stavku. Za izračunavanje nivoa fizičkih aktivnosti, korišćeni su sledeći koeficijenti, koji su u skladu sa zvaničnim IPAQ smernicama (Ainshwort et al., 2011):

- intenzivna fizička aktivnost = 8,0 MET-a
- umerena fizička aktivnost = 4,0 MET-a
- šetnja = 3,3 MET-a.

Ovi koeficijenti predstavljaju teorijske minimume, koji su ostvareni i empirijski (Tabela 23). Ostvareni empirijski maksimum za šetnju je 5544 MET-a, za umerenu aktivnost 4800 MET-a i za intenzivnu aktivnost je 6720 MET-a (Tabela 23). Empirijski skor za ukupnu fizičku aktivnost minimum je 0 MET-a, a maksimum 12852 MET-a (Tabela 23). Prema Swartz-u (Swartz et al., 2000), niska fizička aktivnost je ≤ 574 , umerena fizička aktivnost je ≤ 4945 MET-a; a intenzivna fizička aktivnost > 4945 MET-a. U skladu sa ovim, na našem uzorku bi se ukupna fizička aktivnost okarakterisala kao umerena (AS = 3718,83) (Tabela 23).

Kao što se može videti u Tabeli 23, kurtozis odnosno spljoštenost/izduženost distribucije je preko preporučene vrednosti u slučaju umerene aktivnosti. S obzirom na to, podaci su vinzorizovani tj. dve autlajer vrednosti (4800 i 3840) na ovoj meri su zamenjene maksimalnom ostvarenom vrednošću (3600). Na taj način su svi ispitanici zadržani u analizi. Nakon vinzorizacije, skjunis za umerenu aktivnost iznosi 1,06, a kurtozis 0,88, što se smatra prihvatljivim za normalnu distribuciju. S obzirom na to, transformacija skorova nije potrebna.

Tabela 23 - Deskriptivni podaci za sportsko-rekreativna interesovanja

Sportsko-rekreativna interesovanja	N	Min.	Maks.	AS	SD	Skjunis	Kurtozis
informisanost i praćenje	300	3,00	21	12,93	4,62	0,02	-0,77
šetnja (MET)	292	3,30	5544	1777,33	1459,90	0,78	-0,16
umerena aktivnost (MET)	210	4,00	4800	921,31	838,03	1,30	2,33
intenzivna aktivnost (MET)	201	8,00	6720	2001,15	1548,85	1,01	0,81
ukupni skor za aktivnost (MET)	300	0,00	12852	3718,83	2705,23	0,70	0,15

SE – standardna greška

Kao što možemo primetiti u Tabeli 23 najviše ispitanika (N = 292) upražnjava šetnju, dok 210 (N = 210) studenata se bavi umerenim fizičkim aktivnostima. Ovo su ohrabrujući rezultati, s

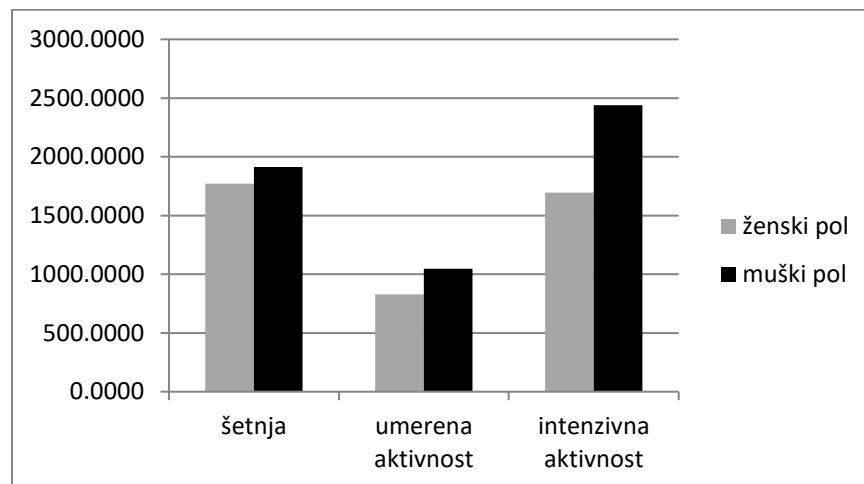
obzirom da sedentarne aktivnosti prevladavaju u novije vreme. Međutim ovde svakako u obzir treba uzeti socijalno poželjne odgovore, koji se mogu povezati i sa iznad prosečnim znanjem ispitanika o važnosti fizičkog vežbanja koje je dobijeno u istraživanju.

Kako bi uvideli razlike po polu u odnosu na tri dimenzije fizičkih aktivnosti primenjen je postupak multivarijantne analize varijanse. Pol je bila grupišuća varijabla, a tri dimenzije fizičkih aktivnosti kriterijumi. Dobijen je značajan multivarijantni efekat pola ($F(3,165) = 3,57$, $p = ,015$). Uvidom u univarijantne efekte dobijeno je da su polne razlike značajne samo u slučaju intenzivne aktivnosti, dok nema značajnih razlika u slučaju šetnje i umerene aktivnosti ($p = ,002$) (Tabela 24).

Tabela 24 - Polne razlike u nivou fizičkih aktivnosti

Kriterijumi	F(1,167)	p
Šetnja	0,40	,528
Umerena aktivnost	2,89	,091
Intenzivna aktivnost	9,79	,002

Na osnovu aritmetičkih sredina ustanovljeno je da se muškarci više bave intenzivnom fizičkom aktivnošću, u odnosu na pripadnice ženskog pola (Grafik 3).

Grafik 4 – Intenzitet fizičke aktivnosti u odnosu na pol

Ovakvi rezultati su u skladu sa nalazima sličnih istraživanja (Miller et al., 2005). Naredna istraživanja bi trebala da budu fokusirana na potrebe i želje ženske populacije studenata o vrstama sportsko-rekreativnih aktivnosti kojima bi želele da se bave, kako bi se procenat uključenosti u intenzivne fizičke aktivnosti povećao.

Korelacije između tri dimenzije fizičkih aktivnosti (šetnje, umerene i intenzivne aktivnosti) su značajne, ali niskog intenziteta (Tabela 25). Korelacije između informisanosti u oblasti sporta i praćenja sportskih događaja i tri nivoa fizičkih aktivnosti su takođe niske, pri čemu je značajna korelacija samo između informisanosti i praćenja sporta i učestalošću bavljenja intenzivnom aktivnošću ($p = ,23$) (Tabela 25). Ukupni skor na fizičkim aktivnostima je, takođe, značajno povezan sa informisanošću i praćenjem sporta, pri čemu je korelacija niskog do umerenog intenziteta ($p = ,33$) (Tabela 25).

S obzirom na nisku povezanost informisanosti i praćenja sportskih događaja i fizičke aktivnosti ispitanika, kao i različitih aktivnosti međusobno, ove varijable se mogu uvesti kao kriterijumi u daljim analizama bez bojazni o prisustvu multikolinearnosti.

Tabela 25- Korelacije između informisanosti o sportu i praćenja sportskih događaja i nivoa fizičkih aktivnosti odraslih

	šetnja	umerena aktivnost	intenzivna aktivnost	ukupni skor na aktivnosti	informisanost i praćenje
šetnja	1	,14*	,16*	,67**	,08
umerena aktivnost		1	,25**	,54**	,12
intenzivna aktivnost			1	,76**	,23**
ukupni skor za aktivnosti				1	,33**
informisanost i praćenje					1

* $p < ,05$, ** $p < ,01$

S obzirom da se tokom istraživanja, odnosno analize rezultata pokazala stalna razlika među polovima kod sportsko-rekreativnih interesovanja, neophodno je povećanje fizičkih

aktivnosti ženske populacije, osnaživanje korelata koji su dobijeni kao determinante sportsko-rekreativnih interesovanja, kao i rad na onim koji se nisu pokazali kao prediktori ponašanja kod naših ispitanika. U periodu studiranja je moguće podsticanje studentkinja na fizičko vežbanje, odnosno neophodno je pre svega strategijsko jačanje univerzitetskog fizičkog vaspitanja i sporta.

Na osnovu dobijenih i analiziranih podataka i rezultata istraživanja, možemo da zaključimo da hipoteza “pretpostavljamo da kod odraslih postoji pozitivna povezanost između informisanosti o sportu i praćenja sporta sa njihovim fizičkim aktivnostima” je potvrđena jer se značajna povezanost visokog intenziteta pokazala sa intenzivnom fizičkom aktivnošću, a povezanost niskog do umerenog intenziteta sa ukupnim skorom za fizičku aktivnost kod odraslih.

5.7. Uloga nastavnika fizičkog vaspitanja za početak bavljenja sportom

Uticao nastavnika fizičkog vaspitanja na početak bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima je detaljnije ispitan preko jednoajtemske četvorostepene mere za procenu stava o nastavnikovom uticaju. Teorijski maksimum na ovom ajtemu je ostvaren i empirijski (4) (Tabela 26). Generalno, studenti izveštavaju u umerenom uticaju nastavnika fizičkog vaspitanja na početak bavljenja sportskim aktivnostima, pri čemu je empirijska aritmetička sredina (AS = 2,10) blago ispod teorijske (2,50) (Tabela 25). Odgovori studenata su relativno ujednačeni za ponuđene odgovore “uopšte se ne slažem” (32,7%), “uglavnom se ne slažem” (23%) i “uglavnom se slažem” (25,7%), dok je samo 8% njih zaokružilo odgovor “u potpunosti se slažem”. Skjunis i kurtozis ove mere su u granicama preporučenog, pa nije potrebno vršiti transformaciju skorova.

Tabela 26– Deskriptivni pokazatelji za procenu uticaja nastavnika fizičkog vaspitanja za početak bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima

Uticaj nastavnika fizičkog vaspitanja	Min.	Maks.	AS	SD	Skjunis	Kurtozis
	1	4	2,10	1,00	0,34	-1,11

SE – standardna greška

S obzirom na to da je u ovom radu između ostalog fokus i na pedagoškim implikacijama, ulogu nastavnika smo želeli detaljnije da ispitanimo. Kako je malo ispitanika koji su odabrali

nastavnika fizičkog vaspitanja kao važnu figuru za početak bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima, umesto ove varijable, odabrali smo procenu važnosti nastavnika fizičkog vaspitanja. Preciznije, ispitana je povezanost procene uloge nastavnika na sportsko-rekreativna interesovanja odraslih. Rezultati pokazuju da postoji značajna korelacija samo u odnosu na informisanost odraslih u oblasti sporta i praćenje sportskih događaja i to niskog intenziteta ($r = ,14$, $p = ,025$), dok povezanost sa fizičkom aktivnošću nije značajna (šetnja: $r = ,04$, $p = ,560$, umerena aktivnost: $r = ,11$, $p = ,129$, intenzivna aktivnost: $r = ,04$, $p = ,597$).

Možemo primetiti da je procenat od 8% ispitanika koji su “poptuno sigurni” da je njihov nastavnik fizičkog vaspitanja imao uticaj na početak bavljenja sportom izuzetno mali. POI teorija interesovanja, koja je i teorijsko polazište u ovom radu, a zasnovana je na interakciji individue i okruženja pretpostavlja da pojedinačna iskustva i kognitivna spoznaja individue dovodi do smislene strukture i održavanja određenog interesovanja. Ovo znači da nastavnik fizičkog vaspitanja može da ima ključnu ulogu u pokretanju i zadržavanju sportsko-rekreativnih interesovanja, kroz pozitivno iskustvo koje učenici treba da imaju na časovima, kako bi zavoleli fizičke aktivnosti. Takođe kroz edukaciju o značaju i benefitima fizičkog vežbanja deca iz škola treba da izađu svesna značaja sportsko-rekreativnih aktivnosti za zdravlje i spremna za celoživotnu fizičku aktivnost. Rezultati istraživanja pokazuju da iskustva u nastavi fizičkog vaspitanja u velikoj meri utiču na početak bavljenja sportom (Coakley & White, 1992), što je još jedan pokazatelj o značaju škole za razvoj sportsko-rekreativnih interesovanja.

Na osnovu obrađenih podataka i prikazanih zaključaka, možemo da kažemo da hipoteza konstruisana pedagoškim optimizmom “pretpostavljamo da postoji pozitivna povezanost između procene uticaja nastavnika fizičkog vaspitanja na početak bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima i trenutnih sportsko-rekreativnih interesovanja kod odraslih” nije potvrđena.

6. DISKUSIJA I PEDAGOŠKE IMPLIKACIJE

Analizom i sumiranjem rezultata istraživanja, možemo da zaključimo da se njegov praktično aplikativni značaj kreće u više pravaca:

- 1) razvoj zdravog životnog stila (“healthy lifestyle”), koji podrazumeva kontinuirano (celoživotno) bavljenje fizičkim aktivnostima;
- 2) razvoj fizičke kulture sa svim njenim komponentama;
- 3) uključivanje agensa socijalizacije u formiranje i zadržavanje sportsko-rekreativnih interesovanja;
- 4) redefinisane organizacije fizičkog vaspitanja u detinjstvu preko planova i programa u osnovnim i srednjim školama;
- 5) ponovno uvođenje fizičkog vaspitanja na fakultete.

6.1. Zdrav životni stil (“healthy lifestyle”)

UNESCO je 1999.godine uvrstio fizičko vaspitanje (physical education) i sport u Human Development Index (HDI) (UNESCO, 1999). Berger i Motl (2001), ističu da fizička aktivnost indikuje kvalitet života, tako što utiče na varijable koje deluju na nivo stresa, raspoloženje, fizičko zdravlje i celokupno zadovoljstvo životom.

Uvidom u sportsko-rekreativna interesovanja mladih odraslih, kao jednim od indikatora kvaliteta života, stekli smo sliku o našem društvu i potencijalnim mogućnostima za promene. Pantić je još 80-tih godina prošlog veka prepoznao kvalitet života kao dominantan u savremenom svetu (Pantić, 1980). U tom smislu sportsko-rekreativne aktivnosti treba da postanu element životnog stila odraslih.

Pojam životnog stila (lifestyle) je veoma zastupljen u poslednje vreme i u okviru savremene kulture ima konotaciju načina života na koji jedinka živi. Zdrav životni stil je onaj koji pomaže da se zadrži i unapredi čovekovo zdravlje i blagostanje. Različite vladine i nevladine organizacije rade na promociji zdravog životnog stila (Kindig & Stoddart, 2003), što govori o značaju i prepoznavanju važnosti ovog fenomena u današnje vreme. Zdrav životni stil je višedimenzionalni konstrukt koji se povezuje sa odgovarajućom uravnoteženom ishranom, higijenom, odsustvom loših navika i zavisnosti, pozitivnim emocijama, načinom provođenja slobodnog vremena, kao i fizičkim vežbanjem. Neki autori zdrav životni stil mladih povezuju sa

bavljenjem sportom, svakom drugom vrstom fizičke aktivnosti, kao i nastavom fizičkog vaspitanja u školama (Poulsen & Zviani, 2004).

Rezultati istraživanja (Grupa autora, 2007) pokazuju da je kod studentske populacije u Vojvodini trenutno aktuelan hedonistički životni stil, što svakako nije poželjno, a tumači se sa aspekta uticaja šireg društvenog okruženja. U tom smislu, zajedno sa rezultatima našeg istraživanja, kao pedagošku implikaciju ovog rada, možemo da izvedemo razvoj zdravog životnog stila od detinjstva do odraslog doba. Od posebnog značaja je da se sa ovim razvojem krene u najranijem detinjstvu, jer rezultati našeg istraživanja pokazuju da su učesnici sportsko-rekreativnih interesovanja najviše oni koji su se i u detinjstvu bavili sportsko-rekreativnim aktivnostima. Način života i stečene navike je mnogo lakše održavati tokom vremena, nego ih u odraslom dobu pokretati.

Balz (2000), daje socijalnopedagoške preporuke za bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima u okviru zdravog životnog stila:

- ispunjenje sadašnjosti (bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima u sadašnjosti);
- održavanje navika (redovno upražnjavanje ovih aktivnosti);
- iskušavanje različitih iskustava (isprobavanje različitih sportskih disciplina);
- prepoznavanje ambivalentnosti (imati meru, spoznati dobre i potencijalne loše strane sportsko-rekreativnih aktivnosti);
- preuzimanje odgovornosti (bavljenje ovim aktivnostima u okviru kulturnog, socijalnog i društvenog konteksta).

Možemo da zaključimo da osobe koje uspeju da svoj život učine bogatijim uz pomoć sportsko-rekreativnih aktivnosti, poseduju životno umeće uređivanja zdravog životnog stila. Ukoliko odrastao nema razvijena sportsko-rekreativna interesovanja, andragog je tu da zajedno sa odraslim implementira ovu vrstu interesovanja u životni stil. Tok andragoškog radnika na razvoju sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih trebao bi da se sastoji iz sledećih etapa (Oljača, 2013):

- 1) Održavanje postojećih ili stvaranje novih pozitivnih stavova odraslih prema sportu i sportsko-rekreativnim aktivnostima. Sagledavanje značaja bavljenja fizičkim aktivnostima za psihofizičko zdravlje;

2) Uticaj na faktore koji doprinose motivaciji po Atkinsonu – SPERT (succes, purpose, enjoyment, reinforcement, targets). Faktori koji doprinose motivaciji su: obezbeđivanje uspeha, svrha bavljenja određenom aktivnošću, uživanje, pomoć pri obavljanju ovih aktivnosti, ciljevi.

Verujemo da će vreme pokazati važnost zdravog životnog stila kod odraslih i da će on sve više biti proučavan, kako u teorijskom kontekstu, tako i sa ishodom koje ovakav način života donosi.

6.2. Fizička kultura

U današnje vreme, vladavine novih tehnologija, javlja se potreba za razvojem fizičke kulture. U širem značenju fizička kultura je shvaćena kao poseban deo ukupne kulture društva i obuhvata u sebi više oblasti kao što su: sport, rekreacija, fizičko vaspitanje (Štakić, 2006). Dok u užem određenju fizičku kulturu možemo da definišemo kao svaki vid fizičke aktivnosti, sporta, rekreacije, ili kao sporednijeg javljanja u određenim delovima društvenog života (Štakić, 2006). Funkcije fizičke kulture su u očuvanju zdravlja, fizičkog razvoja i kondicije, poboljšanju psihomotornih funkcija čoveka, kao i u promociji zdravog životnog stila (“healthy lifestyle”) i celoživotne fizičke aktivnosti (“lifelong physical activity”). Fizička kultura je skup kulturnih i materijalnih vrednosti koje se ostvaruju kroz različite oblike kretanja. U poslednje vreme, aktualizacijom zdravog životnog stila, fizička kultura, postaje način života savremenog čoveka i nezaobilazan element svakodnevnog života. Ova potreba posebno dobija na značaju kada znamo da je modernu civilizaciju zapljusnuo nov način rada, zavladao sedentarni način života, i ne samo to, nego počinje da vlada i nov način odmora i razonode, gde čovek svoje slobodno vreme provodi pasivno i zabavljajući se jednoličnim sadržajima masovnih medija, koji zaokupljaju čovekovu pažnju do granica zavisnosti.

Rezultati našeg istraživanja pružaju potporu značaju formiranja i razvoja fizičke kulture savremenog čoveka. Sportsko-rekreativne aktivnosti, kao vid fizičke kulture treba da vode biopsihosocijalnoj ravnoteži individue, kroz očuvanje zdravlja, njegovo unapređivanje, uticanje na motoričke sposobnosti i sadržajnije iskorišćavanje slobodnog vremena. One treba da su

prilagođene učesnicima, da su u skladu sa njihovim fizičkim sposobnostima, prilagođene uzrastu, zdravstvenom stanju i njihovim interesovanjima.

Fizička kultura kao društvena pojava ima neprolazne vrednosti. Ona postaje polje interesovanja teoretičara i praktičara iz brojnih oblasti: medicine, sporta, pedagogije, psihologije, ekonomije itd. Ona utiče na neke društvene pojave, a time i na sopstveni razvoj. Uslovljena je društvenim napretkom, a stepen njene razvijenosti je pokazatelj razvijenosti određenog društva. Razvoj fizičke kulture je uslovljen razvijenošću svesti o značaju i potrebi za fizičkom kulturom i kao takav, neophodno je da postane integralni deo društvenih institucija na različitim nivoima, koje mogu da imaju snažan uticaj na društvenu sredinu kroz individualnu, kao i vaspitnu i obrazovnu aktivnost.

6.3. Agensi socijalizacije

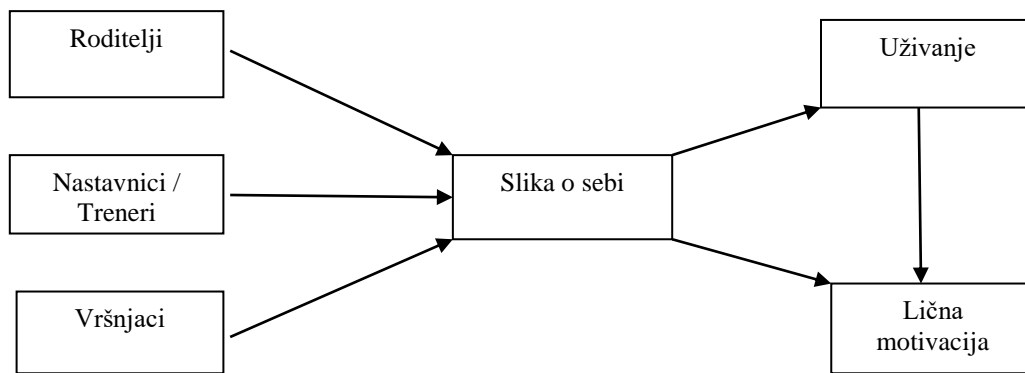
Agensi socijalizacije su veoma bitan činilac kod formiranja sportsko-rekreativnih interesovanja i njene održivosti. Oni bi mogli da budu ključan faktor u formiranju interesovanja za sportsko-rekreativne aktivnosti u periodu detinjstva jer su rezultati našeg istraživanja pokazali da je to ključna determinatna sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih.

Određen broj autora smatra da su najbitniji agensi socijalizacije pre svega porodica, pa škola, zatim različite društvene organizacije kao i sredstva masovne komunikacije (Trebješanin & Lalović, 2011; Havelka, 1995; Erikson, 1976; Pantić, 1980; Milić, 2001; Rot, 2010). U skladu sa teorijom socijalnog učenja, ljudi se uče različitim oblicima ponašanja i stiču navike, opažanjem osoba koje im predstavljaju modele (Nikolić & Pahić, 2011). Kod sportsko-rekreativnih aktivnosti, roditeljski model, kao primarni u porodici i najuticajniji u ranom detinjstvu ima značajnu ulogu u modelovanju zdravog životnog stila i očuvanju zdravlja kroz različite oblike sportsko-rekreativnih aktivnosti.

Nakon roditelja, kod dece jedan od ključnih modela je vaspitač/ica, učitelj/ica i nastavnik/ica koji bi trebali od samog početka školovanja da posvete pažnju pridavanju značaja fizičkog vaspitanja i aktivnog života sa ciljem celoživotnog bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima.

Kada govorimo o agensima socijalizacije, koji utiču na formiranje i zadržavanje sportsko-rekreativnih interesovanja, neizostavni su i vršnjaci na svim uzrastima. Pored uticaja koji roditelji imaju na decu u psihosocijalnom razvoju i uključenosti u fizičke aktivnosti, oni su jedan od faktora koji imaju najjači uticaj (Weiss, Smith, & Theeboom, 1996). Roditelji, nastavnici i treneri treba da podstiču prijateljstva među decom koja su uključena u sportsko-rekreativne aktivnosti i da pomažu deci u formiranju bliskih odnosa, gde postoji podrška, kako bi se obezbedili benefiti vršnjačkih veza i interakcije.

Znatan broj istraživanja obavljenih do sada su pokazala kako značajni drugi utiču na iskustvo koje deca imaju kod fizičkih aktivnosti (Weiss, 2000: 3), (Slika 10).

Slika 10 Uticaj značajnih odraslih i vršnjaka na sliku o sebi, uživanje i motivisanost za fizičke aktivnosti (Weiss, 2000:3)

Kao što možemo da vidimo na slici 10, značajni drugi koji mogu da utiču na dete u motivaciji za sportsko-rekreativne aktivnosti su pre svega roditelji. Brojne studije su pokazale da postoji veza između roditeljskih očekivanja, verovanja i ponašanja sa nivoom detetove kompetentnosti i uživanja kod sportsko-rekreativnih aktivnosti (Brustad, 1996). Roditelji su važni kao prenosioci vrednosnih aspekata sportsko-rekreativnih aktivnosti, ali i kao modeli ponašanja, koje deca usvajaju. Treneri i nastavnici fizičkog vaspitanja su takođe jedni od najbitnijih faktora učešća i zadržavanja u sportsko-rekreativnim aktivnostima kod dece. Njihova povratna informacija, njihovi zahtevi, podrška i stilovi poučavanja su ključni faktori ne samo u percepciji dece o sportsko-rekreativnim aktivnostima, već i u stvaranju samopouzdanja kod dece

koje se reflektuje i na sve druge aktivnosti u detinjstvu. Uticaj na učešće dece u sportsko-rekreativnim aktivnostima imaju i vršnjaci i njihovi bliski prijatelji. Oni su pored roditelja i trenera, odnosno nastavnika fizičkog vaspitanja, najuticajniji za psihosocijalni razvoj dece i njihovu uključenost u sportsko-rekreativne aktivnosti (Weiss et al., 1996).

Zajedno, roditelji, treneri, nastavnici fizičkog vaspitanja i vršnjaci, učestvuju u stvaranju slike o sebi kod deteta o fizičkim kompetencijama i tako utiču na njegovo uživanje i motivisanost za sportsko-rekreativne aktivnosti (Slika 10).

Masmediji takođe mogu da imaju značajnu ulogu u promociji sportsko-rekreativnih interesovanjima za sve uzraste. Od suštinske je važnosti da oni koji su uključeni u medije budu potpuno edukovani i svesni, ali isto tako i odgovorni prema širenju humanističke vrednosti koje sportsko-rekreativna interesovanja imaju u savremenom svetu.

Napori porodice, medija i drugih spoljnih faktora koji mogu da utiču na formiranje i zadržavanje sportsko-rekreativnih interesovanja treba da budu dopunjeni drugim stimulusima i potkrepljenjima, od kojih pre svega mislimo na školu. Ako to izostane, može lako doći do gašenja interesovanja.

6.4. Planovi i programi fizičkog vaspitanja

Rezultati istraživanja mogu da imaju primenu na redefinisane organizacije fizičkih aktivnosti u detinjstvu, kako preko početka bavljenja strukturiranim fizičkim aktivnostima, tako i preko planova i programa fizičkog vaspitanja u osnovnim i srednjim školama.

Herbart se još zalagao za činjenicu da podučavanje mora da služi cilju koji je formiranje interesovanja. Ukoliko deca u toku školovanja ne počnu da se bave sportsko-rekreativnim aktivnostima i ne steknu nophodna znanja o značaju fizičke aktivnosti za zdravlje, kao i naviku redovnog vežbanja, ona će izuzetno teško u odrasloj dobi imati želju za aktivnim učešćem u sportsko-rekreativnim aktivnostima (Nešić, 2003). Kroz nastavu fizičkog vaspitanja u osnovnim i srednjim školama treba da se radi na povećanju svesti o važnosti fizičke aktivnosti za zdrav život i fizičku, sociološku i psihološku dobrobit.

Ukoliko želimo da sport i rekreacija postanu integrisani deo svakodnevnog života odraslog čoveka, neophodno je da se u toku formalnog obrazovanja obrati veća pažnja na

vaspitavanje interesovanja za ove aktivnosti. Ako posmatramo sportsko-rekreativne aktivnosti kao vaspitni proces u kontekstu filozofije doživotnog obrazovanja, možemo da zaključimo da škola dobija nove zadatke u pogledu organizacije, izbora sadržaja i nivoa fizičkih aktivnosti (Savićević, 1992). Bavljenje sportom i rekreacijom treba da bude omogućeno svima, bez obzira na fizičke sposobnosti i mogućnosti, jer kroz njih, ličnost treba da se razvija i oblikuje i da stekne naviku i potrebu za aktivnim načinom života. Ovim dolazimo do fizičkog vaspitanja kao kompleksnog vaspitnog procesa, koje od najranijih razreda pa do kraja školovanja, zahteva osposobljavanje, vežbanje i permanentno usavršavanje. Zato se od škole zahteva pre svega da obezbedi kontinuitet u bavljenju sportsko-rekreativnim aktivnostima od najranijih razreda do kraja školovanja, kao i da omogući svima učenicima preporučeno trajanje fizičke aktivnosti u toku dana, koje prema istraživanjima iznosi 30 minuta dnevno, najmanje 5 puta nedeljno (Mood, Jackson, & Morrow, 2007). Ovde nije samo reč o trenutnom zadovoljavanju potrebnih i neophodnih fizičkih aktivnosti koje su preporučene za zdravlje, već o vaspitavanju potrebe i interesovanja za aktivan način života i zdrav životni stil.

Obrazovni sistem, zajedno sa pojedinačnim školama i nastavnicima treba da obezbedi da fizičko vaspitanje zauzme ravnopravno mesto među drugim predmetima. Ovo zahteva adekvatan prostor i opremu za izvođenje fizičkog vaspitanja. Samo tako će ono postati jedna od osnovnih dimenzija kulture i obrazovanja, u kojoj će se razvijati poželjne biopsihosocijalne karakteristike individue. Takođe fizičko vaspitanje u školama, treba da bude koncipirano tako da odgovara ličnim karakteristikama dece, a da ujedno zadovolji i socijalne potrebe. Obezbeđivanje adekvatnosti intenziteta i postizanje uspeha u ovim aktivnostima kod svih učesnika, kao i pozitivna povratna informacija, učiniće da deca zavole sport i rekreaciju i da oni ostanu sfera interesovanja za ceo život.

Dosadašnjim istraživanjima (Pangrazi, 2007; Kulinna, Cothran, & Regualos, 2006) došlo se do određenih karakteristika efikasnog nastavnog procesa i okruženja za fizičko vaspitanje:

- postavljanje jasnih ciljeva učenicima;
- odgovarajuća očekivanja od učenika;
- visok procenat uspešnosti u izvođenju zadataka;
- smanjenje vremena koje se provodi u “praznom hodu” na času;
- odgovarajuće smernice i stalan nadzor od strane nastavnika;

- više vremena koje učenici provedu u samoj aktivnosti u odnosu na vreme koje provedu u odmoru dok čekaju na samu aktivnost;
- entuzijazam nastavnika.

Da bi časovi fizičkog vaspitanja doneli zadovoljstvo svim učenicima, neophodno je da se poštuju individualne razlike, kao i da eksplicitno i implicitno nose poruku da je vežbanje za sve; da svi mogu da imaju koristi od fizičkih aktivnosti; da svi mogu da ostvare uspeh prilikom vežbanja; kao i da je vežbanje važno za život (Đorđić, 2014).

Sve ovo je neophodno kako bi učenici sa radošću odlazili na časove fizičkog vaspitanja u osnovnim i srednjim školama, što vidimo kao uslov za kasniji pozitivan odnos prema svim vrstama fizičkih aktivnosti. Sredina je ta koja treba da bude podsticajna i pozitivna kako bi se interesovanje aktiviralo i zadržalo.

U Evropi je formirana komisija od strane Evropske asocijacije profesora fizičkog vaspitanja i Evropske komisije za obrazovanje, koja je zadužena za povećanje broja časova fizičkog vaspitanja. Konkretno mere su već stupile na snagu u nekim zemljama. U Mađarskoj i Sloveniji deca u osnovnim školama pet puta nedeljno imaju časove fizičkog vaspitanja. Kod nas je situacija po ovom pitanju zabrinjavajuća. U Osnovnoj školi deca od prvog do petog razreda imaju obavezna tri časa nedeljno fizičkog vaspitanja (Pravilnik o nastavnom planu za prvi, drugi, treći i četvrti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja i nastavnom programu za treći razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja, 2016), dok od petog do osmog i u četiri razreda Srednje škole, imaju samo dva obavezna časa fizičkog vaspitanja, dok je treći čas stavljen kao izborni predmet – izabrani sport (Pravilnik o nastavnom planu za drugi ciklus osnovnog obrazovanja i vaspitanja i nastavnom programu za peti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja, 2017). Ovo je vreme koje je znatno manje od potrebnog i preporučenog za fizičke aktivnosti na tom uzrastu. Deca već od osnovne škole treba da steknu adekvatna znanja koja će se primenjivati u praksi. Izbacivanje jednog čas fizičkog vaspitanja, može da utiče na iovako poljuljan stav učenika prema važnosti ovog predmeta, dok bi uvođenje dodatna dva časa, odnosno povećanje na pet časova nedeljno moglo da bude početni korak u promeni svesti kod naše dece o značaju koji fizičke aktivnosti imaju za ukupno blagostanje organizma. Temeljnim, a u isto vreme i strateškim odlukama, fizičko vaspitanje u školama može da postane najveći promoter fizičkog vežbanja, ukoliko se kao podrška uključe roditelji, nastavnici, školske uprave i ministarstvo.

6.5. Fizičko vaspitanje i fakultet

Rezultati israživanja pokazuju da se u Sjedinjenim Američkim Državama, Australiji i kod nas, sportsko-rekreativnim aktivnostima bavi manje od 50% studenata (Leslie et al., 1999; Pate et al., 1995; Booth et al., 1997; Nešić i sar., 2003). Takođe se naglašava i smanjenje fizičke aktivnosti i nedovoljna angažovanost kod ove populacije (Vuillemin et al., 2005; DeVahl et al., 2005; Fogelhom et al., 2006; Ćurković i sar., 2009). Ovom činjenicom, kao i rezultatima našeg istraživanja, uviđamo nužnu intervenciju u povećanju nivoa sportsko-rekreativnih aktivnosti kod studenata.

S obzirom da sa ovim radom imamo uvid u sportsko-rekreativna interesovanja studenata, moguće je donošenje adekvatne strategije na univerzitetskom, ali i nacionalnom nivou. Trenutno su studenti pri organizaciji svog slobodnog vremena prepušteni sami sebi, što dodatno vodi povećanju sedentarnih aktivnosti. Dokazi o uticaju sportsko-rekreativnih aktivnosti na zdravlje daju potporu rezultatima našeg istraživanja za ponovno uvođenje fizičkog vaspitanja na fakultete u Srbiji. U periodu studiranja su pažnja, koncentracija, pamćenje i mogućnosti učenja posebno aktuelni, pa se nameće pitanje kako je uopšte moguće da na Univerzitetima u Srbiji danas, nema organizovanih fizičkih aktivnosti (Nešić, 2013).

Iako većina razvijenih država uvodi dodatne časove fizičkog vaspitanja na svim obrazovnim nivoima, pa tako i na fakultetima, i na različite načine podstiče bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima, u Srbiji su 1998.godine na osnovu tada novog Zakona o univerzitetima, ove aktivnosti potpuno zanemarene. U Nacionalnoj strategiji za razvoj sporta (Strategija razvoja sporta u Republici Srbiji za period 2014.-2018.godine, 2015) ističe se unapređenje i jačanje saradnje sportske rekreacije sa univerzitetskim sportom, ali konkretne aktivnosti nisu determinisane.

S obzirom da su istraživanja pokazala da se najveće promene u interesovanjima dešavaju između 15. i 25. godine života, a da su nakon toga znatno sporije, kao i da je evidentno smanjenje interesovanja prema fizičkim aktivnostima i uopšte društvenim interesovanjima (Donnay, 1997), možemo zaključiti da je početak studiranja poslednji momenat kada bi trebalo da se aktiviraju sportsko-rekreativna interesovanja i da zauzmu svoje mesto kao dispoziciona karakteristika jedne osobe. Takođe fakulteti bi trebali da budu mesto gde će se sjediniti fizički,

intelektualni i moralni kvaliteti, sadržani još u grčkom idealu kalokagatije (Radoš & Nešić, 2010).

Da bi se sportsko-rekreativne aktivnosti implementirale u svakodnevni život odrasle osobe, bilo bi poželjno da se u periodu studiranja radi na motivaciji za ovu vrstu interesovanja, kao i na kontinuiranoj edukaciji ne samo o važnosti za zdravlje, već i o posledicama koje su realne i moguće ukoliko su sportsko-rekreativne aktivnosti nedovoljne ili na neadekvatnom nivou. Zadatak sporta na fakultetima trebao bi da bude determinisan kao višedimenzionalni sistem, gde se grade i nadopunjuju edukativni, etički, moralni, društveni, estetički aspekti koji su neophodni za pravilno formiranje mladih u celovite ličnosti (Nešić, 2013).

Za uvođenje fizičkog vaspitanja na fakultete, neophodan je konkretan i stručno uobličen program i sistem koji bi omogućio upražnjavanje sportsko-rekreativnih aktivnosti u skladu sa sposobnostima i interesovanjima studenata, usklađenim sa njihovim raspored predavanja i obaveza u okviru studijskih programa.

Revitalizacija univerzitetskog sporta, predstavlja važnu potrebu savremenog društva i bitnu dimenziju u izgradnji pojedinca i humanističkih odnosa u jednom društvu (Radoš & Nešić, 2010). U tom smislu, fizičko vaspitanje i različiti programi sportsko-rekreativnih aktivnosti na fakultetima treba da budu koncipirani da zadovolje individualne i socijalne potrebe studenata, da budu u skladu sa ličnim karakteristikama, sposobnostima i interesovanjima populacije kojoj su namenjeni, prilagođeni ekonomskim, klimatskim i kulturnim karakteristikama zemlje, sa ciljem oblikovanja ponašanja i formiranja navike za kontinuiranim vežbanjem, kao elementima celoživotnog obrazovanja.

7. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

U ovom, teorijsko-empirijskom istraživanju, na osnovu izučavane literature, pošli smo od pretpostavke da postoji predikcija u korelatima sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih. U nedostatku sličnih istraživanja na našim prostorima, inicijalne pretpostavke su postavljene na osnovu sličnih istraživanja na ovu temu u svetu.

U okviru teorijskog dela rada pre svega smo ukazali na šarolikost i raznovrsnost teorijskog viđenja fenomena interesovanja. Kako još uvek ne postoji opšteprihvaćeno određenje pojma interesovanja, prikazali smo određeni broj definicija iz ugla različitih, nama srodnih, naučnih disciplina kroz prizmu vremena. Opšti utisak je da su u teorijskim istraživanjima saznanja u okviru ovog pojma parcijalna i usko vezana za nauku iz koje se sagledavaju, i nedostaje multidisciplinarni okvir koji bi odgovarao definisanju ovako složenog fenomena. Savremeni pristup, koji smo prihvatili pri proučavanju sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih ističe njegove tri komponente: kognitivnu, konativnu i afektivnu i one čine nužan uslov interesovanja. Osnovni problem terminološkog definisanja pojma interesovanja uslovljava i okvire drugih razmatranja – klasifikacija, karakteristika, razvoja i činioca koje smo izučavali u okviru teorijskog dela.

U razmatranju pojma interesovanja u andragogiji, osvrnuli smo se na istraživače koji su bili začetnici izučavanja interesovanja kada su odrasli u pitanju. 60-tih i 70-tih godina prošlog veka se intenziviraju istraživanja u oblasti interesovanja odraslih, ali se prevashodno tiču obrazovanja i obrazovnih potreba odraslih. Vremenom, istraživanja o interesovanjima odraslih se šire i izučavaju se razlozi za interesovanja u andragogiji. S obzirom na zadatak andragogije kao naučne discipline, kada je reč o fenomenu interesovanja, ona izučava kako aktivirati, razvijati i sačuvati različite vrste interesovanja kod odraslog čoveka.

Klasifikacije interesovanja su teorijske podele prema nivou, sadržaju i području aktivnosti, prema trajnosti, prema vrsti podsticaja, prema obimu i prema usmerenosti. Razlikuju se po opštosti, karakteru i nameni. Klasifikacije se vrlo retko među sobom porede. Većina klasifikacija ima znatno veći praktični nego teorijski značaj za proučavanje interesovanja. Sportsko-rekreativna interesovanja spadaju u klasifikacije sačinjene prema sadržaju aktivnosti.

Analiza karaktristika interesovanja u andragogiji delimično proizilazi iz klasifikacija, jer nam one pružaju podatke o sadržaju i drugim elementima određenog interesovanja. Analizom dostupne savremene literature izdiferencirale su se zajedničke karaktristike interesovanja

odraslih, koje se tiču osnova nastanka, održavanja ili prestanka određenog interesovanja, tačnije koje karakteristike uslovljavaju ove procese iz ugla različitih teorijskih i empirijskih istraživanja.

Istraživanje o razvoju interesovanja predstavlja bitan segment teorijskog dela rada, jer se ovde pronalazi veza za vaspitljivost i “učenje interesovanja”. S obzirom da sveobuhvatna teorija na ovu temu ne postoji, različiti autori su pokušali da prikažu strukturalne i dinamičke promene u razvoju interesovanja. Predstvaljene teorije su relativno nove u ovoj oblasti, a značaj razvoja interesovanja možemo naglasiti stavom, da “pravih” interesovanja nema bez dostignutog stepena u fizičkom, kognitivnom i socijalnom razvoju, kao i do svršenog procesa diferencijacije emocija, što znači da razvoj interesovanja kreće već od rođenja. Iz ovakve postavke razvoja interesovanja, slede periodizacije interesovanja, koje su u stvari sistematizovane razvojne karakteristike i predstavljaju koncepciju razvoja interesovanja od rođenja do odraslog doba. Komparirano je nekoliko periodizacija interesovanja. Jedna starija, koja daje opis ponašanja uzrasta koji je određen vremenskim okvirom, i dve novije. Jedna polazi od teorijske perspektive, sadržaja i pravca interesovanja, koji su determinisani uglavnom specifičnim funkcijama u širem kontekstu ontogeneze. Dok druga periodizacija interesovanja, teorijsku osnovu pronalazi u tome da predispozicija za svako pojedinačno interesovanje leži u pojedincu, ali sadržaj tog interesovanja i okruženje u kom se interesovanje odvija predstavljaju osnovu za njegov razvoj i pravac u kom će se kretati.

Činioci interesovanja su svi oni faktori koji utiču na pojavljivanje, formiranje, zadržavanje i nestanak nekog interesovanja. Kako je tema našeg rada “Korelati sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih”, od suštinske važnosti je bilo da se analiziraju činioci koji su se u dosadašnjim istraživanjima pokazali kao relevantni za interesovanja. Ovde dolazi do izražaja složenost proučavanog fenomena i raznolikost veza i odnosa. Shvatanje sportsko-rekreativnih interesovanja uključuje i unutrašnje (dispozicione) činioce ličnosti i spoljašnje činioce, koji se odnose na karakteristike sadržaja interesovanja, kao i na situacioni kontekst. U unutrašnje činioce svrstali smo: pol, starost, psihofizičko stanje, zadovoljstvo fizičkim izgledom, bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu, stepen samoefikanosti, motivaciju za sportsko-rekreativne aktivnosti, s kim student aktuelno živi i teorijska znanja o značaju sporta i ishrane, kao i adekvatnosti treninga za zdravlje. U kontekstu sredinskih (spoljašnjih) činilaca, analizirani su: porodica kao agens socijalizacije, uticaj kulture (nastavnik fizičkog vaspitanja), socijalni status, grupe u kojima individua participira, uticaj drugih na početak bavljenja sportsko-

rekreativnim aktivnostima, vrsta fakulteta, dostupna infrastruktura. Proučavanjem istraživanja, koja su kroz istoriju pokušala da dođu do određenog broja determinanti interesovanja, izabrali smo Crites-ov sveobuhvatni pristup istraživanju korelata interesovanja odraslih, koji korelate interesovanja klasifikuje u četiri tipa varijabli: organizmičke, stimulus varijable, varijable odgovora i teorijske varijable.

Cilj teorijskog dela rada, o sportsko-rekreativnim aktivnostima i srodnim pojmovima je bio da se osvetle osnovne karakteristike pojmova koji su pronašli mesto u ovom radu, a tiču se sporta. Analizirani su sledeći pojmovi: sport, rekreacija, sportsko-rekreativne aktivnosti i pojam fizičke aktivnosti.

Posebno poglavlje u radu zauzima značaj bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima. Iako se prvi put značaj fizičke aktivnosti spominje još u vreme Hipokrata, činjenica je da se njen nivo svake godine sve više smanjuje (WHO, 2010) i da sedentarni način života poprima oblike epidemije u celom svetu. U odnosu na značaj i funkcije sportsko-rekreativnih aktivnosti, govorimo o njihova četiri vrednosna aspekta: zdravstvenom (biološkom), društvenom (sociološkom), estetskom i ekonomsko-političkom. Benefiti sportsko-rekreativnih aktivnosti na zdravlje su mnogostruki, a ogledaju se pre svega u pozitivnom uticaju na: očuvanje i unapređenje zdravlja; kognitivni i afektivni aspekt ličnosti i kvalitetno provođenje slobodnog vremena.

U traganju za teorijskom osnovom rada analizirana su tri pristupa u istraživanju interesovanja. Ovi pristupi su međusobno povezani gde su karakteristike osobe i sredine usmereni na psihološko stanje individue. Analizirana je Teorija interesovanja zasnovana na interakciji individue i okruženja (Person-object theory of interest, POI). Po ovoj teoriji lična iskustva koja osoba doživi u svom okruženju i njihova kognitivna spoznaja toga dovodi do smislene strukture i održavanja nekog interesovanja. Teorija samoodređenja (Self-determination theory), daje objašnjenje prirode unutrašnje i spoljašnje motivacije i analizira njihov odnos, a postoji i primena teorije samoodređenja u promociji fizičkih aktivnosti i drugih zdravih životnih navika. kao teorijsko polazište rada razmatrani su još samorazvoj i samoeфикаsnost u kontekstu interesovanja odraslih. Samorazvoj kao dinamički proces stvaranja onog što osoba stvarno jeste, možemo da posmatramo iz tri ugla: kretanje ka autonomnosti, razvojnih zadataka i self koncepta. Dok je percipirana samoeфикаsnost jedan od ključnih pokretača i razloga učešća i zadržavanja u fizičkim aktivnostima. Istraživači pronalaze vezu između percipirane samoeфикаsnosti i fizičkih

aktivnosti kao determinantu ovih aktivnosti; kao ishod aktivnosti i kao posrednika za učešće u fizičkim aktivnostima.

~

Predmet istraživanja bio je ispitivanje činilaca sportsko-rekreativnih interesovanja mladih odraslih. U našem istraživanju ono obuhvata razmatranje ličnih, socijalnih, situacionih i teorijskih varijabli na karakteristike sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih, kao i analizu značaja takvih naučnih rezultata za andragogiju i sportsku pedagogiju, ali i vaspitanje i obrazovanje uopšte. Problem istraživanja pronalazimo u fizičkoj neaktivnosti kao najaktuelnijem problemu savremenog društva, kao i u sedentarnom načinu života i novoj organizaciji provođenja slobodnog vremena odraslih, koje dovodi do smanjenja interesovanja prema sportsko-rekreativnim aktivnostima. Zato je naš cilj da saznamo koji činioci su u vezi sa sportsko-rekreativnim interesovanjima odraslih, kako bi kroz vaspitanje, obrazovanje i različite edukativne aktivnosti uticali na formiranje i zadržavanje ove vrste interesovanja.

Ograničenja ovog istraživanja, uslovljena su malim brojem radova na ovu temu na našim prostorima, kao i kompleksnošću konstrukta interesovanja, koji je svakako značajna društvena oblast. Treba napomenuti, da su uzorak bili studenti, relativno ujednačenih godina, a da bi rezultati moguće bili drugačiji da smo kao uzorak uzeli celokupnu populaciju odraslih (18-65 godina), gde bi bilo moguće i poređenje po godinama. Takođe, domet ovog proučavanja, uslovljen je socijalno poželjnim odgovorima ispitanika, koji su pokazali visoku svest o značaju bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima, pa nije isključeno da su u IPAQ upitniku o učešću i intenzitetu fizičkih aktivnosti davali odgovore u skladu sa svojim znanjem o neophodnosti i značaju fizičkih aktivnosti za zdravlje i blagostanje individue.

~

Operacionalizacijom zavisne varijable sportsko-rekreativna interesovanja odraslih, ostvarili smo uvid u dva segmenta ovog problema: a) informisanost odraslih u oblasti sporta i praćenju sportskih događaja; i b) nivo fizičke aktivnosti odraslih. Nezavisnu varijablu smo uslovno podelili na četiri segmenta: a) organizmičke varijable, kojima je ispitan odnos pola,

godina, zadovoljstva fizičkim izgledom i psihofizičkog stanja; b) varijable odgovora su uključivale samoefikasnost, bavljenje fizičkim aktivnostima u detinjstvu, početak bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu i zadovoljstvo bavljenjem sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu; c) stimulus varijable podrazumevaju potencijalni uticaj sredinskih činilaca na sportsko-rekreativna interesovanja odraslih. Uključen je socijalni status, dostupna infrastruktura, mesto porekla stanovanja, vrsta fakulteta koju odrasli studiraju i uticaj drugih osoba na učešće u sportsko-rekreativnim interesovanjima; i d) teorijske varijable, čijom operacionalizacijom su se izdiferencirali sledeći indikatori – znanje ispitanika o potrebi obezbeđivanja adekvatnog trajanja i intenziteta fizičkih aktivnosti, znanje ispitanika o značaju bavljenja fizičkim aktivnostima za zdravlje i znanja ispitanika o značaju i pozitivnom uticaju uravnotežene ishrane kao činioca boljih sportsko-rekreativnih dostignuća i uticaju iste na psihofizičko stanje organizma.

Na osnovu analize rezultata istraživanja, a polazeći od problema i cilja istraživanja, koji je bio da se ispita uticaj pojedinih činilaca na sportsko-rekreativna interesovanja odraslih, izvedeni su sledeći zaključci.

Kada je reč o organizmičkim varijablama ispitanim u istraživanju, utvrđeno je da postoji značajan multivarijantni efekat pola i procene psihofizičkog stanja, dok starost i zadovoljstvo fizičkim izgledom nisu ostvarili značajan efekat. Pri tom, veličina efekta pola se može okarakterisati kao velika, a procene psihofizičkog zdravlja kao umerena. Uvidom u univarijantne efekte dobijeno je da pol i procena psihofizičkog stanja ostvaruju efekte na praćenje sportskih događaja i informisanje u oblasti sporta, kao i na intenzivnu fizičku aktivnost. Polne razlike su velikog intenziteta u praćenju i informisanosti u oblasti sporta, dok su u intenzivnoj aktivnosti na granici malog i umerenog intenziteta. Takođe, postoji značajna povezanost između procene psihofizičkog stanja i praćenja i informisanosti, kao i intenzivne aktivnosti, u odnosu na vezu između psihofizičkog stanja i umerene aktivnosti ili šetnje koja nije značajna.

Ispitivanjem uticaja stimulus varijabli na sportsko-rekreativna interesovanja odraslih, dobijeni su sledeći rezultati: postoji značajan samo multivarijantni efekat vrste fakulteta, dok ostali prediktori (procena materijalnog statusa, dostupnost infrastrukture, veličina mesta odrastanja, mesto stanovanja tokom studiranja, vrsta fakulteta i uticaj drugih osoba na početak bavljenja sportom) nisu ostvarili značajan efekat. Uvidom u univarijantne efekte vrste fakulteta na sportsko-rekreativna interesovanja, dobijeno je da vrsta fakulteta ostvaruje značajan efekat na

praćenje i informisanje u oblasti sporta, kao i na intenzivnu fizičku aktivnost, dok na umerenu fizičku aktivnost i na šetnju, efekat nije značajan.

Kada je u pitanju povezanost između bavljenja fizičkim aktivnostima u detinjstvu i samoeфикасношću odraslih sa sportsko-rekreativnim interesovanjima, rezultati pokazuju da postoji značajan, i to velikog intenziteta, samo multivarijantni efekat učestalosti bavljenja fizičkim aktivnostima u detinjstvu, dok ostali prediktori (samoeфикасност, motivacija za bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima, početak bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu, zadovoljstvo bavljenjem sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu) su se pokazali kao nezavisne varijable odgovora koje nisu ostvarile značajan efekat. Testiranjem univarijantnog efekta učestalosti bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu, dobijena je značajna povezanost između učestalosti bavljenja sa praćenjem i informisanjem u oblasti sporta i sa intenzivnom fizičkom aktivnošću, u očekivanom pozitivnom smeru. Značajno je napomenuti da je na osnovu analize strukturne motiva za sportsko-rekreativna interesovanja, prema očekivanjima, dobijeno da motiv "održavanja i poboljšanja zdravlja" predstavlja primarni motiv u strukturi za sportsko-rekreativna interesovanja odraslih.

Ispitivanjem uticaja teorijskih varijabli, dobijeno je da znanja o značaju sportsko-rekreativnih aktivnosti u današnje vreme ne utiču na interesovanja za sportsko-rekreativne aktivnosti odraslih, odnosno ova nezavisna varijabla ne ostvaruje efekat na zavisnu varijablu sportsko-rekreativna interesovanja odraslih.

Ispitivanjem finalnog modela iz svake grupe varijabli izdvojene su one koje ostvaruju značajne efekte i to iz domena organizmičkih varijabli: pol i procena psihofizičkog stanja, iz domena stimulus varijabli: vrsta fakulteta, i iz domena varijabli odgovora: učestalost bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu, a iz domena teorijskih varijabli ni jedna se nije izdvojila kao značajna u predikciji sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih. Analizom dobijenih rezultata utvrđeno je da su nezavisne varijable pol i procena psihofizičkog stanja odraslih, kao i učestalost bavljenja fizičkim aktivnostima u detinjstvu dominantni prediktori sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih. Testiranjem univarijantnih efekata varijabli koje su ostvarile multivarijantni efekat, dobijeno je da pol ostvaruje efekat na praćenje i informisanost u oblasti sporta, gde muškarci pokazuju veća interesovanja u odnosu na žene. Procena psihofizičkog stanja i učestalost bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu ostvaruju efekat na intenzivnu fizičku aktivnost.

Korelacije između informisanosti u oblasti sporta i praćenja sportskih događaja i tri nivoa fizičkih aktivnosti su niske, pri čemu je značajna korelacija samo između informisanosti i praćenja sporta i učestalošću bavljenja intenzivnom aktivnošću. Ukupni skor na fizičkim aktivnostima je, takođe, značajno povezan sa informisanošću odraslih u oblasti sporta i praćenju sportskih događaja, pri čemu je korelacija niskog do umerenog intenziteta.

Prilikom ispitivanja uticaja nastavnika fizičkog vaspitanja na početak bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u odnosu sa trenutnim fizičkim aktivnostima odraslih, dobijeno je da procena uticaja nastavnika na početak bavljenja sportom nije značajno povezana sa sportsko-rekreativnim interesovanjima odraslih. Rezultati pokazuju da postoji značajna korelacija samo u odnosu na informisanost odraslih u oblasti sporta i praćenje sportskih događaja, dok povezanost sa fizičkom aktivnošću nije značajna.

~

Prezentovani rezultati istraživanja u celini vode nas ka zaključku da promocija fizičke aktivnosti treba da bude uključena u nacionalne i lokalne strategije i kampanje kako bi se podigla svest društva, pre svega odraslih o značaju fizičkih aktivnosti na zdravlje, kao i o mogućim negativnim posledicama neaktivnosti i sedentarnog načina života u svim životnim dobima. Smatramo da prezentovani rezultati potkrepljuju značaj vaspitno-obrazovnog rada i uticaja porodice i škole na razvoj i zadržavanje sportsko-rekreativnih interesovanja od detinjstva do odraslog doba. Sportsko-rekreativna interesovanja neophodno treba da sadrže kognitivnu komponentu (znanja o vrednosti interesne sfere) i afektivnu komponentu (pozitivno osećanje, koje je ujedno i pokretač na interesnu aktivnost). Svako interesovanje, pa tako i sportsko-rekreativno će jačati doživljavanjem uspeha u određenoj aktivnosti. Uspeh donosi pozitivnu emocionalnu satisfakciju i zbog toga ga je neophodno obezbediti u fizičkim aktivnostima kod odraslih. Ovo implicira obezbeđivanje uspeha dece u sportskim aktivnostima koje su u sferi njihovog interesovanja, jer će samo tako moći da se zadrže u sportu i održavaju zdrav način života i kao odrasli. Ako se u suprotnom, već kao deca susretnu sa neuspehom, ismevanjem od strane druge dece ili pak traumom koja ih vezuje za sportke aktivnosti, teško je očekivati da će kao odrasli moći da budu fizički aktivni i da će imati interesovanja za ovu oblast.

Korelati koji su se pokazali kao relevantni za sportsko-rekreativna interesovanja u ovom istraživanju bi trebalo da se osnažuju, a oni za koje se pokazalo da nemaju uticaja, zaslužuju da budu predmet daljeg proučavanja. Ako ovde uključimo značaj interesovanja kao komponente svake ličnosti i sportsko-rekreativne aktivnosti kao značajnu aktivnost za dobrobit zdravlja i blagostanja u današnje vreme, proučavanje ovog fenomena posebno dobija na značaju. Nadamo se da će ovo područje na dalje biti izazov kako teoretičarima, tako i praktičarima i istraživačima ove oblasti, jer ovi pokazatelji samo otvaraju buduća pedagoška razmišljanja o ovoj temi.

Za kraj se možemo vratiti na početak i teorijski deo rada, gde je bilo reči o definiciji pojma interesovanje koji je u distinkciji sa pojmom interes. Terminu interes pridodata je ekonomska konotacija. Iako smo stava da interesovanja ne poseduju po svojoj prirodi sam interes, nakon ovog teorijsko-empirijskog istraživanja i dobijenih rezultata kao zaključak nameće se da u današnje vreme sportsko-rekreativna interesovanja postaju interes svakog čoveka, odnosno nešto od čega individua ukoliko se bavi njima ima višestruku korist i značaj. U tome i jeste najveći socijalno-pedagoški potencijal i cilj sportsko-rekreativnih aktivnosti. Odrastao čovek koji je uspeo da integriše sportsko-rekreativne aktivnosti i obogati svoj život učešćem u njima, raspolaze životnim umećem, gde su ove aktivnosti integrisane u životni stil od kojih individua ima višestruke benefite.

Ovim istraživanjem otvorili smo veliki broj pitanja, nedoumica i dilema, što može da bude veoma produktivno i inspirativno za naredna istraživanja u ovoj oblasti. Istraživanja slična ovom bi mogla da se organizuju na različitim uzorcima ispitanika, takođe odraslih, ali šireg raspona godina, a značajno bi bilo i da se uradi komparativna studija kako bi se uporedili rezultati istraživanja sprovedenih u drugim zemljama.

Sumiranjem i promišljanjem o teorijskim postavkama i prikazima, kao i empirijskim rezultatima ovog istraživanja možemo da zaključimo da uz dozu pedagoškog optimizma i vere u vaspitanje i obrazovanje, sportsko-rekreativna interesovanja mogu da budu aktivirana u detinjstvu i zadržana do odraslog doba, kao elemenat životnog stila.

8. LITERATURA

- Active Australian College Students: Perceived Personal, Social, and Environmental Influences. *Preventive Medicine* 28 /online/. Dostupno na web stranici: http://www.sciencedirect.com/science?_ob=MIimg&_imagekey=B6WPG-45FJX06-711&_cdi=6990&_user=3875467&_pii=S0091743598903759&_orig=search&_coverDate=01%2F31%2F1999&_sk=999719998&view=c&wchp=dGLzVzbzSV&md5=5048177fbc72207b35c3a363b54ad919&ie=/s/article.pdf, preuzeto 1.06.2017.
- Ainsworth, B. E., Haskell, W. L., Herrmann, S. D., Meckes, N., Bassett, D. R. J., Tudor-Locke, C., & Greer, J. L. (2011). Compendium of Physical Activities. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 43(8), 1575-1581.
- Allender, S., Cowburn, G., & Foster, C. (2006). Understanding participation in sport and physical activity among children and adults: a review of qualitative studies. *Health Education Research*. 21 (6), 826-835.
- Allender, S., Hutchinson, L., & Foster, C. (2008). Life-change events and participation in physical activity: a systematic review. *Health promotion international*, 23(2), 160-172.
- American College of Sports Medicine (ACSM). (2001). Appropriate intervention strategies for weight regain for adults. *Med Sci Sports Exercise*, 33, 2145-2156.
- Andersen, L.B., Harro, M., Sardinha, L.B., Froberg, K., Ekelund, U., Brage, S., & Anderssen, S.A. (2006). Physical activity and clustered cardiovascular risk in children: a cross-sectional study (the European youth heart study). *Lancet*, 368, 299-304.
- Baćanac, Lj., & Radovanović I. (2005). *Vaspitanje kroz sport*. Beograd: Učiteljski fakultet.
- Baćanac, Lj., Petrović, N., & Manojlović, N. (2009). *Priručnik za roditelje mladih sportista*. Beograd: Republički zavod za sport.
- Baćanac, Lj., Petrović, N., & Vesković, A. (2007). Specificities of Motivational Profile of Young Athletes of Serbia. *Serbian Journal of Sports Sciences*, 1 (1-4): 21-28.
- Baćanac, Lj., Petrović, N., & Manojlović, N. (2009). *Stepen i oblici nasilja u sportu Srbije*, Interna publikacija. Beograd: Ministarstvo za omladinu i sport.
- Bađim, M. (1997). Model tjelesne i zdravstvene kulture primjenjen na Tehničkom fakultetu Sveučilišta u Rijeci i ERS. *Informativno i stručno glasilo udruženja pedagoga tjelesne i zdravstvene kulture*, 16 (6), 15-23.
- Balz, E. (2000). Drei Argumente für den Schulsport. *Sportpädagogik*, 6, 38-41.

- Bandura, A. (1977). Self – efficacy; Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84, 191-215.
- Bandura, A. (1997). *Self-Efficacy: The Exercise of Control*, Freeman, New York.
- Bandura, A., Caprara, G. V., Barbaranelli, C., Gerbino, M., & Pastorelli C. (2003). Role of affective self-regulatory efficacy on diverse spheres of psychosocial functioning. *Child Development* 74, 769-782.
- Bauer, K. W., Nelson, M. C., Boutelle, K. N., & Neumark-Sztainer, D. (2008). Parental influences on adolescents' physical activity and sedentary behavior: longitudinal findings from Project EAT-II. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 5(1), 12.
- Bauman, A. E., Reis, R. S., Sallis, J.F., Wells, J.C., Loos, R.J.F., & Martin B.W. (2012). Correlates of physical activity: why are some people physically active and others not? *The Lancet*, 9838 (380), 258-271. DOI: 10.1016/S0140-6736(12)60735-1
- Berar, M. (2001). *Istorija fizičke kulture*. Novi Sad: Fakultet fizičke kulture, Univerzitet u Novom Sadu.
- Berger, B., & Motl, R. (2001). Physical activity and quality of life. *Life Span Development*. In R. Singer, H. A., Hausenblas, C., M., Janelle (Eds.) *Handbook of Sport Psychology* (pgs. 636 – 671) Canada: J. Wiley & Sons, Inc.
- Berk, L. E. (2007/2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Berlyne, D. E. (1949). Interest as a psychological concept. *The British Journal of Psychology*, 39, 184-195.
- Biddle, S. J. H. (2000). Emotion, mood and physical activity. In S. J. H. Biddle, K. R. Fox, & S. H. Boutcher (Ed.), *Physical activity and psychological well-being* (pp. 63–87). London: Routledge.
- Biddle, S. J. H., Fox, K. R., & Boutcher, S. H. (2000). *Physical activity and psychological well-being*. London: Routledge.
- Blackburn, S. (2008). *The Oxford Dictionary of Philosophy (2 rev.ed.)*. Oxford University press.
- Blagajac, M. (1994). *Teorija sportske rekreacije*. Beograd: Fakultet za fizičku kulturu.
- Bloom, B. (1985). The nature of the study and why it was done. In B. Bloom (Ed.), *Developing talent in young people* (pp 13-18). New York: Ballantine.
- Bolčić, S. (1985). *Suprotstavljenost i zajedništvo interesa u jugoslovenskom društvu*. Beograd.

- Boekaerts, M. (1996). Personality and the psychology of learning. *European Journal of Personality*, 10,377-404.
- Boekaerts, M. (1996). Personality and the psychology of learning. *European Journal of Personality*, 10, 377-404.
- Bong M., & Skaalvik E. M. (2003). Academic Self-Concept and Self-Efficacy: How Different Are They Really? *Educational Psychology Review*, 15 (1), 1-40.
- Booth, M., Bauman, A., Owen, N., & Gore, C.J. (1997.). Physical activity preferences, preferred sources of assistance, and perceived barriers to increased activity among physically inactive Australians. *Preventive Medicine* 26, 131-137 /on line/. Dostupno na web stranici: http://www.sciencedirect.com/science?_ob=MIImg&_imagekey=B6WPG-45KKVN0-1&_cdi=6990&_user=3875467&_pii=S009174359699982X&_orig=search&_coverDate=01%2F31%2F1997&_sk=999739998&view=c&wchp=dGLbVzb-zSkzS&md5=ae72d33e2f2e28e0fdd21f19f2411e67&ie=/sdarticle.pdf, preuzeto dana 01.06.2017.
- Booth, M. L., Owen, N., Bauman, A., Clavisi, O., & Leslie, E. (2000). Social-cognitive and perceived environment influences associated with physical activity in older Australians. *Preventive Medicine*, 31(1), 15-22.
- Bouchard, C., Blair, S., & Haskell, W. (2012). *Physical Activity and Health. 2nd ed.* Champaign, IL: Human Kinetics.
- Bourne, J. (2000). Survey of student interests in athletics, fitness, and sports activities. James Madison University. Available at <http://www.jmu.edu/athletics/>, pristupljeno 25.03.2015.
- Brandtstadter, J. (1998). Action perspectives on human development. In W. Damon (Series Ed.) & R. M. Lerner (Vol. Ed.), *Handbook of child psychology: Vol. 1. Theoretical models of human development* (5th ed., pp. 807–863). New York, NY: Wiley.
- Brustad, R. J. (1996). Parental and peer influence on children's psychological development through sport. In F. L. Smoll & R. E. Smith (Eds.), *Children and youth in sport: A biopsychosocial perspective* (pp.112-124). Madison, WI: Brown & Benchmark.
- Bunjić, M., & Barić, R. (2009). Tjelesno vežbanje i neki aspekti psihološkog zdravlja. *Hrvatski Športskomedicinski Vjesnik*, 24, 65-75.

- Cambridge Dictionary. <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/sport>, pristupljeno dana 11.05.2017.
- Campbell, L.F., Willis, J.D. (1992). *Exercise psychology*, Chapter 1: Why people exercise: Motives for fitness. Champaign, IL Human Kinetics Publishers.
- Canadian Sport for Life – A Sport Parent`s Guide*. (2007). Ottawa: Canadian Sport Centres.
- Chen, Y., Huang, Y., Lu, F., Wu, J., Lin, L., Chang, C., & Yang, Y. (2011). The Correlates of Leisure Time Physical Activity among an Adults Population from Southern Taiwan. *BMC Public Helath*, 11, 427-435.
- Chinapaw, J. M., Mokkink, L. B., van Poppel, M. N., van Mechelen, W., Terwee, C. B. (2010). Physical Activity Questionnaires for Youth: A Sistematic Review of Measurement Properties. *Sports Med*, 40 (7), 539-563.
- Coakley, J., & White, A. (1992). Making decision: gender and sports participation among British adolescents. *Sociology of Sport Journal*, 9, 20-35.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciencies, second edition*. New York: Lawrence Erlbaum Associates.
- Cordova, D. I., & Lepper, M. R. (1996). Intrinsic motivation and the process of learning: beneficial effects of contextualization, personalization, and choice. *Journal of Educational Psychology*, 88, 715-730.
- Creating a sport habit for life* (2012). London, UK: Departmant for culture, media and sport <https://www.sportengland.org/media/130949/DCMS-Creating-a-sporting-habit-for-life-1-.pdf> pristupljeno dana 24.05.2015.
- Crites, J. (1969): *Interests*, in Ebel, R: Enc. Educ. New York: Macmilla.
- Crites, J. & Super, D. (1962). *Appraising Vocational Fitness*. New York: Harper, Row
- Craig, C. L., A. L. Marshall, M. Sjostrom i sar. (2003). International Physical Activity Questionnaire: 12-country reliability and validity. *Medicine & Science in Sports & Exercise*. 35,1381-1395.
- Csikszentmihalyi, M., Rathunde, K., & Whalen, S. (1993). *Talented teenagers: The roots of success and failure*. New York: Cambridge University Press.
- Ćurković, S., Bagarić, I., Straža, O., & Šuker, D. (2009). *Angažiranost studenata u sportsko-rekreativnim izvannastavnim aktivnostima tjelesna i zdravstvene kulture*. http://www.hrks.hr/skole/18_ljetna_skola/400-403.pdf, pristupljeno dana 01.06.2017.

- Čokorilo, R. (1998). *Pedagogija sporta*. Beograd: Viša škola za sportske trenere.
- DaCosta, L. P. & Miragaya, A. (2002). *Worldwide Experiences and Trends in Sport for All*. Oxford: Meyer & Meyer Sport (Uk) Ltd.
- Deci, E.L., & Ryan, R.M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Plenum Press.
- Deci, E., & Ryan, R. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55, 68–78.
- Deci, E. L., Ryan, R. M., Gagné, M., Leone, D.R., Usunov, J., & Kornazheva, B.P. (2001). Need satisfaction, motivation, and well-being in the work organizations of a former Eastern Bloc country. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27, 930-942.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2002). *Handbook of Self-Determination Research*. Rochester: The University of Rochester Press.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2008). Self-determination theory: a macrotheory of human motivation, development, and health. *Canadian Psychologist*, 49, 182–185.
- DeVahl, J., King, R., & Williamson, J.W. (2005). Academic Incentives for Students Can Increase Participation in and Effectiveness of a Physical Activity Program. *Journal of American College Health*, 53(6), 295-298.
- Dewey, J. (1913). *Interests and effort in education*. Boston: Riverside Press.
- Dimazedier, J. (1963). Vers une civilisation du loisir? *Population*, 18 (1), 165.
- Donaldson, S., & Ronan, K. (2006). The effects of sports participation on young adolescents' emotional well-being. *Adolescence*, 41(162), 369-389.
- Downward, P., Lera-Lopez, F., & Rasciute, S. (2014). The correlates of sports participation in Europe. *European Journal of Sport Science*, 14 (6): 592-602.
- Dunlavy, A. (2008). An Exploration of University Students' attitudes towards Physical Activity and the Importance of Physical Activity. *Unpublished Master Thesis*, University of Hawai'i, Honolulu, Hawai'i.
- Đermanov, J. (2005). *Vaspitanje interesovanja*. Novi Sad: Savez pedagoških društava Vojvodine.
- Đorđević, A. (2005). Rekreativna kao način savremenog življenja. *Sportska medicina*, 5 (2).
- Đorđić, V. (2014). *Školsko fizičko vaspitanje*. Novi Sad: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.
- Đorđić, V., & Tubić, T. (2010). Teorija samoodređenja i razumevanje motivacije učenika u nastavi fizičkog vaspitanja. *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, 1, 128-149.

- Durić, Đ. (1999). *Socijalna psihologija obrazovanja*. Sombor: Učiteljski fakultet u Somboru.
- Donnay, D. (1997). E. K. Strong's legacz and beyond: 70 years of strong interest inventory. *Career Development Quarterly*, 46 (1), 2-22.
- Duda, J.L., & Whitehead, J. (1998). Measurement of goal perspectives in the physical domain. In J.L. Duda (Ed.), *Advances in sport and exercise psychology measurement* (pp. 21-48). Morgantown, WV: Fitness Information Technology.
- Dzewaltowski, D. A., Noble, J. M., & Shaw, J. M. (1990). Physical activity participation: Social cognitive theory versus the theories of reasoned action and planned behavior. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 12, 388-405.
- Eime, R. M., Young, J. A., Harvey, J. T., Charity, M. J., & Payne, W. R. (2013). A systematic review of the psychological and social benefits of participation in sport for children and adolescents: Informing development of a conceptual model of health through sport. *The International Journal for Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 10, 1-21.
- Elleberg, D., & St-Louis-Deschenes, M. (2009). The effect of acute physical exercise on cognitive function during development. *Psychology of sport and exercise*, 11, 122-126.
- Elsayed, T. A. (2014). Eight weeks of basketball practice can significantly alter body composition and motor proficiency in primary school children who are overweight. *Journal of American Science*, 10, 212-220.
- English Oxford Living Dictionaries. <https://en.oxforddictionaries.com/definition/interest>, pristupljeno dana 10.03.2017.
- English, H., & English, A. (1971). *Rečnik psiholoških i psihoanalitičkih pojmova*. Beograd: Savremena administracija.
- Epstein, S. (1973). The self-concept revisited or a theory of a theory. *American Psychologist*, 28, 405-416.
- Epstein, S. (1990). Cognitive-experiential self theory: Implications for developmental psychology. In M. Gunnar & L.A. Sroufe (Eds.), *Minnesota Symposia on child psychology: Selfprocesses and Development* (pp. 79-123). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Ericsson, I. (2011). Effects of increased physical activity on motor skills and marks in physical education: An intervention study on school years 1 through 9 in Sweden. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 16, 313-329.
- Erikson, H.E. (1976). *Omladina, kriza, identifikacija*. Titograd: NIP "Pobjeda".

- Evans, E.M., Schweingruber H., Stevenson H.W. (2002). Gender Differences in Interest and Knowledge Acquisition: The United States, Taiwan, and Japan. *Sex Roles*, 47, 153-167.
- Fajgelj, S. (2013). *Psihometrija: metod i teorija psihološkog merenja (IV dopunjeno izdanje)*. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju.
- Feltz, D. L., & Riessinger, C. A. (1990). Effects of in vivo emotive imagery and performance feedback on self-efficacy and muscular endurance. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 12, 132-143.
- Fink, B. (1991). Interest development as structural change in person-object relationships. In L. Oppenheimer, & J. Valsiner, *The origins of action: Interdisciplinary and international perspectives* (pp. 175-204). New York: Springer.
- Florić, O., & Ninković, S. (2012). *Horizonti istraživanja u obrazovanju*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Flowerday, T., & Schraw, G. (2003). Effect of choice on cognitive and affective engagement. *Journal of Educational Research*, 96, 207-215.
- Fogelholm, M., Stallknecht, B., & VanBaak, M. (2006). ECSS position statement: Exercise and obesity. *European Journal of Sport Science*. 6 (1) 15-24.
- Fox, K. R. (2000). The effects of exercise on self-perceptions and self-esteem. In S. J. H., Biddle, K. R. Fox, & S. H. Boutcher (Eds.), *Physical activity and psychological wellbeing* (pp. 88–117). London: Routledge.
- Fraser-Thomas, J., Côté, J., & Deakin, J. (2005). Youth sport programs: on avenue to foster positive youth development. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 10, (1), 19-40.
- Guidelines for data processing and analysis of the International Physical Activity Questionnaire (IPAQ)-Short and Long Forms. 2005. IPAQ Web site. <http://www.ipaq.ki.se/scoring.pdf>
Pristupljeno 22.05.2015.
- Gajić, O. (1999). *Umetnost - moja izabrana stvarnost: determinante umetničkih interesovanja odraslih*. Novi Sad: Savez pedagoških društava Vojvodine
- Gardner, P.L. (1998). The development of males' and females' interests in science and technology. In L. Hoffmann, A. Krapp, A.K. Renninger, & J. Baumert (Eds.), *Interest and Learning. Proceedings of the Seeon-Conference on Interest and Gender* (pp, 41-57). Kiel: IPN.

- Gist, M. E., & Mitchell, T. R. (1992). Self-efficacy: A theoretical analysis of its determinants and malleability. *Academy of Management Review*, 17 (2), 183-211.
- Golubović, Z. (1981). *Porodica kao ljudska zajednica*. Zagreb: ITRO Naprijed.
- Grupa autora. (2007). *Korišćenje slobodnog vremena mladih u AP Vojvodini*. Novi sad: Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu.
- Guay, F., Mageau, G. A., & Vallerand, R. J. (2003). On the hierarchical Structure of self-determined motivation: A test of top-down, bottom-up, reciprocal and horizontal effects. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29, 992–1004.
- Guilford, J. P. (1959). *Personality*. New York: McGraw-Hill, Book Company.
- Hadžikadunović, A., Turković, S., & Tabaković, M. (2013). *Teorija sporta sa osnovama tjelesnih aktivnosti specijalne namjene*. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu, Fakultet sporta i tjelesnog odgoja.
- Hagstromer, M., Ainsworth, B.E., Oja, P., & Sjostrom, M. (2010). Comparison of a Subjective and an Objective Measure of Physical Activity in a Population Sample. *J Phys Act Health*, 7 (4), 541-550.
- Harackiewicz, J. M., Barron, K. E., Tauer, J. M., carter, S. M., & Elliot, A. J. (2000). Short-term and long-term consequences of achievement: Predicting continued interest and performance over time. *Journal of Educational Psychology*, 92, 316-330
- Harackiewicz, J. M., Durik, A. M., & Barron, K. E. (2005). Multiple goals, optimal motivation, and the development of interest. In S. M. Laham, J. P. Forgas & K. D. Williams (Eds.), *Social Motivation: Conscious and Unconscious Processes* (pp. 21–39). New York, NY, USA: Cambridge University Press.
- Harackiewicz, J. M., & Hulleman, C. S. (2010). The Importance of Interest: The Role of Achievement Goals and Task Values in Promoting the Development of Interest. *Social and Personality Psychology Compass*, 4 (1), 42-52.
- Hardman, K. (2007). *Current situation and prospects for physical education in the European Union*. Brussels: European Parliament.
- Havelka, N. (1989). *Pedagoška enciklopedija*. Beograd: ZZUINS.
- Havelka, N. (1995). Vrednosne orijentacije učenika i njihova očekivanja od budućeg zanimanja. *Psihološka istraživanja*, 7, 89-125
- Havelka, N., & Lazarević, Lj. (1980). *Motivacija za bavljenje sportom*. Beograd: JZFKMS.

- Havelka, N., & Lazarević, Lj. (1981). *Sport i ličnost*. Beograd: Sportska knjiga.
- Heron, N., Kee, F., Cupples, M. E., & Tully, M. A. (2015). Correlates of sport participation in adults with long-standing illness or disability. *BMJ Open Sport & Exercise Medicine*, 1 (1), e000003. DOI: 10.1136/bmjsem-2015-000003
- Hidi, S. (1990). Interest and its contribution as a mental resource for learning. *Review of Educational Research*, 60, 549–571.
- Hidi, S. (2000). An interest researchr`s perspective: The effects of extrinsic and intrinsic factors on motivation. In C. Sansone & J. M. Harackiewicz (Eds.), *Intrinsic and extrinsic motivation: The search for optimal motivation and performance*. New York: Academia
- Hidi, S., & Baird, W. (1986). Interstetngness – A neglected variable in discourse processing. *Cogn. Sci.*, 10, 179-194.
- Hidi, S., & Baird, W. (1988). Strategies for increasing text-based interest and studets` recall of expository texts. *Reading Research Quarterly*, 23, 465-483.
- Hidi, S., & Harackiewicz, J. M. (2000). Motivating the academically unmotivated: A critical issue for the 21st century. *Review of Educational Research*, 70, 151–179.
- Hidi, S. & Renninger, K.A. (2006). The Four Phase Model of Interest Development. *Educational Psychologist*, 41 (2), 111-127.
- Hidi, S., Renninger, K.A., & Krapp, A. (2004). Interests, a motivational variable that combines affective and cognitive functioning. In D. Y. Dai & R. J. Sternberg (Eds.), *Motivation, emotion, cognition: Integrative perspectives on intellectual functioning and development* (pp. 89-115). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Hidi, S., Weiss, J., Berndorff, D., & Nolan, J. (1998). The role of gender, instruction and a cooperative learning technique in science education across formal and informal settings. In L Hoffmann, A. Krapp, K. A. Renninger, & J. Baumert (Eds.), *Interest and learning: Proceeding of the Seeon conference on interest and gender* (pp. 215-227). Kiel, Germany: IPN
- Hofer, M. (2010). Adolescent` Development of Individual Interst: A Product of Muzltiple Goal Regulation? *Educational Psychologist*, 45(3), 149-166.
- Hoffman, L. (2002). Promoting girls` learning and achievement in physics classes for beginners. *Learning and Instruction*, 12, 447-465
- Houle, C.O. (1963). *The Inquiring Mind*. Madison: The University of Wisconsin Press

- Hurlock, R. (1970). *Child Development*. New York: McGraw-Hill (prevod: zavod za izdavanje udžbenika SR Srbije).
- UNESCO (1978). *International Charter of Physical Education and Sport*. Paris: United Nations Educational Scientific and Cultural Organization. http://www.unesco.org/education/pdf/SPORT_E.PDF, pristupljeno dana 29.05.2017.
- ISSP (International Society of Sport Psychology). (1992). Physical activity and psychological benefits: A position statement. *International Journal of Sport Psychology*, 23 (1), 86-91.
- Jarvis, P. (1985). *The Sociology of Adult and Continuing Education*. London: Croom Holm.
- Johnstone, J. W., & Rivera, R.J. (1965). *Volunters for Learning*. Chicago: Adline Publishing Co
- Joksimović, S. (1981). Činioci formiranja interesovanja. *Interesovanja mladih, IIC SSO Srbije*. Beograd: Institut društvenih nauka.
- Kaewthummanukul, T., & Brown, K.C. (2006). Determinants of employee participation in physical activity: critical review of the literature. *Aaohn Journal*, 54: 249-261.
- Katz, I., Kanat-Maymon, Y., & Assor, A. (2003, April). *Toward a differentiated cross-cultural conceptualization of autonomy: Active goal/ideal formation, temperament/interest realization, and choice in learning*. Paper presented at the meeting of the American Educational Research Association, Chicago.
- Keating, X., Guan, J., Pinero, J., & Bridges, D. (2005). A meta-analysis of college students' physical activity behaviors. *Journal of American College Health*, 54(2), 116-125. <https://doi.org/10.3200/JACH.54.2.116-126>
- Kilpatrick, M., Hebert, E., & Bartholomew, J. (2005). College students' motivation for physical activity: Differentiating men's and women's motives for sport participation and exercise. *Journal of American College Health*, 54(2), 87-94.
- Kindig, D., & Stoddart, G. (2003). Models for population helath. *American Journal of Public Helath*, 3(93), 380-384.
- Kirk, M. A., & Rhodes, R. E. (2011). Occupation correlates of adults' participation in leisure-time physical activity: a systematic review. *American journal of preventive medicine*, 40(4), 476-485.
- Knox, A.B. (1968). Interests and Adult Education. *Journal of Learning Disabilities*, 1 (2) .

- Koeneman, M. A., Verheijden, M. W., Chinapaw, M. J., & Hopman-Rock, M. (2011). Determinants of physical activity and exercise in healthy older adults: a systematic review. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 8(1), 142.
- Koković, D. (2006). *Način života i slobodno vreme*. Novi Sad: Tims.
- Krapp, A. (1992). Das Interessenkonstrukt. Bestimmungsmerkmale der Interessenhandlung und des individuellen Interesses aus der Sicht einer Person-Gegenstands-Konzeption. In A. Krapp & M. Prenzel (Eds.), *Interesse, Lernen, Leistung* (pp. 297-329). MUnster: Aschendorff.
- Krapp, A. (1993). *The construct of interest: Characteristics of individual interests and interest-related actions from the perspective of a person-object-theory (Studies in Educational Psychology)*. Munich: Universität der Bundeswehr.
- Krapp, A. (1998). Entwicklung und Förderung von Interessen im Unterricht. *Psychologie in Erziehung und Unterricht*, 45, 186-203.
- Krapp, A. (1999). Interests, motivation, and learning: An educational-psychological perspective. *European Journal of Psychology of Education*, 14, 23-40.
- Krapp, A. (2000). Interests and Human Development During Adolescence: An Educational-Psychological Approach. *Motivational Psychology of Human Development*, 109-128.
- Krapp, A. (2002). Structural and dynamic aspects of interest development: theoretical considerations from an ontogenetic perspective. *Learning and Instruction*, 12, 383-409.
- Krapp, A. (2005). Basic need and the development of interest and intrinsic motivational orientations. *Learning and Instructions*, 15, 381-395.
- Krapp, A. (2007). An educational-psychological conceptualisation of interest. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 7, 5-21.
- Krapp, A., Hidi, S., & Renninger, K.A. (1992). Interest, learning and development. In K.A. Renninger, S. Hidi, & A. Krapp (Eds.), *The role of interest in learning and development* (pp. 3-25). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Kulina Hodges, P., Cothran, D. J. , & Regualos, R. (2006). Teachers' reports of student misbehavior in physical education. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 1(77), 32-40.
- Kulotkin, & Suhobskaj. (1977). *Studija aktivnosti učesnika večernjih škola*. Moskva: Pedagogika.

- Leslie, E., Owen, N., Salmon, J., Bauman, A., Sallis, JF., & Kai Lo, S. (1999.). Insufficiently Active Australian College Students: perceived personal, social and environmental influences. *Preventive Medicine*, 28, 20-27.
- Lewin, K. (1951). *Fieldtheory in social science*. New York: Harper & Row.
- Lippa, R. A. (2010). Gender Differences in Personality and Interests: When, Where and Why? *Social and Personality Psychology Compass*, 4 (11), 1098 – 1110.
- Lipstein, R., & Renninger, K. A. (2006). "Putting things into words": 12-15 years old students` interest for writing. In P. Boscolo & S. Hidi (Eds.), *Motivation and writing: research and school practice*. New York: Kluwer Academic/ Plenum.
- Lorge, I. (1963). The Adult Learner. In *Psychology of Adult*. Washington: AAAE.
- Lucas, R. E. (2007). Personality and the pursuit of happiness. *Social and Personality Psychology Compass*, 1, 168–182.
- Lunk, G. (1926). *Das Interesse*. Leipzig: Klinkhardt.
- Macdougall, C., Cooke, R., Owen, N., Willson, K., & Bauman, A. (1997). Relating physical activity to health status, social connections and community facilities. *Aust. N. Z. J. Public Health*, 21, 631-637.
- Maddux, J. E. (2002). Self-efficacy: The power of believing you can. In C.R. Snyder & S.J. Lopez (Eds.), *Handbook of positive psychology* (pp. 277-287). New York: Oxford University Press.
- Maddux, J. E., & Gosselin, J. T. (2003). Self-efficacy. In: Leary MR, Tangney JP, editors. *Handbook of Self and Identity*. New York, NY, USA: Guilford Press; pp. 218–237.
- Majstorović, N. (2008). Primena teorije self-determinacije u istraživanjima radne motivacije. *Primenjena psihologija*, 1 (1-2), 5-18.
- Markus, H., & Nurius, P. (1986). Possible selves. *Am. Psychology*, 41: 954–969.
- Markus, H., & Wurf, E. (1987). The dynamic self-concept: A social psychological perspective. *Annual Review of Psychology*, 38, 299-337.
- McAuley, E. (1992). The role of efficacy cognitions in the prediction of exercise behavior in middle-aged adults. *Journal of Behavioral Medicine*, 15 (1), 65-88.
- McAuley, E. (1993). Self-efficacy and the maintenance of exercise participation in older adults. *Journal of Behavioral Medicine*, 16, 103-113.

- McAuley, E., & Blissmer, B. (2000). Self – Efficacy Determinants and Consequences of Physical Activity. *Exercise and Sport Science Reviews*, 2 (28) 85-88.
- Merino, B., & Briones, E.G. (2003). *Physical Activity and Health in Children and Adolescents: A Guide for all Adults Involved in Educating Young People*. Madrid: Salud Publica.
- Miajilović, Z. (2008). *Srce i sport*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Milić, A. (2001). Sociologija porodice: *Kritika i izazovi*. Beograd: ČIGOJA.
- Miller, K., Staten, R.R., Rayens, M.K., & Noland, M. (2005). Levels and Characteristics of Physical Activity Among a College Student Cohort. *American Journal of Health Education*, 4 (36), 215-220.
- Milroy, J., Orsini, M., D'Abundo, M., & Sidman, C. (2013). College students' perceived wellness among online, face-to-face, and hybrid formats of a lifetime physical activity and wellness course. *American Journal of Health Education*, 44, 252-258. <https://doi.org/10.1080/19325037.2013.807754>
- Mirsafian, H., Mohamadinejad, A., Homaei, R., & Hédi, C. (2013). Motivations of Iranian University Students for Participation in Sporting Activities. *Physical Culture and Sport. Studies and Research*, 59 (1), 42-48.
- Mitchell, K. (1993). Situational interest: Its multifaceted structure in the secondary school mathematics classroom. *Journal of Educational Psychology*, 85, 424-436.
- Mitić, D., (1991) *Motivacione i sociodemografske karakteristike odraslih učesnika zimске rekreacije na Kopaoniku*. FFK Beograd: Magistarski rad.
- Mitić, D. (2001). *Rekreacija*. Beograd: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.
- Mood, D. P., Jackson, A.W., & Morrow, J.R. (2007). Measurement of physical fitness and physical activity: Fifty years of change. *Measurement in Physical Education and Exercise Science*, 11(4), 217-227.
- Moore, L. L., Lombardi, D. A., White, M. J., Campbell, J. L., Oliveria, S. A., & Ellison, R. C. (1991). *The Journal of Pediatrics*. 2 (118), 215-219.
- Morris, J.N., & Raffle, P. (1954). Coronary heart disease in transport workers. *British Journal of Industrial Medicine*, 11, 260-272.
- National Association for Sport and Physical Education. (2009). *Appropriate instructional practice guidelines for elementary school physical education*. Reston, VA: Author.

- National Center for Health Statistics. (2001). *Healthy people 2000: final review*. Hyattsville, ML: Public Health Service.
- Nenniger, P. (1993). Von der summativen zur strukturellen Betrachtung des Unterrichts. Zu den theoretischen Folgendes methodologischen Zugangs in der Unterrichtsforschung. *Empirische Pädagogik*, 7, 21-35.
- Nešić, M. (2003). *Motivacioni aspekti sporta*. Bačka Palanka: Logos.
- Nešić, M. (2013). Vrednosni aspekti univerzitetskog sporta. *Teme*, 2, 1011-1024.
- Nešić, M. (2014). Uloga lokalnih zajednica u razvoju rekreativnog sporta. *Zbornik Matice srpske za društvene nauke*, 147 (2), 309-322.
- Nešić, M., Srdić, V., & Fratrić, F. (2013). Stavovi motivacione determinante studentkinja kao faktori opredeljenja prema univerzitetskom sportu. *Sportske nauke i zdravlje*.
- Nieman, D. C. (2000). Is infection risk linked to exercise workload? *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 32 (7), 406-411.
- Nikolić, I., & Pahić, T. (2011). Sportsko-rekreacijske aktivnosti i stavovi prema njima te povezanost bavljenja tjelesnim aktivnostima s roditeljskom tjelesnom aktivnosti i usamljenošću kod studenata Učiteljskog fakulteta. *Napredak*, 152 (2), 289-303.
- Ntoumanis, N., & Standage, M. (2009). Motivation in physical education classes: a self-determination theory perspective. *Journal of Research and Theory in Education*, 7 (2), 194-202.
- Nuttin, J. (1984). *Motivation, planning, and action*. Leuven: University Press.
- Olport, G. (1969). *Sklop i razvoj ličnosti*. Beograd: Kultura.
- Oljača, M. (1992). *Samoobrazovanje i samorazvoj odraslih*. Novi Sad: Institut za pedagogiju – Filozofski fakultet.
- Oljača, M. (2001). *Pedagogija sporta*. Beograd: Sportska akademija.
- Oljača, M. (2005). *Self koncept i razvoj*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Oljača, M. (2013). *Andragoška didaktika*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Oerter, R. (1995). Entwicklung der Motivation und Handlungssteuerung. In R. Oerter & L. Montada (Eds.), *Entwicklungspsychologie* (pp. 758-822). Weinheim: PVU.
- Ostojić, S.M., Stojanović, M., Veljović, D., Stojanović, M.D., Međedović, B., Ahmetović, Z. (2009). Fizička aktivnost i zdravlje: definicija problema, savremena zapažanja i preporuke. *TIMS Acta*, 3, 1-13.

- Owen, N., Humpel, N., Salmon, J. & Oja, P. (2004). Environmental influences on physical activity in children and adults. In: Borms, J. & Oja, P. (eds.), *Health-Enhancing Physical Activity*. Oxford: Meyer & Meyer Sport (UK), pp. 393-426.
- Pangrazi, R. P. (2007). *Dynamic physical education for elementary school children*. San Francisco: Calif.
- Pantić, D. J. (1980). Priroda interesovanja. Beograd: Istraživačko-izdavački centar SSO Srbije / IIC SSOS.
- Pantić, D. J., Joksimović, S. D., Džuverović, B., Tomanović, V. M. (1981). Interesovanja mladih. Beograd: Istraživačko-izdavački centar SSO Srbije, II deo - rezultati istraživanja.
- Pantić, D. (1980). Struktura interesovanja. *Psihologija*, 1-2.
- Pantić, D. (1982). *Interesovanje*. Sociološki leksikon. Beograd: Savremena administracija.
- Pate, R., Pratt, M., Blair, S., Haskell, W., Macera, C., & Bouchard, C. (1995.). Physical activity and public health: a recommendation from the Centers for Disease Control and Prevention and the American College of Sports Medicine. *JAMA*, 273, 5.
- Pavlović, V. (1984). *Savremeno društvo i politika*. Radnička štampa.
- Pedagoški leksikon*. (1996). Beograd: ZZUINS.
- Pedagoški rečnik, sportu I i II*. (1967). Beograd: ZZUINS.
- Pintrich, P.R., & Schunk, D.H. (1996). *Motivation in education. Theory, research and applications*. Englewood Cliffs: Prentice- Hall.
- Plonczynski, D.J. (2013). Physical activity determinants of older women: what influences activity? *Medsurg Nurs*, 12 (4): 213-221.
- Porter, L. W., & Lawler, E. E. III. (1968). *Managerial attitudes and performance*. Homewood, IL: Irwin-Dorsey.
- Poulsen, A. A., & Ziviani, J. M. (2004). Health enhancing physical activity: Factors influencing engagement patterns in children. *Australian occupational therapy journal*, 51, 69-79.
- Pravilnik o nastavnom planu za prvi, drugi, treći i četvrti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja i nastavnom programu za treći razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja*. (2016). Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja. Beograd: Službeni glasnik Republike Srbije, 11/2016.
- Pravilnik o nastavnom planu za drugi ciklus osnovnog obrazovanja i vaspitanja i nastavnom programu za peti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja*. (2017). Ministarstvo

prosvete, nauke i tehnološkog razvoja. Beograd: Službeni glasnik Republike Srbije, 8/2017.

- Prenzel, M. (1988). *Die Wirkungsweise von Interesse [Mode of action of interest]*. Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Pressick-Kilborn, K., & Walker, R. (2002). The social construction of interest in a learning community. In D. McInerney & S. V. Etten (Eds.), *Research on socio-cultural influences on motivation and learning*. Information Age Publishing.
- Radoš, J., & Nešić, M. (2010). Sport na univerzitetu kao oživotvorenje ideje kalokagatije. *Poslovna ekonomija*, 1(4), 149-156.
- Rathunde, K. (1998, in press). Undivided and abiding interest. Comparisons across studies of talented adolescents and creative adults. In L. Hoffmann, A. Krapp, A. Renninger, & J. Baumert (Eds.), *Interest and learning. Proceedings of the Seeon-Conference on Interest and Gender* (pp. 367-376). Kiel: IPN.
- Redmond, B. F. (2010). Self-Efficacy Theory: Do I think that I can succeed in my work? *Work Attitudes and Motivation*. The Pennsylvania State University: World Campus. Pristupljeno 28.04.2017. <https://cms.psu.edu>.
- Relac, M. (1975). *Rekreacija tjelesnim vježbanjem u procesu rada*. Zagreb: Sportska tribina.
- Renninger, K. A. (1990). Children's play interests, representation, and activity. In R. Fivush & K. Hudson (Eds.), *Knowing and remembering in young children* (pp. 127-165). New York: Cambridge University Press.
- Renninger, K.A. (1992). Individual interest and development: Implications for theory and practice. In K.A. Renninger, S. Hidi, & A. Krapp (Eds.), *The role of interest in learning and development* (pp. 361-395). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Renninger, K.A. (2000). Individual interest and its implications for understanding intrinsic motivation. In C. Sansone & J.M. Harackiewicz (Eds.), *Intrinsic and extrinsic motivation: The search for optimal motivation and performance* (pp.375-407). New York: Academic.
- Renninger, K.A. (2003). Effort and interest. In J. Guthrie (Ed.), *The encyclopedia of education* (2nd ed., pp. 704-707). New York, NY: Macmillan.

- Renninger, K.A., & Hiddi, S. (2002). Student interests and achievement: Developmental issues raised by a case study. In A. Wigfield & J.S. Eccles (Eds.). *Development of achievement motivation* (pp.173-195). San Diego: Academic Press.
- Renninger, K. A., & Shumar, W. (2002). Community building with and for teachers: TheMath Forum as a resource for teacher professional development. In K. A. Renninger&W. Shumar (Eds.), *Building virtual communities: Learning and change in cyberspace* (pp. 60–95). New York: Cambridge University Press.
- Renninger, K. A., & Shumar, W. (2004). The centrality of culture and community to participant learning at and with theMath Forum. In S. A. Barab, R. Kling, & J. H. Gray (Eds.), *Designing for virtual communities in the service of learning* (pp. 181–209). New York: Cambridge University Press.
- Renninger, K. A., & Wozniak, R. H. (1985). Effect of interest on attention shift, recognition, and recall in young children. *Developmental Psychology*, 21, 624-632.
- Renninger, K.A., Sinclair, N., Hand, V.M., Stohl, H., Alejandre, S., & Underwood, J. S. (2004). *Student`s interest for and work with appletenhanced word problems*. Poster presented as part of session, Learning Enviroments, at the International Conference of the Learning Science, Los Angeles, CA.
- Rhodes, R.E., Martin, A.D., Taunton, J.E., Rhodes, E.C., Donnelly, M., & Elliot, J. (1999). Factors associated with exercise adherence among older adults: an individual perspective. *Sports Med*, 28: 397–411.
- Rhodes, R.E., & Smith, N.E.I. (2006). Personality correlates of physical activity: a review and meta-analysis. *Br J Sports Med*, 40: 958-965.
- Rogers, C. R. (1961). *On Becoming a Person, A Therapist`s View of Psychotherapy*. Boston, Massachusetts: Houghtrom Mifflin.
- Rot, N. (1967). *Psihologija ličnosti*. Beograd: Zavod za izdavanje udžbenika.
- Rot, N. (2010). *Osnovi socijalne psihologije*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Ruchlin, H. S., & Lachs, M. S. (1999). Prevalence and correlates of exercise among older adults. *Journal of Applied Gerontology*, 18(3), 341-357.
- Ruiz, J. R., Ortega, F. B., Castillo, R., Martin-Matillas, M., Kwak, I., et al. (2010). Physical activity, fitness, weight status, and cognitive performance in adolescents. *Journal of Pediatrics*, 157, 917-922.

- Ryan, R. M. (1995). Psychological needs and the facilitation of integrative processes. *Journal of Personality*, 63, 397-427.
- Ryan, R. M., & Frederick, C. M. (1997). On energy, personality and health: Subjective vitality as a dynamic reflection of well-being. *Journal of Personality*, 65, 529-565.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American psychologist*, 55(1), 68.
- Ryan, M. R., & Deci, E. L. (2002). An overview of self-determination theory: Anorganismic dialectical perspective; in E. L. Deci & R. M. Ryan (Eds.): *Handbook of self-determination research (3-36)*. Rochester, NY: University of Rochester Press.
- Ryan, R. M., Williams, G. C., Patrick, H., & Deci, E. L. (2009). Self-determination Theory and Physical Activity: The Dynamics of Motivation in Development and Wellness. *Hellenic Journal of Psychology*, 6, 107-124.
- Ryan, M. R., & Deci, E. L. (2017). *Self-determination theory: basic psychological needs in motivation, development and wellness*. New York: Guilford press.
- Sadoski, M. (2001). resolving the effects of concreteness on interes, comprehension, and learning important ideas from text. *Educational Psychology Review*, 13, 263-281.
- Saks, A. M. (1995). Longitudinal field investigation of the moderating and mediating effects of self-efficacy on the relationship between training and newcomer adjustment. *Journal of Applied Psychology*, 8 (2), 211-225.
- Saelens, B.E., Sallis, J.F., & Frank, L.D. (2003). Environmental correlates of walking and cycling: findings from the transportation, urban design, and planning literatures. *Annals of Behavioral Medicine*, 25, 80-91.
- Sallis, J. F. (1999). Age related decline in physical activity: a synthesis of human and animal studies. *Medicine & Science in Sports & Exercise*, 32 (9), 1598-1600.
- Sallis, J.F., & Owen, N. (1999). *Physical Activity and Behavioral Medicine*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, pp.110-143.
- Sallis, J. F., & Saelens, B. E. (2000). Assessment of Physical Activity by Self-report: Status, Limitations, and Future Diractions. *Res Q Exerc Sport*, 71 (2), 1-14.
- Sale, J., Lohved, L., & Brazil, K. (2002). Revisiting the Quantitative-Qualitative Debate: Implications for Mixed-Methods Research. *Quality & Quantity*, 36, 43-53.

- Sansone, C., & Morgan, C. (1992). Intrinsic motivation and education: Competence in context. *Motivation and Emotion*, 16, 249-270.
- Sansone, C., & Smith, J. L. (2000). Interest and self-regulation: The relation between having to and wanting to. In C. Sansone & J. M. Harackiewicz (Eds.), *Intrinsic and extrinsic motivation: The search for optimal motivation and performance* (pp. 341-372). New York: Academic.
- Sansone, C. A., Weir, C., Harpster, L., & Morgan, C. (1992). Once a boring task always a boring task? Interest as a self-regulatory mechanism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63, 379-390.
- Savićević, D. (1989). *Koncepcija obrazovnih potreba u andragogiji*. Beograd: zavod za udžbenike.
- Savićević, D. (1992). *Priroda i karakteristike interesa u andragogiji*. Beograd: ZZUINS – Filozofski fakultet.
- Savićević, D. (2007). *Osobnosti učenja odraslih*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Schiefele, H. (1978). *Lernmotivation und Motivlernen* [Learning motivation and learning of motives]. Munchen: Ehrenwirth.
- Schiefele, U. (1991). Interest, learning and motivation. *Educational Psychologist*, 26, 299–323.
- Schiefele, U. (1998). Individual interest and learning—what we know and what we don't know. In L. Hoffmann, A. Krapp, K. A. Renninger, & J. Baumert (Eds.), *Interest and learning* (pp. 91–104). Proceedings of the Seon-Conference on interest and gender. Kiel, Germany: Institut für die Pädagogik der Naturwissenschaften.
- Schiefele, H., Krapp, A., Prenzel, M., Heiland, A., & Kasten, H. (1983). *Principles of an Educational Theory of Interest*. Munich: Paper presented at the 7th Biennial Meeting of the International Society for the Study of Behavioral Development.
- Schmidt, M., Valkanover, S., Roebbers, C., & Conzelmann, A. (2013). Promoting a functional physical self-concept in physical education: Evaluation of a 10-week intervention. *European Physical Education Review*, 19, 232-255.
- Scholey, A.B., Moss, M.C., Neave, N., & Wesnes, K. (1999). Cognitive performance, hyperoxia, and heart rate following oxygen administration in healthy young adults. *Physiology & Behavior*, 67 (5), 783-789.

- Schraw, G., & Lehman, S. (2001). Situational interest: A review of the literature and directions for future research. *Educational Psychology Review*, 13, 23-52.
- Schraw, G., & Dennison, R.S. (1994) The effect of reader purpose on interest. *Journal of Reading Behavior*, 26, 1-18.
- Schwarzer, R. (1992). *Self – efficacy: Thought control of action*. Washington, DC: Hemisphere.
- Schwarzer, R., & Jerusalem, M. (1995). Generalized Self-Efficacy scale. In J. Weinman, S. Wright, & M. Johnston, *Measures in health psychology: A user's portfolio. Causal and control beliefs* (pp. 35-37). Windsor, UK: NFER-NELSON.
- Serbus, L. (1973). *Teorie Pohybove rekreace (Vybrane kapitoly)*. Praha: Statni pedagogickej nakladatelstvi.
- Sharkey, B., & Gaskill, S. (2008). *Vežbanje i zdravlje (Exercising and health)*. Beograd: Data status. In Serbian.
- Shaw, J. M., Dzewaltowski, D. A., & McElroy, M. (1992). Self-efficacy and causal attributions as mediators of perceptions of psychological momentum. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 14 (2), 134-147.
- Sibley, B. A., & Etnier, J. L. (2003). The relationship between physical activity and cognition in children: A meta-analysis. *Pediatric Exercise Science*, 15, 243-256.
- Silver, W. S., Mitchell, T. R., & Gist, M. E. (1995). Responses to successful and unsuccessful performance: The moderating effect of self-efficacy on the relationship between performance and attributions. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 62 (3), 286-299.
- Sloboda, J. A. (1990). Musical excellence – How does it develop? in M. Howe (Ed.), *Encouraging the development of exceptional skills and talents* (pp. 165-178). Leicester, UK: British Psychological Society.
- Sloboda, J. A., & Davidson, J. W. (1995). The young performing musician. In I. Deliège & J. A. Sloboda (Eds.), *The origins and development of musical competence* (pp. 171-190). London: Oxford University Press.
- Small, M., Bailey-Davis, L., Morgan, N., & Maggs, J. (2013). Changes in eating and physical activity behaviors across seven semester of college: Living on or off campus matters. *Health Education Behavior*, 40(4), 435-441. <https://doi.org/10.1177/1090198112467801>

- Sosniak, L. A. (1990). The tortoise, the hare, and the development of talent. In M. Howe (Ed.), *Encouraging the development of exceptional skills and talents* (pp. 149-164). Leicester, UK: British Psychological Society.
- Silvia, P. J. (2001). Interest and interests: Psychology of constructive capriciousness. *Review of General Psychology*, 5, 270-290.
- Strang, R. (1957). *The Adolescent Views Himself*. New York: McGraw Hill.
- Strategija razvoja sporta u republici Srbiji za period 2014.-2018.godine. (2015). Beograd: *Službeni glasnik Republike Srbije* broj 1/2015.
- Strong, K. E. (1955). *Vocational Interests 18 years After College*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Stynes, D. J., & Peterson, C. (1978). *Michigan State University Student Interests in Sports Participation*. Michigan State University, Available at <https://www.msu.edu/course/prr/844/title9.doc>, pristupljeno dana 24.04.2015.
- Sučić, S. (1990). Značaj obrazovanja u kvalitetu života. *Zbornik radova: "Andragoška nauka i praksa u susret trećem milenijumu"*, Peti kongres andragoga Jugoslavije, Banja Vrućica, Andragoški centar Zagreb, 169-175.
- Swedberg, R. (2005). Can there be a sociological concept of interest? *Theory and Society*, 34, 359-390.
- Štakić, Đ. (2006). *Sociologija fizičke kulture*. Beograd: Udruženje Nauka i društvo Srbije.
- Swartz, A. M., Strath, S. J., Bassett, D. R., O'Brien, W. L., King, G. A., & Ainsworth, B. E. (2000). Estimation of energy expenditure using CSA accelerometers at hip and wrist sites. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 32, 450-456. Doi: 10.1097/00005768-200009001-00003.
- Thøgersen-Ntoumani C., & Ntoumanis, N. (2007). A self-determination theory approach to the study of body image concerns, self-presentation and self-perceptions in a sample of aerobic instructors. *Journal of Health Psychology*, 12, 307–315.
- Thorndike, E.L. (1935). *Adult interests*. New York: The Macmillan Co.
- Thurston, L. (1931). A Multiple Factor Study of Vocational Interest. *Personel J.*, 10, 198-205.
- Todt, E. (1995). Entwicklung des Interesses. In H. Hetzter et al. (Hrsg.), *Angewandte Entwicklungspsychologie des Kindes - und Jugendalters* (S. 213 - 264). Heidelberg: Quelle und Meyer.

- Todt, E., & Schreiber, S. (1998). Development of interests. In L. Hoffmann, A. Krapp, K. Renninger, & J. Baumert (Eds.), *Interest and learning* (pp. 25-40). Kiel: IPN.
- Trebješanin, Ž. (2000). *Rečnik psihologije*. Beograd: Stubovi kulture.
- Trebješanin, Ž., Lalović, Z. (2011). *Pojedinac u grupi*. Podgorica: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Trost, G., Owen, N., Bauman, E., Sallis, F., & Brown W. (2002). Correlates of adults' participation in physical activity: review and update. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 34, 1996-2001.
- Twisk, J.W.R. (2001). Physical Activity Guidelines for Children and Adolescents. *Sports Medicine*, 31 (8), 617-627. doi:10.2165/00007256-200131080-00006.
- UNESCO. (1999). MINEPS III. *Final report*. Third International Conference of Ministers and Senior Officials Responsible for Physical Education and Sport. Punta del Este – Uruguay. 30 Novembar – 3 Decembar 1999.
- Vallerand, R. J., Pelletier, L.G., & Koestner, R. (2008). Reflections on Self-Determination Theory. *Canadian Psychology*, Vol. 49, No. 3, 257–262.
- Van Stralen, M. M., De Vries, H., Mudde, A. N., Bolman, C., & Lechner, L. (2009). Determinants of initiation and maintenance of physical activity among older adults: a literature review. *Health Psychology Review*, 3(2), 147-207.
- Valsiner, J. (1992). Interest: A Meta-Theoretical Perspective. In K. A. Renninger, S. Hidi, & A. Krapp (Eds.), *The role of interest in learning and development* (pp. 27-41). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Velki, T. (2011). The correlation considering the degree of autonomous motivation, academic achievement and mental health. *Croatian Journal of Education*, 13(3), 56-87.
- Verner, C., & Booth, A. (1969). *Adult Education*. New York: The Center for Applied Research, in Education.
- Vuillemin, A., Boini, S., Bertrais, S., & Tessier, S. (2005). Leisure time physical activity and health-related quality of life. *Preventive Medicine*, 41, 562-569.
- Vujaklija, M. (1992). *Leksikon stranih reči i izraza*. Beograd: Prosveta.
- WHO (World Health Organization). (2002). *The World health report 2002 - Reducing risks, promoting healthy life*. Geneva: World Health Organization. <http://www.who.int/whr/2002/en>, pristupljeno 26.05.2015.

- WHO (World Health Organization). (2003). *The European Health Report 2002*. URL: <http://www.who.dk/europeanhealth-report>. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe, WHO Regional Publications, pristupljeno dana 31.05.2017.
- WHO (World Health Organization). (2004). *Global strategy on diet, physical activity and health*. Geneva: World Health Organization. http://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA57/A57_9-en.pdf?ua=1, pristupljeno 18.05.2017.
- WHO (World Health Organization). (2005). *The challenge of obesity in the WHO European Region*. Copenhagen, Bucharest, Fact sheet EURO/13/05.
- WHO (World Health Organization). (2010). *Global recommendations on Physical Activity for Health*. Geneva: World Health Organization.
- Weinberg, R., Grove, R., & Jackson, A. (1992). Strategies for building self-efficacy in tennis players: A comparative analysis of Australian and American coaches. *Sport Psychologist*, 6 (1), 3-13.
- Weiss, M. R., & Amorose, A. J. (2008). Motivational orientations and sport behavior, in T. Horn (ed.): *Advances in Sport Psychology* (pp. 115-156). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Weiss, M. R. (2000). Motivating Kids in Physical Activity. *President`s Council on Physical Fitness and Sport*, 3 (11), 1-7.
- Weiss, M. R., Wiese, D. M., & Klint, K. A. (1989). Head over heels with success: The relationship between self-efficacy and performance in competitive youth gymnastics. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 11, 444-451.
- Weiss, M. R., Smith, A. L., & Theeboom, M. (1996). "That`s what friends are for": Children`s and teenagers` perceptions of peer relationships in the sport domain. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 18, 347-379.
- Welk, G. (2002). *Physical Activity Assessment for Health-Related Research*. Champaign, IL: Human Kinetics, p. 19-79.
- Wicker, A.W. (1979). *An Introduction to Ecological Psychology*. Monterey, CA: Brooks/Cole.
- Wigfield, A., & Cambria, J. (2001). Student`s achievement values, goals orientations, and interest: Definition, development, and relations to achievement outcomes. *Developmental Review*, 30, 1-35.

- Wolanska, T. (1971). *Rekreacja fizyczna*. Warszawa: Wydawnictwa Centralnego Ośrodka Metodyki Upowszechniania Kultury.
- Wolters, C. A. (1998). Self-regulated learning and college students` regulation of motivation. *Journal of Educational Psychology*, 89, 451-470.
- Woodworth, R. (1918). *Dynamic Pscyhology*. New York: Columbia Unversity Press.
- Zakon o sportu Republike Srbije. (2016). Beograd: *Službeni glasnik Republike Srbije* broj 10/2016.
- Zeng, Z. H., Wang, Y., & Wang, X. (2016). A Study of Chinese Collegiate Attitudes toward Physical Education. *International Reserach in Higher Education*, 2 (1), 1-11. DOI: 10.5430/irhe.v1n2pl.
- Zeng Z. H., Leung R. W., & Hipscher, M. (2011). Attitudes of High School Students` toward Physical Education and Sport / Activities Preference. *Journal of Social Science*, 7, 529-537.
- Zvonarević, M. (1982). *Primjena psihologije u obrazovanu odraslih*. Zagreb: SNSH.
- Žlebnik, K.L. (1972). *Psihologja deteta i mladih 3*. Beograd: Delta press.

9. PRILOZI

Prilog A – dodatne statističke analize

Post hoc za razike u starosti s obzirom na vrstu fakulteta

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	Minimum	Maximum
1,00 Filozofski	60	21,2833	1,36657	,17642	19,00	26,00
2,00 Poljoprivredni	60	21,5500	,96419	,12448	20,00	24,00
3,00 PMF	60	21,4500	1,01556	,13111	20,00	24,00
4,00 Fakultet sporta i fiz. vasp	60	21,2833	,76117	,09827	20,00	24,00
5,00 Medicinski	60	20,1167	,58488	,07551	19,00	23,00
Total	300	21,1367	1,09940	,06347	19,00	26,00

(I) fax	(J) fax	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
1,00 Filozofski	2,00 Poljoprivredni	-,26667	,17795	,135
	3,00 PMF	-,16667	,17795	,350
	4,00 Fakultet sporta i fiz. vasp	,00000	,17795	1,000
	5,00 Medicinski	1,16667*	,17795	,000
2,00 Poljoprivredni	1,00 Filozofski	,26667	,17795	,135
	3,00 PMF	,10000	,17795	,575
	4,00 Fakultet sporta i fiz. vasp	,26667	,17795	,135
	5,00 Medicinski	1,43333*	,17795	,000
3,00 PMF	1,00 Filozofski	,16667	,17795	,350
	2,00 Poljoprivredni	-,10000	,17795	,575
	4,00 Fakultet sporta i fiz. vasp	,16667	,17795	,350
	5,00 Medicinski	1,33333*	,17795	,000

4,00 Fakultet sporta i fiz. vasp	1,00 Filozofski	,00000	,17795	1,000
	2,00 Poljoprivredni	-,26667	,17795	,135
	3,00 PMF	-,16667	,17795	,350
	5,00 Medicinski	1,16667*	,17795	,000
5,00 Medicinski	1,00 Filozofski	-1,16667*	,17795	,000
	2,00 Poljoprivredni	-1,43333*	,17795	,000
	3,00 PMF	-1,33333*	,17795	,000
	4,00 Fakultet sporta i fiz. vasp	-1,16667*	,17795	,000

Analiza glavnih komponenti pitanja o teorijskim znanjima

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings ^a
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total
1	2,860	35,744	35,744	2,860	35,744	35,744	2,397
2	1,436	17,947	53,691	1,436	17,947	53,691	2,368
3	,906	11,327	65,018				
4	,818	10,226	75,244				
5	,704	8,797	84,041				
6	,563	7,034	91,076				
7	,379	4,732	95,808				
8	,335	4,192	100,000				

Pattern Matrix^a

	Component	
	1	2
U12	,910	
U11	,849	
U13	,723	
U16		,762
U18		,662
U14		,641
U17		,609
U15		,530

Post hoc test za razlike između vrste fakulteta i sportko-rekreativnih interesovanja i aktivnosti

Dependent Variable	(I) fax	(J) fax	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig. ^b
Vigorous1	1,00 Filozofski	2,00	-302,289	421,002	,474
		Poljoprivredni	757,704	438,802	,086
		3,00 PMF	-992,839*	369,949	,008
		4,00 Fakultet sporta i fiz. vasp	292,576	442,413	,510
		5,00 Medicinski	302,289	421,002	,474
	2,00 Poljoprivredni	1,00 Filozofski	1059,993*	462,817	,024
		3,00 PMF	-690,551	380,580	,072
		4,00 Fakultet sporta i fiz. vasp	594,865	463,028	,201
		5,00 Medicinski	-757,704	438,802	,086
	3,00 PMF	1,00 Filozofski	-1059,993*	462,817	,024
		2,00	-1750,543*	398,477	,000
		Poljoprivredni	-465,128	483,395	,338
4,00 Fakultet sporta i fiz. vasp					
5,00 Medicinski					

Korelati sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih

4,00 Fakultet sporta i fiz. vasp	1,00 Filozofski	992,839*	369,949	,008	
	2,00 Poljoprivredni	690,551	380,580	,072	
	3,00 PMF	1750,543*	398,477	,000	
	5,00 Medicinski	1285,415*	417,444	,003	
	<hr/>				
5,00 Medicinski	1,00 Filozofski	-292,576	442,413	,510	
	2,00 Poljoprivredni	-594,865	463,028	,201	
	3,00 PMF	465,128	483,395	,338	
	4,00 Fakultet sporta i fiz. vasp	-1285,415*	417,444	,003	
	<hr/>				
inter	1,00 Filozofski	2,00 Poljoprivredni	-,082	1,216	,946
		3,00 PMF	2,425	1,268	,058
		4,00 Fakultet sporta i fiz. vasp	-2,119*	1,069	,049
		5,00 Medicinski	1,148	1,278	,371
	<hr/>				
2,00 Poljoprivredni	1,00 Filozofski	,082	1,216	,946	
	3,00 PMF	2,507	1,337	,063	
	4,00 Fakultet sporta i fiz. vasp	-2,037	1,100	,066	
	5,00 Medicinski	1,230	1,338	,360	
	<hr/>				
3,00 PMF	1,00 Filozofski	-2,425	1,268	,058	
	2,00 Poljoprivredni	-2,507	1,337	,063	
	4,00 Fakultet sporta i fiz. vasp	-4,544*	1,151	,000	
	5,00 Medicinski	-1,278	1,397	,362	
	<hr/>				
4,00 Fakultet sporta i fiz. vasp	1,00 Filozofski	2,119*	1,069	,049	
	2,00 Poljoprivredni	2,037	1,100	,066	
	3,00 PMF	4,544*	1,151	,000	
	5,00 Medicinski	3,267*	1,206	,008	
	<hr/>				
5,00 Medicinski	1,00 Filozofski	-1,148	1,278	,371	

Korelati sportsko-rekreativnih interesovanja odraslih

2,00			
Poljoprivredni	-1,230	1,338	,360
3,00 PMF	1,278	1,397	,362
4,00 Fakultet sporta i fiz. vasp	-3,267*	1,206	,008

Prilog B – Upitnik o personalnim obeležjima ispitanika, ličnoj percepciji psihofizičkog i materijalnog stanja

Poštovani studenti,

Ovo istraživanje je namenjeno utvrđivanju činilaca Vaših sportsko-rekreativnih interesovanja. Vaše učešće u istraživanju je anonimno i dobrovoljno. Podaci dobijeni putem ovog upitnika biće upotrebljeni isključivo u naučno-istraživačke svrhe. Molimo Vas da iskreno odgovorite na svako pitanje. Na svako pitanje treba zaokružiti samo jedan odgovor.

Zahvaljujemo Vam se na saradnji.

1. Pol:
 - 1) ženski
 - 2) muški
2. Koliko imate godina: _____
3. Fakultet koji studiram:
 - 1) Filozofski fakultet
 - 2) Poljoprivredni fakultet
 - 3) Prirodno-matematički fakultet
 - 4) Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja
 - 5) Medicinski fakultet
4. Tokom studija živim:
 - 1) Sam (u domu ili iznajmljenom stanu sa cimerima)
 - 2) Sa porodicom
5. Kako biste procenili Vaše materijalno stanje:
 - 1) Bolje nego kod većine kolega
 - 2) Isto kao kod većina kolega
 - 3) Lošije nego kod većina kolega

6. U detinjstvu sam živeo/la u:

- 1) u gradu
- 2) u selu ili varošici

7. Koliko ste zadovoljni svojim fizičkim izgledom?

- 1) U potpunosti sam zadovoljan
- 2) Više sam zadovoljan/a nego što nisam
- 3) Više nisam zadovoljan nego što jesam
- 4) Uopšte nisam zadovoljan/a

8. Svoje trenutno psihofizičko stanje organizma bih ocenio/la kao:

- 1) Odlično
- 2) Vrlo dobro
- 3) Zadovoljavajuće
- 4) Loše

Prilog C – Skala generalizovane samoefikasnosti (The General Self-Efficacy Scale, GSE)

Molimo Vas da na sledeće stavke odgovorite tako što ćete pored svake tvrdnje zaokružiti broj koji najviše odgovara Vašem stepenu slaganja sa tvrdnjom. Brojevi znače sledeće:

1 - Potpuno tačno		2 - Delimično tačno		3 - Delimično netačno		4 - Potpuno netačno	
1	Ako se dovoljno potrudim, uvek mogu da prebrodim teške probleme	1	2	3	4		
2	I ako mi se neko suprotstavi, ja mogu da pronađem sredstva i načine da dobijem ono što želim	1	2	3	4		
3	Lako mi je da dostignem svoje ciljeve i ostvarim svoje namere	1	2	3	4		
4	Siguran sam da mogu uspešno da izađem na kraj sa neočekivanim događajima	1	2	3	4		
5	Zahvaljujući mojoj snalažljivosti, ja znam kako da savladam nepredviđene situacije	1	2	3	4		
6	Ja mogu da rešim većinu problema, ako uložim dovoljno napora	1	2	3	4		

7	Mogu da ostanem pribran kad se susretnem sa poteškoćama, jer znam da mogu da se oslonim na svoje sposobnosti	1	2	3	4
8	Kada se suočim sa problemom, ja obično nađem nekoliko rešenja	1	2	3	4
9	I kada sam u nevolji obično mogu da smislim rešenje	1	2	3	4
10	Ja obično mogu da izađem na kraj sa svim što mi se nađe na putu	1	2	3	4
11	Sportko-rekreativne aktivnosti imaju pozitivan uticaj na zdravlje čoveka	1	2	3	4
12	Sportsko-rekreativne aktivnosti imaju uticaja na kognitivne funkcije čoveka (pamćenje, učenje)	1	2	3	4
13	Kada vežbam u mogućnosti sam da samostalno prilagodim i odredim intenzitet i trajanje fizičkih aktivnosti kojima želim da se bavim	1	2	3	4
14	U anaerobno vežbanje spadaju brzo hodanje, plivanje i vožnja biciklom	1	2	3	4
15	Za svaku vežbu mogu tačno da definišem koju grupu mišića aktivira na mom telu	1	2	3	4
16	Pliometrijski trening podrazumeva trening skokova i omogućava da mišić dostigne najveću moguću snagu u najkraćem mogućem vremenu	1	2	3	4
17	Trening agilnosti se najviše sastoji iz vežbi istezanja	1	2	3	4
18	Dnevne energetske potrebe unosa hrane u uravnoteženoj ishrani predstavljaju potrebe za bazalnim metabolizmom	1	2	3	4

Prilog D – Upitnik o sportsko-rekreativnim interesovanjima i motivima za bavljenje sportom i rekreacijom

Zaokružite broj koji Vas najbolje opisuje.

1. Gledam sport i sportske manifestacije (svetska i evropska prvenstva, Olimpijske igre i sl.) putem televizije ili interneta

1	2	3	4	5	6	7
Redovno	Skoro uvek	Često	S vremena na vreme	Retko	Skoro nikad	Nikad

2. Pratim sport i sportska dešavanja u svetu i kod nas putem sredstava javnog informisanja (štampe, interneta, radija):

1	2	3	4	5	6	7
Redovno	Skoro uvek	Često	S vremena na vreme	Retko	Skoro nikad	Nikad

3. Gledam uživo sportske utakmice ili takmičenja kada se dešavaju u mom gradu

1	2	3	4	5	6	7
Redovno	Skoro uvek	Često	S vremena na vreme	Retko	Skoro nikad	Nikad

4. Ukoliko se ne bavite ni jednom vrstom sportsko-rekreativnih aktivnosti (ukoliko ste u prethodnom pitanju zaokružili **broj 7**), razlog za to je:

- 1) Nedostatak slobodnog vremena
- 2) Nedostatak interesovanja
- 3) Nedostatak sposobnosti
- 4) Nedostatak opreme ili prostora za bavljenje sportom i fizičkim aktivnostima
- 5) Nedostatak društva
- 6) Zdravstveni ili fizički problemi
- 7) Roditelji nikada nisu želeli da se ja bavim sportom
- 8) Nedostatak materijalnih sredstava
- 9) Nešto drugo? (navedite šta) _____

5. Pred Vama je lista motiva i razloga za bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima. Molimo Vas da pored **SVAKOG** razloga zaokružite jedan broj u skladu sa tim koliko Vam je taj razlog važan za Vaše bavljenje ovim aktivnostima. Brojevi znače sledeće: (*Ukoliko se ne bavite sportsko-rekreativnim aktivnostima – ako ste u pitanju br.4 zaokružili 7 idite na pitanje br.8*)

1 - Veoma mi je važno	2 - Donekle mi je važno	3 - Donekle mi je nevažno	4 - Uopšte mi nije važno
1) Održavanje ili poboljšanje zdravlja		1 2 3 4	
2) Zabava i razonoda, druženje i upoznavanje novih prijatelja		1 2 3 4	
3) Dobar izgled ili smanjenje telesne težine		1 2 3 4	
4) Opuštanje i zaboravljanje na svakodnevne brige		1 2 3 4	
5) Osećaj živahnosti i raspoloženja		1 2 3 4	

6. Za sportsko-rekreativne aktivnosti koje su sfera mog interesovanja, dostupna mi je odgovarajuća infrastruktura (hale, tereni, teretane, sale, parkovi i sl.)

- 1) Sve mi je dostupno u potpunosti
- 2) Delimično mi je dostupno
- 3) Uopšte mi nije dostupno

7. Sportsko-rekreativnim aktivnostima sam se bavio/la u detinjstva

- 1) Da → **Idite na pitanje br. 9**
- 2) Ne → **Idite na upitnik IPAQ**

8. Sportsko-rekreativnim aktivnostima sam počeo/la da se bavim kada sam imao/la _____godina.

9. Ne računajući časove fizičkog vaspitanja u školi, sportsko-rekreativnim aktivnostima sam se u detinjstvu bavio/la

- 1) Više od tri puta nedljno
- 2) Najmanje dva do tri puta nedeljno
- 3) Jednom nedeljno
- 4) Ređe od jednom nedeljno

10. Sportsko-rekreativne aktivnosti na koje sam išao/la u detinjstvu su mi pružali zabavu, razonodu i zadovoljstvo:

- 1) U potpunosti se slažem
- 2) Uglavnom se slažem
- 3) Uglavnom se ne slažem
- 4) Uopšte se ne slažem

11. Za početak bavljenja sportsko-rekreativnim aktivnostima u detinjstvu, najviše uticaja su imali:

- 1) Drugovi
- 2) Roditelji ili članovi porodice
- 3) Sam/a sam odlučio/la
- 4) Sportski idoli
- 5) Učitelji/nastavnici fizičkog vaspitanja
- 6) Reklame i mediji
- 7) Nešto drugo? (šta)_____

12. Nastavnik fizičkog vaspitanja u školi je imao uticaj na mene da počnem da se bavim sportom.

- 1) U potpunosti se slažem
- 2) Uglavnom se slažem
- 3) Uglavnom se ne slažem
- 4) Uopšte se ne slažem

Prilog E – IPAQ upitnik za ispitivanje nivoa fizičkih aktivnosti

U nastavku nas zanima kakvim se vrstama fizičkih aktivnosti bavite u svakodnevnom životu. Pitanja u upitniku se odnose na Vašu fizičku aktivnost tokom proteklih 7 dana. Molimo Vas da odgovorite na svako pitanje, čak i ako smatrate da niste fizički aktivni. Razmislite o aktivnostima koje obavljate na radnom mestu, kod kuće, u dvorištu i u slobodno vreme posvećeno rekreaciji, vežbanju ili sportu.

Prisetite se svih **intenzivnih fizičkih aktivnosti** koje ste obavljali u **proteklih 7 dana**.

Intenzivna fizička aktivnost se odnosi na aktivnost koja zahteva težak fizički napor i usled koje je disanje veoma otežano. Obratite pažnju **samo** na one fizičke aktivnosti koje su trajale najmanje 10 minuta neprekidno.

1. Tokom **proteklih 7 dana**, koliko dana ste obavljali **intenzivne** fizičke aktivnosti poput dizanja teškog tereta, kopanja, aerobika ili brze vožnje bicikla?

_____ dan/a u protekloj nedelji

_____ Bez intenzivnih fizičkih aktivnosti —→ **Idite na pitanje br. 3**

2. Koliko obično provodite vremena u intenzivnoj fizičkoj aktivnosti tokom jednog takvog dana?

_____ sati i _____ minuta dnevno

_____ Ne znam/ Nisam siguran

Prisetite se svih **umerenih fizičkih aktivnosti** koje ste obavljali u **proteklih 7 dana**.

Umerena fizička aktivnost se odnosi na aktivnost koja zahteva umereni fizički napor i usled koje je disanje pomalo otežano. Obratite pažnju samo na one fizičke aktivnosti koje su trajale najmanje 10 minuta neprekidno.

3. Tokom **proteklih 7 dana**, koliko dana ste obavljali **umerene** fizičke aktivnosti poput nošenja lakog tereta, vožnje bicikla uobičajenom brzinom, ili rekreativnog plivanja? Nemojte uzimati u obzir pešačenje.

_____ dan/a u protekloj nedelji

_____ Bez umerenih fizičkih aktivnosti → *Idite na pitanje br. 5*

4. Tokom tih dana kada ste se bavili umerenim fizičkim aktivnostima, koliko ste dnevno vremena (u proseku) bili angažovani tim aktivnostima?

_____ sati i _____ minuta dnevno

_____ Ne znam / Nisam siguran

Razmislite koliko vremena ste pešačili u **proteklih 7 dana**. To uključuje hodanje u okviru kućnih poslova, hodanje umesto korišćenja prevoza i bilo kakvo pešačenje radi rekreacije, sporta ili razonode.

5. Tokom **proteklih 7 dana**, koliko dana ste pešačili najmanje 10 minuta neprekidno?

_____ dan/a u protekloj nedelji

_____ Bez pešačenja → *Idite na pitanje br. 7*

6. Tokom tih dana kada ste pešačili, koliko ste dnevno vremena (u proseku) trošili na tu aktivnost?

_____ sati i _____ minuta dnevno

_____ Ne znam / Nisam siguran

Poslednje pitanje se odnosi na vreme koje ste tokom radnih dana proveli **sedeći u proteklih 7 dana**. To uključuje vreme provedeno na poslu, u kući, dok ste učili i slobodno vreme. Može da se odnosi na sedenje za radnim stolom, posetu prijateljima, čitanje, sedenje ili ležanje uz gledanje televizije.

7. Tokom **protekljih 7 dana**, koliko vremena ste prosečno radnim danom proveli sedeći?

_____ sati i _____ minuta dnevno

_____ Ne znam / Nisam siguran